

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

DISERTAČNÍ PRÁCE

2010

Mgr. Bohdana Břízová

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

**Zhodnocení efektivity sociálně preventivního programu Pět P
v České republice a jeho vývoj**

Disertační práce

Autor: Mgr. Bohdana Břízová

Vedoucí práce: Ing. Renata Švestková, Ph.D.

Konzultant: doc. PhDr. Ing. Hana Konečná, Ph.D.

19.4.2010

Zhodnocení efektivity sociálně preventivního programu Pět P v České republice a jeho vývoj

ABSTRAKT

Autorka se ve své disertační práci věnuje sociálně preventivnímu programu Pět P, který v České republice funguje již od roku 1996. Jde o národní variantu mentoringového programu Big Brothers Big Sisters (BBBS), jehož počátky datujeme na počátek 20. stol. Sama autorka se programu Pět P věnuje již 10 let, nejdříve jako koordinátorka, v současné době jako garantka programu v Českých Budějovicích a členka Výboru Asociace Pět P v ČR.

V teoretické části disertační práce jsou představena teoretická východiska mentoringového programu BBBS a následně také programu Pět P v České republice. Dále autorka shrnuje principy programu Pět P, představuje účastníky programu a vysvětluje management práce s dobrovolníky. Zaměřuje se také na vztah dítěte a dobrovolníka, jeho typologii a vývoj. V neposlední řadě se autorka věnuje evaluační metodě pro BBBS/Pět P s názvem Program Based Outcome Evaluation (POE).

Ve výzkumné části autorka naplňuje čtyři zvolené cíle. První je zaměřen na modifikaci původní evaluační metody POE a její adaptaci na české sociokulturní podmínky. Druhým cílem je analýza současného stavu realizace programu Pět P v České republice se zaměřením na registraci programu jako sociální služby. Třetím, významným cílem, je zhodnotit obecné trendy efektivity programu pomocí statistické analýzy výsledků evaluační metody POE. Posledním cílem je tvorba nových či úprava stávajících odborných a metodických materiálů pro program Pět P.

Naplnění cílů disertační práce autorka potvrzuje konkrétními výstupy: modifikovaná evaluační metoda POE (v současné době již používaná v praxi), podrobná analýza realizace programu Pět P v České republice, první statistické zhodnocení obecných trendů efektivity programu za celou dobu jeho fungování v ČR, tj. od roku 1996, Etický kodex koordinátora BBBS/Pět P, Dohoda o spolupráci na programu Pět P a další. Autorka na závěr práce uvádí doporučení pro další praxi a rozvoj programu Pět P v České republice.

The Evaluation Effectiveness of the Social Preventive Program 5 P in the Czech Republic and Its Development

ABSTRACT

The author has chosen the social preventive program 5 P as the main focus of her dissertation work. This program has been operating in the Czech Republic since 1996 and it is the national version of the mentoring program Big Brothers Big Sisters (BBBS). The roots of BBBS have been dated to the beginning of the 20th century. The author herself has been involved in the program 5 P already for the last ten years. At first she was the coordinator of the program and currently she has become the program guarantee for České Budějovice and also a member of the Committee of the Association 5 P in the Czech Republic.

The theoretical outcomes of the mentoring program BBBS and subsequently also the solutions of the program 5 P in the Czech Republic are introduced in the theoretical part of the dissertation work. Furthermore the author summarizes the principles of the program and explains the management of the work with the volunteers. She also focuses on the relationship between a child and a volunteer, its typology and its development. The last but not the least the author addresses the evaluation method for BBBS/5 P which is called the Program Based Outcome Evaluation (POE).

Furthermore the author fulfills the four selected goals in the research part of the work. The first goal is focused on the modification of the original evaluation method POE and its adaptation for the Czech socio-cultural circumstances. The second goal is the analyses of the current state of the realization of the program 5 P in the Czech Republic with the focus on the registration of the program as the social service. The third very important goal is to evaluate the general trends of the effectiveness of the program by the means of the statistical analysis of the results of the evaluation method POE. The last goal is the development of the new or the adaptation of the current specialized and methodological materials for 5 P.

The author confirms the fulfillment of the goals of her dissertation work by particular outcomes: the modified evaluation method POE (currently already in use in practice), detailed analysis of the realization of the program 5 P in the Czech Republic, the first statistical evaluation of the general trends of the effectiveness of the program for the whole time of its operation in the Czech Republic, i.e. since 1996, the Ethical codex of the BBBS/5 P coordinator, the Agreement of cooperation in the program 5 P and others. The author cites the recommendation for the next experience and for the development of the program 5 P in the Czech Republic at the end of her dissertation work.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji disertační práci na téma Zhodnocení efektivity sociálně preventivního programu Pět P v České republice a jeho vývoj jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury, uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své disertační práce, a to v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 19.4.2010

Podpis.....

Poděkování

Děkuji svojí školitelce Ing. Renatě Švestkové, Ph.D. za její odbornou pomoc a také za trpělivost, kterou se mnou měla. Děkuji kolegům z Asociace Pět P v ČR a všem koordinátorům programu Pět P. Děkuji také všem ostatním kolegům a kamarádům, kteří mi jakýmkoli způsobem při psaní práce pomohli. A největší dík patří mému manželovi za pevné nervy a velkou psychickou podporu.

ÚVOD

Program Pět P je pro mě „srdeční“ záležitostí. Byla jsem členkou týmu, který začal program Pět P realizovat na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Bylo to v roce 1999 (to jsem byla ještě studentka) a stali jsme se třetí regionální pobočkou programu Pět P v České republice. Společně s mojí kamarádkou jsme se staly prvními koordinátorkami programu.

A protože mě tento program velmi zaujal, věnovala jsem tomuto tématu svoji ročníkovou i diplomovou práci, které jsem úspěšně obhájila pod vedením garantky programu Pět P Ing. Renaty Švestkové, Ph.D.

Po skončení studií, kdy jsem nastoupila na fakultu jako asistent, jsem však Pět P neopustila. Do roku 2005 jsem zastávala roli koordinátora a poté se stala garantem programu. Společně s mými studenty jsme v rámci bakalářských či diplomových prací zrealizovali několik výzkumů, které se týkaly programu Pět P, a jejichž výsledky přinesly nové informace a doporučení do praxe. V roce 2004 jsem byla řešitelem projektu Asociace Pět P v ČR na téma „Vytvoření nové evaluační metody Pět P“ a do současné doby se tématu evaluace věnuji.

Po celou dobu mého působení v programu jsem se účastnila různých setkání, seminářů či vzdělávacích kurzů pořádaných v souvislosti s programem Pět P. V současné době jsem garantkou programu v Českých Budějovicích a také členkou Výboru Asociace Pět P v ČR, což znamená, že se nyní aktivně věnuji metodické podpoře celého programu.

V teoretické části disertační práce shrnuji praktické poznatky o Pět P a podporuji je teoretickými východisky. Ve výzkumné části analyzuji současný stav realizace Pět P v republice a doporučuji směřování do dalších let. Dále uvádím obecné trendy efektivity programu Pět P za celou dobu jeho fungování v ČR, tj. od roku 1996. A v neposlední řadě představuji nové metodické materiály, které jsem vytvořila pro další kvalitní fungování a rozvoj programu Pět P v ČR.

Přeji si, aby má práce byla impulsem pro ještě lepší, profesionální práci všech koordinátorů i dobrovolníků v programu Pět P.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ

1.1 Vymezení sociální práce

Matoušek (2001) definuje sociální práci jako společenskovední disciplínu i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, aj.). Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout nebo navrátit způsobilost k sociálnímu uplatnění. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky.

Formulace vymezení sociální práce se liší v závislosti na historickém, teoretickém, společenském i kulturním kontextu. Můžeme najít několik protichůdných pojetí sociální práce, např. formulace s pozitivním vymezením („sociální práce je to, co dělají sociální pracovníci“) a na druhé straně s negativním vymezením („sociální práce je často to, co jiní nedělají“). Další protichůdné pojetí můžeme ukázat na přesvědčení sociálních pracovníků na straně jedné a politiků na straně druhé. Zatímco pro sociální pracovníky je cílem sociální práce pomáhat klientům, pro politiky je to sociální kontrola a řešení či prevence sociálních problémů (Navrátil, 2001b).

V první fázi svého vývoje byla sociální práce jako cílená pomoc potřebným typická pro péči o chudé v kláštorech, špitálech, útulcích pro sirotky a v dalších zařízeních (Tomeš, 2001). Dle Paulíka (2005) byla často provozována především na neprofesionální dobrovolnické bázi. Ve 20. století se z charitativní práce dobrovolnických sdružení postupně stala etablovaná disciplína se svým vlastním etickým kodexem, psychosociálně terapeutickou metodikou a se silnými finančními i organizačními vztahy ke státní správě (Řezníček, 1994).

V současné době se setkáváme s vymezením sociální práce, které se opírá především o koncept sociálního fungování. Sociální fungování označuje Matoušek

(2001) jako kvalitu společenských vazeb jednotlivce, obvykle posuzovanou podle několika kritérií – např. podle kvality vztahů k lidem, využití vlastního potenciálu, plnění požadavků společenského prostředí. Pojem sociální fungování reflektuje jednak schopnost klienta odpovídat na nároky prostředí, jednak samy nároky prostředí. Také Navrátil (2001a) tvrdí, že cílem sociální práce je podpora sociálního fungování klienta v situaci, kde je taková potřeba buď skupinově, nebo individuálně vnímána a vyjádřena. Sociální práce se profesionálně zabývá lidskými vztahy v souvislosti s výkonem sociálních rolí. Dále můžeme v tomto duchu uvést cíl sociální práce, za který Sheafor, Horejsi a Horejsi (1999) považují pomáhat jednotlivcům a sociálním systémům zlepšovat jejich sociální fungování a měnit sociální podmínky tak, aby chránily tyto jednotlivce a systémy před potížemi ve fungování.

Dle Řezníčka (1994) sociální práce usiluje o změnu jednání svých klientů a jejich širšího společenského zázemí cíleným úsilím v rámci určité organizační sítě institucí a zařízení. Teoreticky jde sociální práci o dosahování harmoničtějších životních situací v disharmonických podmínkách.

V dnešní době je sociální práce společně se sociálními službami důležitým nástrojem sociální politiky státu. Role sociální práce při realizaci sociální politiky roste, protože lépe než peníze umí motivovat k návratům k životu v přirozeném sociálním prostředí (Tomeš, 2001).

1.1.1 Sociální služby

V širším pojetí jsou sociální služby poskytovány lidem společensky znevýhodněným, a to s cílem zlepšit kvalitu jejich života, případně je v maximální možné míře do společnosti začlenit, nebo společnost chránit před riziky, jejichž jsou tito lidé nositeli. Sociální služby proto zohledňují jak osobu uživatele, tak jeho rodinu, skupiny, do nichž patří, případně zájmy širšího společenství (Matoušek, Koldinská, 2007). V zahraničí se můžeme setkat také s velmi širokým pojmem humanitní služby, ve kterých pracují profesionálové i dobrovolníci.

Sociální služby v užším, rezortním pojetí, jsou v současnosti v České republice součástí státního systému sociálního zabezpečení. Legislativa je zařazuje do oblasti tzv. sociální pomoci. Legislativně sociální služby upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který sociální služby rozděluje na sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence.

Sociální služby mohou být poskytovány v rámci státní sociální pomoci (tj. zřizovatelem těchto služeb může být např. kraj), ale i nestátními organizacemi typu občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti či církevní právnické osoby. V druhém případě je však stát – jako garant dodržování základních lidských práv – povinen formou periodického prověřování činnosti těchto subjektů a přidělováním licencí zaručit občanům, že tyto instituce budou vykonávat to, k čemu se zavázaly (Matoušek, Koldinská, 2007).

V sociálních službách vykonávají profesionální sociální práci dle zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. sociální pracovníci (§110), pracovníci v sociálních službách (§ 116), zdravotničtí či pedagogičtí pracovníci (§ 117). Profesionální sociální pracovníci poskytují informace a rady, zastupují, pracují s klienty a poskytují jim jiné obdobné odborné služby. Ovšem výkon sociálních služeb vyžaduje nejen tuto profesionální sociální práci, ale i práce obslužné poskytované jinými profesemi, např. ošetřovatelkami, nebo i nekvalifikované práce, které mohou zajišťovat dobrovolníci (Tomeš, 2001).

Dle Matouška a Kroftové (2003) každým rokem narůstá počet profesionálů, kteří dokáží dobrovolnickou pomoc objednat a zaměřit ke klientovu prospěchu. Tito profesionálové v dobrovolníkovi nevidí konkurenta, ale svou prodlouženou ruku, čili někoho, kdo s klientem může trávit hodiny na ulici, na hřišti, nad učením, doma nebo v kině a ovlivňovat ho podobným způsobem, jakým by ho ovlivňoval profesionál, kdyby se mu se stejnou intenzitou mohl věnovat sám.

1.2 Vymezení sociální pedagogiky

Dle Průchy, Walterové a Mareše (2003) je sociální pedagogika aplikované odvětví pedagogiky zabývající se výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých.

Také Matoušek (2003b) vymezuje sociální pedagogiku podobně – ta se zabývá rozpoznáváním sociálních činitelů ohrožujících vývoj člověka, a uplatňováním postupů, jež vyvažují jejich nepříznivé působení. Sociální pedagogika se zaměřuje jak na ovlivňování ohroženého dítěte (dospívajícího, dospělého), tak na ovlivňování prostředí, v němž se ohrožená osoba pohybuje

Pojetí sociální pedagogiky u jednotlivých autorů není jednoznačné. Úkolem sociální pedagogiky je vytvoření rovnováhy mezi požadavky a motivy jedince a strukturou nároků daných společnostmi (Mollenhauer, 1993). Giesecki (1990) chápe sociální pedagogiku jako teorii pomoci při zvládnutí konfliktů vznikajících v průběhu socializace. Böhnisch (1992) uvádí, že sociální pedagogika není zaměřena jen na aktuální pomoc mladým lidem, kteří mají nejrůznější životní obtíže nebo problémy s integrací do společnosti, ale též na stabilizaci a odvrácení selhání. Sociální pedagogika dle něj navíc zprostředkovává dětem a mládeži osvojení schopností a kompetencí, které jim umožní rozšířit si orientační horizont a repertoár jednání s možností aktivně se účastnit společenského života. Dle Schillinga (1999) je sociální pedagogika pomoc všem věkovým kategoriím v různých životních situacích (včetně využívání volného času).

Široké pojetí sociální pedagogiky nacházíme u Dočkala (1999), podle něhož se sociální pedagogika zaměřuje na obecnější řešení problému, jak vytvářet soulad mezi individuálním a společenským a rozvíjet vhodné životní způsoby zdravé i ohrožené populace, tedy nejen odstraňovat negativní, ale zároveň posilovat pozitivní. Klíma (1994) vidí prostor pro rozvoj sociální pedagogiky v primární prevenci. Pak jde o obor, který se zaměřuje na pomoc při vytváření životního způsobu jednotlivců a usnadňování socializace. Podobně Cipro uvádí (2001), že úkolem sociální pedagogiky je spíše prevence než represe.

Většina autorů tedy vychází ze širšího pojetí této disciplíny. V tomto smyslu se sociální pedagogika zaměřuje na každodennost života jedince, na zvládání životních situací bez ohledu na věk, akcentuje ochranu jedince před rizikovými vlivy a iniciuje takové změny v sociálním prostředí, které se snaží uvádět do souladu individuální potřeby a zájmy jedince s možnostmi společnosti (Kraus, 2008).

Velmi úzce definuje sociální pedagogiku Klapilová (2001), která ji vidí především jako teorii životní pomoci ohrožené mládeži, tedy jako okruh problémů, kterými se zabývá sociální práce. Sociální pedagogika se dle ní vždy zabývala jedinci i sociálními skupinami v takových podmínkách prostředí, kterým se jedinec či skupina adaptují s obtížemi, eventuelně bez pomoci speciálních výchovných postupů této adaptace nejsou schopni vůbec. To, co odlišuje jednotlivé subjekty v obdobných podmínkách a prostředí, je míra vlastních schopností v těchto podmínkách existovat tak, aby výsledný postoj či situace mohly být pokládány za vhodné sociální zařazení, za přiměřený životní spěch jedince, či za přiměřenou změnu chování, která k úspěchu vede.

Za předmět sociální pedagogiky je dle Bakošové (2006) tedy možné považovat prostředí, jeho organizování ve smyslu utváření výchovně hodnotných podnětů podle individuálních potřeb jednotlivců a kompenzování nevhodných vlivů v souladu se sociálně integrační pomocí. Jedlička a Klíma (2004) doplňují, že pedagogické postupy sociální pedagogiky se využívají v situacích, kde běžné způsoby ovlivňování psychosociálního vývoje selhávají a kde výchovné působení provázejí problémy, tam, kde rodina a škola ztratily svou funkci.

1.2.1 Sociální pedagogika jako životní pomoc

Základem pomáhání je láska k bližnímu, kdy pomáhající nečeká odměnu. Pomáhání ve společnosti bylo odjakživa, stalo se také základem křesťanské etiky. Vedle státem organizované pomoci hrají nezastupitelnou roli církve, charitativní iniciativy i samotní jedinci. Nový étos získalo pomáhání s postupnou profesionalizací v průběhu

20.století, kdy se ve společensko-vědní oblasti vyprofilovaly pomáhající obory, jakými jsou sociální práce, poradenství, sociální pedagogika nebo psychoterapie (Kraus, 2008).

Kraus (2008) definuje pomoc z hlediska sociální pedagogiky jako aktivní účast při řešení konkrétní životní situace, a to s konkrétním cílem, který vyplývá z daného ohrožení nebo nouze. Je to soubor činností, kterými se snažíme kompenzovat odhalené nedostatky, tj. aktivizovat člověka a pomáhat mu zajistit sociální i psychickou stabilitu a sociální nezávislost, tedy zkvalitnit jeho život.

Klapilová (2001) i Bakošová (2006) vychází při úvahách o cílech sociální pedagogiky také z kategorie pomoci. Sociální pedagogika je v tomto pojetí pedagogikou pozitivní, jejímž cílem je poskytovat pomoc dětem, mládeži i dospělým v různých typech prostředí. Sociální pedagog hledá takové optimální formy výchovného působení na člověka, kterými by mohl co nejlépe kompenzovat deficity v integraci dané osobnosti a stabilizovat ji.

Kraus (2008) řadí do sociální pedagogiky v rámci pomáhání také dobrovolnickou činnost a různé dobrovolnické programy (např. sociálně preventivní program Pět P nebo program pro ohroženou mládež LATA).

1.3 Vymezení dobrovolnictví v České republice

Dobročinnost provází člověka od nepaměti. Dobročinnost je nepochybně projevem lidské ušlechtilosti a patří tak mezi občanské ctnosti, které mají své kořeny v křesťanství. Její počátky jsou samozřejmě spojeny s církví, jejíž moc se střídavě oslabovala či zesilovala. Novým impulsem pro rozvoj dobročinnosti bylo období Národního obrození. Zhruba od roku 1830 začalo vznikat velké množství různých asociací a spolků, které podporovaly rozvoj umění, kultury či školství. K nim také nesmíme zapomenout přičíst dobrovolné spolky hasičů, pěvecké sbory apod.

Bohužel klima pro dobrovolnickou činnost je u nás stále ještě málo příznivé především kvůli tomu, že v dlouhém období před rokem 1989 státní a stranické orgány organizovaly tzv. dobrovolné aktivity, které však byly téměř povinné (Matoušek,

2003a). Dobrovolná činnost, která jinak přispívá k rozvoji demokratické společnosti a zvyšování účasti občanů na správě věcí veřejných, tak byla využita k budování socialismu. A to především prostřednictvím všudypřítomné ideologizace dobrovolné činnosti, „povinně dobrovolných“ akcí a kontroly každé možnosti provozování nezávislých aktivit. Dobrovolnictví tak získalo punc něčeho neautentického, vnucovaného, čemu je potřeba se pokud možno vyhnout. Tento pocit zůstává v podvědomí mnoha občanů České republiky dodnes (Historie dobrovolnictví, 2001).

Po roce 1989 došlo v České republice k velkému rozvoji neziskové sféry. V této době vznikly tisíce neziskových organizací, které se zaměřily na sociální a zdravotní problémy. Jejich typickým znakem bylo, že pomáhaly konkrétním lidem „tady a teď“, lidem v obtížné životní situaci, lidem s postižením, lidem na okraji společnosti. V mnohých neziskových organizacích byla, a dodnes je, její konkrétní činnost postavena na práci dobrovolníků. Ti přinášejí do organizace svojí spontánností a chutí dobrovolně pomáhat nezastupitelnou hodnotu.

Díky tomu začala česká společnost znovu objevovat své hodnoty a nacházet nové možnosti pro seberealizaci. Jedním z nejdůležitějších aspektů byla vrozená lidská náklonnost pomáhat ostatním, především potřebným, například lidem v krizi nebo těm, kteří nejsou schopni své problémy vyřešit sami (Govaart, 2001).

Tošner a Sozanská (2002) tvrdí, že dobrovolnictví není oběť, ale přirozený projev občanské zralosti. Přináší konkrétní pomoc tomu, kdo ji potřebuje, ale zároveň poskytuje dobrovolníkovi pocit smysluplnosti, je zdrojem nových zkušeností a dovedností a obohacím v mezilidských vztazích.

Ve spolupráci se zahraničními organizacemi, především nadacemi, a díky nadšení několika neziskových organizací v ČR se začalo dobrovolnictví postupně profesionalizovat. První vlaštovkou profesionálně organizovaného dobrovolnictví se stal sociálně preventivní program Pět P. V roce 1996 jej za finanční a personální pomoci Nadace Open society Fund začalo realizovat občanské sdružení HESTIA. Jedná se o národní úpravu mezinárodního mentoringového programu Big Brothers Big Sisters, který funguje v USA od roku 1904.

1.3.1 Současné dobrovolnictví v ČR

V posledních několika letech se postoj české společnosti k dobrovolnictví začíná pozvolna měnit. Velkou změnu přinesl mimo jiné i Mezinárodní rok dobrovolníků 2001, jehož hlavním cílem bylo posílit podporu dobrovolnické činnosti, zajistit dobrovolnictví větší uznání, sdílení informací pomocí médií a publicita.

Dalším krokem ke změně postoje společnosti k dobrovolnictví bylo přijetí zákona o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon č. 198/2002 Sb. v platném znění), který vstoupil v platnost v roce 2003. Jde o první právní úpravu této oblasti, která nemá v právním řádu ČR žádnou historickou oporu. Zároveň je jakýmsi uznáním toho, že dobrovolnictví existuje jako legální vztah. Zákon vymezuje základní náležitosti podpory dobrovolnické služby. Zákon však nezachází do detailů, které by rozvoj této nové oblasti znemožnily - nedefinuje dobrovolnickou činnost ani nevymezuje hranice dobrovolnictví. Zákon přináší systém organizace státem podporované dobrovolnické služby. Ten stojí na třech pilířích:

- na vysílající organizaci (ta dobrovolníka chrání vůči organizaci přijímající a uplatňuje jeho nárok vůči státu),
- na dobrovolníkovi (je jím osoba určitých vlastností),
- na přijímající organizaci (využívající dobrovolnickou službu).

Zákon všem aktérům přináší povinnost vstoupit do vzájemných smluvních vztahů. Vysílající organizací je podle tohoto zákona nestátní nezisková organizace (občanské sdružení, obecně prospěšná společnost, církev nebo církevní právnická osoba), která dobrovolníky vybírá, eviduje, na výkon dobrovolnické služby připravuje a uzavírá s nimi smlouvu o jejím výkonu. Náležitosti této smlouvy se liší podle délky dobrovolnické služby a také podle toho, zda je vykonávána v ČR nebo v zahraničí. Dobrovolnická služba je členěna na krátkodobou a na dlouhodobou. Dlouhodobá dobrovolnická služba, která trvá déle než tři měsíce, požívá silnější ochrany tohoto zákona a také se těší výraznější státní podpoře (Tošner, Kohoutková, 2003).

Aplikací zákona o dobrovolnické službě do praxe bylo pověřeno Ministerstvo vnitra ČR, odbor prevence kriminality, kde bylo pro tyto účely zřízeno oddělení dobrovolnické služby. Ministerstvo vnitra ČR uděluje akreditaci projektům neziskových organizací, které si o akreditaci zažádají a splní všechny podmínky dané zákonem. Akreditace se uděluje na tři roky.

Výhodou akreditovaného programu je především možnost získání finanční dotace od Ministerstva vnitra podle § 11 odst. 1 tohoto zákona a další podpora státu pro dobrovolníky při dlouhodobém zapojení. Tato podpora je zakotvena v závěrečných částech zákona (Zákon o dobrovolnické službě, 2002):

- novela zákona o zaměstnanosti¹, která výkon dlouhodobé dobrovolnické služby řadí mezi činnosti, jež jsou považovány za rovny zaměstnání pro účely účasti na hmotném zabezpečení v nezaměstnanosti;
- novela zákona o důchodovém pojištění² započítává dobu dlouhodobé dobrovolnické služby mezi relevantní doby pro účely důchodového pojištění;
- novela zákona o veřejném zdravotním pojištění³ započítává osoby vykonávající dobrovolnickou službu mezi osoby, kterým stát hradí nemocenské pojištění;
- další podpora státu je vyjádřena osvobozením příjmů vzniklých v souvislosti s výkonem dobrovolnické služby od daně z příjmu, případně od daně darovací⁴.

Dobrovolnictví dnes u nás pomáhají koordinovat a propagovat profesionální dobrovolnická centra. Dobrovolnické centrum je součástí činnosti mnoha neziskových organizací, jež je realizují jako jeden ze svých projektů. V rámci projektu zprostředkovávají organizace příležitosti zájemcům o dobrovolnou činnost

¹ Zákon č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti.

² Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

³ Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

⁴ Dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů a zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí.

a vyhledávají dobrovolníky pro organizace, které je potřebují. Organizují také vlastní dobrovolnické programy.

Cílem dobrovolnických center je metodická podpora organizací spolupracujících s dobrovolníky. Patří do něj zejména výběr, výcvik a supervize dobrovolníků, dále výcvik a supervize koordinátorů dobrovolníků a supervize organizace z hlediska dobrovolnictví, vydávání odborných publikací, pořádání seminářů a poradenství. Dobrovolnická centra také zajišťují propagaci dobrovolnictví a vedení databází dobrovolníků i organizací s dobrovolníky spolupracujícími (Tošner, Sozanská, 2006).

Dobrovolníci nyní pomáhají ve všech sférách naší společnosti, mezi nejvýznamnější patří např. ekologie, humanitární oblast, kultura, sportovní a vzdělávací oblast. Z hlediska využití dobrovolnické činnosti je jednou z nejpočetněji zastoupených oblast zdravotní a sociální. Zároveň je to také sféra, kde využití dobrovolníků vyžaduje profesionální přístup k nim, jehož součástí je mimo jiné příprava dobrovolníků na jejich činnost. Dle Matouška (2003a) dobrovolníci vnášejí do zdravotně sociálních služeb nadšení, vysokou angažovanost, pružnost, osobní přístup ke klientům. Dnes dobrovolníci vykonávají svou činnost na linkách důvěry, v domovech pro seniory, v nemocnicích, v hospicích, v preventivních programech pro děti a mládež atd.

1.4 Vztah sociální práce, sociální pedagogiky a dobrovolnictví

V současnosti lze v odborné literatuře najít, že sociální pedagogika má společné historické kořeny se sociální prací (Kraus, 2008; Klíma, 2004; Matoušek, 2001).

V německy mluvících zemích se tyto dva obory částečně překrývají, v poslední době se objevují snahy nahradit vžitě spojení sociální pedagogika/sociální práce jedním zastřešujícím termínem „sociální vědy“ (Kraus, 2008).

V Polsku se sociální práce začala rozvíjet na bázi sociální pedagogiky a v duchu této tradice je teorie sociální práce chápána i v současnosti jako součást sociální pedagogiky (Pilch, Lepalczyk, 1995). Na Slovensku se začala sociální pedagogika dle Krause (2008) vyvíjet až po roce 1990 a paralelně v souvislosti s ní i sociální práce.

Hroncová a kol. (2001) upozorňuje, že sociální pedagogika je teoretičtější a všeobecnější, zatímco sociální práce je praktičtější a více vědou aplikovanou.

V České republice je vztah sociální práce a sociální pedagogiky jiný a to v důsledku toho, že u zrodu sociální práce stojí především sociologové. Sociální práce vychází především z angloamerického modelu social-work, kdežto sociálně pedagogické přístupy navazují na tradici německé reformní pedagogiky. V současné době se obě disciplíny vyvíjejí odděleně, bez vnitřních souvislostí. (Kraus, 2008; Klíma, 2004; Klapilová, 2001).

Pro současnou situaci a zejména pro potřeby praxe je nejpřesvědčivější názor Schillinga (1999) a Klímy (2004), kteří tvrdí, že tyto dva obory nejsou úplně rozdílné obory, ani nejsou zcela identické. Lze je však spojit do jednoho funkčního celku, který je oba zastřešuje. Tímto celkem jsou sociální služby vyjadřující zájem společnosti na pomoci, podpoře a péči lidem, kteří se ocitají v obtížných životních a sociálních situacích.

Oblast dobrovolnictví se prolíná oběma obory. Základem soudobé sociální práce byla dobročinnost především církevních organizací, i v současné době hrají dobrovolníci v systému sociálních služeb nemalou roli. Jejich pozice je vydefinována jak v zákoně o sociálních službách, tak ve Standardech sociálních služeb. A jak uvádí někteří autoři, také v sociální pedagogice mají dobrovolníci a dobrovolnické programy své místo (např. Kraus, 2008).

1.5 Vymezení dalších souvisejících pojmů

V rámci výše uvedených souvislostí autorka definuje následující pojmy:

Dítětem je myšlena každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve (Úmluva o právech dítěte, 1989). Dětský věk je obecně charakteristický somatickým, psychickým i sociálním rozvojem, jedná se o tělesné zrání, rozvoj schopností, dovedností, funkcí, aj.

Vývoj je ovlivňován mnoha faktory, které jsou ve vzájemné interakci (Vágnerová, 2000).

U velké části jedinců probíhá vývoj víceméně příznivě. Existují však také jedinci, jejichž vývoj se od široce definované normy odchyluje: je opožděný, nerovnoměrný nebo vykazuje rozličné projevy psychopatologie. Hlavní faktory ohrožující psychický vývoj rozděluje Langmeier a Krejčířová (1998) na dvě vzájemně se často překrývající skupiny. Předně je třeba počítat s riziky organického poškození, která mohou vyplývat z různých škodlivých faktorů působících na plod, novorozence či později na dítě. Zvýšenou pozornost je poté žádoucí věnovat rizikům vyplývajících ze sociálního prostředí. Mezi tyto nejčastější rizika patří týrání, zanedbávání, zneužívání, psychická deprivace a další.

Velmi důležitým sociálním mezníkem je nástup do školy, která ovlivňuje další rozvoj dětské osobnosti. Vágnerová (2005) i Matějček (1999) rozdělují školní věk, tj. období základní školy, na tři dílčí fáze: raný školní věk (od 6-7 let do 8-9 let), střední školní věk (od 8-9 let do 11-12 let) a starší školní věk, resp. období 2.stupně základní školy, trvá do ukončení povinné školní docházky, tzn. přibližně do 15-16 let.

Dítě se během svého života dostává do kontaktu s mnoha lidmi a v rámci této interakce se utvářejí různé **mezilidské vztahy**, které mají různý osobní význam. Vágnerová (2005) uvádí, že tyto vztahy, které jsou dostatečně blízké, trvalé a spolehlivé, mohou člověku sloužit jako zdroj potřebných informací nejenom o světě, ale hlavně o něm samém, a mohou také ovlivňovat jeho sebepojetí, v pozitivním případě posilovat jeho sebeúctu. Pokud jsou ovšem mezilidské vztahy redukovány či nežádoucím způsobem změněny, může tato skutečnost působit jako zátěžový faktor, popř. být prvním krokem k sociálnímu selhání. Sociální selhání (u dětí a mládeže) je kriminální chování, sebevražedné jednání, předčasné ukončení povinného vzdělávání, nezaměstnanost, těhotenství před dosažením hranice zletilosti, vznik závislosti na alkoholu, na nealkoholových drogách a patologické hráčství, a to jednotlivě nebo v různých kombinacích (Matoušek, Kroftová, 2003).

Opatření, jímž se předchází sociálnímu selhání, a tím pádem i kriminálnímu chování u lidí, u kterých k sociálnímu selhání ještě nedošlo, čili u celé populace, nazýváme **sociální prevencí** (Matoušek, Kroftová, 2003). Systém prevence musí umět zasahovat včas a efektivně a to se zaměřením na dítě, ale také na rodiče tak, aby bylo možné realizovat co nejvíce alternativ řešení a předcházení výchovným problémům. Prevence je zaměřená na neakceptovatelné projevy chování a současně také na detekci a korekci nevhodných výchovných stylů rodičů. Za cíl si rovněž klade analyzovat příčiny sociálně patologických jevů a jejich zmírnění vedoucí až k jejich odstranění.

Sociální prevence se dělí na primární, sekundární a terciární. V současnosti se pojem prevence nejčastěji spojuje s prevencí v rámci sociálně patologických jevů a preventivních opatření (Schavel, Čišecký, 2005).

Pro účinnost **primární prevence** je důležité zaměřit se na nejnižší věkové skupiny obyvatel, na prostředí, ve kterém se utvářejí postoje a hodnotová orientace, na sociální vztahy (Chmelík, 2003). Dále je zaměřena na široké pozitivní ovlivňování hodnotové orientace dětí od nejnižšího věku až po mladé dospělé. Dle Zoubkové (2002) zahrnuje výchovné, vzdělávací, osvětové a poradenské aktivity a specifická pozornost by měla být směřována k pozitivnímu využití volného času dětí a mládeže. Účinná primární prevence tedy nespočívá ve varováních a zákazech, ale podpoře prosociálních postojů a chování (Matoušek, 2003b).

Sekundární prevence má za úkol zachytit poruchu sociálního (tělesného, duševního) vývoje v počátečním stádiu, zajistit potřebná opatření pro ohroženého jedince a zabránit rozšíření negativního jevu mezi jedince jiné (Čech, 2005). Sekundární prevence se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi sociálně patologických jevů. Dále je prevence dle Chmelíka (2003) zaměřena na další rizikové faktory, např. sociální prostředí, ve kterém jedinec žije, na sociální vztahy. Těžištěm činnosti je včasné vyhledávání problému, podávání informací, poradenství, sociální péče. K tomuto účelu slouží různé poradny, linky důvěry, sociální pracovníci, výchovní poradci ve školách a další.

Terciární prevence má za úkol předcházet zhoršování stavu, recidivám a snižovat negativní důsledky sociálně patologických jevů. Je zacílena na jedince či skupiny, u nichž problém již existuje (např. výměna jehel drogově závislým). Je také zaměřena na zmírnění škod, na resocializaci, postpenitenciární péči. Obsahuje aktivity a opatření zaměřené na jedince i skupiny osob, které se dostaly do kategorie sociálně negativního chování (prostituce, šikana, násilí, kriminalita). K tomuto účelu slouží léčebná zařízení, poradenské a ambulantní služby, ale také výchovná zařízení, vězeňství, občanská a charitativní sdružení, církevní aktivity (Chmelík, 2003).

Kraus (2008) dále klasifikuje sociální prevenci na plošnou (v rámci celé společnosti), skupinovou (zaměřenou na určité skupiny, např. mládež) nebo individuální (práce s konkrétním jedincem). Za podstatné lze také pokládat rozdělení na prevenci specifickou a nespecifickou. První se týká jednotlivých sociálních deviací (např. prevence šikany), druhá představuje celkové formování osobnosti ke zdravému životnímu stylu tak, aby zralá osobnost byla sama schopna odolávat nejrůznějším negativním vlivům.

Jednou z konkrétních činností sociální prevence může být **preventivní program** (např. sociálně preventivní program Pět P). Dle Matouška (2005) by měl primárně preventivní program, tedy program zasahující příslušnou cílovou skupinu, u které se ohrožení dá předpokládat a u níž riziko ještě nemělo negativní důsledky, ovlivňovat co nejdříve. Denney (2000) tvrdí, že hlavní faktory přispívající k úspěchu programu jsou:

- dobře vybraná cílová skupina,
- zaměření programu na osobní charakteristiky,
- program je jasně strukturovaný a jeho smysl je dobře pochopitelný účastníků,
- program je poskytován stále stejným způsobem a jeho průběh je průběžně sledován,
- personál poskytující program musí být dobře vycvičený pro jeho poskytování a musí být vysoce angažovaný.

Znakem drtivé většiny realizovaných preventivních programů je nízká informovanost o efektivitě těchto programů. Tyto nejsou dostatečně evaluovány, chybí proces využívání (implementace) jejich výsledků. Zjištění, která z evaluace vyplynou, musí být s minimálním časovým prodlením interpretována a využita. Hlavním výstupem evaluace nejsou kvantitativní údaje (počty, body, procenta), ale komplexní poznatky a jejich promítnutí do procesu preventivní intervence. Často lze ovšem registrovat názory, že hodnocení efektivit preventivních projektů je složité, příliš náročné a finančně nákladné, nebo dokonce, že účinnost prevence se téměř nedá objektivně hodnotit (Evaluace a diagnostika preventivních programů, 2002). Matoušek (2005) tvrdí, že efektivitu preventivních programů pro mládež lze měřit tak, že se po skončení programu porovnává skupina, která programem prošla, s co nejpodobnější skupinou, která programem neprošla (kontrolní skupina). Ideální by bylo, kdyby se daly zkoumané osoby před přijetím do programu náhodně rozdělovat do obou skupin, ale to v praxi možné není.

Na základě praktických zkušeností ze zahraničí i z České republiky lze však doložit, že mnohé projekty jsou systematicky evaluovány a vykazují požadovanou účinnost. Tyto zkušenosti ukazují směr a metody hodnocení prevence a představují logické a koherentní postupy, které tvoří základ metodologie hodnocení účinnosti preventivních aktivit a zároveň zajišťují organické začlenění základů teorie hodnocení a potřebných poznatků do programů každodenní praxe (Evaluace a diagnostika preventivních programů, 2002).

Některé preventivní programy jsou charakteristické tím, že jsou založeny na principu mentoringu. Eby a Allen (2002) tvrdí, že mentoring je intenzivní dlouhodobý vztah mezi starším, více zkušenějším člověkem (mentor) a mladším, méně zkušenějším (protégé = žák).

V České republice ale pro **mentoring** neexistuje jednotná definice - záleží na tom proč, kde a s kým je používán. Nicméně společným jádrem každého vztahu mentoringu je dobrovolná podpora jedné osoby (mentee) druhou (mentor). Mezi hlavní pilíře patří podpora iniciativy, provázení, nasměrování k osobnímu rozvoji, zvyšování efektivit.

Mentoring je v České republice nabízen např. jako nástroj pro podporu integrace specifických skupin nezaměstnaných na trh práce (Co je mentoring, 2005). Jako metoda práce je mentoring využíván také v české Probační a mediační službě v oblasti alternativních trestů.

Trochu jinak vnímají mentoring Brumovská a Málková (2008) – dle nich je to metoda sociální intervence, která využívá profesionálně vedené dobrovolníky a je cílená na sociálně znevýhodněné děti a dospívající. Dobrovolníci – mentoři jsou lidé, kteří nemají profesionální vzdělání v sociálních vědách, ale jsou profesionálně vedeni a podporováni tak, aby jejich schopnosti a dovednosti bylo možné efektivně využít při vytváření kvalitních mentoringových vztahů.

V oblasti mentoringu pro děti a mládež (kde se využívají dobrovolníci) fungují v České republice tři programy – Homestart (pomoc mladým rodičům s dětmi), LATA (pro rizikovou mládež) a program Pět P jako prevence pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí.

1.6 Big Brothers Big Sisters a Big Brothers Big Sisters International

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

Existují tři základní modely programu BBBS. Všechny tři modely pracují s dětmi, jejich rodiči i dobrovolníky (Description of Programs, 2007):

- Community-Based model (komunitní) – dvojice dítě dobrovolník se schází ve své komunitě 3-4x měsíčně a zabývají se aktivitami, které se jim oběma zdají zajímavé a zábavné. Herrera a kol. (2007) tvrdí, že je tento model vhodný pro děti, které potřebují vzor a přítele a budou mít prospěch z dlouhodobého stálého vztahu.
- School-Based model (školní) – dobrovolník (starší student) se schází s dítětem přes školní rok ve škole, o přestávkách, popř. po skončení školního vyučování. Pořád jde o kamarádství, nejde o tutoring. Herrera a kol. (2007) doporučuje tento model pro děti, kteří budou mít prospěch z další pozornosti ve škole a budou mít další podnět chodit do školy. Tím selepší jejich chování a jejich výkon ve škole.
- Site-Based model (místní) – dvojice se schází na specifickém místě jako je např. klubovna. Tento model umožňuje zapojit děti také z dětských domovů.

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

Morrow a Styles (1995) definují v rámci programu BBBS dva hlavní typy přístupu mentora ve vztahu, a to rozvíjející přístup a předpisový přístup mentora. Předpisový vztah je typický tím, že v něm chybí kvalitativní faktor vztahu, a to intimita (blízkost) nebo důvěra. Mentor chce především naplnit svá vlastní očekávání bez ohledu na potřeby dětí. Ukončení nastává velmi brzy nebo ihned po uplynutí povinné doby trvání vztahu. Naopak rozvíjející vztah je založen na vzájemné důvěře a respektu mentora k individualitě a osobnosti dítěte. Mentor je empatický a citlivý, vztah má často dlouhodobé trvání.

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

Obrázek č. 1 – Logo BBBSI

(zdroj: www.bbbsi.org)

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

Tabulka č. 1 – Pobočky BBBSI

Big Brother Big Sisters International			
Australia	Bermuda	Bulgaria	Canada
Germany	Ireland	Israel	Netherlands
New Zealand	Poland	Russia	South Africa
United States	Czech republic ⁵		

(zdroj: www.bbbsi.org)

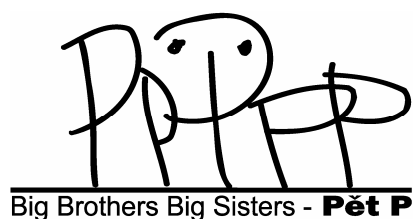
1.7 Program Pět P a Asociace Pět P v ČR

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

⁵ Stojí za zmínku, že v současné době Česká republika není uvedena na internetových stránkách BBBSI, přestože Asociace Pět P v ČR byla roku 2001 přijata jako člen této mezinárodní sítě. Asociace Pět P v ČR doposud neobdržela žádné oficiální stanovisko o vyřazení z BBBSI. Nyní probíhá jednání o důvodech vyřazení a o možnosti znovupřijetí.

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

Obrázek č. 2 – Logo programu Pět P

(zdroj: www.petp.cz)

Asociace je v současné době pro program Pět P jedinou odbornou a profesní organizací, na kterou se mohou všichni její členové obracet v souvislosti s realizací programu.

Dle Stanov Asociace je řídicím, kontrolním a výkonným orgánem členské shromáždění a výbor. Členské shromáždění je nejvyšším orgánem a tvoří jej všichni řádní členové Asociace. Členské shromáždění volí výbor, který si ze svého středu volí předsedu, místopředsedu a výkonného tajemníka. Statutárním zástupcem Asociace je předseda.

V září roku 2001 byla Asociace programu Pět P v ČR v Praze slavnostně přijata jako člen mezinárodní organizace Big Brothers Big Sisters International (Tošner, 2008).

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA BIG BROTHERS BIG SISTERS A PĚT P

2.1 Teoretická východiska Big Brothers Big Sisters

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

Fáze vývoje mentoringového vztahu

Fáze mentoringového vztahu a jejich charakteristiky uvádí DuBois a Karcher (2005):

- První fáze „přemítání“ – jde o fázi, která předchází seznámení dítěte a dobrovolníka, kdy mentor uvažuje a přemítá o budoucím vztahu, který má vytvořit. Důležitou roli zde hrají mentorovy hodnoty, cíle a motivace.
- Druhá fáze „zasvěcení“ vztahu – fáze začíná zhruba po jednom měsíci trvání vztahu. Míra příjemného začátku a „zasvěcení“ do vztahu pozitivně ovlivňuje následné odhodlání obou k vytvoření kvalitního vztahu. Dochází k vzájemnému poznávání a dvojice se na základě vzájemného porozumění pouští do společných aktivit.
- Třetí fáze „vzrůstu a udržení“ vztahu – nastává až po určité, různě dlouhé době, a může trvat téměř po celou dobu realizace vztahu. Vytváří se kvalitní rysy vztahu.
- Poslední fáze „zhoršení“ a „ukončení“ - poslední, konečná fáze vývoje vztahu. Drobná zhoršení a krize mohou nastávat i v průběhu vztahu. Vztah se nemusí měnit, ale může se i prohlubovat nebo naopak zhoršovat a nakonec zaniknout.

Vývoj bývá u jednotlivých mentoringových vztahů různý – někdy rychle vyrostе do kvalitního pouta, může procházet určitými krizemi a tím se buď upevnit a nabýt tak

smysluplného naplnění nebo naopak zaniknout. Může být také střídavě uspokojivý a problematický. Vztah může také zažít dramatickou změnu a obrat (DuBois, Karcher, 2005).

Kvalitní mentoringový vztah

Sipe (2002) tvrdí, že přístup mentora, jenž je orientován na potřeby a přání menteeho místo na splnění si vlastních očekávání ve vztahu, je hlavní podmínkou pro vytvoření kvalitního mentoringového vztahu. Zvláště významná z hlediska kvality vztahu je stabilita a stálost mentora a jeho vytrvalost ve vztahu. Mentor by měl respektovat názor a pohled menteeho jako rovnocenného partnera, měl by být upřímný a flexibilní, naslouchat menteemu a respektovat jeho myšlenky a názory. Úspěšný mentor využívá zábavnost vztahu k budování jeho kvality. Dále úspěšný mentor využívá odborné rady a pomoci ze strany profesionálů mentoringového programu.

Parra et al. (2002) uvádí, že pokud mentor získá ještě před zahájením vztahu určitou míru kompetence a jistoty, je velká pravděpodobnost, že schůzky s menteem budou plánovány v pravidelných intervalech. Mentor je také často s účastí v daném mentoringovém programu spokojen a cení si získaných zkušeností.

Spenser (2006) definuje čtyři kvalitativní rysy mentoringového vztahu – pravost, empatie, spolupráce a přátelství.

Rhodes (2004) uvádí jako charakteristické znaky důvěru, vzájemnost a empatii. Hlavní vliv na dosažení kvality vztahu má mentor a jeho míra kompetencí komunikace s dítětem.

Dle Parra et al. (2002) je důležitým kvalitativním rysem blízkost (intimita) a její přítomnost ve vztahu je nezbytná pro rozvoj dalších kvalitativních rysů.

Grossmann a Rhodes (2002) zjistili, že délka vztahu je přímo úměrná kvalitě vztahu. Mentoringový vztah krátkodobý nebo ukončený předčasně může mít negativní vliv na děti (např. snížené sebehodnocení provázené zhoršením školních výsledků). Zatímco dlouhodobý vztah (tj. trvající déle než 12 měsíců) má znatelně na dítě pozitivní vliv.

Rizika mentoringového vztahu

Rizikem pro předčasné ukončení mentoringového vztahu může být nejistota mentora, zda je mentee ve vztahu spokojen a zda je pro něj obohacující. Většinou je to způsobeno nedostatečnou zpětnou vazbou menteeho. Mentor může nabýt dojmu, že ve vztahu zklamal (Grossmann a Rhodes, 2002).

Při dosahování kvality v mentoringovém vztahu záleží na schopnostech mentora, neboť někteří mentoři nedokáží přínosy mentoringu dítěti zprostředkovat. Sipe (2002) popisuje, že méně úspěšní mentoři vyžadují po dítěti velkou iniciativu v domlouvání schůzek (termínu i náplně) a mají problém s pravidelností. Mentee mu vštěpují vlastní hodnoty, chtějí změnit chování dítěte, které oni sami považují za nepřijatelné, dávají dítěti příliš mnoho úkolů a v komunikaci s ním se staví do role nadřazené autority.

Dalším rizikovým faktorem ze strany mentora může být nedostatek času. Někteří mentoři musí vybudování vztahu s dítětem obětovat více úsilí než na počátku vztahu předpokládali, což pochopitelně vyvolává nespokojenost se vztahem a obavy o jeho pokračování.

2.1.2 Mentoring jako sociální opora

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

2.2 Teoretická východiska programu Pět P

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

Trochu problematické je zařazení programu Pět P do vědních disciplín. Program je v zásadě dobrovolnický program, ovšem dobrovolníci se v dnešní době uplatňují v mnoha profesích a oblastech. V tomto případě se nabízí především oblast sociální pedagogiky a sociální práce (vymezení těchto oblastí se věnuje kapitola 1. Vymezení pojmů). Při důkladné analýze lze říci, že se jednotlivé oblasti (sociální práce, sociální pedagogika a dobrovolnictví) určitou měrou prolínají a program Pět P bychom mohli umístit do průniku všech tří oblastí.

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

Břízová, B. Theoretical Basis of the Big Brothers Big Sisters and its national „Five P“. *Journal of Nursing, Social Studies and Public Health*, 2010. ISSN 1804-1868. (přijato k publikaci, bude publikováno v roč.I, č. 3-4)

3 PROGRAM PĚT P V ČESKÉ REPUBLICĚ

3.1 Historický vývoj a současnost programu Pět P v ČR

Rok 1996 - 2000

Nadace Open Society Fund Praha byla inspirována vysoce pozitivními výsledky mentoringového projektu Big Brothers Big Sisters v Americe a rozhodla se využít tuto

myšlenku individuální podpory, odborně nazývanou one-to-one mentoring project, i v České republice. V říjnu 1996 byl v Praze zorganizován seminář „Introduction to Mentoring“, na kterém byly odborníkům a zájemcům z řad veřejnosti představeny zásady mentoringu a tutoringu. Informace širší veřejnosti poskytla také média. Prezentace nadchla především univerzitní studenty, učitele a sociální pracovníky a současně poskytla široký okruh cenných kontaktů pro další spolupráci (Hrudková, 2001).

V roce 1996 Nadace Open Society Fund a občanské sdružení HESTIA nastartovaly v Praze pilotní program dobrovolnické neprofesionální pomoci dětem, které tuto podporu potřebují. Volný překlad z angličtiny Velký bratr a Velká sestra se zdál jako nepřijatelný, a proto byl po dlouho trvajících diskusích za všeobecného souhlasu přijat název Pět P. V rámci tohoto pilotního programu bylo sestaveno 11 párů dítě – dobrovolník. Dobrovolníci se od počátku pravidelně scházeli nejen mezi sebou, ale i s odborníky, aby prodiskutovali problémy, které se objevily při setkávání s dětmi a zakládali tak pravidlo budoucí pravidelné supervize (Tošner, 2008). Pracovníci – koordinátoři Pět P z HESTIE sepsali Manuál programu Pět P v České republice, k evaluaci se používala evaluační metoda POE (Program Based Outcome Evaluation). Pojem mentoring chápou koordinátoři programu především ve smyslu „vztah jeden na jednoho“.

Strategie Nadace Open Society Fund Praha byla taková, že bude program Pět P komplexně finančně zajišťovat první dva roky a poté každý rok podpora klesne o 25%. Tímto rozhodnutím vytvořila pro program zázemí, ale zároveň ho od počátku stimulovala k hledání vlastních zdrojů od místních donátorů.

V září roku 1998 převzalo patronát nad realizací programu Národní dobrovolnické centrum HESTIA, které se tak stalo Národním koordinačním centrem pro celou Českou republiku.

V roce 1998 se program Pět P rozšířil také do Plzně, roku 1999 do Ústí nad Labem, do Brna, Kroměříže a Českých Budějovic (autorka byla členem zakládajícího týmu v Českých Budějovicích a stala se první koordinátorkou programu).

Od 20. listopadu 2000 jsou název a logo programu Pět P přihlášeny u Úřadu průmyslového vlastnictví jako ochranná známka pod značkou O-148716, spisová značka 148716.

Rok 2001

V roce 2001 již po celé České republice fungovalo 12 poboček programu Pět P. Vzhledem k tomu, že se s rozvojem programu Pět P v ČR rychle navyšoval počet regionálních poboček a zvyšovala se náročnost na celostátní koordinaci programu, bylo nutné založit novou organizaci, která by převzala roli celostátního garanta a koordinátora programu.

Proto bylo v roce 2001 v Kroměříži na setkání všech koordinátorů programu založeno občanské sdružení „Asociace Pět P v ČR“ (dále jen Asociace), které zastřešuje regionální pobočky programu, metodicky podporuje další implementaci programu a je partnerem domácím i zahraničním organizacím. Sídlo Asociace je Na Poříčí 12, 115 30 Praha 1, metodickou pomocí, supervizí a evaluací programu Pět P bylo ve stanovách Asociace pověřeno Národní dobrovolnické centrum HESTIA. Výkonným činitelem byl tajemník Asociace pracující na plný úvazek, který svolával pravidelně výbor Asociace, zajišťoval pravidelná celorepubliková setkání koordinátorů Pět P, hledal možné zdroje finančních prostředků apod.

Dne 27.9.2001 byla Asociace slavnostně přijata u příležitosti pětiletého fungování programu Pět P v ČR za člena organizace Big Brothers Big Sisters International (Obrázek č. 3).

Slavnostní ceremoniál byl jednou z akcí pořádaných v rámci Mezinárodního roku dobrovolníků 2001 a proběhl pod záštitou primátora hlavního města Prahy Jana Kasla a zúčastnili se ho představitelé programu BBBS z USA, Kanady, Velké Británie a Litvy (Plodková, 2002).

Obrázek č. 3 – Certifikát přijetí Asociace Pět P v ČR do BBBSI

(zdroj: archiv ZSF JU – Pět P)

Jako první zákonnou oporou programu Pět P byl zákon 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a díky jeho novele roku 2001 se objevila možnost požádat o udělení pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Regionální pobočka programu Pět P se po udělení pověření dle tohoto zákona stává zařízením sociálně výchovné činnosti, které nabízí dětem programy rozvíjení sociálních dovedností, výchovných činností a využití volného času (tímto programem je právě program Pět P). Dále může mít pobočka programu pověření k výchovně rekreačním táborech pro děti (to v případě, že pořádá letní tábory či víkendové akce pro děti a dobrovolníky). O udělení pověření rozhodovalo roku 2001 Ministerstvo práce a sociálních věcí, od roku 2002 rozhodují krajské úřady dle místa působení Pět P.

V červenci 2001 byl zaktualizován Manuál programu Pět P, který nově obsahoval také vzory smluv a formulářů používaných v programu.

Rok 2003

S platností zákona o dobrovolnické službě od 1. ledna 2003 (zákon č. 198/2002 Sb.) se objevila vítaná možnost program Pět P akreditovat jako dobrovolnickou službu podle tohoto zákona. Vzhledem ke kvalitní a profesionální metodice programu Pět P

nebylo obtížné vyhovět požadavkům tohoto zákona, který programu přinesl kromě legislativního rámce také uznání a prestiž (Tošner, 2008).

Je ovšem na každé regionální pobočce, aby zvážilo, do jaké míry je pro něj akreditace podle tohoto zákona přínosná, či do jaké míry by byla naopak omezující pro organizaci a pro dobrovolníky. Nevýhodou je také fakt, že program Pět P v některých regionech realizují jiné než neziskové organizace (např. Pedagogicko psychologická poradna či vysoká škola) a tyto nemůžou o akreditaci žádat.

V souvislosti s evaluací Pět P je nutné zmínit, že v Českých Budějovicích proběhl v rámci ročníkové práce vedené autorkou výzkum o využívání a vhodnosti evaluační metody POE⁶ v našich poměrech. Na základě výsledků této práce Bockschneiderová (2003) tvrdí, že většina koordinátorů evaluační metodu POE využívá, ale shoduje se na tom, že pro rodiče dětí zařazených do programu je problematické její vyplnění. Koordinátoři programu se domnívají, že metoda POE není ve stávajícím stavu vhodnou evaluací programu Pět P. Podobně Brumovská (2003) tvrdí, že jednotlivé položky metody POE jsou české populaci obtížně srozumitelné.

Rok 2004

Asociace Pět P v ČR v únoru roku 2004 vyhlásila grantové řízení na projekt „Vytvoření nové evaluační metody programu Pět P“. Příjemcem grantu se stala Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, řešitelem Mgr. Bohdana Břízová (autorka), spolupracovníkem Alena Bockschneiderová, DiS., druhá koordinátorka programu Pět P v Českých Budějovicích. Na základě tohoto projektu byla stará metoda POE modifikována a upravena. Jednalo se především o změnu obsahu a počtu položek v dotazníku POE (více viz kapitola 7.1 Modifikace původní evaluační metody POE a její adaptace na české sociokulturní podmínky). Dílčí výsledky výzkumu byly publikovány v diplomové práci Aleny Bockschneiderové pod vedením autorky. Autorka také prezentovala výsledky výzkumu a představila modifikovanou metodu POE na Mezinárodní konferenci doktorandů oborů Psychologie a Sociální práce v Nitře (Břízová, 2006).

⁶ Více o evaluační metodě POE v kapitole 4 Evaluační metoda Program Based Outcome Evaluation

Od roku 2004 začala Asociace realizovat tzv. obsahové audity jednotlivých regionálních poboček programu Pět P. Rozsah a obsah navrhl Výbor Asociace na svém setkání 31. 3. 2004. Posléze ho prodiskutovali, doplnili a schválili koordinátoři na Setkání koordinátorů v Sedlci v dubnu téhož roku. Cílem auditu bylo především zjistit, zda daná pobočka realizuje program Pět P podle předepsané metodiky a v souladu se Smlouvou o spolupráci na programu Pět P. Auditóři byli členové Výboru a tajemník Asociace Pět v ČR.

Dále v roce 2004 prošel revizí Manuál programu Pět P z roku 2001.

Rok 2005

Obsahovým auditem prošly všechny regionální pobočky programu Pět P, které v tuto dobu fungovaly (celkem 19 poboček). Výsledky auditů byly zpracovány a předány všem členům Výboru. Z výsledků vyplynulo, že dobře fungují a je stabilizováno 7 poboček, další 3 pobočky fungují dobře, ale mají svá specifika (např. jiný způsob supervizí). U 6 poboček se prokázalo určité riziko (především ve finanční či personální oblasti), ale jinak tyto pobočky fungovaly dobře a dle metodiky. Problematické se jevíly 3 pobočky (nedodržovaly metodiku apod.) (Tošner, 2009).

Na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (pod vedením autorky) proběhl v rámci bakalářská práce kvalitativní výzkum, který se zaměřil na posouzení vztahu dobrovolníka a dětského klienta v programu Pět P. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že účast v programu Pět P poskytuje dětským klientům možnost navázání nových kontaktů a získávání nových sociálních dovedností ve vztahu k jednotlivcům i větším skupinám vrstevníků. Zároveň také nabízí vhodné využití volného času a snižuje tak možnost ohrožení sociálně patologickými jevy. Je tedy pro zdravotně sociální vývoj dětského klienta obohacující (Wienerová, 2006).

Výsledky výzkumu doplnily stávající informace získané z předešlých kvantitativních výzkumů o úspěšnosti a efektivitě programu Pět P, které byly publikovány v rámci bakalářských či diplomových prací na několika vysokých školách v ČR.

Rok 2006

Od září roku 2005 převzalo správu Asociace Pět P v ČR kroměřížské občanské sdružení Spektrum, Národní koordinační centrum a veškerá agenda prozatím zůstala v Hestii, o.s.. Bohužel se pro rok 2006 už nepodařilo získat finanční prostředky na plat tajemníka Asociace Pět P v ČR, což znamenalo nemožnost naplňování celé šře úkolů, kterým by se Asociace měla věnovat. Od roku 2006 Asociace ve svém fungování selhávala. Nebyly k dispozici lidské ani finanční zdroje. Chyběly kontakty na jednotlivé pobočky, webové stránky byly téměř nefunkční, neaktualizované, setkání koordinátorů se nerealizovala. Kroměřížské sdružení Spektrum ale podporovalo vznik nových center programu Pět P, které vyškolilo a poskytovalo jim metodickou pomoc.

Rok 2007

Od 1. ledna 2007 vešel v účinnost zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a v souvislosti se zavedením tohoto zákona do praxe se začaly některé regionální pobočky zabývat myšlenkou, zda Pět P registrovat jako sociální službu či ne.

Dobrovolnický program Pět P totiž v praxi naplňuje podmínky sociální služby dle tohoto zákona: Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Zde dobrovolníci mohou a v řadě případů vykonávají tyto činnosti (Tošner, 2007):

- aktivizační činnosti – nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností dítěte a zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity,
- sociálně terapeutické činnosti – nspecifická socioterapie osobním příkladem v kontextu přátelského vztahu, jejíž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování dítěte,
- zprostředkování kontaktu s přirozeným společenským prostředím – vyhledávání, spoluúčast a doprovázení dětí na zájmové aktivity,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí – pomoc při vyřizování běžných záležitostí s ohledem na věk dítěte a zejména pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc

a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování dítěte mezi vrstevníky a okolní komunitu.

Dle Procházkové (2009) mezi klady registrace Pět P jako sociální služby patří možnost získávat dotace na činnost ze státní správy a samosprávy, registrace je také jakousi známkou kvality služeb. Nevýhodou může být nárůst administrativy, nutnost hledání nových zaměstnanců či úpravy zaběhnutých způsobů práce s klienty. A samotný program Pět P literu zákona nenaplní, především § 65, odst. 2, písm. d) - pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Každá pobočka snažící se Pět P zaregistrovat jako sociální službu, řeší tento problém po svém, obvykle se Pět P stane součástí nějakého většího celku nabízených služeb klientům (více o problematice výhod či nevýhod registrace programu Pět P jako sociální služby v kapitole 7.2.2. Analýza o stavu registrace programu Pět P jako sociální služby).

Pokud pobočka zaregistruje Pět P jako sociální službu, kompetence koordinátora jsou rozšířeny o činnosti z oblasti sociální práce s rodiči dětských klientů programu Pět P – koordinátor musí být profesionální sociální pracovník podle § 109 a 110 zákona o sociálních službách. Dále musí pobočka splnit všechny podmínky vyplývající z tohoto zákona, např. naplnění Standardů sociálních služeb.

Rok 2009

V současné době funguje 22 poboček programu Pět P a všechna mají pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí dle zákona č. 359/1999 Sb. Dle zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě má program Pět P akreditováno celkem 10 poboček. Program Pět P jako sociální službu zaregistrovalo 10 poboček v ČR.

K 1. 1. 2009 přešla práva Asociace Pět P v ČR (včetně účetnictví a veškeré agendy) do kroměřížského centra Spektrum, které se tak stalo Národním koordinačním centrem Pět P. A i když se doposud nenalezly finanční zdroje na výkonného tajemníka Asociace, již 23. 2. 2009 se uskutečnilo celorepublikové pracovní setkání koordinátorů v Praze (tzv. I. Setkání koordinátorů Asociace Pět P v ČR). Hlavním tématem tohoto Setkání byly sociální služby, zda program Pět P registrovat jako sociální službu či ne.

Na konci setkání nastala velká diskuse o výhodách registrace, o práci navíc, kterou registrace přináší, o inspekci sociálních služeb. Také se diskuse dotkla základních principů Pět P a jeho umístění v rámci sociálních služeb či sociální pedagogiky.

Na I. Setkání byl dále doplněn Výbor Asociace o dva nové členy (jedním z nich je autorka), tzn. že v současné době má výbor 5 členů, kteří mají chuť (zatím dobrovolně) znovu nastartovat činnost Asociace.

V červnu 2009 se uskutečnilo další, II. Setkání koordinátorů Asociace Pět P v ČR, kde se velmi živě diskutovalo o cílech Asociace, jejím dalším směřování. Výstupem Setkání jsou především vyřčené potřeby regionálních poboček. Mezi ty patří především fungující Asociace, která bude Pět P držet v liniích mentoringového programu dle BBBS. Dále by měla Asociace fungovat jako poradní či metodický orgán pro případ, že regionální pobočka bude chtít Pět P registrovat jako sociální službu.

Výbor Asociace Pět P v ČR nejdříve zaktualizoval kontakty na fungující pobočky programu Pět P, vznikly nové webové stránky Asociace (www.petp.cz) a Výbor se začal pravidelně scházet 2x za rok.

Na setkání Výboru Asociace v srpnu byla hostem Mgr. Tereza Brumovská, M.Sc. která se dlouhodobě zabývá principy mentoringových vztahů a nabídla příležitost účasti na mezinárodním srovnávacím výzkumu mentoringu pro děti a mládež v programu Big Brothers Big Sisters ve 4 evropských zemích. Výzkumný projekt je součástí projektu UNESCO Chair for Children, Youth and Civic Engagement. Asociace s účastí na výzkumu souhlasila a v současné době dojednává Výbor další podmínky.

Dalším bodem srpnového setkání Výboru byla diskuse nad Standardy Big Brothers Big Sisters International (BBBSI), které Asociace získala právě díky Mgr. Brumovské, M.Sc.. Autorka tyto Standardy přeložila (Příloha č. 1) a členové Výboru živě diskutovali o naplnění jednotlivých standardů v poměrech České republiky. Na základě analýzy těchto Standardů vyplynulo, že určité Standardy Asociace nenaplnuje a je proto nutné je dořešit. Jedním z nich je například povinnost mít zpracovaný etický kodex koordinátora. Tento kodex vypracovala autorka (viz kapitola 7.4 Nové či upravené metodické materiály) a po připomínkování všemi

regionálními pobočkami byl schválen na III. Setkání koordinátorů Asociace Pět P v ČR 20.10.2009 v Českých Budějovicích (Příloha č. 3).

Na tomto III. Setkání koordinátorů Asociace se dále velmi živě diskutovalo nad evaluační metodou POE a jejím využívání do budoucna v programu Pět P (viz kapitola 7.4.1 Výsledky ohniskové skupiny).

Rok 2010

V tomto roce se uskutečnilo zasedání Výboru Asociace dne 11. ledna a Setkání koordinátorů Asociace v Praze dne 8. února. Na Setkání byl přítomen Mgr. Jiránek z Ministerstva vnitra ČR, který informoval o připravované novele zákona dobrovolnické službě. Na setkání se aktualizoval seznam členského shromáždění Asociace, byli přijati dva noví členové (pobočka ve Vsetíně a Příbrami). Dále členské shromáždění odsouhlasilo výši členských příspěvků Asociaci. Další Setkání Asociace je naplánováno na 23.5., den před mezinárodní konferencí s názvem "Dobrovolnictví v české společnosti - současnost a perspektivy" v Kroměříži.

3.2 Cíle programu Pět P

Hlavními obecnými cíli programu jsou prevence rizikového chování (alkohol, drogy, záškoláctví, lhaní, krádeže apod.), obohacení sociálního zázemí dítěte a zvýšení kvality života ohrožených dětí nalezením vhodné aktivity. Prostřednictvím cesty k naplňování hlavních cílů programu jsou naplňovány i subcíle jako navázání blízkého přátelského vztahu dítěte s dobrovolníkem⁷, možnost zažít si ve vztahu s dobrovolníkem pocit důvěry a přijetí, což vede ke zvyšování sebedůvěry a sebevědomí dětského klienta. V prostředí bezpečného vztahu s dobrovolníkem se dítě prakticky učí dovednostem, které mu potom mohou pomoci v rozvíjení přirozených vztahů

⁷ V České republice se neuvádí spojení mentor – mentee především z důvodu odlišných sociokulturních podmínek, tyto pojmy také nejsou pro většinu veřejnosti známé. Proto také budu v dalším textu používat spojení dobrovolník – dítě.

ve vrstevnické skupině a rodině. Program dává dítěti možnost smysluplně strávit volný čas a získat nové zážitky, ukazuje dítěti jiné formy trávení volného času, než které dosud poznalo (Manuál programu Pět P, 2009).

Cíle programu Pět P se daří dosahovat tím, že dítě je dlouhodobě a pravidelně v kontaktu s dobrovolníkem. Jak tvrdí Balsley (2007), vztah s dobrovolníkem může ovlivnit budoucnost dítěte. Uvádí, že studie provedené na programech Big Brothers Big Sisters v USA ukázaly, že děti, které jsou v pravidelném kontaktu s dobrovolníky, mají tendenci se vyhýbat rizikovému chování, více se zapojují ve škole, lépe navazují kamarádské vztahy, vyhýbají se násilí jako takovému a jako dospělí jsou celkově v životě úspěšnější.

3.3 Přínos programu Pět P pro dítě

Je to jednoduchá idea vytvoření vztahu mezi dvěma lidmi – jedním starším než je ten druhý. Je to idea prevence. Dospělý přítel může mladému člověku pomoci rozvíjet pozitivní vlastnosti, které mu umožní žít zdravý život, např. schopnost učit se, pozitivní sebepojetí a smysl pro budoucnost, pozitivní vnímání odpovědnosti, rozvíjení sociálních kompetencí, umění plánovat a rozhodovat se (McGill, 1998).

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. s. 50.

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. str. 50.

3.4 Vztah dobrovolníka a dítěte v programu Pět P

Vztah dobrovolníka a dítěte v rámci programu Pět P je přínosný zejména tím, že dobrovolník dává dítěti najevo, že ho akceptuje takového jaký je. Tato skutečnost pomáhá vytvořit vztah, ve kterém se dítě může vyvíjet kupředu, prospěšně se měnit, naučit se řešit problémy, pohnout se směrem k zdravému citovému životu, stát se produktivnějším, tvořivějším a schopným lépe realizovat svoje vnitřní možnosti.

Dítě s dobrovolníkem programu Pět P jsou kamarádi, kteří jsou si rovnocenní. Rovnocennost zde chápou ve smyslu otevřenosti vztahu a ve snaze neprosazovat se ani nepodřizovat jeden druhému. Dobrovolník ke svému kamarádovi není direktivní (jako například učitel ve škole), ale zároveň jsou v jejich vztahu stanoveny určité hranice a pravidla, co se nesmí a co nelze překračovat. Tyto hranice zlepšují orientaci dětí ve světě a dodávají jim základní jistotu a vedou je k odpovědnosti za rozhodování a následky jejich jednání a to zejména ve vztahu k vrstevníkům a povinnostem, jež jsou přirozenou součástí života člověka (Vymětal, 2004).

Úzký vztah klienta s dobrovolníkem může dítěti sloužit jako zdroj potřebných informací nejenom o světě, ale hlavně o něm samém a může tak ovlivňovat jeho sebepojetí a posilovat jeho sebeúctu. Tento vztah klientovi přináší uspokojení různých potřeb, například v oblasti sociálního kontaktu a sounáležitosti s ostatními lidmi, pozitivní akceptace jinými lidmi, nebo pocit citové jistoty a bezpečí.

Dle Vágnerové (2004) osobní vztah přispívá i k uspokojení potřeby seberealizace, uznání a pozitivního hodnocení. Pro dítě má totiž výkon často smysl jen tehdy, když jej někdo ocení, nebo když úsilí vyvinuté k dosažení výkonu posílí jeho prestiž. Nedá se opomíjet ani uspokojení potřeby sdílet společný zájem a cíl. Může jít o běžnou formu uspokojení ze společných činností při trávení volného času nebo ze součinnosti v úsilí o dosažení určitého výkonu, který je společným cílem.

3.4.1 Typologie vztahů

Brumovská a Málková (2008) definují typologii mentoringových vztahů v programu BBBS/Pět P (Tabulka č. 2):

- **Rovnocenně přátelský vztah** je efektivní a kvalitní. Díky zájmu mentorů o dítě jsou i mentoři spokojení, když je dítě spokojené a zaměřují se nejprve na budování a rozvoj vztahu formou jeho zábavnosti, poté na rozvoj a naplnění potřeb dítěte. To vše dělají s respektem a rovnocenností k dítěti. Jejich vztah je vzájemný, dobrovolník není pro dítě, ale s dítětem. Tento přístup vytváří rovnocennost a přátelství, důvěru i blízkost, což jsou známky efektivního kvalitního mentoringu. Mentoři se díky tomuto přístupu po čase stali významnými dospělými v životě dítěte se vším, co tato role dítěti přináší.
- **Vztah zaměřený na dítě** je charakterizován tím, že dobrovolníci vystupují v roli spasitele či vnějšího pozorovatele, nedokáží si vztah s dítětem užít k oboustranné spokojenosti. Berou svou roli spíše jako povinnost nebo úkol

dítěti pomoci. Dobrovolník se snaží vyhovět potřebám a přáním dítěte, kterým se sám přizpůsobuje, i když jej příliš nebaví. Chápe svoji roli ve vztahu nikoliv jako přátelské provázení dítěte, ale jako vnější intervenci, která má pomoci vyřešit problémy dítěte a jeho okolí. Náplň schůzek se nemění, dítě na schůzkách vyžaduje stereotypní opakování stejných činností, které slouží jako odreagování od jeho rodiny.

- Vztah s nespokojeností mentora - ve fázi ustálení vztahu začíná být mentor silně nespokojený a to i přesto, že dítě je očividně spokojeno. Vztah začíná mentora vyčerpávat, jeho obětavost se proměňuje v jeho nespokojenost a vyčerpání. Vztah mu nedává smysl, pochybuje o tom, zda je dítěti nějak přínosný, při nejbližší příležitosti jej ukončuje.
- Vztah s dilematem/váhavostí mentora - dobrovolník stojí jakoby vně vztahu, pozoruje dítě a hledá, co je jeho role a úkol ve vztahu k němu. Často řeší zejména dilema distance versus blízkost vůči dítěti, což je dáno nejistotou dobrovolníka v roli mentora nebo jejím špatným pochopením. Mohou se také objevit problémy v komunikaci s rodiči dítěte. Pochybnosti a problémy mentorů jejich vazbu k dítěti ještě více oslabují a při prvním vážnějším konfliktu vztah končí.

- **Autoritativně – intencionální vztah** vzniká tím, že dobrovolník plně nerespektuje individualitu dítěte a hodnoty jeho sociálního okolí, ale snaží se dítěti vnutit hodnoty a normy většinové společnosti. Snaží se dítě změnit podle jím stanovených cílů s rizikem nezvládnutí dvou dilemat, a to dilema oscilace mezi pomocí a manipulací ve vztahu k dítěti a dilema autonomie versus závislost dítěte na mentorovi. Tento vztah plodí napětí, může být pro dítě poškozující. Vede k vytvoření závislosti dítěte na mentorovi nebo k předčasnému ukončení vztahu díky neúspěšnému zvládnutí dilemat.
- **Vztah ukončený předčasně** může být pro dítě za určitých podmínek až poškozující. Nejčastějším důvodem je negativní rozpor mezi očekáváním

dobrovolníka vůči dítěti a realitou prvního kontaktu s dítětem. Vytváří se dilema přijetí či nepřijetí dítětem a motivace dobrovolníka je hned v první fázi kontaktu narušena. V některých případech je vztah ukončen, v jiných se rozpor mezi ideálním a reálným dítětem za čas překoná, ale zmíněné dilema je tématem vztahu po celý jeho průběh.

3.4.2 Fáze vztahu

Brumovská, Málková (2008) zkoumaly fáze vztahu dítěte a dobrovolníka v programu Pět P. Tyto fáze se v podstatě shodují s fázemi vývoje mezilidských vztahů, jak je definoval DeVito (2007).

Fáze vztahu dítěte a dobrovolníka dle Brumovské, Málkové (2008):

- **Fáze očekávání**, která se dále dělí na negativní, pozitivní a konkrétní očekávání. Svoji představu má dítě i dobrovolník, dobrovolník si ji modeluje především na výcviku pro dobrovolníky.
- **Fáze prvního kontaktu**, kde může hrát značnou roli fyzický vzhled, chování či jiné viditelné znaky určitého člověka. První kontakt obvykle pokračuje interakcí, která má charakter komunikace. První kontakt může být negativním zážitkem, pak má další dvě varianty – obavy z přijetí dítětem a naprostý nesoulad dobrovolníka a dítěte. Pozitivní navázání prvního kontaktu lze dále rozdělit na spontánní, rychlé a přátelské navázání a na dobré navázání kontaktu během prvního měsíce.
- **Fáze vzájemného poznávání**, kdy se dvojice snaží získat o sobě co nejvíce informací a chtějí se lépe poznat, může trvat různě dlouhou dobu. Vymezují se hranice vztahu, přicházejí první konflikty, vztah se kvalitativně proměňuje. Pokud je tato fáze uspokojující, pokračuje v pravidelných intervalech

a postupně dochází i k prohloubení vztahu. V této fázi lze rozpoznat přístup mentora k dítěti:

- rovnocenně-přátelský,
- přístup zaměřený na dítě,
- autoritativně-intencionální přístup.

- **Fáze navázání důvěrného vztahu, ustálení vztahu**, který je obvykle takto prezentován i nejbližšímu okolí, vrstevníkům, příbuzným apod. Sdílení různých aktivit je prožíváno pozitivně, člověk je uspokojen i pouhou přítomností toho druhého. Jde o ustálení vztahu, kdy schůzky a aktivity na nich jsou pravidelné, krize a zkoušky při poznávání dítěte jsou překonány. Vztahy lze rozdělit podle spokojenosti a problémů dobrovolníků:

- spokojený dobrovolník x spokojené dítě,
- spokojený dobrovolník x nespokojené dítě,
- nespokojený dobrovolník x spokojené dítě,
- dobrovolník řeší dilema/problém.

- **Fáze dalšího vývoje vztahu**, který závisí na četnosti a intenzitě konfliktů a na subjektivním vnímání osobního uspokojení ze vztahu. Vývoj směřuje buď ke kvalitě vztahu (a tím k přínosu mentoringu), k setrvačnosti mentora a tím i k ukončení, nebo může dojít k zhoršení a ukončení vztahu. Další možností je pokračování vztahu s rizikem vytvoření závislosti dítěte na dobrovolníkovi. V této fázi může jít jen o schopnost přijmout zcela zákonitou proměnu vztahu a akceptovat jeho střízlivější podobu.

Tabulka č. 2 – Přehled typologie mentoringových vztahů

typ vztahu	očekávání	první kontakt	poznávání	ustálení vztahu	další vývoj vztahu
rovnocenně-přátelský	pozitivní, negativní – obavy z přijetí dítětem	pozitivní – rychlé během 1. schůzky, dobré během 1. měsíce	rovnocenně-přátelský přístup s rolí mentora coby kamaráda	spokojenost dobrovolníka i dítěte	vývoj v kvalitě vztahu a přínos mentoringu
vztah zaměřený na dítě se setrvačností mentora	pozitivní	pozitivní během 1. měsíce	přístup zaměřený na dítě s rolí mentora coby spasitele dítěte	mentor je nespokojený, dítě je spokojené	vývoj v setrvačností mentora ve vztahu a ukončení
vztah zaměřený na dítě s dilematem/váhavostí mentora	pozitivní, konkrétní	pozitivní během 1. měsíce, negativní s obavou z přijetí dítětem	přístup zaměřený na dítě s rolí mentora coby pozorovatele dítěte	dobrovolník řeší dilema/váhá	zhoršení a ukončení vztahu
autoritativně-intencionální vztah	konkrétní	pozitivní během 1. měsíce s konkrétní představou o směřování dítěte	autoritativně-intencionální přístup s rolí mentora coby dospělé osoby	dobrovolník je spokojený, dítě může být nespokojené	zhoršení a změna přístupu mentora/pokračování s rizikem vytvoření závislosti dítěte na mentorovi
předčasně ukončený vztah	pozitivní	negativní	předčasné ukončení		

(zdroj: Brumovská, Málková, 2008)

3.5 Účastníci programu Pět P

3.5.1 Dítě (klient) programu Pět P

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. s. 51.

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. s. 51.

Programu Pět P se účastní spíše chlapci (Janečková, 2009), což potvrzuje i výzkum v USA. Tierney a Grossman (2000) uvádí, že se BBBS účastní z více než 60% chlapci.

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. s. 51.

Pokud se do programu takové dítě přihlásí, koordinátor doporučí zákonnému zástupci jinou organizaci, která by lépe vyhovovala potřebám dítěte.

3.5.2 Dobrovolník programu Pět P

Svobodně a dobrovolně zvolená aktivita a pomoc jsou tím, co činí z dobrovolníka nositele procesu změn ve společnosti. Jeho tvořivá energie je silou, která pomáhá hledat a otvírat zdroje a možnosti nových řešení. Tím se stává mostem v procesu spolupráce mezi státem, komerčním sektorem a sektorem neziskových organizací (Tošner, Sozanská, 2006).

Podle Ochmana, Jordana (1997) by se dobrovolníkem měl stát zralý, způsobilý a zodpovědný člověk, jenž věnuje bezúplatně svůj čas a kompetence dobrovolné činnosti.

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. s. 52.

Je organizováno s ohledem na mimoosobní cíle, přičemž cíle, s nimiž se subjekt prosociálního jednání identifikuje, které jsou mu vlastní (např. dobročinnost), zde hrají také nemalou roli.

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. s. 52.

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. s. 52.

V ČR se do programu Pět P zapojují převážně studenti (mírně převládají studenti vysokých škol) a z hlediska pohlaví dominují ženy. Zapojení mužů jako dobrovolníků je spíše ojedinělé. Téměř polovina dobrovolníků funguje v programu 1 rok, více než třetina „zůstává“ 2 roky. Nejčastějším důvodem ukončení účasti v programu je ukončení studia a nedostatek času dobrovolníka (Janečková, 2009).

3.5.3 Koordinátor programu Pět P

Mluvíme-li o profesionálním dobrovolnickém programu, musí být činnost dobrovolníků koordinována z jednoho místa, nejlépe jedním profesionálním pracovníkem (koordinátorem), který je vybaven dostatečnými pravomocemi nejen vůči dobrovolníkům, ale také vůči zaměstnancům vlastní instituce (Matoušek, 2003a).

Novotný, Stará (2002) tvrdí, že koordinátor je klíčovou postavou každého dobrovolnického programu. Velmi důležité je, aby koordinátor byl osobou skutečně zapálenou pro daný program a nevěnoval se své činnosti pouze jen formálně.

Koordinátor by dle Ochmana a Jordana (1997) měl rád pracovat s lidmi, rád prezentovat svou roli, mít řídicí schopnosti a mít dostatek času k vykonávání své funkce. Rowell a Ballard (1999) popisují jinými slovy totéž - úspěšný koordinátor musí být nadšený, výkonný, iniciativní, komunikativní a orientovaný na lidi.

Jednou z důležitých starostí koordinátora dobrovolníků ve větších organizacích by tedy mělo být usilování o to, jak neztratit s dobrovolníky lidský kontakt a udržet jejich chuť podílet se na něčem novém, zajímavém, zvláštním, což je pro mnohé dobrovolníky rozhodující motivací (Tutr, Novotný, 2007).

U koordinátora programu jsou důležité řídicí a organizační schopnosti. K tomu vedle osobnostních předpokladů potřebuje dostatek vědomostí. Je vhodné, aby absolvoval stáž v zařízení, kde již program běží. Dále se koordinátorům doporučuje absolvovat výcvik koordinátorů dobrovolníků či výcvik nebo vzdělávání v managementu (dobrovolnických) programů (Tošner, Sozanská, 2006).

Koordinátor by měl mít možnost pravidelné supervize své činnosti tak, jak by to mělo být samozřejmé pro všechny pomáhající profese s vysokou mírou neuropsychické zátěže pramenící z každodenního styku s lidmi, často v náročných životních situacích (Tošner, Sozanská, 2006).

Mezi hlavní činnosti koordinátora patří (Plodková, 2002):

- Koordinuje program v organizaci, zpracovává jeho metodiku, propaguje další činnosti organizace, prezentuje myšlenku dobrovolnictví.
- Provádí výběr, připravuje a realizuje výcvik dobrovolníků, spravuje databázi dobrovolníků.
- Vede dobrovolníky, zajišťuje jim pravidelnou supervizi, řeší vzniklá nedorozumění.
- Hodnotí činnost dobrovolníků, motivuje je, oceňuje.
- Spolupracuje s odbornými institucemi (psychologové apod.).
- Kontaktuje zákonné zástupce dětí, provádí rozhovory s nimi i s dětmi.
- Vytváří dvojice dítě – dobrovolník (ve spolupráci se supervizorem).
- Vede a spravuje dokumentaci programu Pět P (včetně deníku).
- Je kontaktní osobou mezi dobrovolníky, klienty, dalšími zaměstnanci a vedením organizace.
- Vyhodnocuje realizaci programu v organizaci a informuje o výsledcích vedení.
- Podílí se, popř. zajišťuje financování programu v organizaci.
- Je členem Asociace Pět P v ČR a spolupracuje s ostatními centry programu, účastní se pravidelných setkání Asociace Pět P v ČR.

Koordinátorem programu Pět P v ČR je nejčastěji žena s vysokoškolským vzděláním, průměrný věk je 30 let. Většina koordinátorů absolvovala výcvik pro koordinátory dobrovolníků⁸ (Procházková, 2009).

3.5.4 Supervizor v programu Pět P

V programu Pět P se objevuje supervize dvojí úrovně. První je supervize dobrovolníků při jejich činnosti. Tato supervize je zakotvena v Manuálu programu, tzn. že je povinná, a má svá pravidla. Druhým typem je supervize koordinátora programu, která ale v Manuálu programu zakotvena není. Přesto ji na základě zkušeností Asociace Pět P v ČR doporučuje. Důležité je zmínit, že pro regionální centra, která registrovala Pět P jako sociální službu, je poskytování této supervize povinné. Vyplývá to ze Standardů sociálních služeb.

Supervizor dobrovolníků

Koordinátor si pro dobrovolníky vybírá supervizora sám. Supervizor je odbornou garancí, aby program neprobíhal živelně. Role supervizora je především podpůrná, supervizor akceptuje individuální zvláštnosti a potřeby dobrovolníků. Supervizorem se může stát nejčastěji psycholog, lékař, pedagog či další odborník, který ve své profesi přichází do styku s problematikou blízkou základní náplni programu Pět P, zejména s ohledem na problematiku dětí a mládeže. Další důležitou podmínkou pro výběr supervizora je jeho časová dostupnost podle potřeb koordinátora a dobrovolníků a jeho zájem o program (Černá a kol., 2004).

Supervizor koordinátora

Podmínky pro roli supervizora koordinátora nejsou nikde vymezeny. Často to bývá jiný pracovník (v některých případech i nadřízený) dané organizace, což dle mého

⁸ Výcvik koordinátorů dobrovolníků pořádá pravidelně Národní dobrovolnické centrum HESTIA. Tento výcvik je určen pro koordinátory dobrovolníků ze všech různých oblastí a pro začínající koordinátory je velmi přínosný. Pro koordinátora programu Pět P tento výcvik není povinný.

názoru není vhodné. Ten může být příliš zapleten do vztahů a reality organizace, což ztěžuje dosažení potřebného nadhledu a naplnění tak funkce supervize.

Je vhodné, aby supervizor byl certifikovaným supervizorem a mohl tak poskytovat opravdu kvalitní supervizi. Bohužel zde vyvstává finanční otázka, neboť certifikovaní supervizoři jsou nákladnější.

3.6 Práce s dobrovolníky

3.6.1 Výběr a výcvik dobrovolníků

Jak vyplývá z výzkumu (Procházková, 2009), pro program Pět P je vhodné v rámci získávání dobrovolníků oslovovat především mladé lidi, středoškoláky a vysokoškoláky. Mladí lidé však mají v současné době nepřeberné množství možností, jak trávit svůj volný čas, a zaujmout je dobrovolnictvím je proto čím dál složitější.

Konkrétní způsoby získávání dobrovolníků záleží na tvořivosti koordinátora. Mezi nejčastější způsoby dle Tošnera a Sozanské (2006) patří letáky, propagace v tisku, náborová akce, spolupráce s dobrovolnickým centrem, využití internetu atd.

Výcvik dobrovolníků probíhá jako intenzivní kurz spojený se základním psychologickým posouzením předpokladů pro účast v programu.

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. s. 52 – 53.

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. s. 52 – 53.

Výcvik dobrovolníků slouží jak k utvrzení motivací dobrovolníků k dobrovolnické činnosti, tak se jím také předchází možným budoucím nedorozuměním mezi dobrovolníkem, klientem nebo organizací, ve které dobrovolník působí. Aby výcvik naplnil svůj účel, je nutné, aby byly zajištěny adekvátní podmínky, výcvik měl daná pravidla i organizační schéma, a aby ho vedl zkušený odborník (Břízová, Koubová, 2008).

V USA se proces začlenění dobrovolníků do BBBS trochu liší od českých postupů. Kromě osobního pohovoru a výcviku musí mít dobrovolník tři reference pro jeho zapojení se do programu a koordinátor má také právo navštívit dobrovolníka v jeho domácím prostředí a udělat rozhovor s jeho rodinou (Roaf a kol.,1994).

3.6.2 Supervize dobrovolníků

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. s. 53.

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. s. 54.

Základní cíle supervize programu Pět P definuje Břízová (2006):

- Dobrovolník získá během krátkého vstupu informace a zajímavosti z oblasti dobrovolnictví nebo z oblasti, která jej zajímá.

- Dobrovolník má možnost pravidelně vyjádřit své pocity, radosti, starosti nebo rozlady ze vztahu mezi ním a dítětem.
 - Supervizor a koordinátor poskytnou dobrovolníkovi zpětnou vazbu na jeho činnost.
 - Dobrovolník získá od ostatních náhled na jeho vlastní činnost, získá také informace, které může využít při své činnosti.
 - Dobrovolník má jistotu, že není odkázán nést sám zátěž nesnází nebo problémů, které se vyskytly v souvislosti s jeho činností.
 - Na supervizi získá dobrovolník nejen podporu, ale také ocenění jeho činnosti.
 - Koordinátor je s dobrovolníky v pravidelném kontaktu a sleduje tak vývoj dvojice dítě – dobrovolník.
 - Supervize je formou prevence před ztrátou motivace dobrovolníka, před jeho odchodem.
-

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. s. 54 – 55.

Břízová, B. Program Pět P. In Ústav sociální práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. Kap. 7, str. 48 – 58. ISBN 978-80-7394-203-8. s. 55.

4 EVALUAČNÍ METODA „PROGRAM BASED OUTCOME EVALUATION“

Vzhledem k výjimečnosti programu BBBS/Pět P je třeba věnovat maximální pozornost nejen výběru klientů, výběru, výcviku a supervizi dobrovolníků, ale také kvalitním metodám zjišťujícím přínos pro dítě, jeho rodinu i dobrovolníka a umožňující tak neustálý rozvoj kvality Pět P, tj. evaluaci.

Evaluace by měla být normální součástí tvorby a realizace preventivních programů. V preventivních systémech realizovaných na regionální úrovni je nutné chápat evaluaci procesu realizace preventivní intervence a účinnosti preventivních

programů jako nutný a velmi užitečný nástroj (Evaluace a diagnostika preventivních programů, 2002).

Posláním mnoha mentorských programů je pozitivní vývoj mládeže - nejenom jednoduše kvantifikovat nedostatky chování, odstraňovat tyto nedostatky a potom ukončit výchovný vztah, když byly nedostatky domněle odstraněny. Mentorské vztahy jako jsou v BBBS, mohou typicky trvat déle než dva roky. Role mentora v nich proto má být viděna jako trvalý a pokračující proces podporování vývoje mládeže. Zhodnocení výsledků musí představovat trvalý proces, který pomáhá mentorovi a spolupracujícím lidem na programu v jejich odpovídajících rolích (Curtis, 1998).

V roce 1995 získala organizace Big Brothers Big Sisters of America prostředky, aby vyvinula a řídila ověřovací model, který se postupně začal nazývat Program-Based Outcome Evaluation (POE). Evaluační metoda je podložena zkušenostmi mnoha vzdělávacích organizací - vstupy od více než 150 profesionálů s mnohaletou zkušeností v oblasti mentoringu. Metoda POE pomáhá řešit realitu, že většina organizací založených na komunitním principu není schopna investovat značné prostředky do různých výzkumných studií, přitom ale chce předvést efektivitu svého programu z hlediska výsledků (Curtis, 1998). Metoda POE byla vytvářena tak, aby byla co nejpřístupnější svým uživatelům. V co největší možné míře se proto vyhýbá užívání technických výrazů tradičně spojených s výzkumem v sociálních vědách.

V České republice byla tato metoda na podzim roku 1998 osobně představena paní Dagmar E. McGill (USA), ředitelkou zodpovědnou za koordinování mezinárodních divizí BBBS (Švestková, Plodková, Mazehóová, 2004). Poté byla metoda POE přeložena do češtiny a následně využívána při evaluaci programu Pět P.

Pravděpodobně největší výhodou této metody je její všestrannost. Dle Hrudkové (2001) můžeme pomocí ní získat ohodnocená data jednak o individuálních případech (dvojici dobrovolník - dítě), posoudit podle nich úspěšnost počátečního plánování vztahu a v případě nutnosti upravit jeho budoucí podobu. Zároveň je možné sdružovat komplexní data o všech dvojicích zapojených do programu a předvést celkovou efektivitu programu z hlediska výsledků. V prvním případě slouží metoda POE jako nástroj případového managementu, který umožňuje plánovat a průběžně sledovat

výsledky soužití jednotlivých dvojic. V druhém případě ji lze využít jednotlivými organizacemi pro prezentaci úspěchů programu z hlediska dosahovaných výsledků, tj. efektivity programu.

Metoda POE se soustřeďuje na zjišťování zejména pozitivních změn v chování, které u dětského klienta nastaly během trvání vztahu s jeho dobrovolníkem. Tato data jsou získávána prostřednictvím dotazníků, ve kterých jsou respondenti žádáni (po šesti měsících a dále po jednom roce kamarádského vztahu dítěte a dobrovolníka) o své vyjádření o dítěti v následujících oblastech: důvěra, schopnosti a vztahy. Vysvětlení jednotlivých oblastí, na něž se dotazník soustřeďuje, je uvedeno na první straně každého dotazníku. Každá z těchto oblastí pak zahrnuje pět až sedm otázek, týkajících se klienta – dítěte, jež respondent zodpovídá na škále „Mnohem lepší“ – „O něco lepší“ – „Stejně“ – „O něco horší“ – „Mnohem horší“. Dotazník nabízí též odpovědi „Není problém“ či „Nevím“, které respondent může využít, pokud usoudí, že nemá dostatečné informace (Hrudková, 2001).

Existují následující dotazníky POE (Hrudková, 2001):

- **Dobrovolníková zpráva o vztahu:** Tento formulář se používá k vykazování změn, které dobrovolník pozoroval na dítěti, které mentoruje (Příloha č. 4)
- **Zpráva rodičů/prarodičů/pěstounů o vztahu:** Tento formulář informuje o změnách, které rodiče, prarodiče či pěstouni pozorují na svém synovi nebo dceři za období trvání vztahu. Jde o stejný obsah jako u formuláře Dobrovolníková zpráva o vztahu.
- **Dotazník pro dítě:** Vzhledem k různému věku, jazykovým schopnostem a dalším vývojovým faktorům je tento formulář o něco stručnější a může být vyplněn během telefonního kontaktu s dítětem. Současně umožní organizaci zachytit některá z „bohatších“ kvalitativních dat a zkušeností dané dvojice (Příloha č. 5).
- **Zpráva učitele/psychologa/sociální pracovníce o vztahu:** Tento formulář se využívá k vykazování změn, které učitel, psycholog či sociální pracovník pozorovali na žákovi, který je mentorován. Jde o stejný obsah jako u formuláře Dobrovolníková zpráva o vztahu.

- **Zpráva koordinátora o dvojici:** Tento formulář se využívá k vykazování změn, které koordinátor pozoroval na dítěti. Jde o stejný obsah jako u formuláře Dobrovolníková zpráva o vztahu.
- **Základní formát formuláře:** Výchozí podoba formuláře.
- **Ruční souhrnná tabulka záznamů:** Tato tabulka slouží pro zaznamenávání dat při procesu vyhodnocování.
- **Dotazník dobrovolníka - zpráva o sobě:** Je to jednoduše vyplnitelný formulář, který poskytuje některé údaje o tom, co dobrovolník získal tím, že byl mentor (Příloha č. 6).
- **Formát interview - dobrovolníková zpráva o vztahu:** Varianta formuláře Dobrovolníková zpráva o vztahu připravená pro telefonické dotazování.

Stojí za to zdůraznit, co POE není. Curtis (1998) uvádí, že POE není prvotně něco, čemu se říká testování hypotéz. Při výzkumu bude sociální vědec typicky stanovovat, co očekává, že bude sledovat jako výsledek nějakých zásahů či péče. Běžně jsou tato očekávání založena na nějaké teorii spojené se zásahem. Vědec potom navrhuje řízenou studii na otestování hypotézy z hlediska statistické významnosti. POE nechce být pouze testováním hlediska statistické významnosti. Důvodem existence POE je posouzení výsledků způsobem, který je relevantní a má hodnotu pro účastníky programu i nezúčastněné osoby. Přesto nic v metodě POE nevyklučuje použití pokročilých statistických analýz získaných dat.

Metoda POE se na základě výzkumů (např. Brumovská 2003, Bockschneiderová 2003) v České republice ukázala jako nevhodná. Nerespektuje sociokulturní podmínky České republiky, některé položky jsou nesrozumitelné. Více o dalším vývoji metody POE uvádí autorka v kapitole 6.3.1 Modifikace původní evaluační metody POE a její adaptace na české sociokulturní podmínky, neboť se na vývoji osobně podílela v rámci výzkumné činnosti.

VÝZKUMNÁ ČÁST

5 CÍLE

Prvním cílem je modifikace původní evaluační metody POE a její adaptace na české sociokulturní podmínky.

Druhým cílem je provést analýzu současného stavu regionálních poboček, a to z hlediska realizace programu Pět P a z hlediska registrace programu jako sociální služby.

Třetím cílem práce je zhodnotit obecné trendy efektivity⁹ sociálně preventivního programu Pět P pomocí statistického zpracování evaluační metody Program Based Outcome Evaluation (POE)¹⁰.

Čtvrtým cílem je tvorba nových či úprava stávajících metodických materiálů potřebných k dalšímu kvalitnímu rozvoji programu Pět P v ČR, včetně doporučení pro další evaluaci programu.

5.1 Výzkumná otázka

Výzkumná otázka zní „Objevují se u dítěte zařazeného do programu Pět P pozitivní změny? Pokud ano, v jakých oblastech?“.

5.2 Hypotézy

1. Modifikovaná verze metody POE lépe zachycuje pozitivní změny u dětí.
2. Nejvýznamnější pozitivní změna u dítěte je v oblasti sebedůvěry.
3. Rodiče hodnotí své děti při dosahování změn průkazně lépe než dobrovolníci.
4. Vztah dítě – dobrovolník trvající déle než 12 měsíců je průkazně přínosný.
5. Regionální pobočky programu Pět P registrují Pět P jako sociální službu především z finančních důvodů.

⁹ Pro účely této práce autorka vychází z Nešpora a Csémyho (2004), kteří tvrdí, že nejdůležitějším ukazatelem efektivity preventivního programu je změna chování účastníků programu

¹⁰ Právě metoda POE se soustřeďuje na zjišťování zejména pozitivních změn v chování, které u dětského klienta nastaly během trvání vztahu s jeho dobrovolníkem.

6 METODIKA

6.1 Použitá metodika

V rámci výzkumné části byly využity následující metody sběru dat:

- metoda dotazování, technika standardizovaný dotazník (dotazník určený pro rodiče a dobrovolníky z evaluační metody POE),
- metoda dotazování, technika nestandardizovaný dotazník,
- metoda dotazování, technika řízený rozhovor,
- ohnisková skupina.

6.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor pro první cíl

Tým pracovníků na projektu „Vytvoření nové evaluační metody programu Pět P“, tzn. koordinátoři regionálních poboček programu realizující program Pět P v době projektu (rok 2004) - celkem 17 koordinátorů ze 17 poboček, 2 psychologové programu, 3 zástupci Asociace Pět P v ČR, 1 odborný konzultant po metodické stránce.

Projekt měl několik fází:

- Setkání koordinátorů programu Pět P v Sedlci (duben 2004) – zde jsem pracovala se 6 koordinátory ze 6 regionálních poboček (z celkového počtu 17 poboček).
- Průběžná elektronická komunikace se všemi fungujícími regionálními pobočkami programu (březen – listopad 2004) - celkem 17 poboček.
- Osobní návštěva 4 regionálních poboček (září 2004) – zde jsem provedla rozhovor se 4 koordinátory.
- Návštěva (říjen 2004) 5 koordinátorů z 5 poboček v Českých Budějovicích – diskuse.

- Průběžná práce se 2 psycholožkami (březen – listopad 2004), spolupracujícími s programem Pět P v Českých Budějovicích..
- Průběžná práce se 3 zástupci Asociace Pět P v ČR (březen – listopad 2004) z Prahy, Kroměříže a Ústí nad Labem.
- Průběžná práce s odborným konzultantem z Českých Budějovic (březen – listopad 2004).

Výzkumný soubor pro druhý cíl

Koordinátoři programu Pět P ze všech fungujících regionálních poboček programu v době výzkumu (celkem 22 koordinátorů z 22 regionálních poboček – Tabulka č. 3). Z každé regionální pobočky odpovídal jeden koordinátor. V případě, že v regionálním centru pracovali dva koordinátoři, do výzkumného souboru byl zařazen jen jeden z nich (a to dle jejich výběru). V některých centrech program Pět P nefungoval (např. přerušení z důvodu personálních změn), v tom případě odpovídal vedoucí organizace, která Pět P realizuje. V tabulce jsou regionální centra seřazeny abecedně dle města jejich působení, koordinátoři jsou uvedeni bez titulů.

Tabulka č. 3 – Koordinátoři z poboček programu Pět P zařazení do výzkumu

	město	organizace	koordinátor
1.	BRNO (1)	INEX- SDA Brno	Jaromír Kunderát
2.	BRNO (2)	RATOLEST BRNO, o.s.	Markéta Procházková
3.	ČESKÉ BUDĚJOVICE	DC Ústav sociální práce, ZSF JU	Šárka Koubová
4.	JINDŘICHŮV HRADEC	Fakulta managementu VŠE	Jaroslava Sedláková
5.	KADAŇ	RADKA o.s.	Olga Šoltésová
6.	KLADNO	Dobrovolnické centrum Kladno	Kateřina Kudějová
7.	KROMĚŘÍŽ	DC SPEKTRUM,o.s.	Dagmar Cruzová
8.	LIBEREC	„D“, o.s.	Marcela Linková
9.	NERATOVICE	OSVZ MěÚ Neratovice	Daniela Vrbová

10.	NOVÉ MĚSTO NA MORAVĚ	Sdružení Nové Město na Moravě o.s.	Hana Kincová
11.	OLOMOUC	P-centrum,o.s.	Petra Chromková
12.	OPAVA	ELIM Opava	Hana Neugebauerová
13.	PÍSEK	Arkáda,o.s.	Pavla Nohejlová
14.	PLZEŇ	Totem-RDC	Vlasta Faiferlíková
15.	PRAHA	HESTIA, o.s.	Radka Koutová
16.	RYCHNOV N. KNĚŽNOU	Pedagogicko-psychologická poradna	Zdenka Ženatová
17.	TŘEBÍČ	STŘED, o.s.	Michaela Svobodová
18.	UHERSKÉ HRADIŠTĚ (1)	Oblastní charita Uherské Hradiště	Jana Gálová
19.	UHERSKÉ HRADIŠTĚ (2)	Maltézská pomoc, o.p.s.	Petr Jakeš
20.	ÚSTÍ NAD LABEM	Dobrovolnické centrum	Michaela Procházková
21.	VSETÍN	Adorea – dobrovolnické centrum Vsetín, o.s.	Ivana Tomečková
22.	ZLÍN	Domek,o.s	Marie Forgačová

(zdroj: vlastní výzkum)

Výzkumný soubor pro třetí cíl

Rodiče dětí zařazených do programu Pět P a dobrovolníci těchto dětí, kteří vyplnili evaluační dotazník POE určený pro rodiče a dobrovolníky. Celkem se jednalo o 168 rodičů a 269 dobrovolníků ze 7 měst (České Budějovice, Jindřichův Hradec, Opava, Písek, Praha, Třebíč, Ústí nad Labem).¹¹

¹¹ Metodu POE využívá (či někdy využívalo) k evaluaci jen 10 regionálních poboček. Administrace dotazníků POE záleží na koordinátorovi pobočky programu. Během 13 let, co program funguje, nebylo možné zajistit vyplnění od všech rodičů a dobrovolníků, jejichž děti byli zařazeni v programu. Dokonce nebylo možné dohledat všechny vyplněné dotazníky – dotazníky, které byly zařazeny do výzkumu pocházely pouze ze 7 měst. To také znamená, že není možné vyčíslit celkový počet rodičů a dobrovolníků, jejichž děti byli zařazeni v programu.

V původní verzi¹² bylo vyplněno celkem 295 dotazníků (Tabulka č. 4), údaje se týkaly 139 dětí (Tabulka č. 5). Dotazník vyplňovali dobrovolníci a rodiče těchto dětí po 1. roce fungování dvojice dítě – dobrovolník (po 10 – 14 měsících) a ve 2. roce fungování dvojice (po 15 – 20 měsících) (Tabulka č. 6).

Tabulka č. 4 - Počet dotazníků původní verze POE

	N	%
dívky	102	34,6
chlapci	193	65,4
celkem	295	100,0

(zdroj: vlastní výzkum)

Tabulka č. 5 - Počet dětí sledovaných u původní verze POE

	N	%
dívky	53	38,1
chlapci	86	61,9
celkem	139	100,0

(zdroj: vlastní výzkum)

Tabulka č. 6 - Počty dotazníků původní verze POE v jednotlivých skupinách

	dívky	chlapci	celkem
dobrovolníci – 1. rok	20	39	59
dobrovolníci – 2. rok	51	91	142
rodiče – 1. rok	9	21	30
rodiče – 2. rok	22	42	64
celkem	102	193	295

(zdroj: vlastní výzkum)

¹² Dotazník pro rodiče a dobrovolníky z metody POE byl v rámci prvního cíle této disertační práce modifikován a adaptován na české podmínky. V České republice v současné době používají některé pobočky programu původní verzi dotazníku, některé pobočky verzi modifikovanou. Do statistického zpracování byly zahrnuty obě verze.

V případě modifikované verze ..

Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca*.. 2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)

Výzkumný soubor pro čtvrtý cíl

V rámci naplnění čtvrtého cíle byla využita metoda ohniskové skupiny. Do ohniskové skupiny byli zařazeni koordinátoři programu Pět P, kteří se účastnili III. Setkání Asociace Pět P v ČR (Tabulka č. 10). Jednalo se o 16 koordinátorů ze 13 regionálních poboček.

Tabulka č. 10 – Koordinátoři zařazení do ohniskové skupiny

koordinátor	město	organizace
Radka Šichová	BRNO	RATOLEST BRNO, o.s.
Pavla Valentová	ČESKÉ BUDĚJOVICE	DC Ústav sociální práce, ZSF JU
Jan Talich		
Kateřina Kudějová	KLADNO	Dobrovolnické centrum Kladno
Dagmar Cruzová	KROMĚŘÍŽ	DC SPEKTRUM, o.s.
Daniela Vrbová	NERATOVICE	OSVZ MěÚ Neratovice
Petra Chromková	OLOMOUC	P-centrum, o.s.
Pavla Nohejlová	PÍSEK	Arkáda, o.s.
Kateřina Sladká	PZEŇ	Totem-RDC
Ivana Štruncová		
Radka Koutová	PRAHA	HESTIA, o.s.
Michaela Svobodová	TŘEBÍČ	STŘED, o.s.
Barbora Švaříčková		
Jana Gálová	UHERSKÉ HRADIŠTĚ	Oblastní charita Uherské Hradiště
Ivana Tomečková	VSETÍN	Adorea, o.s.
Marie Forgačová	ZLÍN	Domek, o.s.

(zdroj: vlastní výzkum)

6.3 Metodický postup

6.3.1 Modifikace původní evaluační metody POE a její adaptace na české sociokulturní podmínky

V roce 1995 vyvinula organizace Big Brothers Big Sisters of America ověřovací model, který se postupně začal nazývat Program Based Outcome Evaluation (POE). V České republice byla tato evaluační metoda představena na podzim roku 1998 a byla přeložena a upravena na místní podmínky. Regionální centra programu Pět P ji začala používat od roku 1999, ovšem její používání se postupem času ukázalo jako problematické. Bockschneiderová (2003, 2005) i Brumovská (2003) zjistily, že metoda POE je pro naše podmínky nevhodná a obtížně vyplnitelná pro všechny respondenty, kterým je určená. Většina koordinátorů Pět P metodu POE využívá, ale shoduje se na tom, že metoda POE není ve stávajícím stavu vhodnou evaluací programu Pět P.

Proto autorka využila možnosti podílet se na změně této metody a to prostřednictvím projektu „Vytvoření nové evaluační metody programu Pět P“, který byl podpořen z grantu Velvyslanectví Spojených států amerických. Realizační období bylo stanoveno na 1. 3. -15. 11. 2004. Příjemcem byla Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích se statutárním zástupcem Prof. MUDr. Milošem Velemínským CSc. Řešitelem projektu byla Mgr. Bohdana Břízová, v tu dobu koordinátorka Pět P v Českých Budějovicích. Spolupracovnicí se stala Alena Bockschneiderová, DiS., druhá koordinátorka programu.

Projekt Vytvoření nové evaluační metody programu Pět P

Realizace projektu byla rozčleněna do několika základních kroků:

Krok 1 - oslovení vybraných kolegů, představení projektu, nástin strategie práce

Byl osloven národní koordinátor Pět P v ČR PhDr. Jiří Tošner, dále supervizorka Pět P v Kroměříži PhDr. Leona Němcová, supervizorky Pět P v ČB Mgr. Jana Kliková a PaedDr. Yvona Mazešová a koordinátorka Pět P v Ústí nad Labem Mgr. Lenka

Černá. Nutné bylo také oslovit odborníka, který by zajistil odborný dohled nad vývojem metody. Byla to Ing. Lucie Kozlová, Ph.D. ze Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Všem osloveným kolegům byl vysvětlen záměr projektu a nastíněna jejich budoucí role odborného konzultanta.

Krok 2 – pilotní studie

Na základě sekundární analýzy dat, a to hlavně různých pedagogicko-psychologických testů, řešitel ustoupil od možnosti využít k evaluaci Pět P některého z již existujících standardizovaných dotazníků. Nenašel se takový, který by byl schopen validně postihnout účinnost a efektivitu sociálně preventivního programu.

Tým spolupracující na projektu vytvořil SWOT analýzu metody POE, která byla představena na Vzdělávacím semináři koordinátorů Pět P v Sedlci u Prahy ve dnech 14.-16.4.2004 (účastnilo se zde 6 koordinátorů ze 6 regionálních poboček programu, z celkového počtu 17 poboček). Všichni koordinátoři se shodli na tom, že POE je v podstatě metoda vyhovující, jen potřebuje trochu „učesat“. Byl dán vznik Úvodnímu formuláři pro koordinátory, který prošel kritikou a připomínkami koordinátorů přítomných v Sedlci. V tomto formuláři by si měl každý koordinátor na základě rozhovoru s rodičem zaškrtnout položky, kde je u dítěte problém. Formulář byl rozeslán e-mailovou cestou všem koordinátorům Pět P v ČR k připomínkám.

Do tohoto kroku také patří osobní setkání s odborným konzultantem PhDr. Jiřím Tošnerem a PhDr. Leonou Němcovou v Kroměříži, kteří byli seznámeni s dosavadními kroky realizace projektu. Připomínkovali také Úvodní formulář pro koordinátory.

Krok 3 – určení respondentů, sestavení základních výstupních indikátorů, určení možných vhodných technik evaluace

Proběhla intenzivní spolupráce s odborníkem Ing. Lucií Kozlovou, Ph.D. Na základě jejího doporučení řešitel navrhl respondenty, kteří budou součástí evaluační metody a zároveň navrhl škálu možných zhodnocení.

Na základě konzultace s psycholožkami (Mgr. Kliková a PaedDr. Mazehóová) řešitel vytvořil dotazník pro dítě, který by vyplňovalo při vstupu do programu a poté

při ukončení scházení se se svým starším kamarádem v rámci programu Pět P. Tento dotazník poskytne kvalitativní data – koordinátor programu může posoudit, zda dítě bylo v kamarádství s dobrovolníkem spokojeno.

Krok 4 - úprava evaluační metody, určení způsobu shromažďování údajů, systém vyhodnocování

Dosavadní výstupy projektu byly prezentovány na Setkání Asociace Pět P v ČR v Praze dne 8. 9. 2004 a byla domluvena další spolupráce se všemi koordinátory Pět P.

Řešitel projektu během měsíce září navštívil také některé koordinátory Pět P z ČR, kteří měli zájem podílet se na vývoji modifikované evaluační metody. Ti poskytli cenné informace a zkušenosti, které velmi napomohly k přetváření evaluační metody. Konkrétně se jednalo koordinátory z regionálního centra Praze, dále v Třebíči, v Brně (INEX-SDA) a Jindřichově Hradci.

Na počátku října 2004 řešitelka projektu na základě všech dosavadních kroků modifikovala původní dotazník POE do nové verze. Dotazník je stejný pro všechny respondenty, kromě dítěte (tzn. pro rodiče, dobrovolníka, popř. učitele, odborníka či koordinátora) a nově nese název Dotazník Asociace Pět P v ČR.

Dne 25.10.2004 proběhla pracovní schůzka v centru programu Pět P v Českých Budějovicích, které se zúčastnilo 5 koordinátorů Pět P (Praha, Třebíč, České Budějovice). Dne 26.10.2004 byly výstupy z pracovní schůzky rozeslány e-mailem všem koordinátorům programu Pět P v ČR k připomínkám. Bohužel nikdo nezareagoval.

Původní metoda POE byla na základě tohoto projektu modifikována, u dotazníku pro rodiče a dobrovolníky (popř. učitele, odborníka či koordinátora) se rozšířil počet otázek na dvojnásobek (oproti původnímu počtu 18 na 36). Znění otázek bylo také přizpůsobeno českým sociokulturním podmínkám. Více v kapitole 7.1. Výstupy projektu Vytvoření nové evaluační metody programu Pět P.

Závěrečná zpráva projektu včetně Manuálu evaluační metody je uvedena v samostatné CD příloze a je nedílnou součástí této práce.

6.3.2 Analýza stavu programu Pět P v regionálních pobočkách

Analýza stavu realizace programu Pět P v regionálních pobočkách

Z důvodu toho, že Asociace Pět P v ČR za poslední roky příliš nefungovala a teprve v roce 2009 znovu začíná plnit své poslání, bylo nutno zanalyzovat situaci ve všech fungujících pobočkách programu Pět P (zda a jak dlouho pobočka funguje, zda realizuje program Pět P dle Manuálu Pět P, zda používá evaluaci apod.). Jde o sběr informací, ze kterých může Asociace vycházet při plánování další strategie v rámci programu Pět P.

Břízová, B. Analýza současného stavu realizace programu Pět P v České republice. *Zdravotníctvo a sociálna práca*, 2010. ISSN 1336-9326. (přijato k publikaci, článek bude publikován v č. 3)

První výsledky autorka zpracovala v únoru 2009 a v září 2009 po doplnění dotazníků ze 2 nově vzniklých poboček vypracovala konečnou verzi. Výsledky této analýzy jsou zpracovány do tabulek a grafů (část 7.2 Analýza současného stavu regionálních poboček programu Pět P) a byly poskytnuty Asociaci Pět P v ČR.

Výsledky byly prezentovány na odborné interdisciplinární konferenci Dítě a životní styl, kterou organizovala Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta a jsou publikovány v recenzovaném odborném časopise *Zdravotníctvo a sociálna práca*.

Analýza stavu registrace programu Pět P jako sociální služby

Vzhledem k tomu, že mnohé regionální pobočky Pět P využily možnosti registrovat program Pět P jako sociální službu dle zákona č.108/2006 Sb. o sociálních

službách a Asociace Pět P v ČR neměla žádné zprávy o počtu registrovaných pobočkách, o pozitivních či negativních registracích, autorka tuto analýzu v rámci výzkumu udělala. Stalo se tak i na základě únorového Setkání Asociace v Praze, kde byla hlavním tématem právě registrace Pět P jako sociální služby. Na konci setkání nastala velká diskuse o výhodách registrace, o práci navíc, kterou registrace přináší, o inspekci sociálních služeb. Také se diskuse dotkla základních principů Pět P a jeho umístění v rámci sociálních služeb či sociální pedagogiky.

Autorka sestavila otázky pro řízený rozhovor s koordinátorem programu Pět P, rozdílný pro regionální pobočky registrující Pět P jako sociální službu a pro pobočky, která Pět P jako sociální službu neregistrovala. Rozhovory uskutečnila autorka telefonicky v průběhu měsíce března 2009, s dvěmi novými pobočkami v září 2009. Z 22 koordinátorů z 22 celkem fungujících poboček se výzkumu zúčastnilo 20 koordinátorů¹³. Rozhovor obsahoval 9 otevřených otázek u poboček registrujících Pět P jako sociální službu (Příloha č. 8) a 6 otázek pro pobočky, která Pět P neregistrovala (Příloha č. 9). První tři otázky byly společné pro oba rozhovory. Rozhovory trvaly zhruba 10min.

Výsledky byly prezentovány autorkou na červnovém Setkání Asociace Pět P v ČR v Praze.

6.3.3 Sběr dat a statistické vyhodnocení evaluačních dotazníků POE

Na základě výsledků analýzy současného stavu poboček Pět P autorka zjistila, že 10 poboček (z celkového počtu 22) používá nebo dříve používalo k evaluaci Pět P metodu POE. Všechny těchto 10 poboček autorka oslovila v únoru a březnu 2009 prostřednictvím elektronické pošty formou e-mailu s prosbou o zaslání všech vyplněných dotazníků POE pro rodiče a dobrovolníky za účelem statistického

¹³ Techniky řízeného rozhovoru se neúčastnilo regionální centrum z Liberce a Uherského Hradiště (Maltéžská pomoc, o.p.s.), jelikož tato dvě centra se autorce nepodařilo ani po několika pokusech zkontaktovat a ani se neúčastnila červnového Setkání Asociace Pět P v ČR, kde by tyto rozhovory mohly dodatečně proběhnout.

vyhodnocení. Z těchto 10 poboček poslalo autorce vyplněné dotazníky POE od rodičů a dobrovolníků pouze 7 poboček, ostatní se omluvily, že žádné formuláře nemají nebo je nemohou najít. Všechny vyplněné dotazníky byly autorkou zkontrolovány, zda jsou správně a v dostatečném rozsahu vyplněné, nevyhovující byly z výzkumu vyřazeny. V červnu 2009 bylo ke statistickému vyhodnocení připraveno celkem 437 dotazníků metody POE vyplněných od rodičů a dobrovolníků. Z toho počtu je 295 dotazníků původního POE¹⁴ (příloha č. 4) a 142 dotazníků POE modifikovaného v roce 2004¹⁵ (příloha č. 12).

Údaje z obou verzí dotazníku byly vyhodnocovány zvlášť – metoda POE byla modifikována právě proto, aby lépe odpovídala specifikům programu Pět P v našich sociokulturních podmínkách, odlišných od podmínek v zemi původu. Adaptace metody vyžadovala formulaci dalších položek (modifikované POE má oproti původní verzi dvojnásobný rozsah), některé položky z původní verze se autorům úprav jevíly naopak jako neadekvátní potřebám našich klientů a tedy nadbytečné. Jedním z důsledků modifikace je i odlišná struktura dotazníku z hlediska jeho členění do dílčích škál.

Dotazníky byly administrovány zvlášť rodičům a dobrovolníkům, a to opakovaně – po prvním roce fungování dvojice dítě - dobrovolník (mezi 10. a 14. měsícem) a ve druhém roce (mezi 15. a 24. měsícem). Cílem tohoto postupu shromažďování dat je jednak přímá zpětná vazba o problémech dítěte a jeho pokrocích, stagnaci či negativních posunech, i o případných rozdílech v pohledu rodičů a dobrovolníků na dítě a jeho stav a vývoj, jednak evidence pro posuzování náplně programu a jeho efektivity.

Obecným předpokladem je, že žádoucí je trend ke zlepšení v maximálním počtu ukazatelů, které se na počátku vztahu jeví jako problematické, přičemž názory rodičů a dobrovolníků by se při konsilientní spolupráci a při dobrém kontaktu s dítětem naopak neměly průkazně lišit. K míře změny se respondenti v dotaznících vyjadřují přímo (posuzovací škála je konstruována tak, že označují míru zlepšení či zhoršení), základní interpretace je tedy možná již na základě informací z protokolů – popisných statistik (viz tabulky č. 27, 28, 29, 38, 39 a 40). Manuál dotazníku POE operuje právě s indexy

¹⁴ Tzn. dotazník metody POE určený pro rodiče a dobrovolníky z původní verze POE přeložené z USA.

¹⁵ Tzn. dotazník určený pro rodiče a dobrovolníky v nové modifikované verzi POE z roku 2004.

zlepšení a zhoršení (tzn. s relativní četností odpovědí, které na zlepšení nebo na zhoršení poukazují), jako se základními evaluačními měřítky.

Na masivnější změny lze však dále usuzovat i na základě statisticky průkazných rozdílů mezi výsledky v obou časových úsecích – může se např. stát, že respondenti mezi oběma měřeními změní svou odpověď z mírného zlepšení na značné, nebo že naopak po počátečním znatelném zlepšení bude následovat spíše stagnace. Analogicky se mohou lišit i výpovědi rodičů a dobrovolníků o konkrétních dětech. Pozornost proto věnuji i tomuto typu rozdílů, zvláště rozdílů v posouzení dětí rodiči a dobrovolníky považují za důležitou doplňující informaci. (viz Tabulky č. 30 a 41).

Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca..* 2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)

Na získání informací o vývoji trendů programu však nechci zcela rezignovat, v probíhající fázi sběru dat se naopak právě na základě dosavadních výsledků klade zvýšený důraz na získání kompletních sad dotazníků, které by umožnily longitudinální sledování efektů programu. Do analýz tohoto typu však můžeme zařadit jen údaje od omezeného počtu respondentů, výsledky jsou tedy zatíženy mj. rizikem negativního samovýběru. Protože je ale právě tento způsob zpracování dat z formálně metodologického hlediska optimální, zařazuji jej alespoň tam, kde je to z hlediska počtu

respondentů možné – tzn. při vzájemném srovnání výpovědí od rodičů a dobrovolníků v každém z obou sledovaných časových úseků. Presentované analýzy slouží také jako příklad pro další vyhodnocování v rámci evaluace programu Pět P.

Metody statistického zpracování dat, postup při prezentaci výsledků

Výsledky statistického zpracování jsou po uvedení popisu každé z částí výzkumného souboru prezentovány zvlášť pro každou verzi dotazníku POE.

Prvním krokem při popisu výsledků je prezentace frekvenčních statistik odpovědí na jednotlivé položky dotazníku. Četnosti všech variant odpovědí jsou uvedeny v absolutních hodnotách (N) a procentech výskytu (relativní četnost).

Na základě těchto údajů odvozuji tzv. koeficienty zlepšení a zhoršení, jak nabízejí původní pokyny k vyhodnocení dotazníku – jde o součet relativních četností odpovědí „mnohem lepší“ a „o něco lepší“ a analogicky „mnohem horší“ a „o něco horší“. Podle pokynů k vyhodnocení dotazníku se i zde počítá pouze procento ze základu odpovědí, udávajících nějakou míru zlepšení, zhoršení či stagnace – tedy bez odpovědí „nevím“ a „není problém“ (údaj o zlepšení či zhoršení má smysl uvádět pouze tehdy, pokud se problém dítěte týká). Uvádím též pořadí položek podle koeficientu zlepšení a zvláštní pozornost věnuji těm položkám, u kterých je velikost tohoto koeficientu 50 % a více.

Další analýzy se týkají identifikace statisticky průkazných rozdílů mezi odpověďmi rodičů a dobrovolníků a mezi údaji od každé z těchto skupin v 1. a ve 2. roce – opět na úrovni jednotlivých položek. Povaha výsledků, v nichž obecně převažují odpovědi na kladném pólu škály (zlepšení), volbu metod statistického zpracování dále zužuje na dva postupy z okruhu metod tzv. neparametrických, tedy takových, které nevyžadují předpoklad normálního rozložení výsledků, ale pracují na pořadové (ordinální) úrovni měření, kde jsou základními porovnávanými údaji mediány a průměrná pořadí.

Pro srovnání údajů od rodičů a od dobrovolníků a pro srovnání údajů ze dvou časových úseků je v prvním kroku využít:

- Mannův-Whitneyův U test – test rozdílu dvou nezávislých výběrů, neparametrický ekvivalent t testu. Testuje, zda dva nezávislé soubory pocházejí ze stejné populace. Vyžaduje ordinární (pořadovou) úroveň měření.

Při souhrnné prezentaci (souběžně rodiče i dobrovolníci v obou časových úsecích) hodnot průměrného pořadí dílčích škál původní i modifikované verze dotazníku POE uvádím též :

- Kruskalův-Wallisův H test – test rozdílu více nezávislých výběrů, neparametrický ekvivalent ANOVY (analýzy rozptylu). Testuje, zda několik nezávislých výběrů pochází ze stejné populace. Předpokládá, že výchozí proměnné mají kontinuální distribuci, vyžaduje ordinární (pořadovou) úroveň měření.

Tento test je vždy doplněn podrobnějšími údaji o dílčích rozdílech (Mannův-Whitneyův U test).

Protože při ideální dostupnosti dat pro každé dítě by nebylo na místě využívat testy pro nezávislé výběry, ale testy pro výběry korelované (párové testy), kde je k tomuto postupu dostatek údajů, uvádím i jejich výsledky. Výhodou využití těchto testů je především možnost sledovat reálné trendy v posuzování konkrétních dětí, nikoli pouze skupinové charakteristiky. Jak ale zmiňuji již výše, tento typ testů lze provádět jen u omezené části souboru. Využívám zde

- Wilcoxonův test – tento test je podobně jako Mannův Whitneyův U test neparametrickou obdobou t-testu, avšak párového. Testuje nulovou hypotézu o shodě porovnávaných skupin, tedy že medián diferencí je roven nule. Nenulovým diferencím v rámci párů měření přiřazuje pořadová čísla, zvlášť pro kladné a záporné rozdíly je pak vypočítám součet těchto pořadí. Základem testu je menší součet.

Rozdíly na úrovni škál jsou uvedeny opět zvlášť pro každou verzi dotazníku POE.

Identifikace rozdílů na úrovni škál předpokládá konstrukci těchto škál včetně ověření jejich vnitřní konzistence – tzn. ověření, zda se všechny položky, sdružené do jedné škály, skutečně týkají jednoho fenoménu. V případě původní verze POE bylo využito původní rozdělení do tří škál, u modifikované verze navrhuji kromě rozdělení na tři škály i alternativu v podobě podrobnějšího členění (viz Tabulka č. 49). Věnuji se také posouzení obou variant z hlediska jejich interpretačního potenciálu.

Škály, tzn. dílčí oblasti, jichž se dotazník POE týká, byly odvozeny na základě významové blízkosti položek. Pro ověření jejich vnitřní konzistence slouží koeficient Cronbachova alfa, která udává průměrnou korelaci položky se zbytkem škály. Konvenčně se za ideální považuje hodnota tohoto koeficientu 0,7 – 0,8. Pokud je nižší, položky škály se pravděpodobně týkají nesusoudných skutečností (škála je tedy multidimezionální, či – lidově vyjádřeno, „míchá hrušky s jablky“), pokud je vyšší než 0,9, škála patrně není dostatečně diferencovaná – položky se ptají v různých obměnách v podstatě na totéž. Cronbachova alfa byla původně koncipována pro škály s normálním rozložením, v současnosti se však používá i všude tam, kde mají data alespoň ordinální úroveň. Vůči porušení předpokladu normality rozložení dat je totiž relativně robustní.

Výhoda práce na úrovni škál spočívá v tom, že nám umožňuje uvažovat o problémech na obecnější rovině – konkrétní dítě tedy např. nemusí vykazovat všechny symptomy z určité oblasti, abychom je mohli přiřadit do skupiny dětí s problémy v této oblasti, i když konkrétní projevy nejsou úplně totožné. Zvláště škály, zjišťující výskyt symptomů či obecně problémů v určité oblasti bývají totiž často spíše subsidiární, než kumulativní – tzn. o obecnějším problému svědčí jen některé z možných symptomů, výskyt jednoho z nich může pravděpodobnost výskytu jiného spíše snižovat. Další, spíše „technickou“ výhodou je, že měřítko průměrných hodnot lze pro škálu vypočítat i při určitém procentu chybějících údajů u jednotlivých položek

Výsledky byly prezentovány na Setkání Asociace Pět P v ČR 8. 2. 2010, dále v recenzovaných odborných časopisech Sociální práce a Psychológia a patopsychológia dieťaťa.

6.3.4 Tvorba nových a úprava stávajících odborných a metodických materiálů, doporučení pro další evaluaci programu

Jak již bylo zmíněno, Asociace Pět P v ČR se roku 2001 stala členem mezinárodní organizace Big Brothers Big Sisters International, ale bohužel od roku 2007 není na webových stránkách BBBSI (www.bbbsi.org) jako člen této organizace uveden. Přesto Asociaci nebylo doručeno písemné rozhodnutí o vyřazení z této mezinárodní organizace. Na základě informací z těchto webových stránek se autorka domnívá, že je to z důvodu nenaplnění Standardů praxe, které BBBSI vytvořila roku 2007, a které Asociace Pět P z části nenaplnuje. Stojí za to upozornit na fakt, že BBBSI neinformovala Asociaci, že existují nové standardy, které bychom měli naplňovat. Nicméně se Asociaci díky spolupráci na mezinárodním srovnávacím výzkumu mentoringu UNESCO podařilo tyto Standardy praxe BBBSI získat a autorka je přeložila do češtiny (příloha č. 1). Pro Asociaci je teď velkým úkolem naplnit tyto standardy, abychom mohli dohodnout podmínky pokračování v členství v BBBSI.

Výbor Asociace si rozdělil úkoly, které jsou nutné splnit pro naplnění standardů. Autorka vypracovala návrh etického kodexu pro koordinátora Pět P, který byl připomínkován nejdříve samotným Výborem, poté všemi koordinátory regionálních poboček. Na III. Setkání Asociace Pět P v ČR dne 20.10.2009 v Českých Budějovicích byl dokument Etický kodex koordinátora BBBS/Pět P v ČR schválen všemi členy Asociace Pět P v ČR (příloha č. 3). Na žádost autorky byl také posouzen JUDr. Davidem Rausem, Ph.D., který přednáší právní obory pro Právnickou fakultu Masarykovy univerzity, Vysokou školu NEWTON College a Metropolitní univerzitu Praha (příloha č. 18).

Dále autorka zaktualizovala a vytvořila konečnou podobu Dohody o spolupráci na programu Pět P s Asociací Pět P v ČR, neboť původní smlouva vzhledem k výše popsaným skutečnostem již byla nevyhovující (smlouva byla sepsána s o.s. Hestia, chyběly v ní důležité body spolupráce apod.). Smlouva byla připomínkována nejdříve Výborem, poté všemi koordinátory jednotlivých poboček programu, dále byla upravena a následně schválena Výborem Asociace (příloha č. 13).

Po dohodě s Asociací autorka navrhla téma III. Setkání Asociace Pět P v ČR evaluaci programu Pět P a evaluační metodu POE. Autorka na tomto setkání představila dosavadní vývoj metody POE v České republice, následně se diskutovalo o využívání POE, zkušenostech a dalších možnostech evaluace v Pět P. Tato diskuse byla vedena autorkou jako ohnisková skupina.

Ohnisková skupina byla složena z přítomných koordinátorů regionálních poboček Pět P. Ti mají k tématu co říci, přesto se neznají natolik, aby to mohlo zkreslit výsledky výzkumu. Celé setkání (tedy i ohnisková skupina) se konalo v prostorné místnosti, kdy koordinátoři seděli kolem stolu postaveného do „U“, tzn. všichni na sebe dobře viděli. Moderátorem ohniskové skupiny byla autorka, která nehodnotila jednotlivé názory a podporovala k vyjádření názorů všech koordinátorů. Všímal si skupinové dynamiky a nonverbálních projevů jednotlivých koordinátorů.

Cílem ohniskové skupiny bylo zjistit, zda by program Pět P měl mít jednotnou evaluační metodu pro všechna regionální centra a případně jak by měla tato metoda vypadat. Autorka měla předem připraveno 5 otázek (Příloha č. 10). K nahrání ohniskové skupiny byl použit diktafon, následně byla ohnisková skupina přepsána do zápisu.

Všichni respondenti byli seznámeni s účely výzkumu a byli požádáni o souhlas s nahráváním. Respondenti ovšem nesouhlasili s přiložením nahrávky jako přílohy této práce, proto je přiložen pouze přepis (Příloha č. 11).

Na základě analýzy ohniskové skupiny autorka došla k závěru, že jednotliví koordinátoři programu metodu POE nevidí jako úplně špatnou, lépe se jim pracuje s modifikovanou verzí dotazníku. Autorka proto tuto modifikovanou verzi dotazníku pro rodiče a děti dále upravila, implementovala do ní sedm nově navržených škál, více specifikovala úvodní údaje o dvojici. Zapracovala zkušenosti a připomínky ze statistického vyhodnocení modifikované verze POE a od koordinátorů používajících tuto verzi v praxi.

7 VÝSLEDKY

7.1 Modifikace původní evaluační metody POE a její adaptace na české sociokulturní podmínky

Autorka se v rámci své výzkumné činnosti stala řešitelem projektu „Vytvoření nové evaluační metody programu Pět P“, který byl podpořen z grantu Velvyslanectví Spojených států amerických. Realizační období bylo stanoveno na 1. 3. - 15. 11. 2004.

Výstupem tohoto projektu byla modifikovaná původní metoda POE tak, aby odpovídala specifikům programu Pět P v našich sociokulturních podmínkách, odlišných od podmínek v zemi původu (Tabulka č. 11).

Základem modifikované metody jsou tři dotazníky:

- Dotazník Asociace Pět P v ČR (příloha č. 12),
- Dotazník dobrovolníka (příloha č. 14),
- Dotazník pro dítě (příloha č. 15).

Tabulka č. 11 – Porovnání původní metody POE s modifikovanou verzí

Původní metoda POE			→	→ Modifikovaná metoda POE		
název dotazníku	respondent	počet otázek	název dotazníku	respondent	počet otázek	
Dobrovolníková zpráva o vztahu	dobrovolník	18	Dotazník Asociace Pět P v ČR	dobrovolník, rodič či jiný zákonný zástupce, odborník, koordinátor	36	
Zpráva rodičů/prarodičů/pěstounů o vztahu	rodič/ prarodič/ pěstoun	18				
Zpráva učitele/psychologa/ sociál. pracovníce o vztahu	učitel/ psycholog/ sociál. pracovník	18				
Zpráva koordinátora o dvojici	koordinátor	18				
Dotazník pro dítě	dítě	9	Dotazník pro dítě	dítě	4	
Dotazník dobrovolníka - zpráva o sobě	dobrovolník	14	Dotazník dobrovolníka	dobrovolník	10	

(zdroj: vlastní výzkum)

Adaptace dotazníku určeného pro rodiče, dobrovolníky a další odborníky (nově Dotazník Asociace Pět P v ČR) vyžadovala formulaci dalších položek (oproti původní verzi má dotazník dvojnásobný rozsah, tzn. 36 položek), některé položky z původní verze se jevíly naopak jako neadekvátní potřebám našich klientů a tedy nadbytečné. Jedním z důsledků modifikace je i odlišná struktura dotazníku z hlediska jeho členění do dílčích škál (stejně jako původní POE se položky rozdělují do tří škál, ovšem s jinými názvy - Chování, Sociální oblast, Osobnost a somatika).

Mezi respondenty patří:

- povinně - rodič
 - dobrovolník
- volitelně - učitel (pokud dítě do Pět P doporučil a zajímá se o další vývoj dítěte)
 - odborník (pokud dítě do Pět P doporučil a zajímá se o dítě)
 - koordinátor (v případě, že je s dětmi často v kontaktu, např. na společných akcích Pět P)
- doplňkově- dítě (jeho postoj je velmi důležitý)

Dotazník dobrovolníka byl především zkrácen (nově obsahuje pouze 10 otázek z původních 14) a některé otázky byly přeformulovány. Dotazník poskytuje jak kvantitativní tak kvalitativní data.

Dotazník pro dítě byl vytvořen nově, jelikož původní verze se jevila pro české podmínky jako naprosto nevyhovující. Dotazník je nyní především doplňující a poskytuje kvalitativní data o vztahu dítěte s dobrovolníkem.

Výstupem projektu a základním výsledkem pro tuto práci je Manuál evaluační metody programu Pět P. Další výstupy, včetně dílčích kroků řešení projektu, jsou uvedeny v Závěrečné zprávě projektu. Tato Závěrečná zpráva včetně Manuálu evaluační metody je uvedena v samostatné CD příloze (příloha č. 16) a je nedílnou součástí této práce.

7.2 Analýza současného stavu regionálních poboček programu Pět P

7.2.1 Analýza stavu realizace programu Pět P v regionálních pobočkách

Břízová, B. Analýza současného stavu realizace programu Pět P v České republice. *Zdravotníctvo a sociálna práca*. 2010. ISSN 1336-9326. (přijato k publikaci, bude publikováno v č.3)

Břízová, B. Analýza současného stavu realizace programu Pět P v České republice. *Zdravotníctvo a sociálna práca*. 2010. ISSN 1336-9326. (přijato k publikaci, bude publikováno v č.3)

Břízová, B. Analýza současného stavu realizace programu Pět P v České republice. *Zdravotníctvo a sociálna práca*. 2010. ISSN 1336-9326. (přijato k publikaci, bude publikováno v č.3)

Břízová, B. Analýza současného stavu realizace programu Pět P v České republice. *Zdravotníctvo a sociálna práca*. 2010. ISSN 1336-9326. (přijato k publikaci, bude publikováno v č.3)

Grafy č. 1 – 8 znázorňují základní odpovědi na otázky č. 5 – 12. Vzhledem k možnostem odpovědí pouze „ano“ a „ne“ byl zvolen malý formát grafů. Pro přehlednost a především rozlišení odpovědí u jednotlivých regionálních center Pět P uvádím tyto výsledky také v tabulce (Tabulka č. 13). V tabulce jsou zaznamenány i odpovědi na doplňující otázky „jak často?“.

Tabulka č. 13 – Výsledky odpovědí na otázky č. 5 – 12 dotazníku

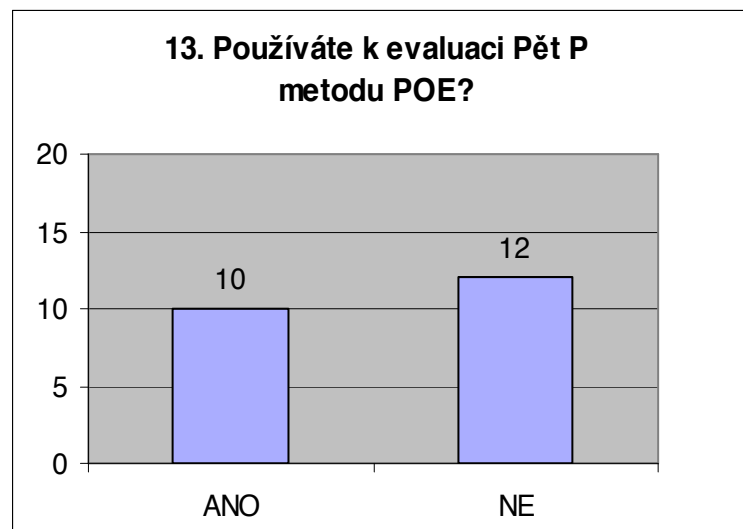
město	Výcvik dle manuálu?	Společné akce dvojic?	Společné víkendy dvojic?	Supervizor dobrovolníků?	Pravidelná supervize dobrovolníků?	Supervize pro koordinátora?	Akreditace?	Registrace?
BRNO (1)	A	A	N	A	A	N	A	A
BRNO (2)	N	A 1/měs	A 3-4/rok	A	A	A	A	A
ČESKÉ BUDĚJOVICE	A	A 6/rok	A 2/rok	A	A	A	N	N
JINDŘICHŮV HRADEC	A	A 3-4/rok	N	A	A	A	A	N
KADAŇ	A	A 1/2měs	N	A	A	A	A	A
KLADNO	N	A 2/rok	N	A	A	A	A	A
KROMĚŘÍŽ	A	A 2/rok	N	A	A	A	A	N
LIBEREC	A	A 4/rok	N	A	A	A	N	N
NERATOVICE	A	A 1/měs	N	A	A	A	N	A
NOVÉ MĚSTO NA MORAVĚ	A	A 2/rok	N	A	A	A	A	A
OLOMOUC	A	N	N	A	A	A	A	A
OPAVA	A	A často	A 2/rok	A	A	A	A	N
PÍSEK	A	A 2/rok	N	A	A	A	A	N
PLZEŇ	N nyní ne	A	N	A	A	A	N	N
PRAHA	A	A 6/rok	N	A	A	A	A	A
RYCHNOV N. KNĚŽNOU	N	N	N	A	A	A	N	N
TŘEBÍČ	A	A 2-3/rok	N	A	A	A	A	A
UHERSKÉ HRADIŠTĚ (1)	A	A 4/rok	A 1-2/rok	A	A	A	A	N
UHERSKÉ HRADIŠTĚ (2)	A	N	N	A	A	A	A	A
ÚSTÍ NAD LABEM	A	A 1/měs.	A 1/rok	A	A	A	A	A
VSETÍN	A	A plánují	N	A	A	N	A	N
ZLÍN	N	A 4/rok	N	A	A	A	A	N
CELKEM ANO	A=17	A=19	A=5	A=22	A=22	A=20	A=17	A=11
CELKEM NE	N=5	N=3	N=17	N=0	N=0	N=2	N=5	N=11

(zdroj: vlastní výzkum)

Břízová, B. Analýza současného stavu realizace programu Pět P v České republice. *Zdravotníctvo a sociálna práca*. 2010. ISSN 1336-9326. (přijato k publikaci, bude publikováno v č.3)

Graf č. 9 zobrazuje odpovědi na otázku č. 13 „**Používáte k evaluaci Pět P metodu POE?**“ Tabulka č. 14 dále upřesňuje, který typ metody POE regionální pobočky využívají. Regionální pobočky jsou řazeny abecedně dle města.

Graf č. 9 – Výsledky na otázku č. 13

(zdroj: vlastní výzkum)

Tabulka č. 14 – Typ užívané metody POE v regionálních pobočkách Pět P

Typ metody POE	Město
Původní POE¹⁶	Liberec
	Písek
	Třebíč
	Ústí nad Labem
Modifikované POE¹⁷	České Budějovice
	Kadaň
	Opava
	Praha
	Rychnov nad Kněžnou
	Zlín

(zdroj: vlastní výzkum)

Výsledky odpovědí na otázku č. 14 „**Co dalšího používáte k evaluaci programu Pět P?**“ shrnuje Tabulka č. 15 . Na tuto otázku odpovědělo pouze 12 respondentů, těch, kteří na otázku, zda používají k evaluaci metodu POE odpověděli „ne“.

¹⁶ Pro účely této práce používám výraz „původní POE“ pro původní dotazník určený pro rodiče a dobrovolníky přeložený z amerického originálu.

¹⁷ Pro účely této práce používám výraz „modifikované POE“ pro dotazník určený pro rodiče a dobrovolníky modifikovaný v roce 2004 (s názvem Dotazník Asociace Pět P v ČR).

Tabulka č. 15 – Další typy evaluace v jednotlivých regionálních pobočkách Pět P

město	typ vlastní evaluace
Brno (1)	vlastní dotazníky (model podobný jako POE) – rodič, dobrovolník, dítě
Brno (2)	Evaluační dotazník pro uživatele služby
Jindřichův Hradec	Monitorovací rozhovory s rodiči dítěte
Kladno	Hodnotící dotazník pro sociální službu Pět P – dítě, rodič, dobrovolník
Kroměříž	konzultace psychologa SVP s dítětem
Neratovice	výstupy z rozhovorů s rodiči, dětmi a dobrovolníky
Nové Město na Moravě	vlastní dotazník - dobrovolník
Olomouc	Dotazník spokojenosti pro děti programu Pět P
Plzeň	dotazníky RDC Totem – dobrovolníci, rodiče
Uherské Hradiště (1)	Evaluační dotazník – rodiče, děti
Uherské Hradiště (2)	rozhovor s rodiči a dítětem
Vsetín	zatím nic, s programem začínají

(zdroj: vlastní výzkum)

Způsoby financování jednotlivých regionálních poboček Pět P jsou uvedeny v Tabulce č. 16. Jsou zde zpracovány výsledky na otázku č. 15 „**Kdo vás finančně podporuje?**“.

Tabulka č. 16 – Způsoby financování jednotlivých regionálních poboček Pět P

město	zdroje financování
Brno (1)	MPSV ČR, MV ČR, Jihomoravský Kraj, sponzoři

Brno (2)	MPSV ČR, MV ČR, MŠMT ČR, Jihomoravský Kraj, Město Brno, Pomozte dětem, sponzoři
České Budějovice	Nadační fond J&T, sponzoři
Jindřichův Hradec	MV ČR, Město Jindřichův Hradec, sponzoři, Fakulta Managementu VSE Praha
Kadaň	MV ČR
Kladno	MV ČR, MPSV ČR, Město Kladno, sponzoři
Kroměříž	MŠMT ČR, Město Kroměříž, zlínský Kraj
Liberec	teď nikdo
Neratovice	Město Neratovice, Středočeský kraj
Nové Město na Moravě	MV ČR, Kraj Vysočina, Pomozte dětem, sponzoři
Olomouc	Olomoucký Kraj, Město Olomouc, MPSV ČR, MV ČR, Nadace Terezy Maxové, Nadace O2, Pomozte dětem
Opava	MV ČR, MŠMT ČR, MPSV ČR, Město Opava, Pomozte dětem, sponzoři
Písek	MV ČR, MŠMT ČR, Jihočeský Kraj, Město Písek a Milevsko, sponzoři
Plzeň	teď nikdo
Praha	MV ČR, MPSV ČR, Úřad Městské Části Praha 5, sponzoři
Rychnov nad Kněžnou	nikdo
Třebíč	MV ČR, MPSV ČR, Město Třebíč
Uherské Hradiště (1)	MV ČR, Město Uherské Hradiště, Zlínský Kraj, nadace, sponzoři
Uherské Hradiště (2)	MV ČR, MPSV ČR, Město Uherské Hradiště, Zlínský Kraj
Ústí nad Labem	MV ČR, MPSV ČR, Město Ústí nad Labem, Lesy ČR, sponzoři
Vsetín	MV ČR, Město Vsetín, Zlínský kraj
Zlín	Město Zlín, Zlínský Kraj, Kooperativa, nadace

(zdroj: vlastní výzkum)

Břízová, B. Analýza současného stavu realizace programu Pět P v České republice. *Zdravotnictvo a sociální práca*. 2010. ISSN 1336-9326. (přijato k publikaci, bude publikováno v č.3)

Následující tabulka č. 17 sdružuje výsledky na otázky č. 16 („S jakým problémem se nejčastěji potýkáte?“) a č. 17 („Za co se můžete v Pět P pochválit?“).

Tabulka č. 17 – Nejčastější problémy a pochvala regionálních poboček Pět P

město	nejčastější problém	pochvala
Brno (1)	nedostatek dobrovolníků, finance	nyní nic, Pět P na rok 2009 pozastavujeme jako SAS
Brno (2)	finance, motivace dobrovolníků i klientů, fluktuace zaměstanců	výcvik, další vzdělávání dobrovolníků
České Budějovice	finance	administrativa, výběr dvojic, společné akce
Jindřichův Hradec	docházka dobrovolníků na supervizi	rodiče dávají pozitivní zpětnou vazbu
Kadaň	nyní nábor klientů	oslovení dobrovolníků
Kladno	administrativa SAS	kvalitní dvojice
Kroměříž	finance, málo kluků dobrovolníků	dlouhodobá udržitelnost programu, každoročně 30 dvojic
Liberec	finance	nyní nic, Pět P je v útlumu
Neratovice	nedostatek času	společné akce
Nové Město na Moravě	finance, nedostatek kompetentních dobrovolníků	spokojenost a zájem dětí
Olomouc	finance, málo dobrovolníků	pozitivní zpětná vazba od dětí, rodičů i dobrovolníků
Opava	personál, finance	nadšení, dokumentace
Písek	finance, málo kluků dobrovolníků	společné akce, komunikace se spolupracujícími organizacemi
Plzeň	nyní je program neaktivní	Pět P je neaktivní (změna koordinátora Pět P i celého DC)
Praha	málo dobrovolníků, finance, čas	vše, nyní zvýšení počtu dvojic

Rychnov nad Kněžnou	čas (Pět P zde funguje v rámci PPP)	výcvik
Třebíč	nedostatek dobrovolníků	výcvik, dvojice, prezentace
Uherské Hradiště (1)	fluktuace zaměstnanců	účast dětí a dobrovolníků na akcích pro veřejnost
Uherské Hradiště (2)	nedostatek dobrovolníků	pravidelné supervize s odborným supervizorem
Ústí nad Labem	málo dobrovolníků, finance, administrativa SAS	společné akce, dokumentace, trvání dvojic min. 1 rok, inspekce SAS
Vsetín	nedostatek dobrovolníků	máme podporu města, více se uvidí v průběhu
Zlín	finance, prostory	nábor dobrovolníků, lektoři výcviku

(zdroj: vlastní výzkum)

Břízová, B. Analýza současného stavu realizace programu Pět P v České republice. *Zdravotnictvo a sociální práca*. 2010. ISSN 1336-9326. (přijato k publikaci, bude publikováno v č.3)

Souhrn analýzy současného stavu realizace programu Pět P

Program Pět P se začal realizovat v o.s. Hestia Praha roku 1996, v roce 1998 začalo Pět P realizovat „D, o.s.“ v Liberci. Největší rozvoj nových regionálních poboček nastal v roce 1999, kdy jich vzniklo 5 nových. Poté už byl rozvoj Pět P po České republice pozvolný, každý rok vznikla jedna či dvě nové pobočky.

Nejvíce dobrovolníků přijali v Praze (což odpovídá délce jejich fungování), u dlouhofungujících center jdou počty dobrovolníků i dětí zařazených do Pět P nad 100.

Je zřejmé, že většina regionálních poboček se drží metodiky Pět P, která je daná Manuálem programu Pět P (realizují výcviky dle Manuálu, mají zajištěné pravidelné supervize dobrovolníků se supervizorem). Většina poboček (19) pořádají společné akce pro dvojice (odpoledne, výlety apod.), víkendové pobyty však nabízí jen 5 poboček.

Dle zákona o dobrovolnické službě akreditovalo program Pět P 17 poboček, jako sociální službu dle zákona o sociálních službách registrovalo Pět P 11 poboček.

Méně než polovina regionálních poboček (10) využívá k evaluaci metodu POE a to buď v původní nebo modifikované verzi. Ostatní pobočky (12) využívají k evaluaci svoje vlastní dotazníky.

Nejčastěji program Pět P v regionech podporuje MV ČR, MPSV ČR, dále jednotlivá města a kraje (dle sídla Pět P). Mnoho regionálních poboček oslovuje také sponzory. Tři pobočky v roce 2009 nikdo finančně nepodporoval.

Finanční otázka se objevuje i v souvislosti s nejčastějším problémem regionálních poboček. Hned 12 z nich uvedlo problém financí jako nejčastější problém, dále mezi tyto problémy patří nedostatek dobrovolníků.

Regionální pobočky považují za svoji přednost fungování kvalitních dvojic a výcvik dobrovolníků.

Na základě této analýzy autorka dále upřesňuje, že brněnská pobočka INEX-SDA registrovala Pět P jako sociální službu, ale v podstatě vzápětí ji zrušila. V současné době Pět P v této pobočce stagnuje a od roku 2010 by jej chtěla znovu realizovat v původní podobě. Regionální centrum v Liberci „D, o.s.“ nemá již delší dobu finanční podporu, proto Pět P pozastavili. Koordinátorka s Asociací Pět P v ČR nekomunikuje. V Plzni v RDC Totem došlo v roce 2008 k personálním změnám a program Pět P je zde také v současné době neaktivní. Pobočka shání peníze a chystá obnovit činnost Pět P v tomto roce. V Rychnově nad Kněžnou funguje Pět P v rámci Pedagogicko psychologické poradny, koordinátorka pracuje nad rámec svého úvazku, na realizaci nemá žádné finanční prostředky ani příliš času.

7.2.2 Analýza o stavu registrace programu Pět P jako sociální služby

Této analýzy se zúčastnilo celkem 20 regionálních poboček (dvě pobočky se autorce nepodařilo ani po několika pokusech zkontaktovat). Z těchto 20 poboček jich 10 registrovalo Pět P jako sociální službu a 10 neregistrovalo.

Na první otázku „**Jaké jsou dle vašeho názoru základní principy programu Pět P?**“ odpovídali koordinátoři nejčastěji takto (Tabulka č. 18):

Tabulka č. 18 – Základní principy programu Pět P dle koordinátorů

odpověď	četnost
dobrovolnost	9
vytvoření přátelského vztahu	6
přátelství, podpora, prevence, péče, pomoc (Pět P)	5
individuální přístup	4
rovnost	3
bezplatný	3
důvěrnost	3
profesionalita	2
vzájemný respekt	2
otevřenost	2
komunikace	2
one-to-one mentoringový vztah	2
pomoc dětem	2
podpora vlastní aktivity a samostatnosti klienta	2
volnočasovost	2

(zdroj: vlastní výzkum)

Dále se objevily jednotlivě následující odpovědi:

- oceňování dobrých lidí za jejich dobré skutky (ze strany koordinátora zejména dobrým slovem),
- právo „ne“ klientů,
- spolupráce,

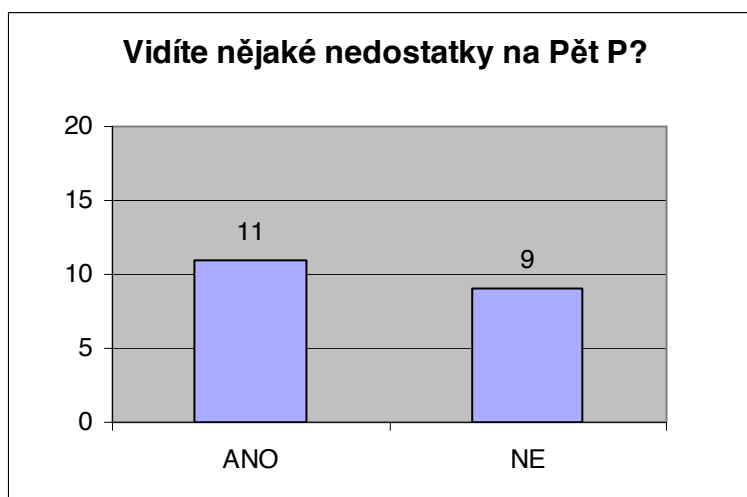
- bezpečí,
- komplexní pomoc,
- dát pozornost dítěti,
- umět naslouchat,
- být dobrým vzorem,
- diskrétnost.

Pokud shrneme odpovědi a spojíme některé do shluků, můžeme dle četnosti říci, že koordinátoři považují za základní principy Pět P:

- **dobrovolnost,**
- **vztah (individuální, rovnocenný a přátelský),**
- **bezplatnost,**
- **důvěrnost.**

Odpovědi na druhou otázku rozhovoru, **zda koordinátoři vidí nějaké nedostatky v Pět P** (např. metodické, organizační) jsou zaznamenány v grafu č. 10.

Graf č. 10

(zdroj: vlastní výzkum)

V případě, že koordinátor odpověděl na druhou otázku „ano“, měl možnost se vyjádřit dále, jaké konkrétní nedostatky na programu Pět P vidí. Někteří koordinátoři uvedli dokonce více nedostatků, někteří jen jeden.

Za nejčastější nedostatky koordinátoři považují (Tabulka č. 19):

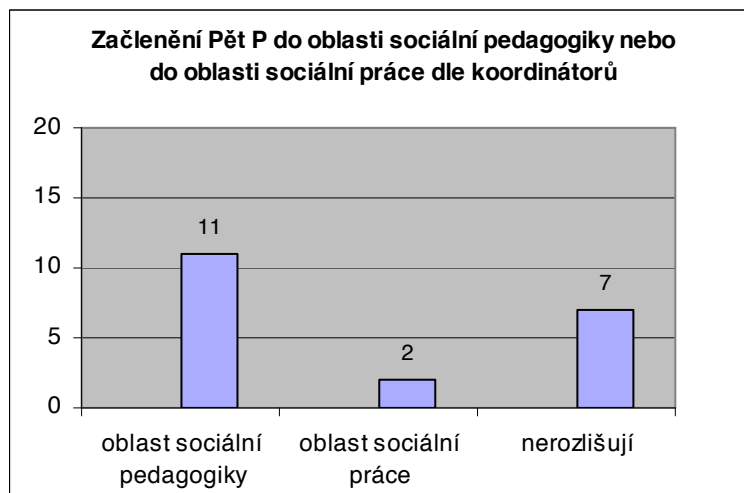
Tabulka č. 19 – Nedostatky na programu Pět P dle koordinátorů

nedostatek Pět P	četnost odpovědí
metodika evaluace Pět P	3
jednotčí funkce Asociace	2
finanční a personální zajištění Asociace	1
vysoká hranice litlíků	1
komunikace s rodiči	1
vzdělávání dobrovolníků	1
udržení motivace u klientů	1
vymezení služby klientům (nejde jen o volný čas)	1
odlišnost fungování center	1
větší informovanost veřejnosti	1
zařazení Pět P do sociálních služeb	1

(zdroj: vlastní výzkum)

Výsledky otázky č. 3 „**Kam dle vašeho názoru spadá program Pět P více – do oblasti sociální pedagogiky nebo do oblasti sociální práce?**“ jsou zpracovány v grafu č. 11.

Graf č. 11 – Výsledky otázky č. 3 rozhovoru

(zdroj: vlastní výzkum)

Je zřejmé, že 11 regionálních poboček vnímá program Pět P více jako program z oblasti sociální pedagogiky, pouze 2 pobočky řadí Pět P více do oblasti sociální práce. Zbývajících 7 poboček uvádí, že základní Pět P spadá více do oblasti sociální pedagogiky a pokud se Pět P zaregistruje jako sociální služba, jedná se více o sociální práci.

Další otázky již byly rozděleny, na jiné otázky odpovídaly regionální pobočky, které Pět P registrovaly jako sociální službu (konkrétně Sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi, dále jen SAS), na jiné otázky odpovídaly ty pobočky, které Pět P neregistrovaly. Autorka nejdříve uvádí výsledky odpovědí poboček, které Pět P registrovala jako sociální službu (celkem 10 poboček).

Na otázku „**Proč jste registrovali Pět P jako sociální službu?**“ odpovídaly regionální pobočky velmi různě. Někteří uvedli několik důvodů, pro některé byly nejdůležitějším důvodem finance. Odpovědi jsou shrnuty v Tabulce č. 20.

Tabulka č. 20 – Důvody registrace Pět P jako sociální služby

důvod registrace	četnost odpovědí
finanční důvody	7
zviditelnění programu	1
zvýšení důvěryhodnosti programu (punc kvality sociální služby)	1
zakotvení Pět P do činnosti organizace, která poskytuje sociál. služby	1
rozšíření činností pro celou rodinu	1
kvalitativní posun Pět P vpřed	1

(zdroj: vlastní výzkum)

Další otázka zněla: „**Co tato registrace přinesla?**“. Koordinátoři odpovídali velmi různorodě, mezi nejčastější odpověď patřily finanční dotace, ale na druhou stranu také nárůst administrativy. Odpovědi jsou uvedeny v Tabulce č. 21.

Tabulka č. 21 – Přínos registrace Pět P jako sociální služby

přínos registrace	četnost odpovědí
finanční dotace	6
nárůst administrativy	6
zkvalitnění programu (díky individuálnímu plánování)	2
nutnost zabývat se standardy kvality sociálních služeb	1
lepší komunikaci se spolupracujícími subjekty v programu Pět P	1
zakotvení Pět P v organizaci	1
systematičnost v uspořádání programu	1

(zdroj: vlastní výzkum)

Na otázku „Co jste vše museli „modifikovat“, aby mohlo být Pět P zaregistrováno jako SAS¹⁸?“ odpovídaly pobočky následovně (Tabulka č. 22):

Tabulka č. 22 – Změny v Pět P kvůli registraci SAS

modifikace	četnost odpovědí
přidat individuální práci s klientem (plánování)	4
metodické obměny	3
program jsme nemodifikovali	2
místo dvojice → trojice dítě – dobrovolník - sociální pracovník	1
nové seberozvojové skupiny pro děti	1
nemůžeme posoudit	1
organizační změny	1
personální zajištění – sociální pracovnice	1
nic – začali jsme s Pět P rovnou jako se sociální službou	1

(zdroj: vlastní výzkum)

Na otázku „Co musíte teď dělat „navíc“? odpovídali respondenti následovně (Tabulka č. 23):

Tabulka č. 23 – Nové věci v Pět P po registraci SAS

novinky	četnost odpovědí
administrativa	4
nelze hodnotit	2
navíc musíme tvořit standardy kvality sociálních služeb	1
nic (po přetvoření Manuálu)	1
nově pojmenovat již existující	1

¹⁸ Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi.

více se zaměřit na práci s klientem a jeho rodinou	1
individuálně plánovat a plány pravidelně revidovat	1
mnohem víc času teď zaberou úvodní jednání s klienty (seznamování s právy a povinnostmi, možnosti stížností, vysvětlování funkce a významu IP atp.)	1
nic, Pět P jsme registrovali hned při jeho rozjezdu	1

(zdroj: vlastní výzkum)

Další otázka zněla „Co se u vás v Pět P změnilo, když je Pět P SAS?“. Koordinátoři jednotlivých regionálních center odpovídali následovně (Tabulka č. 24):

Tabulka č. 24 – Změny v Pět P po registraci SAS

změny v Pět P	četnost odpovědí
nemůžeme posoudit	3
zprůhlednilo se fungování programu Pět P a rozdělení kompetencí spolupracovníků	1
museli se jinak pojmenovat věci a lidi	1
znehucení dobrovolníci papírováním	1
mnoho jednání s úředníky	1
nutno posílit tým o sociálního a administrativního pracovníka	1
nic	1
větší důraz na sociální práci	1
vyšší nároky na uživatele služby	1
více administrativy	1
vyšší nároky na dobrovolníky	1
zkvalitnění práce s rodinou, dítětem – individuální plánování	1

(zdroj: vlastní výzkum)

Na poslední otázku „**Kdybyste se měli znovu rozhodnout, zda registraci ano nebo ne, jak byste se rozhodli? A proč?**“ 8 poboček odpovědělo ANO, pouze 2 pobočky odpověděly, že NE. Nejčastější důvody, proč znovu registrovat Pět P jako sociální služby, jsou dle regionálních poboček následující (Tabulka č. 25):

Tabulka č. 25 – Důvody, proč znovu registrovat Pět P jako SAS

důvody	četnost odpovědí
dostupnost financí	2
předělání Manuálu do funkční podoby	1
standarty nás nutí více plánovat a pracovat s rodiči i dětmi	1
zkvalitnění služby	1
smysl programu a ukotvení jako sociální služby	1
registrace dává službě určitý rámec a řád, působí profesionálněji	1

(zdroj: vlastní výzkum)

Dále autorka uvádí výsledky rozhovorů s regionálními pobočkami Pět P, které Pět P neregistrovala jako sociální službu (celkem 10 poboček). První otázka zněla: „**Proč jste neregistrovali Pět P jako sociální službu?**“. Koordinátoři jednotlivých regionálních poboček odpovídali následovně (Tabulka č. 26):

Tabulka č. 26 – Důvody, proč regionální pobočky neregistrovali Pět P jako SAS

důvody	četnost odpovědí
příliš administrativy	3
nechceme vymýšlet standardy	2
pokoušeli jsme se, ale neúspěšně	1
specifikem organizace není sociální práce	1
nutně ji nepotřebujeme k existenci	1

nebezpečí inspekce	1
Pět P jako takové nepatří do sociálních služeb	1
jsme v začátcích, chceme mít nějaké výsledky, než požádáme o registraci	1

(zdroj: vlastní výzkum)

Dále se autorka ptala koordinátorů regionální poboček „**Jaké vidíte výhody v „neregistrovaném“ Pět P?**“. Koordinátoři odpovídali následovně (Tabulka č. 27):

Tabulka č. 27 – Výhody Pět P, pokud není registrováno jako SAS

výhody	četnost odpovědí
méně administrativní zátěže	3
nemusíme se přizpůsobovat zákonu o sociálních službách	2
Pět P je volnější (přátelská výpomoc)	1
neřešíme standardy	1
méně stresu z inspekčních návštěv	1
nevoláme na sebe další kontroly úředníků	1
žádné výhody nevidíme	1

(zdroj: vlastní výzkum)

Na poslední otázku „**Uvažujete o registraci? Proč ano? Proč ne?**“ pouze 3 regionální pobočky odpověděly ANO (a to z finančních důvodů). Dalších 7 regionálních poboček odpovědělo NE. Mezi nejčastější důvody, proč neregistrovat Pět P jako sociální službu zařazovali koordinátoři následující:

- jen v případě, že by MV ČR výrazně snížilo dotaci,
- výhledově budeme zvažovat dle zkušeností ostatních a nutnosti registraci mít,
- jsme státní nezisková organizace.

Souhrn analýzy o stavu registrace Pět P jako sociální služby

Jako hlavní principy programu Pět P uvedly regionální pobočky především dobrovolnost, individuální, rovnocenný a přátelský vztah, bezplatnost a důvěrnost. Jako nejčastější nedostatky vidí pobočky evaluační metodu Pět P a jednotící funkci Asociace Pět P v ČR. Program Pět P dle názoru regionálních poboček spadá především do oblasti sociální pedagogiky, v případě, že je program registrován jako sociální služba, jedná se více o sociální práci.

Regionální pobočky, které registrovaly Pět P jako sociální službu, uvádí jako nejčastější důvody této registrace především finanční důvody. Ty jsou také velkým přínosem registrace (dle názoru poboček), dále mezi přínosy řadí zkvalitnění programu. Negativním přínosem je velký nárůst administrativy. Díky registraci SAS musely pobočky obměnit metodiku, přidat individuální plánování a udělat určité organizační změny. Jako pozitivní změnu v Pět P (po registraci) uvádí pobočky, že se zkvalitnila práce s rodinou (díky individuálnímu plánování) a zprůhlednilo se celé fungování programu. Na druhé straně jako negativní změnu vidí pobočky více administrativy, vyšší nároky na dobrovolníky a mnoho jednání s úředníky. Pro registraci by se přesto znovu rozhodlo 8 z nich. Na některé otázky odpověděly některé pobočky, že „nemůžou posoudit“. Jednalo se o ty pobočky, které registrovaly Pět P jako sociální službu těsně před tímto výzkumem.

Regionální pobočky, které Pět P neregistrovaly jako sociální službu, uvádí mezi nejčastější důvody neregistrace především více administrativy a nutnost vymýšlet standardy (Standardy sociální služeb – pozn. autorky). U některých poboček není specifikem sociální práce (tam, kde program realizuje pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče či vysoká škola). Výhodu v „neregistrovaném“ Pět P vidí pobočky hlavně v tom, že neřeší standardy a mají méně administrativní zátěže. O registraci uvažují pouze 3 regionální pobočky (a to z finančních důvodů), zbývajících 7 poboček zatím o registraci neuvažují.

7.3 Statistické zpracování dotazníků POE

V následujícím textu jsou popsány výsledky statistické analýzy původní verze dotazníku POE a následně modifikované verze dotazníku POE. U obou verzí nejdříve uvádím podrobné popisné statistiky na úrovni položek, dále rozdíly v posuzování změn rodiči a dobrovolníky a v souvislosti s vývojem v čase a nakonec výsledky na úrovni škál. U modifikované verze dotazníku POE také navrhuji podrobnější členění škál – poslední pasáž věnuji možnostem interpretace výsledků podle tohoto členění.

7.3.1 Původní verze dotazníku POE

Četnosti odpovědí na jednotlivé položky

V tabulce č. 27 (viz samostatný arch A3 – Příloha č. 19) jsou prezentovány frekvenční statistiky odpovědí na jednotlivé položky dotazníku. Četnosti všech variant odpovědí jsou uvedeny v absolutních hodnotách (N) a procentech výskytu (relativní četnost).

Rodiče udávají v prvním roce nejnižší % odpovědí „není problém“ u položek č. 2. a 3. („Schopnost vyjádřit pocity“ a „Umí dělat rozhodnutí“), dále u položek č. 1. „Sebedůvěra“, 5. „Osobní hygiena, vzhled“, 6. „Smysl pro budoucnost“ a 17. „Vztah s vrstevníky“. Znamená to, že dobrovolníci se setkávají nejčastěji s problémy v těchto oblastech.

Je zřejmé, že odpovědi rodičů vykazují mnohem nižší % u odpovědi „nevím“ než u dobrovolníků, a to v prvním i druhém roce. Je zřejmé, že rodiče dítě více znají a dokáží lépe zaznamenat případné změny. Nejhůře se rodičům v prvním roce hodnotí položka č. 13. „Schopnost zabránit předčasnému rodičovství“ (o tom rodiče mladších dětí zřejmě ani nepřemýšlí) a č. 17. „Vztah s vrstevníky“ (to rodiče dle našich zkušeností opravdu často neví). V druhém roce je to položka č. 6. „Smysl pro budoucnost“.

Rodiče často volí odpověď „stejně“, ve většině případů častěji než dobrovolníci, a to v prvním i druhém roce. Může to být způsobeno tím, že dobrovolník jako nositel změny má tendenci změnu více zhodnotit. To se neproказuje u položek, které se týkají školy (č. 7. a 10.) a rodiny (č. 16.), což dobrovolník ve většině případů nedokáže posoudit.

Dobrovolníkům se v prvním roce nejhůře hodnotí položka č. 18. „Vztah s jinými dospělými“, v roce druhém je to č. 8. „Využívá možností školy“, u těchto odpovědí zvolili odpověď „nevím“.

Zajímavé je % odpovědí „stejně“ u dobrovolníků a rodičů v prvním roce u položky č. 14. „Projevuje důvěru ve vás“ (dobrovolníci 5,1%, rodiče 40%). Nízké % odpovědí dobrovolníků svědčí o vytváření důvěry v průběhu vztahu dítěte s dobrovolníkem. Podobně hodnotili dobrovolníci i v roce druhém.

Procento zlepšení a zhoršení u jednotlivých položek

V následující tabulce (Tabulka č. 28) je uveden procentuální souhrn zlepšení a zhoršení pro jednotlivé položky dle dobrovolníků, a to v 1. a 2. roce. Základ pro výpočet představovala pouze škála odpovědí „mnohem lepší“ až „mnohem horší“, bez odpovědí „nevím“ a „není problém“. Znamená to, že do souboru byli zařazeni ti dobrovolníci, kteří uvedli, že dítě problém má, a mohli tak určit, zda ke zlepšení nebo ke zhoršení v daném intervalu došlo.

Položky jsou řazeny podle výše procenta zlepšení během 1.roku sestupně. Položky, u nichž souhrnné procento zlepšení dosahuje nejméně 50%, tzn. položky č. 1, 2, 8., a 14. (v dlouhodobější perspektivě též 4. a 17.), jsou zvýrazněny.

Obecně je zřejmé, že % zlepšení jsou výrazně vyšší než % zhoršení.

Tabulka č. 28 - Procento zlepšení a zhoršení podle dobrovolníků

jednotlivé položky	zlepšení		zhoršení	
	1.rok	2.rok	1.rok	2.rok
8. Využívá možnosti školy	97,56%	24,10%	0,00%	4,82%
14. Projevuje důvěru ve vás	92,59%	83,08%	1,85%	0,77%
2. Schopnost vyjádřit pocity	66,07%	65,85%	1,79%	0,00%
1. Sebedůvěra	64,00%	67,80%	2,00%	0,00%
17. Vztah s vrstevníky	43,75%	58,33%	6,25%	1,85%
4. Má zájmy nebo koníčky	41,18%	51,22%	1,96%	2,44%
18. Vztah s jinými dospělými	36,36%	46,91%	0,00%	3,70%
3. Umí dělat rozhodnutí	36,00%	44,25%	8,00%	2,65%
7. Přístup ke škole	32,65%	38,68%	8,16%	10,38%
11. Schopnost vyhnout se delikvenci	32,14%	39,68%	7,14%	17,46%
9. Využívá možnosti okolí bydliště	30,95%	29,21%	4,76%	3,37%
6. Smysl pro budoucnost	29,27%	48,35%	7,32%	2,20%
10. Výsledky ve škole	27,27%	29,79%	6,82%	10,64%
15. Respektuje ostatní kultury	23,33%	21,43%	0,00%	8,57%
13. Schopnost zabránit předčasnému rodičovství	20,00%	15,38%	0,00%	2,56%
16. Vztah s rodinou	18,60%	21,70%	0,00%	11,32%
5. Osobní hygiena, vzhled	18,42%	25,27%	0,00%	0,00%
12. Schopnost vyhnout se návykovým látkám	14,81%	20,83%	7,41%	10,42%

(zdroj: vlastní výzkum)

K největšímu zlepšení došlo u položky č. 8. „Využívá možnosti školy“ (97%!), ale pouze v 1. roce. Dále je vysoké % zlepšení patrné u položky č. 14. „Projevuje důvěru ve vás“, a to v 1. i 2. roce. Domnívám se, že to vyplývá z vývoje vztahu dobrovolník – dítě. Zlepšení vidí dobrovolníci také ve schopnosti vyjádřit pocit a v sebedůvěře (1. i 2. rok), ve 2. roce lépe hodnotí i vztah s vrstevníky a zájmy a koníčky dítěte.

V oblasti zhoršení se pohybují % spíše nízko. Největší % zhoršení se objevuje v 1. roce u položek č. 8. „Přístup ke škole“ a č. 3. „Umí dělat rozhodnutí“, v 2. roce jde o schopnost vyhnout se delikvenci a o vztah s rodinou (položky č. 11., 16.)

Tabulka č. 29 shrnuje procentuální zastoupení zlepšení a zhoršení v jednotlivých položkách dle rodičů, a to v 1. a 2. roce. Také zde jsou základem pouze odpovědi v rámci posuzovací škály „mnohem lepší“ až „mnohem horší“, bez odpovědí „nevím“ a „není problém“. Znamená to, že do souboru byli zařazeni ti rodiče, jichž se problém s dítětem týkal a mohli tak určit, zda během daného časového úseku zlepšení či zhoršení nastalo.

Položky jsou opět řazeny podle souhrnného koeficientu zlepšení během 1. roku sestupně; se zlepšením nejméně 50% (zvýrazněno) se setkáváme u položek č. 8., 1., 10., 4., 2. a 17., v dlouhodobější perspektivě též 2, 6, 7 a 17.

Tabulka č. 29 - Procento zlepšení a zhoršení podle rodičů

jednotlivé položky	zlepšení		zhoršení	
	1.rok	2.rok	1.rok	2.rok
8. Využívá možnosti školy	96,30%	32,76%	0,00%	5,17%
1. Sebedůvěra	62,07%	66,13%	0,00%	3,23%
10. Výsledky ve škole	60,71%	45,00%	21,43%	23,33%
4. Má zájmy nebo koníčky	53,57%	54,84%	3,57%	3,23%
2. Schopnost vyjádřit pocity	50,00%	62,07%	0,00%	1,72%
17. Vztah s vrstevníky	50,00%	55,17%	7,69%	6,90%
16. Vztah s rodinou	44,44%	41,07%	7,41%	5,36%
11. Schopnost vyhnout se delikvenci	43,48%	42,86%	4,35%	9,52%
12. Schopnost vyhnout se návykovým látkám	42,86%	43,33%	0,00%	0,00%
14. Projevuje důvěru ve vás	42,31%	37,29%	11,54%	0,00%
5. Osobní hygiena, vzhled	41,38%	42,37%	0,00%	0,00%

3. Umí dělat rozhodnutí	40,00%	46,67%	0,00%	1,67%
7. Přístup ke škole	40,00%	55,74%	20,00%	11,48%
18. Vztah s jinými dospělými	38,46%	48,98%	7,69%	6,12%
6. Smysl pro budoucnost	33,33%	55,77%	7,41%	0,00%
9. Využívá možnosti okolí bydliště	26,92%	25,42%	0,00%	10,17%
15. Respektuje ostatní kultury	21,05%	17,78%	0,00%	2,22%
13. Schopnost zabránit předčasnému rodičovství	14,29%	30,77%	7,14%	3,85%

(zdroj: vlastní výzkum)

K největšímu zlepšení došlo u položek č. 8. „Využívá možnosti školy“, ale jen během 1. roku. Z dlouhodobějšího hlediska je významné zlepšení patrné u položky č. 1. „Sebedůvěra“.

Velmi zajímavý je výsledek u položky č. 10. „Výsledky ve škole“. Někteří rodiče uvádí během prvního roku poměrně vysoké % zlepšení, ovšem % zhoršení ve 2. roce je nejvyšší ze všech ostatních zhoršení v porovnání s ostatními položkami.

Zlepšení a zhoršení u jednotlivých položek dle dobrovolníků a rodičů - souhrn

Podle údajů od dobrovolníků i rodičů je % zlepšení mnohanásobně vyšší než % zhoršení. Zatímco trend ke zlepšení se ve sledovaných ukazatelích jeví spíše jako obecný, ke zhoršení dochází v určitých oblastech selektivně – můžeme uvažovat i o vlivu takových faktorů jako je např. přechod do puberty, náhlá nepříznivá situace v rodině apod.. S vysokým % zhoršení se setkáváme u položek č. 10. „Výsledky ve škole“ (uvádí rodiče) a č. 11. „Schopnost vyhnout se delikvenci“ (uvádí dobrovolníci).

Dobrovolníci dále uvádí velké zlepšení v položce č. 14. „Projevuje důvěru ve vás“, což vyplývá z vývoje vztahu. Výrazné zlepšení zaznamenávají shodně rodiče i dobrovolníci rovněž v položce č. 1. „Sebedůvěra“.

Rozdíly v posuzování změn rodiči a dobrovolníky a v souvislosti s délkou trvání vztahu

Rozdíly v posouzení změn rodiči a dobrovolníky

V následující tabulce (Tabulka č. 30) jsou uvedeny rozdíly posuzování jednotlivých položek rodiči a dobrovolníky v 1. a ve 2. roce. Podobně jako při výpočtu koeficientů zlepšení a zhoršení tvoří i zde základ pouze údaje ze základní škály, bez odpovědí „nevím“ a „není problém“. V tabulce jsou vždy v řádcích pro každou položku vedle sebe řazeny údaje o počtu validních odpovědí od rodičů a dobrovolníků (N – první sloupec), údaj o průměrném pořadí v každé skupině (druhý sloupec) a dále hodnota Mannova-Whitneyova U testu, rozdílu obou průměrných pořadí s odpovídajícím údajem o statistické významnosti rozdílu (první a druhý řádek třetího sloupce). Nižší hodnota průměrného pořadí zde znamená výraznější zlepšení (připomeňme, že respondenti posuzovali na škále 1 – 5 rostoucí problematičnost). Pro každou položku lze tedy vyčíst, v jakém směru a rozsahu se liší hodnocení ze strany dobrovolníků a rodičů. Výsledek Mannova-Whitneyova U testu vyjadřuje relativní velikost rozdílu, údaj o statistické významnosti tohoto výsledku umožňuje poukázat na průkazné rozdíly mezi oběma skupinami. Za statisticky nejvíce průkazné se zpravidla považují rozdíly na hladině významnosti do 0,01 (značeny zeleně) a dále do hodnoty 0,05 (značeny žlutě). Světle žlutě jsou zvýrazněny též rozdíly na hladině významnosti do 0,1. Tyto údaje udávají % rizika, že rozdíl mezi oběma skupinami považujeme za průkazný neoprávněně (1 %, 5 %, 10 %).

Významné rozdíly v posouzení oběma skupinami respondentů nacházíme v 1. i 2. roce fungování dvojice. Označené položky jsou ty, kde se dobrovolníci a rodiče při svém hodnocení příliš neshodli (nejvýznamnější je označena zeleně), jedni z nich hodnotili výrazně lépe. Zajímavé je to, že kromě položky č. 10. „Výsledky ve škole“ se všechny rozdíly, průkazné v 1. roce, ve druhém ještě prohlubují.

Tabulka č. 30 – Rozdíly v posouzení změn rodiči a dobrovolníky

položky/respondenti		1. rok			2. rok		
		N	průměrné pořadí	M-W U / významnost	N	průměrné pořadí	M-W U / významnost
1. Sebedůvěra	dobrov.	50	40,03	723,50	118	91,63	3525,00
	rodiče	29	39,95	0,99	62	88,35	0,66
2. Schopnost vyjádřit pocity	dobrov.	56	41,02	701,00	123	88,30	3235,50
	rodiče	30	48,13	0,15	58	96,72	0,27
3. Umí dělat rozhodnutí	dobrov.	50	42,24	663,00	113	88,46	3225,50
	rodiče	30	37,60	0,33	60	84,26	0,56
4. Má zájmy nebo koníčky	dobrov.	51	41,90	617,00	123	94,50	3628,00
	rodiče	28	36,54	0,27	62	90,02	0,56
5. Osobní hygiena, vzhled	dobrov.	38	37,11	433,00	91	80,86	2197,00
	rodiče	29	29,93	0,06	59	67,24	0,02
6. Smysl pro budoucnost	dobrov.	41	34,96	534,50	91	74,68	2122,50
	rodiče	27	33,80	0,78	52	67,32	0,26
7. Přístup ke škole	dobrov.	49	37,67	604,00	106	89,09	2693,50
	rodiče	25	37,16	0,91	61	75,16	0,05
8. Využívá možnosti školy	dobrov.	41	35,18	525,50	83	73,99	2159,00
	rodiče	27	33,46	0,60	58	66,72	0,21
9. Využívá možnosti okolí bydliště	dobrov.	42	34,65	539,50	89	72,04	2407,00
	rodiče	26	34,25	0,92	59	78,20	0,30
10. Výsledky ve škole	dobrov.	44	39,67	476,50	94	79,47	2635,00
	rodiče	28	31,52	0,08	60	74,42	0,46
11. Schopnost vyhnout se delikvenci	dobrov.	28	27,38	283,50	63	55,89	1141,00
	rodiče	23	24,33	0,41	42	48,67	0,21
12. Schop. vyhnout se návykovým látkám	dobrov.	27	23,19	130,00	48	44,46	482,00
	rodiče	14	16,79	0,04	30	31,57	0,00
13. Schop. zabránit předčas. rodičovství	dobrov.	20	16,75	125,00	39	34,99	429,50
	rodiče	14	18,57	0,46	26	30,02	0,17
14. Projevuje důvěru ve vás	dobrov.	54	33,04	299,00	130	80,65	1969,50
	rodiče	26	56,00	0,00	59	126,62	0,00
15. Respektuje ostatní kultury	dobrov.	30	24,90	282,00	70	58,85	1515,50
	rodiče	19	25,16	0,93	45	56,68	0,66
16. Vztah s rodinou	dobrov.	43	38,17	465,50	106	87,85	2295,00
	rodiče	27	31,24	0,09	56	69,48	0,01
17. Vztah s vrstevníky	dobrov.	48	38,14	593,50	108	84,00	3078,00
	rodiče	26	36,33	0,71	58	82,57	0,84
18. Vztah s jinými dospělými	dobrov.	33	30,00	429,00	81	66,85	1875,00
	rodiče	26	30,00	1,00	49	63,27	0,56

(zdroj: vlastní výzkum)

Dobrovolníci hodnotili významně lépe položku č. 14. „Projevuje důvěru ve vás“, a to v 1. i 2. roce. Vysvětlení je však namístě – vzájemná důvěra dítěte a dobrovolníka se prohlubuje s délkou trvání vztahu, zatímco důvěra dítěte v rodiče je již rozvinuta a zůstává relativně stabilní (viz Tabulka č. 31).

I ostatní průkazné rozdíly lze však vysvětlovat spíše odlišnou povahou vztahu dítěte s rodiči a s dobrovolníky, než neshodami mezi nimi. Rodiče významně lépe než dobrovolníci hodnotí položku č. 12. „Schopnost vyhnout se návykovým látkám“, a to v 1. i 2. roce. Vztah dobrovolníka a dítěte je rovnocenný, dobrovolník nejedná z pozice autority. Dítě se dobrovolníkovi často svěřuje, že vyzkoušelo např. kouření, před rodiči to samozřejmě spíše tají. Tuto položku mohou hodnotit dobrovolníci hůře právě pro to, že mají „více informací“.

Dále rodiče hodnotí mnohem lépe položky č. 16 „Vztah s rodinou“. To může být způsobeno tím, že dobrovolník prioritně s dítětem kamarádí právě mimo rodinné vazby a tímto tématem se příliš nezabývá.

Velmi zajímavým výsledkem je rozdíl u položky č. 5 „Osobní hygiena, vzhled“, kde lépe v 1. i 2. roce hodnotí rodiče. To může být způsobeno tím, že dobrovolník si této oblasti z různých důvodů nevšímá. U ostatních položek statisticky průkazné rozdíly v posouzení nenacházíme.

Rozdíly v posouzení změn v souvislosti s délkou trvání vztahu

V následující tabulce (Tabulka č. 31) jsou uvedeny rozdíly v posuzování jednotlivých položek oběma skupinami posuzovatelů v čase (v 1. a 2. roce). Jako výchozí údaje slouží opět pouze hodnocení na škále změn, bez variant „nevím“ a „není problém“. Také uspořádání tabulky je formálně stejné jako v předchozím případě, neznázorňuje však rozdíly mezi rodiči a dobrovolníky, ale posuny, k nimž u každé ze skupin respondentů dochází mezi prvním a druhým šetřením.

Posuzování dětí oběma skupinami respondentů se v 1. a 2. roce se téměř nemění. Obecně sice rodiče i dobrovolníci podávají většinou lepší hodnocení ve 2. roce, což by mohlo napovídat, že přínos vztahu je úměrný délce jeho trvání. Tyto rozdíly jsou však s výjimkou položky č. 6. „Smysl pro budoucnost“ statisticky neprůkazné.

Tabulka č. 31 – Rozdíly v posouzení změn v souvislosti s délkou trvání vztahu

položky/čas		dobrovolníci			rodiče		
		N	průměrné pořadí	M-W U / významnost	N	průměrné pořadí	M-W U / významnost
1. Sebedůvěra	1. rok	50	87,44	2803,00	29	48,40	829,50
	2. rok	118	83,25	0,57	62	44,88	0,52
2. Schopnost vyjádřit pocity	1. rok	56	93,65	3183,50	30	48,40	753,00
	2. rok	122	87,59	0,42	58	42,48	0,25
3. Umí dělat rozhodnutí	1. rok	50	88,80	2485,00	30	47,00	855,00
	2. rok	113	78,99	0,17	60	44,75	0,67
4. Má zájmy nebo koníčky	1. rok	51	94,44	2782,50	28	46,00	854,00
	2. rok	123	84,62	0,19	62	45,27	0,89
5. Osobní hygiena, vzhled	1. rok	38	68,07	1612,50	29	46,22	805,50
	2. rok	91	63,72	0,41	59	43,65	0,61
6. Smysl pro budoucnost	1. rok	41	75,46	1498,00	27	46,61	523,50
	2. rok	91	62,46	0,04	52	36,57	0,04
7. Přístup ke škole	1. rok	49	81,20	2440,00	25	49,24	619,00
	2. rok	106	76,52	0,50	61	41,15	0,15
8. Využívá možnosti školy	1. rok	41	66,45	1539,50	27	47,15	671,00
	2. rok	83	60,55	0,25	58	41,07	0,20
9. Využívá možnosti okolí bydliště	1. rok	42	65,54	1849,50	26	39,92	687,00
	2. rok	89	66,22	0,91	59	44,36	0,36
10. Výsledky ve škole	1. rok	44	68,81	2037,50	28	40,48	727,50
	2. rok	93	69,09	0,96	60	46,38	0,29
11. Schop. vyhnout se delikvenci	1. rok	28	45,39	865,00	23	33,26	477,00
	2. rok	63	46,27	0,87	42	32,86	0,93
12. Schop. vyhnout se návyk. látkám	1. rok	27	38,35	638,50	14	23,36	198,00
	2. rok	48	37,80	0,89	30	22,10	0,73
13. Schop. zabránit předčas. rodičovství	1. rok	20	28,45	359,00	14	22,64	152,00
	2. rok	39	30,79	0,46	26	19,35	0,29
14. Projevuje důvěru ve Vás	1. rok	54	84,78	3093,00	26	43,87	744,50
	2. rok	130	95,71	0,16	59	42,62	0,81
15. Respektuje ostatní kultury	1. rok	30	47,65	964,50	19	31,68	412,00
	2. rok	70	51,72	0,41	45	32,84	0,75
16. Vztah s rodinou	1. rok	43	71,50	2128,50	27	41,28	736,50
	2. rok	106	76,42	0,43	56	42,35	0,83
17. Vztah s vrstevníky	1. rok	48	85,25	2268,00	26	44,58	700,00
	2. rok	108	75,50	0,17	58	41,57	0,58
18. Vztah s jinými dospělými	1. rok	33	61,36	1209,00	26	41,00	559,00
	2. rok	81	55,93	0,37	49	36,41	0,35

(zdroj: vlastní výzkum)

Souhrn rozdílů hodnocení dle skupin a v čase

Rodiče a dobrovolníci se ve svém hodnocení pozitivních změn u dítěte nejčastěji shodují. S průkazně lepším hodnocením se setkáváme častěji u rodičů, což lze vysvětlit odlišnou povahou vztahu. Optikou původní verze metody POE identifikujeme mezi šetřením v prvním a ve druhém roce průkazný rozdíl pouze v případě jediné položky („Smysl pro budoucnost“), a to u obou skupin v pozitivním směru; mezi neprůkaznými rozdíly převažují rovněž ty, které naznačují posun k pozitivnějšímu hodnocení.

Vyhodnocení výsledků na úrovni škál

Osmnáct položek původní verze dotazníku POE je členěno do tří oblastí, tzv. škál (Důvěra, Schopnosti a Vztahy). Výsledky proto můžeme zpracovávat i na úrovni těchto škál – výchozí hodnotou je průměr v odpovídající škále, tzn. podíl součtu numerických hodnot posouzení u všech položek, které spadají do dané škály, a počtu položek. Podobně jako výsledky hodnocení jednotlivých položek, ani hodnoty průměrů na škálách nevykazují normální rozložení, rozdíly mezi skupinami proto i v tomto případě identifikujeme pomocí neparametrických metod – Kruskalova -Wallisova H testu (pro celkové rozdělení výsledků) a Mannova - Whitneyouva U testu (pro páry skupin). Za statisticky nejvýznamnější se považují rozdíly na hladině významnosti do 0,01 (značeny zeleně), dále do hodnoty 0,05 (značeny žlutě). Světle žlutě jsou orientačně označeny i rozdíly na hladině významnosti do 0,1, ačkoli ve většině studií se již výsledky významné na této hladině významnosti neinterpretují; připomeňme, že indikátor změny obsahují již samy posuzovací škály, lze proto očekávat o to menší rozdíly v numerických hodnotách a považují tedy za oprávněné věnovat pozornost i méně markantním (a tedy i méně průkazným) rozdílům.

Konzistence škál původní verze dotazníku POE

Podmínkou práce na úrovni sdružených škál je dostatečná konzistence těchto škál. V následující tabulce (Tabulka č. 32) jsou uvedeny hodnoty koeficientu Cronbachova alfa pro škály původní verze POE.

Tabulka č. 32 – Míra Cronbachovy alfy jednotlivých škál u původního POE

škála	položky	Cronbachova alfa při vypuštění položky	Cronbachova alfa
Důvěra	1. Sebedůvěra	0,559	0,609
	2. Schopnost vyjádřit pocity	0,519	
	3. Umí dělat rozhodnutí	0,612	
	4. Má zájmy nebo koníčky	0,539	
	5. Osobní hygiena, vzhled	0,589	
	6. Smysl pro budoucnost	0,566	
Schopnosti	7. Přístup ke škole	0,810	0,813
	8. Využívá možnosti školy	0,798	
	9. Využívá možnosti okolí bydliště	0,790	
	10. Výsledky ve škole	0,817	
	11. Schopnost vyhnout se delikvenci	0,763	
	12. Schopnost vyhnout se návykovým látkám	0,771	
	13. Schopnost zabránit předčasnému rodičovství	0,761	
Vztahy	14. Projevuje důvěru ve Vás	0,633	0,674
	15. Respektuje ostatní kultury	0,727	
	16. Vztah s rodinou	0,534	
	17. Vztah s vrstevníky	0,630	
	18. Vztah s jinými dospělými	0,580	

(zdroj: vlastní výzkum)

Za optimální se považuje velikost koeficientu Cronbachova alfa blízka 0,7. Nižší hodnoty vypovídají zpravidla o různorodosti položek (což je případ škály Důvěra), lze ji

očekávat právě v případě, že dotazník není dostatečně adaptovaný pro cílovou populaci (tzn. některé položky nejsou adekvátní – případ položky č. 15.). Příliš vysoké hodnoty (0,9 a vyšší) by vypovídaly o uniformitě odpovědí a malé rozlišovací schopnosti položek (pokud bychom se např. ptali opakovaně na totéž). Nalezené hodnoty Cronbachova koeficientu alfa jsou pro možnost práce na úrovni škál obecně vyhovující, mírné rezervy u škál „Důvěra“ a „Vztahy“ přičítám právě skutečnosti, že se jedná o původní verzi, neadaptovanou na naše sociokulturní podmínky.

Popisné statistiky pro škály původní verze dotazníku POE

V následující tabulce (Tabulka č. 33) uvádím základní popisné statistiky pro škály původní verze dotazníku POE u jednotlivých testovaných skupin.

Tabulka č. 33 - Popisné statistiky pro škály původního dotazníku POE v jednotlivých skupinách

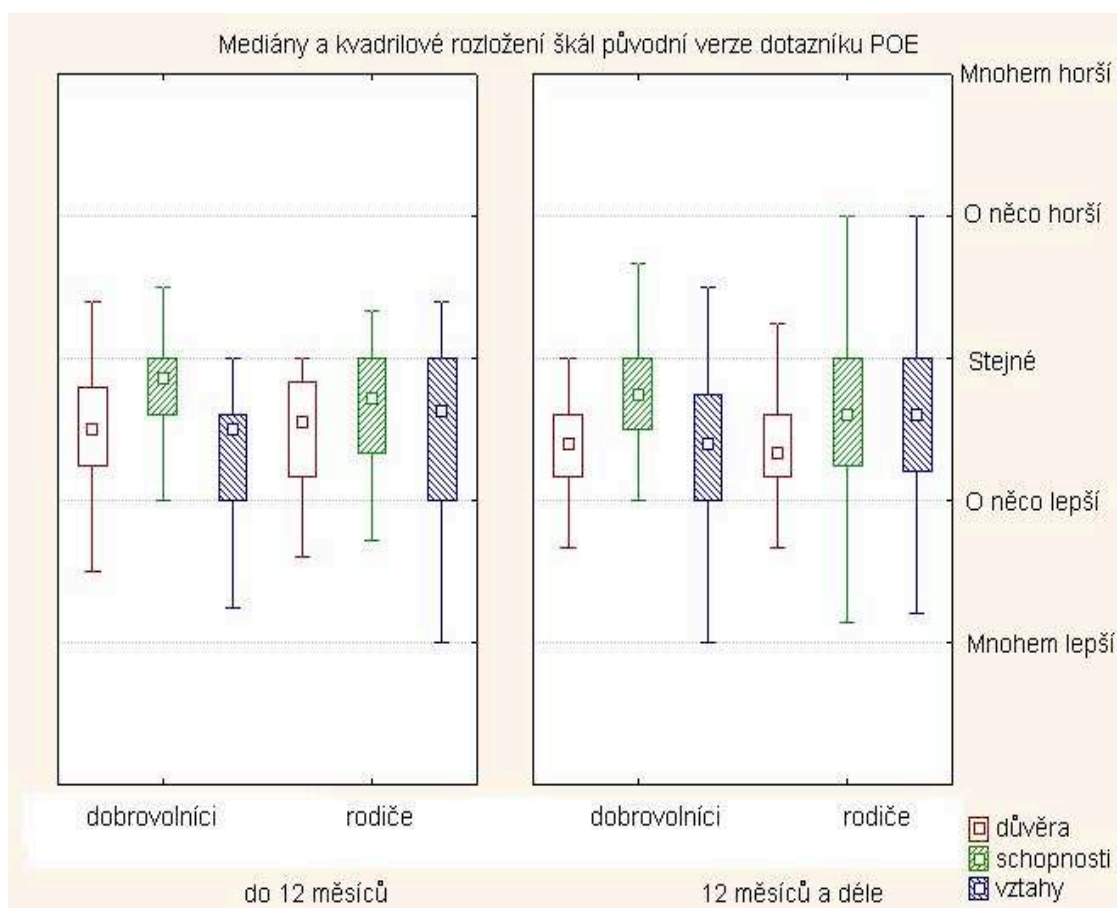
		1.rok			2.rok		
		Důvěra	Schopnosti	Vztahy	Důvěra	Schopnosti	Vztahy
dobrovolníci	průměr	2,50	2,77	2,36	2,36	2,73	2,39
	směrodatná odchylka	0,38	0,36	0,44	0,40	0,47	0,48
	medián	2,50	2,86	2,50	2,40	2,75	2,40
	minimum	1,50	1,86	1,00	1,00	1,00	1,00
	maximum	3,40	3,50	3,00	3,33	4,33	3,50
	N	59	55	58	140	122	139
rodiče	průměr	2,45	2,56	2,51	2,35	2,60	2,51
	směrodatná odchylka	0,48	0,59	0,63	0,45	0,58	0,59
	medián	2,55	2,71	2,63	2,33	2,60	2,60
	minimum	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
	maximum	3,00	3,33	3,40	3,33	4,00	4,00
	N	30	29	30	64	64	64

(zdroj: vlastní výzkum)

Hodnoty mediánu (pořadová míra) se sice blíží hodnotám aritmetického průměru (intervalová míra), nejsou však vždy shodné. Kromě nerovnoměrného rozložení je to další důvod, proč byly pro další statistické zpracování zvoleny neparametrické postupy.

Následující graf č. 12 znázorňuje hodnoty mediánu a kvadrilového rozdělení škál původní verze dotazníku POE v jednotlivých skupinách (na základě údajů od rodičů - R a dobrovolníků – D získaných v prvním a ve druhém roce).

Graf č. 12 – Mediány a kvadrilové rozložení škál původní verze dotazníku POE

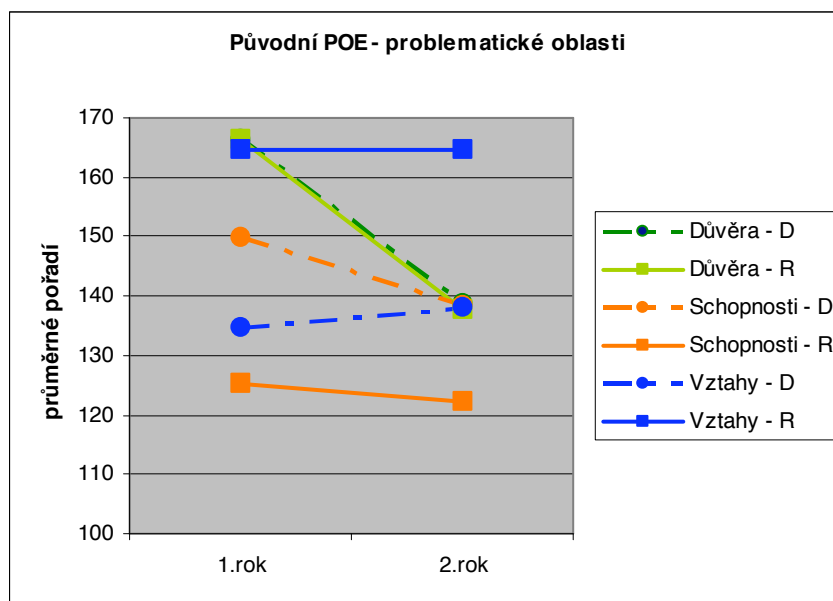

(zdroj: vlastní výzkum)

Rozdíly mezi posouzením škál původního POE rodiči a dobrovolníky

Následující graf souhrnně znázorňuje hodnoty průměrného pořadí v jednotlivých škálách původní verze dotazníku POE pro všechny skupiny – tedy jak je hodnotili dobrovolníci a rodiče v 1. a 2. roce fungování dvojice (Graf č. 13).

Graf č. 13 – Grafické znázornění výsledků jednotlivých škál

(zdroj: vlastní výzkum)

Z grafů je zřejmé, že k největším posunům (směrem k lepšímu hodnocení, tedy nižším hodnotám na škále 1 – 5) dochází v oblasti „Důvěra“ – zde se také téměř shodují rodiče a dobrovolníci jak v hodnotách posouzení, tak v zachycené tendenci. V oblasti „Schopnosti“ posuzují dobrovolníci děti skeptičtěji než jejich rodiče, jejich hodnocení se však více zlepšuje. V oblasti „Vztahy“ posuzují zlepšení skeptičtěji naopak rodiče než dobrovolníci – výchozí hodnota jejich posouzení je prakticky shodná s výchozí hodnotou posouzení Důvěry a hodnocení zůstává stejné i s delší dobou spolupráce v programu Pět P. Stagnace až mírné zhoršení je patrné i v posuzování změn v této oblasti dobrovolníky, hodnocení po dvou letech však není výrazně horší než v ostatních dvou oblastech – je však otázka, zda je to spíše tím, že dobrovolníci po této době trvání vztahu již nevidí výrazné rozdíly v různých oblastech fungování dětí, nebo zda jim spíše nabízí málo příležitostí k rozlišování původní verze dotazníku.

Rozdíly na úrovni škál – nepárové testy

V tabulce (Tabulka č. 34) jsou dále uvedeny hodnoty průměrného pořadí, odpovídající hodnotám zobrazeným v grafu, a údaj o statistické významnosti rozdílů. První dva sloupce tabulky udávají hodnotu průměrného pořadí pro odpovídající skupiny, v 1. a 2. roce, třetí sloupec obsahuje údaj o hodnotě Kruskalova-Wallisova H testu a o jeho statistické významnosti. Označené rozdíly jsou průkazné pouze na 10 % hladině významnosti, tedy marginálně, a týkají se oblastí „Důvěra“ a „Vztahy“.

Tabulka č. 34 – Rozdíly na úrovni škál původní verze POE

škála	respondenti	průměrné pořadí		K-W / významnost
		1. rok	2. rok	
Důvěra	dobrovolníci	166,44	138,87	6,75
	rodiče	166,23	137,85	0,08
Schopnosti	dobrovolníci	149,87	138,50	4,52
	rodiče	125,24	122,07	0,21
Vztahy	dobrovolníci	134,61	138,16	6,94
	rodiče	164,70	164,58	0,07

(zdroj: vlastní výzkum)

Užitím Kruskalova-Wallisova H testu získáme však pouze obecný údaj o shodě všech čtyř posuzovaných skupin (rodiče a dobrovolníci v 1. a ve 2. roce). Podrobnější údaj o tom, zda se na celkovém výsledku podílí významná změna v čase nebo dle skupin, může poskytnout Mannův-Whitneyův U test, který byl již užit i při zpracování jednotlivých položek. Jeho hodnoty pro srovnání skupin v obou časových úsecích a naopak pro identifikaci časových posunů u každé z obou skupin uvádím v následující dvojici tabulek.

Tabulka č. 35 zachycuje rozdíly na úrovni škál dle skupin (dobrovolníci x rodiče) a to zvláště v 1. a ve 2. roce. Pro každou škálu a daný časový úsek je uvedena trojice

údajů – počet respondentů („N“), hodnota průměrného pořadí, a ve třetím sloupci hodnota Mannova-Whitneyova U testu a jeho statistické významnosti.

Tabulka č. 35 – Rozdíly v hodnotách škál původní verze POE (rodiče a dobrovolníci)

škála	doba skupina	1. rok			2. rok		
		N	průměrné pořadí	M-W U / významnost	N	průměrné pořadí	M-W U / významnost
Důvěra	dobrovolníci	59	45,00	885,00	140	102,68	4455,00
	rodiče	30	45,00	1,00	64	102,11	0,95
Schopnosti	dobrovolníci	55	45,11	654,00	122	97,51	3415,00
	rodiče	29	37,55	0,17	64	85,86	0,16
Vztahy	dobrovolníci	58	41,28	683,50	139	96,23	3646,00
	rodiče	30	50,72	0,10	64	114,53	0,04

(zdroj: vlastní výzkum)

Jediný průkazný rozdíl je patrný ve škále „Vztahy“, kde ve druhém roce uváděli průkazně lepší hodnocení dobrovolníci než rodiče.

V další tabulce (Tabulka č. 36) jsou uvedeny rozdíly mezi hodnocením v prvním a ve druhém roce zvláště pro respondenty z řad rodičů a dobrovolníků. Ostatní údaje jsou formálně řazeny stejně jako v tabulce předchozí.

K jedinému statisticky významnému posunu hodnocení v čase dochází v případě posouzení důvěry u dobrovolníků. Další relativně velký rozdíl (v souhrnném grafu se takřka shoduje s tímto průkazným rozdílem) je patrný v hodnocení důvěry u rodičů, kvůli jejich nižšímu počtu však nedosahuje hranice statistické průkaznosti. U ostatních dvou škál se setkáváme se spíše stabilním trendem v posuzování změn, a to u obou skupin.

Tabulka č. 36 - Rozdíly v hodnotách škál původní verze POE (délka trvání vztahu)

škála	skupina doba	dobrovolníci			rodiče		
		N	průměrné pořadí	M-W U / významnost	N	průměrné pořadí	M-W U / významnost
Důvěra	1. rok	59	113,09	3357,50	30	53,70	774,00
	2. rok	140	94,48	0,04	64	44,59	0,13
Schopnosti	1. rok	55	94,37	3059,50	29	47,66	909,00
	2. rok	122	86,58	0,34	64	46,70	0,87
Vztahy	1. rok	58	97,84	3964,00	30	48,17	940,00
	2. rok	139	99,48	0,85	64	47,19	0,87

(zdroj: vlastní výzkum)

Rozdíly v hodnocení dětí rodiči a dobrovolníky a v hodnocení v každém ze sledovaných časových úseků byly posuzovány s využitím neparametrických postupů. Protože v ideálním případě by mělo jít o srovnávání údajů o týchž dětech, jako nejvhodnější postup se jeví párový test pro srovnání korelovaných výběrů. Ve skutečnosti ale jen menší část srovnávaných údajů referuje o týchž dětech, proto na skupiny pohlížím napřed jako na nezávislé výběry a párový test doplňuji pouze pro tu část souboru, se kterou takto skutečně lze pracovat. Podrobněji o tomto problému pojednávám v kapitole 6.3.3 Sběr dat a statistické vyhodnocení evaluačních dotazníků POE.

Rozdíly na úrovni škál – párové testy

Kompletní údaje o výsledcích Wilcoxonova testu jsou uvedeny v Tabulce č. 37, která zachycuje údaje o rozdílech mezi skupinami – mezi rodiči a dobrovolníky zvlášť v prvním a ve druhém roce. V prvním sloupci jsou výchozí údaje pro znaménkový test – údaj o tom, kolikrát došlo k tomu, že rodiče dávali vyšší hodnocení než dobrovolníci, kolikrát nižší, a kolikrát si byly výsledky rovny. Z („zet-skór“) je relativní údaj o průměrné odchylce od průměru. Čím větší číslo, tím více se skupiny liší.

Tabulka č. 37 - Porovnání hodnocení dětí na škálách
původní verze POE rodiče a dobrovolníky

	rodiče - dobrovolníci		N	průměrné pořadí	suma pořadí	Z	významnost
1. rok	Důvěra	rozdíl (-)	11	9,55	105,00	0,000	1,000
		rozdíl (+)	9				
		rovnost	2	11,67	105,00		
		celkem	22				
	Schopnosti	rozdíl (-)	10	10,75	107,50	-1,468	0,142
		rozdíl (+)	7				
		rovnost	3	6,50	45,50		
		celkem	20				
	Vztahy	rozdíl (-)	7	10,29	72,00	-0,926	0,354
		rozdíl (+)	12				
		rovnost	2	9,83	118,00		
		celkem	21				
2. rok	Důvěra	rozdíl (-)	26	23,44	609,50	-0,030	0,976
		rozdíl (+)	23				
		rovnost	6	26,76	615,50		
		celkem	55				
	Schopnosti	rozdíl (-)	37	24,01	888,50	-2,424	0,015
		rozdíl (+)	13				
		rovnost	2	29,73	386,50		
		celkem	52				
	Vztahy	rozdíl (-)	20	27,68	553,50	-1,235	0,217
		rozdíl (+)	32				
		rovnost	3	25,77	824,50		
		celkem	55				

(zdroj: vlastní výzkum)

U dětí, pro které máme v daných časových úsecích k dispozici posouzení od rodičů i od dobrovolníků, se obě skupiny posuzovatelů ve svém hodnocení většinou shodují – výjimku tvoří posouzení na škále Schopnosti ve druhém roce, kdy dobrovolníci častěji než rodiče volí horší varianty hodnocení než rodiče. I z grafu pro celý vzorek je patrné, že rodiče v tomto ohledu častěji než dobrovolníci hovoří o zlepšení.

7.3.2 Modifikovaná verze dotazníku POE

Četnosti odpovědí na jednotlivé položky

V tabulce č. 38 (viz samostatný arch A3 – Příloha č. 20) jsou prezentovány frekvenční statistiky odpovědí na jednotlivé položky dotazníku. Četnosti všech variant odpovědí jsou uvedeny v absolutních hodnotách (N) a procentech výskytu (relativní četnost).

Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca..* 2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)

Stejně jako u původní verze dotazníku POE rodiče obecně v menší míře označují odpověď „nevím“, což potvrzuje, že své děti znají lépe ve všech oblastech. Dobrovolníci nejčastěji nedokáží posoudit položku č. 18. „Vztah pedagoga k dítěti“ a č. 20. „Dítě je šikanováno“ a to v prvním i druhém roce. Dále dobrovolníci často nedokážou posoudit oblast školy („Problémy s učením“ a „Začlenění do školního kolektivu“).

Stejnou vidí často rodiče i dobrovolníci situaci v rodině a vztah pedagoga k dítěti (položka č. 15. a 18.).

Procento zlepšení a zhoršení u jednotlivých položek

Následující tabulka (Tabulka č. 39) prezentuje procentuální souhrn zlepšení a zhoršení jednotlivých položek dle dobrovolníků, a to v 1. a 2. roce. Výsledky byly počítány pouze na základě posuzovací škály „mnohem lepší“ až „mnohem horší“, bez odpovědí „nevím“ a „není problém“. Znamená to, že do souboru byli zařazeni ti dobrovolníci, kteří uvedli, že dítě problém má, a mohli tak určit, zda ke zlepšení nebo ke zhoršení došlo.

Položky jsou řazeny podle výše procenta zlepšení během 1. roku sestupně. Ty z nich, u kterých je souhrnný podíl zlepšení nejméně 50%, tzn. položky č. 23., 7., 21., 22., 11., 4. a 16. (v dlouhodobější perspektivě též 24. a 12.), jsou zvýrazněny.

Tabulka č. 39 - Procento zlepšení a zhoršení podle dobrovolníků

jednotlivé položky	zlepšení		zhoršení	
	1.rok	2.rok	1.rok	2.rok
23. Schopnost vyjádřit pocity	68,6%	65,4%	2,9%	11,5%
7. Odmlouvavost	61,5%	37,5%	11,5%	6,3%
21. Zájem o nové věci	61,1%	68,0%	2,8%	0,0%
22. Sebedůvěra	61,1%	68,0%	2,8%	4,0%
11. Nesoustředěnost	60,9%	40,9%	0,0%	9,1%
4. Agresivita	52,6%	36,4%	0,0%	9,1%
16. Začlenění do škol. kolektivu	50,0%	61,1%	7,7%	5,6%
24. Samostatné rozhodování	48,6%	55,6%	5,7%	7,4%
12. Dostatek kamarádů	46,7%	68,2%	3,3%	0,0%
31. Pocit méněcennosti	45,5%	42,9%	0,0%	0,0%
25. Úzkostnost	38,1%	26,7%	0,0%	6,7%
3. Lhaní	35,0%	33,3%	5,0%	8,3%
8. Nevhodná mluva	34,8%	23,1%	8,7%	7,7%
27. Nesamostatnost	34,4%	42,9%	6,3%	4,8%
13. Má zájmy a koníčky	34,3%	42,3%	0,0%	0,0%
20. Dítě je šikanováno	33,3%	0,0%	6,7%	0,0%
17. Problémy s učením	29,2%	45,8%	20,8%	12,5%
30. Emoční labilita	27,3%	40,0%	4,5%	15,0%
26. Fixace	20,8%	47,1%	16,7%	5,9%
9. Nepořádnost	20,0%	25,0%	0,0%	8,3%
15. Situace v rodině	18,8%	34,8%	6,3%	4,3%
29. Unavitelnost	14,8%	28,6%	11,1%	0,0%
36. Bolesti břicha	13,3%	14,3%	6,7%	0,0%

18. Vztah pedagoga k dítěti	12,5%	28,6%	12,5%	7,1%
14. Negativní parta	11,1%	31,3%	5,6%	0,0%
6. Vandalismus	7,7%	14,3%	0,0%	14,3%
34. Koktavost	7,7%	11,1%	0,0%	0,0%
28. Rozmazlenost	5,0%	6,7%	15,0%	13,3%
1. Záškoláctví	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
2. Toulky	0,0%	14,3%	0,0%	0,0%
5. Krádeže	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%
10. Sebepoškozování	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%
19. Dítě šikkuje vrstevníky	0,0%	14,3%	0,0%	0,0%
32. Enuréza, enkopréza	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%
33. Tiky	0,0%	22,2%	0,0%	0,0%
35. Okusování nehtů	0,0%	28,6%	0,0%	0,0%

(zdroj: vlastní výzkum)

Obě skupiny respondentů ve většině případů i zde uvádějí výrazně vyšší procento zlepšení než procento zhoršení. Podobně se také v odpovědích dobrovolníků setkáváme s trendem k lepšímu hodnocení ve druhém roce i v některých oblastech, u kterých v prvním roce zlepšení neregistrovali – rozdíl někdy činí i více než 25 %. Domnívám se, že tento výsledek zde může být kromě efektu vztahu podmíněn i věkem dětí; některé problémy teprve začínají být aktuální (záškoláctví, toulky, krádeže, sebepoškozování, šikana), některé naopak s věkem vyhasínají (enuréza, enkopréza), zvláště jsou-li dobré vývojové podmínky, k jejichž zajištění se snaží přispívat i program Pět P. Pokles ve druhém roce zaznamenáváme i u projevů neurotického rázu (tiky, okusování nehtů); na souvislost s programem však můžeme vzhledem k absenci kontrolních údajů pouze usuzovat.

Zhoršení naopak dosahuje maximálně asi 20 % (položka č. 17. „Problémy s učením“ v 1. roce), hodnotu nad 10 % nacházíme ještě u odmlouvání, nadměrné fixace, unavitelnosti, rozmazlenosti a u problémů ve vztazích dítěte a pedagogů v prvním roce (zde však podíl dětí, jejichž problémy se zhoršují, ve druhém roce klesá).

U emoční lability, vandalismu a schopnosti vyjádřit pocity procento dětí s problémy naopak narůstá. To může být způsobeno zvyšujícím se věkem a přechodem do puberty.

Následující tabulka (Tabulka č. 40) obdobně shrnuje souhrn zlepšení a zhoršení na úrovni jednotlivých položek dle rodičů, a to v 1. a 2. roce. I zde jsou položky řazeny podle výše procent zlepšení během 1. roku sestupně a ty z nich, u kterých je souhrn zlepšení 50 a více %, jsou zvýrazněny. To se týká položek 4., 11., 16., 21., 22., 23., 24., a 27., ve druhém roce i 3., 7., 12., 13., 17., 18., 26., 29., 30., 31., 32. a 35., 36.

Tabulka č. 40 - Procento zlepšení a zhoršení podle rodičů

jednotlivé položky	zlepšení		zhoršení	
	1.rok	2.rok	1.rok	2.rok
22. Sebedůvěra	66,7%	79,2%	0,0%	0,0%
21. Zájem o nové věci	63,4%	95,5%	0,0%	0,0%
27. Nesamostatnost	62,5%	75,0%	0,0%	0,0%
11. Nesoustředěnost	62,2%	61,9%	2,7%	14,3%
16. Začlenění do škol. kolektivu	54,8%	76,2%	4,8%	0,0%
4. Agresivita	53,6%	63,6%	7,1%	27,3%
24. Samostatné rozhodování	52,6%	79,2%	5,3%	4,2%
23. Schopnost vyjádřit pocity	51,3%	69,6%	2,6%	4,3%
3. Lhaní	48,3%	72,7%	3,4%	9,1%
9. Nepořádnost	45,7%	42,1%	14,3%	21,1%
8. Nevhodná mluva	45,5%	28,6%	12,1%	42,9%
31. Pocit méněcennosti	37,9%	53,3%	13,8%	6,7%
13. Má zájmy a koníčky	36,8%	83,3%	0,0%	8,3%
17. Problémy s učením	36,6%	54,2%	22,0%	29,2%
7. Odmlouvavost	35,3%	58,8%	17,6%	35,3%
12. Dostatek kamarádů	34,9%	73,9%	11,6%	13,0%
15. Situace v rodině	33,3%	42,1%	8,3%	0,0%
25. Úzkostnost	33,3%	44,4%	7,4%	16,7%

35. Okusování nehtů	32,0%	50,0%	8,0%	20,0%
20. Dítě je šikanováno	30,0%	30,0%	5,0%	10,0%
30. Emoční labilita	27,8%	50,0%	13,9%	22,7%
10. Sebepoškozování	26,7%	28,6%	0,0%	0,0%
28. Rozmazlenost	25,0%	40,0%	10,0%	6,7%
29. Unavitelnost	25,0%	54,5%	16,7%	22,7%
36. Bolesti břicha	23,8%	61,5%	14,3%	7,7%
34. Koktavost	21,4%	0,0%	7,1%	0,0%
18. Vztah pedagoga k dítěti	19,4%	63,2%	11,1%	10,5%
14. Negativní parta	15,8%	42,9%	0,0%	14,3%
6. Vandalismus	14,3%	20,0%	0,0%	0,0%
5. Krádeže	13,3%	42,9%	0,0%	0,0%
26. Fixace	12,9%	57,9%	12,9%	5,3%
32. Enuréza, enkopréza	9,1%	62,5%	0,0%	0,0%
2. Toulky	8,3%	20,0%	8,3%	0,0%
1. Záškoláctví	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
19. Dítě šikanuje vrstevníky	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
33. Tiky	0,0%	28,6%	7,7%	0,0%

(zdroj: vlastní výzkum)

Rodiče tedy zaznamenávají významné pokroky u dětí v podobných položkách jako dobrovolníci, souhrnně jich však uvádí zlepšení více (např. v otázce zájmu o nové věci ve druhém roce dokonce více než 95 %). Citlivější zaznamenávání změn může být i znakem toho, že dítě znají lépe než dobrovolníci, tráví s ním mnohem více času a dovedou změny, zvláště pozitivní, lépe posoudit. Shodně s dobrovolníky referují o zlepšení v somatické oblasti (tiky, enuréza a enkopréza, bolesti břicha), k dalšímu zlepšení podle nich dochází s ohledem k unavitelnosti dětí, jejich emoční labilitě, k pocitům méněcennosti a k okusování nehtů.

Rodiče jsou citlivější i vůči změnám v negativním směru – ty se týkají především položek 7., 8., 9., 12., 17., 18., 26., 28., 29. a 36., ve druhém roce i 4., 11., 14., 25., 30. a 35.

Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca..* 2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)

Vyšší % zlepšení rodiče uvádějí častěji až ve druhém roce, viditelné to je především u prvních označených položek. U dobrovolníků tento jev není tak častý. Rodiče jsou celkově k zaznamenávání změn u dětí citlivější.

Rozdíly v posuzování změn rodiči a dobrovolníky a v souvislosti s délkou trvání vztahu

Rozdíly v posouzení změn rodiči a dobrovolníky

Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca..* 2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)

**Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca*..
2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)**

**Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca*..
2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)**

Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca..* 2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)

Rozdíly v posouzení změn v souvislosti s délkou trvání vztahu

Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca..* 2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)

**Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca*..
2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)**

**Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca*..
2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)**

Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca..* 2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)

Výsledky celkově ukazují na fakt, že rodiče jsou vůči změnám u svého dítěte senzitivnější.

Vyhodnocení výsledků na úrovni škál

Podobně jako je tomu v původní verzi dotazníku POE, rozčlenili jsme (autorka byla řešitelem projektu, ve kterém původní verze POE byla modifikována a adaptována na české poměry) všech 36 položek do tří problémových okruhů (Chování, Sociální oblast, Osobnost a somatika). V další fázi provádím analýzy i na úrovni těchto okruhů –

škál. Další otázkou je, zda je navržené rozdělení do škál vyhovující, nebo zda by nebylo namísto sledovat podrobnější strukturu dotazníku (i vzhledem k dvojnásobnému rozsahu oproti původní verzi). V dalším textu proto seznamuji jak s výsledky analýzy na úrovni původně navržených okruhů, tak na úrovni navrhovaného podrobnějšího členění.

Stejně jako v případě původní varianty dotazníku POE se zabývám vždy nejprve konzistencí škál, kterou posuzuji pomocí Cronbachova koeficientu alfa. Dostatečná konzistence škál je podmínkou pro zpracování dat na této úrovni.

Po uvedení tabulek s popisnými statistikami pro všechny skupiny prezentuji dále grafickou podobu rozdělení výsledků ve všech skupinách (mediány a kvadrilové rozložení výsledků ve škálách). Rozdíly mezi skupinami i v tomto případě testuji pomocí neparametrických metod – Kruskalova-Wallisova H testu (pro celkové rozdělení výsledků) a Mannova-Whitneyova U testu (pro dvojice skupin). Výsledky těchto analýz ilustrují grafy průměrných pořadí. Na závěr zařazuji i údaje o párových testech pro korelované výběry u té části vzorku, která tento postup umožňuje.

Konzistence škál modifikované verze dotazníku POE (méně podrobná varianta)

V následující tabulce (Tabulka č. 43) jsou uvedeny hodnoty koeficientu Cronbachova alfa pro tři obecné škály modifikované verze dotazníku POE. Pro každou položku uvádím též údaj o tom, jak by se na výsledné hodnotě koeficientu projevil, kdybychom ji ze škály vypustili.

Tabulka č. 43 - Konzistence škál modifikovaného POE (méně podrobná varianta)

škála	položky	Cronbachova alfa při vypuštění položky	Cronbachova alfa
Chování	1. Záškoláctví	0,940	0,947
	2. Toulky	0,940	
	3. Lhaní	0,944	
	4. Agresivita	0,940	
	5. Krádeže	0,938	
	6. Vandalismus	0,939	
	7. Odmlouvavost	0,948	

	8. Nevhodná mluva	0,943	
	9. Nepořádnost	0,946	
	10. Sebepoškození	0,941	
	11. Nesoustředěnost	0,948	
Sociální oblast	12. Dostatek kamarádů	0,807	0,815
	13. Má zájmy a koníčky	0,800	
	14. Negativní parta	0,789	
	15. Situace v rodině	0,790	
	16. Začlenění do školního kolektivu	0,811	
	17. Problémy s učením	0,808	
	18. Vztah pedagoga k dítěti	0,798	
	19. Dítě šikanuje vrstevníky	0,776	
	20. Dítě je šikanováno	0,781	
Osobnost a somatika	21. Zájem o nové věci	0,931	0,927
	22. Sebedůvěra	0,925	
	23. Schopnost vyjádřit pocity	0,928	
	24. Samostatné rozhodování	0,925	
	25. Úzkostnost	0,919	
	26. Fixace	0,922	
	27. Nesamostatnost	0,922	
	28. Rozmazlenost	0,918	
	29. Únava dítěte	0,924	
	30. Citová labilita	0,925	
	31. Pocit méněcennosti	0,923	
	32. Enuréza, enkopréza	0,920	
	33. Tiky	0,919	
	34. Kockavost	0,918	
	35. Okusování nehtů	0,922	
	36. Bolesti břicha	0,923	

(zdroj: vlastní výzkum)

U všech tří původně navržených škál se setkáváme s velmi vysokými hodnotami Cronbachova koeficientu alfa. Připomeňme, že za optimální velikost tohoto údaje se obvykle považuje hodnota 0,7. Roste-li hodnota nad 0,9, znamená to, že škála je sice dostatečně konzistentní a technicky je možné s ní jako se škálou pracovat, avšak

položky jsou příliš uniformní – ztrácejí rozlišovací schopnost. Na vysoké hodnotě tohoto koeficientu se může podílet i počet položek ve škále – větší počet položek vede při výpočtu i ke zvýšení hodnoty Cronbachovy alfy. Obvykle se za dostatečný počet pro konstrukci škály považuje již 6 – 8 položek, v našem případě obsahuje např. škála „Osobnost a somatika“ položek 16. Tyto výsledky nasvědčují tomu, že je vhodné se strukturou dotazníku dále zabývat. Přesto uvádím i údaje o testech rozdílů pro stávající variantu struktury dotazníku.

Popisné statistiky pro škály modifikované verze dotazníku POE (méně podrobná varianta)

V následující tabulce (Tabulka č. 44) uvádím základní popisné statistiky pro tři obecné škály modifikované verze dotazníku POE u jednotlivých testovaných skupin. Hodnoty mediánu (pořadová míra) se sice blíží hodnotám aritmetického průměru (intervalová míra), nejsou však vždy shodné. I zde proto volím k dalšímu testování rozdílů mezi skupinami neparametrické postupy.

Tabulka č. 44 – Popisné statistiky pro škály modifikované verze dotazníku POE v jednotlivých skupinách (méně podrobná varianta)

		1. rok			2. rok		
		Chování	Sociální oblast	Osobnost a somatika	Chování	Sociální oblast	Osobnost a somatika
dobrovolníci	průměr	2,61	2,70	2,65	2,46	2,46	2,46
	směrodatná odchylka	0,49	0,51	0,56	0,81	0,58	0,64
	medián	2,64	2,80	2,63	2,80	2,56	2,53
	minimum	1,00	1,33	1,29	1,00	1,00	1,00
	maximum	3,50	4,40	5,00	4,25	3,40	4,29
	N	31	38	39	25	28	28
rodiče	průměr	2,47	2,64	2,61	2,30	2,24	2,10
	směrodatná odchylka	0,66	0,58	0,45	0,95	0,63	0,65

	medián	2,45	2,67	2,68	2,25	2,25	2,18
	minimum	1,00	1,00	1,38	1,00	1,00	1,00
	maximum	4,00	4,00	3,67	4,00	3,25	3,25
	N	42	47	46	22	26	26

(zdroj: vlastní výzkum)

Graf č. 14

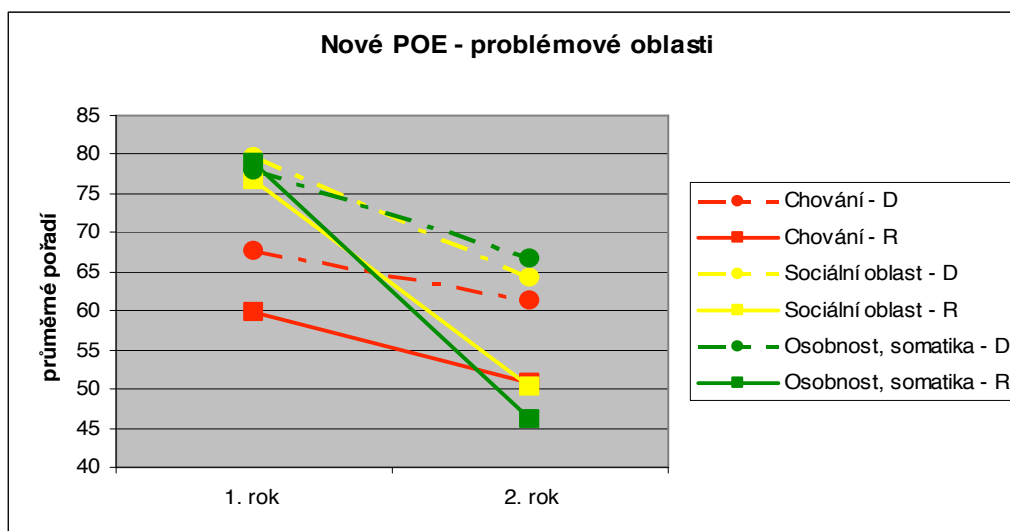
Břízová, B. Program 5 P a jeho efektivnost. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. 2010. ISSN 055-5574. (přijato k publikaci)

Břízová, B. Program 5 P a jeho efektívnost. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. 2010. ISSN 055-5574. (přijato k publikaci)

Rozdíly mezi posouzením škál modifikovaného POE rodiči a dobrovolníky (méně podrobná varianta)

Graf č. 15 znázorňuje rozdělení hodnot průměrného pořadí obecných škál modifikované verze POE v jednotlivých skupinách (tedy na základě údajů od rodičů a dobrovolníků v prvním a ve druhém roce).

Graf č. 15 – Grafické znázornění výsledků jednotlivých škál (méně podrobná varianta)

(zdroj: vlastní výzkum)

Je zřejmé, že ve všech sledovaných oblastech dochází u obou skupin k posunu směrem k pozitivnějšímu hodnocení. Větší míra shody mezi rodiči a dobrovolníky je ve všech případech patrná v prvním roce, hodnocení rodičů se tedy později zlepšuje více markantně než hodnocení dobrovolníky.

Rozdíly na úrovni škál – nepárové testy

Hodnoty Kruskalova-Wallisova H testu rozdílů udávají, že statisticky průkazné jsou rozdíly ve škálách „Sociální oblast“ a „Osobnost a somatika“. Tyto hodnoty, spolu s hodnotami průměrného pořadí pro jednotlivé škály, obsahuje Tabulka č. 45.

Tabulka č. 45 – Rozdíly v průměrných hodnotách škál
modifikované verze dotazníku POE (méně podrobná varianta)

škály	respondenti	průměrné pořadí		K-W / významnost
		1. rok	2. rok	
Chování	dobrovolníci	67,69	61,32	3,07
	rodiče	59,75	50,86	0,38
Sociální oblast	dobrovolníci	79,53	64,32	10,34
	rodiče	76,66	50,15	0,02
Osobnost a somatika	dobrovolníci	77,85	66,68	13,02
	rodiče	78,85	46,15	0,00

(zdroj: vlastní výzkum)

Podrobnější informace o nalezených rozdílech poskytují výsledky Mannova-Whitneyova U testu pro dvojice skupin. Tabulka č. 46 udává tyto hodnoty pro porovnání výsledků od rodičů a dobrovolníků zvlášť v prvním a ve druhém roce. Do analýz byly zařazeny údaje z dotazníků, kde byla zaznamenána nějaká míra změny (tedy bez odpovědí „nevím“ a „není problém“), „N“ znamená celkový počet respondentů, kteří se na těchto výsledcích podíleli. V dalším sloupci je údaj o hodnotách průměrného pořadí ve srovnávaných skupinách, ve třetím z každé trojice sloupců údaj

o hodnotě Mannova-Whitneyova U testu pro danou škálu a o jeho statistické významnosti.

Tabulka č. 46 – Rozdíly v průměrných hodnotách škál modifikované verze POE – porovnání údajů od rodičů a dobrovolníků (méně podrobná varianta)

škála	respondenti	1.rok			2.rok		
		N	průměrné pořadí	M-W U / významnost	N	průměrné pořadí	M-W U / významnost
Chování	dobrovolníci	31	40,02	557,50	25	25,82	229,50
	rodiče	42	34,77	0,29	22	21,93	0,33
Sociální oblast	dobrovolníci	38	44,09	851,50	28	30,41	282,50
	rodiče	47	42,12	0,71	26	24,37	0,16
Osobnost a somatika	dobrovolníci	39	42,38	873,00	28	31,21	260,00
	rodiče	46	43,52	0,83	26	23,50	0,07

(zdroj: vlastní výzkum)

Mírně lepší hodnocení ze strany rodičů nedosahuje hodnot statisticky průkazných rozdílů. Výjimku tvoří hodnocení v oblasti „Osobnost a somatika“ ve 2. roce, kdy je patrný marginální rozdíl (na hladině významnosti pouze do 10 %). Můžeme tedy konstatovat, že rodiče a dobrovolníci se ve svém pohledu na změny u dětí v obou sledovaných časových úsecích prakticky shodují.

Tabulka č. 47 udává analogicky výsledky srovnání výsledků šetření v 1. a 2. roce zvlášť pro skupiny rodičů a dobrovolníků. Zatímco údaje od dobrovolníků se podle délky vztahu neliší, v hodnocení rodičů nacházíme vysoce průkazné rozdíly ve dvou ze tří oblastí – ve škálách „Sociální oblast“ a „Osobnost a somatika“.

Výsledky modifikované verze POE se tedy na úrovni obecných škál blíží předpokladům o žádoucích trendech – rodiče a dobrovolníci se ve svém pohledu na děti prakticky shodují, v čase se však hodnocení dětí průkazně zlepšuje – alespoň podle údajů od rodičů. Předpokládám, že rodiče mají oproti dobrovolníkům o situaci dětí lepší přehled (zvláště co se týče období před vstupem do programu Pět P). Z tohoto hlediska

se také déletrvající vztah jeví jako přínosnější, u dětí dochází v delší perspektivě k výraznějším pozitivním změnám ve dvou ze tří sledovaných oblastí.

Tabulka č. 47 - Rozdíly v průměrných hodnotách škál modifikované verze POE
– porovnání údajů z 1. a 2. roku (méně podrobná varianta)

škála	čas	dobrovolníci			rodiče		
		N	průměrné pořadí	M-W U / významnost	N	průměrné pořadí	M-W U / významnost
Chování	1. rok	31	29,56	354,50	42	34,17	392,00
	2. rok	25	27,18	0,58	22	29,32	0,32
Sociální oblast	1. rok	38	36,74	409,00	47	42,04	374,00
	2. rok	28	29,11	0,11	26	27,88	0,01
Osobnost a somatika	1. rok	39	36,29	456,50	46	42,49	322,50
	2. rok	28	30,80	0,25	26	25,90	0,00

(zdroj: vlastní výzkum)

Rozdíly na úrovni škál – párové testy

Kompletní údaje o výsledcích Wilcoxonova testu jsou uvedeny v Tabulce č. 48. Tabulka obsahuje údaje o rozdílech mezi skupinami – mezi rodiči a dobrovolníky zvláště v prvním a ve druhém roce. V prvním sloupci jsou výchozí údaje pro znaménkový test – údaj o tom, kolikrát došlo k tomu, že rodiče dávali vyšší hodnocení než dobrovolníci, kolikrát nižší, a kolikrát si byly výsledky rovny. Z („zet-skór“) je relativní údaj o průměrné odchylce od průměru. Čím větší číslo, tím více se skupiny liší.

U dětí, pro které máme v daných časových úsecích k dispozici posouzení od rodičů i od dobrovolníků, se obě skupiny posuzovatelů ve svém hodnocení většinou shodují – výjimku tvoří posouzení na škále Sociální oblast ve druhém roce, kdy dobrovolníci častěji než rodiče volí horší varianty hodnocení. I z grafu pro celý vzorek je patrné, že rodiče v tomto ohledu častěji než dobrovolníci hovoří o zlepšení.

Břízová, B. Program 5 P a jeho efektivnost. *Psychológia a patopsychológia dieťa*. 2010. ISSN 055-5574. (přijato k publikaci)

Návrh podrobnějšího členění modifikované verze dotazníku POE

V původní verzi dotazníku POE je všech 18 položek rozděleno do tří problémových oblastí – do škál Důvěra, Schopnosti a Vztahy. Modifikovaná verze POE nabízí obdobné členění 36 nově formulovaných do tří poměrně široce vymezených oblastí či škál (Chování, Sociální oblast a Osobnost a somatika). Modifikovaná verze se zaměřuje na zachycení skutečností, které přiměřeněji než položky původního dotazníku reflektují cíle programu v našem sociokulturním prostředí. Obecně také poskytuje

srozumitelnější výsledky, otázkou však zůstává, zda členění dotazníku do pouhých tří škál dostatečně využívá veškerý potenciál metody. Pokud se položky sdruží do jedné škály ne úplně vhodným způsobem, mohou se např. stírat existující rozdíly a výsledkem je pak ztráta významných informací.

Jedním z ukazatelů, zda je škála sestavená správně, je tzv. Cronbachova alfa, koeficient, který udává průměrnou korelaci položky se zbytkem škály. Za optimální hodnotu se obvykle považuje číslo v rozmezí 0,7 – 0,8. Primárně sice tento koeficient slouží jako vodítko k posouzení, zda je škála dostatečně konzistentní (o tom svědčí co nejvyšší hodnota), avšak za problematickou se považuje i situace, kdy je jeho hodnota příliš vysoká (nad 0,9). Pak se hovoří o uniformitě škály, o úbytku validity na úkor reliability (tzv. psychometrický paradox). K tomu může docházet i v důsledku sdružení příliš mnoha položek do příliš obecně pojaté škály. Vzhledem k tomu, že k takovým hodnotám Cronbachovy alfy jsem dospěla i u původně navržených škál modifikované verze POE, pokusila jsme se na základě obsahové blízkosti položek navrhnout podrobnější členění metody a zabývat se i výsledky, získanými touto cestou.

Konzistence škál modifikované verze dotazníku POE (navržená varianta)

Návrh nového členění dotazníku POE s pracovními názvy škál a s údaji o hodnotě Cronbachova koeficientu alfa představuje Tabulka č. 49.

Tabulka č. 49 – Navržená struktura škál u modifikovaného POE a Cronbachova Alpha

škála	položky	Cronbachova alfa při vypuštění položky	Cronbachova Alpha
Rizikové chování	1. Záškoláctví	0,959	0,970
	2. Toulky	0,959	
	4. Agresivita	0,972	
	5. Krádeže	0,962	
	6. Vandalismus	0,960	
	14. Negativní parta	0,980	
	19. Dítě šikanuje vrstevníky	0,961	

Problémy v chování	3. Lhaní	0,869	0,891
	7. Odmouvavost	0,863	
	8. Nevhodná mluva	0,852	
	9. Nepořádnost	0,861	
	10. Sebepoškozování	0,910	
	11. Nesoustředěnost	0,872	
Sociální adaptace	12. Dostatek kamarádů	0,657	0,682
	13. Má zájmy a koníčky	0,572	
	15. Situace v rodině	0,492	
	20. Dítě je šikanováno	0,728	
Škola	16. Začlenění do školního kolektivu	0,642	0,605
	17. Problémy s učením	0,374	
	18. Vztah pedagoga k dítěti	0,458	
Osobní kompetence	21. Zájem o nové věci	0,756	0,767
	22. Sebedůvěra	0,681	
	23. Schopnost vyjádřit pocity	0,752	
	24. Samostatné rozhodování	0,659	
Osobní problémy	25. Úzkostnost	0,847	0,882
	26. Fixace	0,857	
	27. Nesamostatnost	0,866	
	28. Rozmazlenost	0,848	
	29. Únava dítěte	0,874	
	30. Citová labilita	0,879	
	31. Pocit méněcennosti	0,880	
Somatické problémy	32. Enuréza, enkopréza	0,868	0,898
	33. Tiky	0,866	
	34. Kocktavost	0,854	
	35. Okusování nehtů	0,883	
	36. Bolesti břicha	0,904	

(zdroj: vlastní výzkum)

Při novém rozložení škál a rozčlenění položek dosahuje Cronbachova alfa optimální hodnoty u škály „Osobní kompetence“. Škála se ptá na související věci, ale nepotírá rozdíly. Sestává z pozitivně formulovaných položek, u nichž rodiče

i dobrovolníci uváděli často značné zlepšení. Optimální hodnotě se blíží také škála „Sociální adaptace“.

Velmi vysoká hodnota koeficientu zůstává u škály „Rizikové chování“. Domnívám se, že jde o důsledek kumulace položek, které popisují jevy, jejichž výskyt je v programu Pět P minimální. Proto se setkáváme i s uniformitou odpovědí ve smyslu „není problém“. Jedná se o projevy aktivního rizikového chování, které nepatří k obvyklým problémům dětí zařazených do programu Pět P, uniformita tedy není artefaktem testování.

S dosti vysokou hodnotou Cronbachovy alfy se setkáváme i u škály „Somatické problémy“, která představuje výčet různých somatických příznaků, jejichž výskyt je u dětí z programu Pět P rovněž spíše nízký. Důvod k uniformitě škály je tedy podobný jako v předchozím případě.

Podobná hodnota je i u škál „Problémy v chování“ a „Osobní problémy“, zachycující výčty projevů s nezdávkou společným výskytem.

Naproti tomu škála „Škola“, tvořená třemi položkami, vykazuje oproti optimu spíše nižší míru konzistence. Kromě obligátního důvodu – samotného nízkého počtu položek ve škále – platí samozřejmě také, že trojice položek nemůže pokrýt komplexní problematiku školské adaptace, ale představuje poměrně kusý výběr skutečností, které se náplně programu Pět P dotýkají.

Následující pasáž věnuji výsledkům analýzy dat, sdružených podle podrobnějšího členění modifikované verze dotazníku POE.

Popisné statistiky pro navržené škály modifikované verze dotazníku POE

Popisné statistiky jsou tentokrát prezentovány ve dvojici tabulek pro první a druhý rok (Tabulka č. 50 a Tabulka č. 51).

Tabulka č. 50 – Popisné statistiky pro škály modifikované verze dotazníku POE v jednotlivých skupinách (navržená varianta) – 1. rok

		1. rok						
		Rizikové chování	Problémy v chování	Sociální adaptace	Škola	Osobní kompetence	Osobní problémy	Somatické problémy
dobrovolníci	průměr	2,82	2,61	2,67	2,66	2,41	2,79	2,99
	směrodatná odchylka	0,61	0,49	0,51	0,74	0,58	0,63	0,28
	medián	3,00	2,67	2,78	3,00	2,25	2,76	3,00
	minimum	2,00	1,00	1,33	1,00	1,50	1,00	2,50
	maximum	5,00	3,50	4,25	4,50	5,00	5,00	4,00
	N	23	31	38	32	39	36	20
rodiče	průměr	2,51	2,49	2,63	2,62	2,30	2,80	2,78
	směrodatná odchylka	0,62	0,69	0,59	0,70	0,60	0,62	0,85
	medián	2,83	2,60	2,67	2,67	2,25	3,00	3,00
	minimum	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
	maximum	3,33	4,00	4,00	4,00	4,00	5,00	5,00
	N	33	41	47	47	45	45	32

(zdroj: vlastní výzkum)

Tabulka č. 51 – Popisné statistiky pro škály modifikované verze dotazníku POE v jednotlivých skupinách (navržená varianta) – 2. rok

		2. rok						
		Rizikové chování	Problémy v chování	Sociální adaptace	Škola	Osobní kompetence	Osobní problémy	Somatické problémy
dobrovolníci	průměr	2,36	2,51	2,44	2,51	2,31	2,52	2,34
	směrodatná odchylka	0,86	0,82	0,61	0,83	0,78	0,72	0,83
	medián	2,92	2,83	2,50	2,67	2,25	2,80	2,90
	minimum	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
	maximum	3,50	4,33	3,50	5,00	4,50	4,20	3,00
	N	22	25	28	25	28	25	14

rodiče	průměr	2,31	2,39	2,20	2,38	1,86	2,24	2,17
	směrodatná odchylna	0,88	1,03	0,64	0,89	0,66	0,78	0,84
	medián	2,33	2,37	2,00	2,17	2,00	2,21	2,00
	minimum	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
	maximum	4,00	4,17	3,29	4,33	3,25	3,57	3,50
	N	18	22	26	26	24	26	20

(zdroj: vlastní výzkum)

Graf č. 16

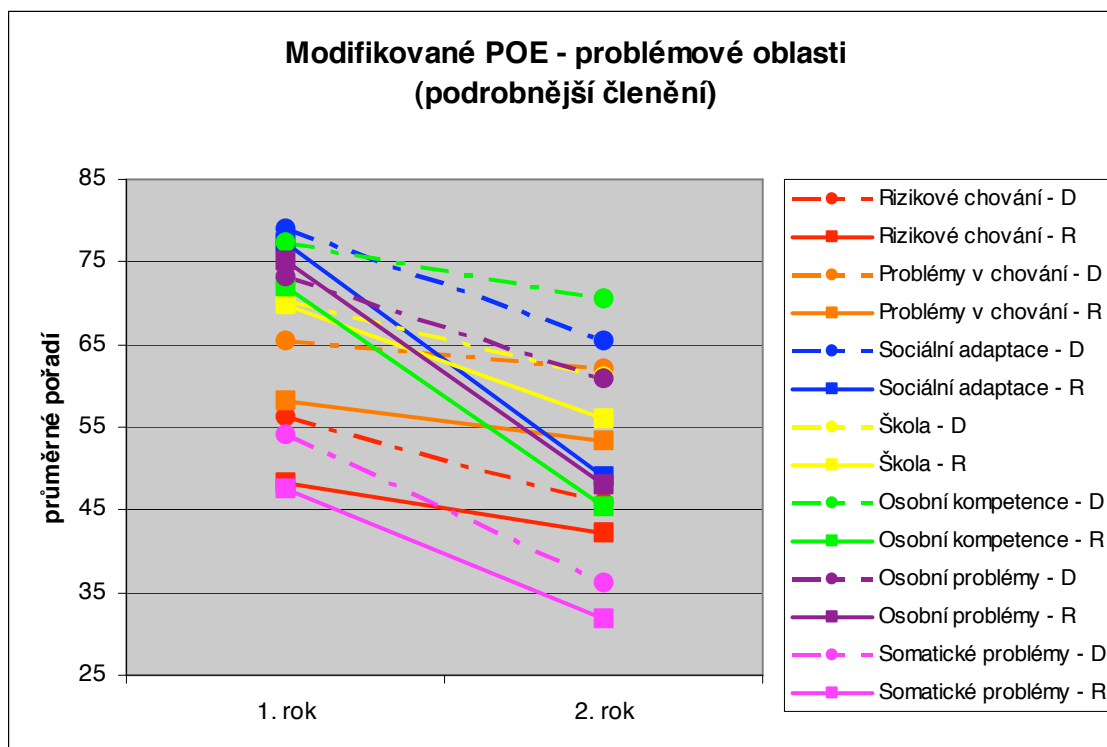
Břízová, B. Program 5 P a jeho efektívnost. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. 2010. ISSN 055-5574. (přijato k publikaci)

Břízová, B. Program 5 P a jeho efektivnost. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. 2010. ISSN 055-5574. (přijato k publikaci)

Rozdíly mezi posouzením škál modifikovaného POE rodiči a dobrovolníky (navržená varianta)

Graf č. 17 znázorňuje rozdělení hodnot průměrného pořadí obecných škál modifikované verze POE v jednotlivých skupinách (tedy na základě údajů od rodičů a dobrovolníků v prvním a ve druhém roce).

Graf č. 17 – Grafické znázornění výsledků jednotlivých škál (navržená varianta)

(zdroj: vlastní výzkum)

Z grafu jsou patrné obdobné trendy, jako v případě méně podrobného členění škál dotazníku – ve všech oblastech je zřejmý trend ke zlepšení, větší míru zlepšení mezi prvním a druhým rokem uvádějí rodiče (plná čára) než dobrovolníci (přerušovaná čára). K méně obvyklým problémům (umístění v grafu níže) patří Somatické problémy, Rizikové chování a Problémy v chování, k největšímu zlepšení dochází podle rodičů v oblasti Osobní adaptace, Sociálních kompetencí a Osobních problémů, markantní je i zlepšení Somatických problémů.

Rozdíly na úrovni škál – nepárové testy

Podle výsledků Kruskalova-Wallisova H testu (Tabulka č. 52) se setkáváme s rozdíly na 1 % hladině významnosti v oblastech Sociální adaptace, Osobních kompetencí a Somatických problémů, na 5 % v oblasti Osobních problémů.

Tabulka č. 52 – Rozdíly v průměrných hodnotách škál modifikované verze dotazníku POE (podrobnější varianta)

škály	respondenti	průměrné pořadí		K-W / významnost
		1. rok	2. rok	
Rizikové chování	dobrovolníci	56,28	45,89	3,14
	rodiče	48,24	42,22	0,37
Problémy v chování	dobrovolníci	65,42	62,04	1,81
	rodiče	58,24	53,32	0,61
Sociální adaptace	dobrovolníci	78,95	65,30	10,91
	rodiče	77,20	48,96	0,01
Škola	dobrovolníci	70,34	61,12	3,29
	rodiče	69,86	55,87	0,35
Osobní kompetence	dobrovolníci	77,26	70,50	10,81
	rodiče	71,99	45,40	0,01
Osobní problémy	dobrovolníci	73,17	60,80	10,07
	rodiče	74,97	48,10	0,02
Somatické problémy	dobrovolníci	53,98	36,04	11,35
	rodiče	47,52	31,83	0,01

(zdroj: vlastní výzkum)

Výsledky dobře korespondují s obecnějšími nálezy na základě méně podrobného členění, získáváme však diferencovanější informaci o tom, které z oblastí jsou přístupné změně a které se z hlediska programu Pět P jeví spíše jako rezistentní. Oblast chování zůstává v obou aspektech bez průkazných změn. Skupina problémů, v nichž dochází ke změně, se týká problémů osobních a méně častých problémů, manifestovaných somaticky. Domnívám se, že za silnou stránku programu lze označit rozvíjení osobních kompetencí a prohlubování sociální adaptace, nedochází však k průkazně lepší adaptaci v oblasti školy.

Rozdíly pomáhá dále specifikovat i podrobnější analýza rozdílů srovnáváním dvojic skupin pomocí Mannova-Whitneyova U testu. Na původně marginálním rozdílu mezi výsledky od rodičů a dobrovolníků ve 2. roce v oblasti „Osobnost a somatika“ se podílí především lepší hodnocení osobních kompetencí rodiči (hladina významnosti 5 %), v ostatních oblastech, včetně somatických potíží a osobních problémů, se se statisticky průkaznými rozdíly nesetkáváme (Tabulka č. 53).

Tabulka č. 53 – Rozdíly v průměrných hodnotách škál modifikované verze POE
– porovnání údajů od rodičů a dobrovolníků (navržená varianta)

škála	doba skupina	1. rok			2. rok		
		N	průměrné pořadí	M-W U / významnost	N	průměrné pořadí	M-W U / významnost
Rizikové chování	dobrovolníci	23	31,50	310,50	22	20,95	188,00
	rodiče	33	26,41	0,23	18	19,94	0,78
Problémy v chování	dobrovolníci	31	39,18	552,50	25	25,44	239,00
	rodiče	41	34,48	0,34	22	22,36	0,44
Sociální adaptace	dobrovolníci	38	43,54	872,50	28	30,64	276,00
	rodiče	47	42,56	0,86	26	24,12	0,13
Škola	dobrovolníci	32	40,25	744,00	25	27,24	294,00
	rodiče	47	39,83	0,94	26	24,81	0,55

Osobní kompetence	dobrovolníci	39	44,08	816,00	28	30,66	219,50
	rodiče	45	41,13	0,58	24	21,65	0,03
Osobní problémy	dobrovolníci	36	40,13	778,50	25	28,46	263,50
	rodiče	45	41,70	0,76	26	23,63	0,24
Somatické problémy	dobrovolníci	20	28,75	275,00	14	18,54	125,50
	rodiče	32	25,09	0,35	20	16,78	0,60

(zdroj: vlastní výzkum)

Tabulka č. 54 – Rozdíly v průměrných hodnotách škál modifikované verze POE
– porovnání údajů 1. rok a 2. rok (navržená varianta)

škála	skupina doba	dobrovolníci			rodiče		
		N	průměrné pořadí	M-W U / významnost	N	průměrné pořadí	M-W U / významnost
Rizikové chování	1. rok	23	25,11	204,50	33	27,26	255,50
	2. rok	22	20,80	0,24	18	23,69	0,40
Problémy v chování	1. rok	31	28,94	374,00	41	32,96	411,50
	2. rok	25	27,96	0,82	22	30,20	0,57
Sociální adaptace	1. rok	38	36,24	428,00	47	42,18	367,50
	2. rok	28	29,79	0,18	26	27,63	0,00
Škola	1. rok	32	30,84	341,00	47	39,80	479,50
	2. rok	25	26,64	0,33	26	31,94	0,13
Osobní kompetence	1. rok	39	35,27	496,50	45	39,61	332,50
	2. rok	28	32,23	0,52	24	26,35	0,01
Osobní problémy	1. rok	36	33,35	365,50	45	41,11	355,00
	2. rok	25	27,62	0,21	26	27,15	0,01
Somatické problémy	1. rok	20	20,53	79,50	32	30,09	205,00
	2. rok	14	13,18	0,01	20	20,75	0,03

(zdroj: vlastní výzkum)

Při porovnání údajů z 1. a ze 2. roku trvání vztahu pomocí téhož testu (Tabulka č. 54) nacházíme oproti původnímu rozdělení škál statisticky vysoce průkazný rozdíl i u dobrovolníků, kteří zaznamenávají pozitivní posun v oblasti somatických problémů (při společném posouzení „osobnosti a somatiky“ se tento rozdíl stírá). Domnívám se, že posuny v této oblasti mohou být přístupné i pro pozorovatele, který netráví s dítětem mnoho času - právě somatické projevy a potíže mohou být ve srovnání s ostatními posuzovanými oblastmi mnohdy zřejmé na první pohled. Ačkoli jde o rozdíl ojedinělý, na základě podrobnějšího členění můžeme uzavřít, že pohled dobrovolníků na pokroky dětí nezůstává s délkou vztahu beze změn.

Zlepšení v této oblasti si všímají i rodiče, rozdíl v hodnocení v prvním a ve druhém roce je však u nich průkazný pouze na 5 % hladině významnosti. Významnější rozdíly se z jejich pohledu týkají oblastí sociální adaptace, osobních problémů a osobních kompetencí.

Rozdíly na úrovni škál – párové testy

Břízová, B. Program 5 P a jeho efektivnost. *Psychológia a patopsychológia dieťa*. 2010. ISSN 055-5574. (přijato k publikaci)

Břízová, B. Program 5 P a jeho efektivnost. *Psychológia a patopsychológia dieťa*. 2010. ISSN 055-5574. (přijato k publikaci)

Břízová, B. Program 5 P a jeho efektivnost. *Psychológia a patopsychológia dieťa*. 2010. ISSN 055-5574. (přijato k publikaci)

Analýza modifikovaného dotazníku POE na úrovni škál - souhrn

Na základě užití pomocné statistiky, tzv. Cronbachovy alfy, může autorka říci, že původní metoda POE není příliš citlivá a klade nerelevantní otázky. Modifikované POE je více přizpůsobené na české poměry, je citlivější, i když obsahuje některé položky definující problémy, se kterými se v programu Pět P tolik nesetkáváme. Pro vyhodnocení dotazníku se jako vhodnější jeví nově navržené rozdělení položek do více škál.

Při práci s původním dělením škál se výsledky blíží předpokladům o žádoucích trendech – rodiče a dobrovolníci se ve svém pohledu na děti prakticky shodují, v čase se však hodnocení dětí průkazně zlepšuje – alespoň podle údajů od rodičů. Jde hlavně o škálu „Sociální oblast“ a „Osobnost a somatika“.

Při novém rozložení škál a rozčlenění položek jsou patrné obdobné trendy, jako v případě méně podrobného členění škál dotazníku – ve všech oblastech je zřejmý trend ke zlepšení (ne vždy však statisticky průkazný), větší míru zlepšení mezi prvním a druhým rokem uvádějí rodiče než dobrovolníci. Oblast chování (škály „Rizikové chování“ a „Problémy v chování“) zůstává bez průkazných změn, stejně jako škála „Škola“. K průkazným změnám dochází především ve škálách „Sociální adaptace“, „Osobní kompetence“ a „Osobní problémy“. Domnívám se tedy, že za silnou stránku programu lze tedy označit právě rozvíjení osobních kompetencí a prohlubování sociální adaptace.

Shrnutí výsledků statistické analýzy modifikované verze POE

Břízová, B. Program 5 P a jeho efektivnost. *Psychológia a patopsychológia dieťa*. 2010. ISSN 055-5574. (přijato k publikaci)

Břízová, B. Program 5 P a jeho efektivnost. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. 2010. ISSN 055-5574. (přijato k publikaci)

7.3.3 Celkové shrnutí výsledků statistické analýzy dotazníků POE

Účelem dotazníku POE je možnost posouzení výsledků programu Pět P způsobem, který je relevantní a má hodnotu pro účastníky programu i pro nezávislé účastníky programu. Na základě statistické analýzy je zřejmé, že původní metoda POE klade řadu otázek, které nejsou v sociokulturním prostředí České republiky relevantní. Modifikovaná verze POE, vytvořená v roce 2004, je na naše podmínky lépe přizpůsobená, což se odráží i na větší citlivosti vůči změnám, k nimž u dětí v průběhu účasti v programu dochází. Autorka s využitím tzv. Cronbachovy alfy navrhla nové rozdělení položek do škál, což by mělo přinést podrobnější výsledky. V porovnání s dělením dotazníku na pouhé tři okruhy tedy při využití podrobnějšího členění dospívá k diferencovanějším a lépe interpretovatelným výsledkům. Na stávajícím datovém souboru bohužel nelze v této fázi sledovat longitudinální trendy a tedy ani smysluplně uplatnit metody, které by umožnily exaktnější odvození struktury dotazníku či typologie dětí, které do programu vstupují (např. metody faktorové a klastrové analýzy). Věřím však, že i dosavadní zjištění mohou přispět ke kvalitnější zpětné vazbě o efektivitě programu a tím i k větší návratnosti dotazníků a k disciplinovanějšímu sběru dat v dalších fázích výzkumu.

Po analýze výsledků původního a modifikovaného POE je zřejmé, že dobrovolníci i rodiče uvádí u dětí zařazených do programu zlepšení v mnoha oblastech. Citlivější ve vnímání těchto změn jsou rodiče, což pravděpodobně vyplývá z větší znalosti dítěte, jeho vlastností a chování. Dle mého názoru také rodiče chtějí změny „více vidět“.

Průkazná zlepšení v mnoha oblastech pozorujeme také až ve druhém roce, což může znamenat, že délka vztahu je úměrná přínosu vztahu.

Průkazná zlepšení, která se objevují ve výsledcích obou verzí dotazníku POE, jsou v oblasti sebedůvěry dítěte (až 79%) a schopnosti vyjádřit pocity, stejně jako v oblasti vztahů s vrstevníky (dostatek kamarádů, začlenění do školního kolektivu atd.). Rodiče i dobrovolníci dále uvádějí, že dítě má mnohem větší zájem o nové věci.

7.4 Nové či upravené odborné a metodické materiály, výsledky ohniskové skupiny

Autorka se v rámci své výzkumné činnosti věnovala také úpravě stávajících či tvorbě nových materiálů důležitých pro realizaci programu Pět P, a to především díky její dlouholeté praktické zkušenosti s tímto programem. Mezi nově vytvořené materiály patří:

- Etický kodex koordinátora BBBS/Pět P (příloha č. 3)
- Standardy praxe Big Brothers Big Sisters International (příloha č. 1) - překlad

Mezi upravené materiály patří:

- Dohoda o spolupráci na Pět P s Asociací Pět P v ČR (příloha č. 13)
- Dotazník Asociace Pět P v ČR 2010 (příloha č. 17)

K metodické práci na všech dokumentech měla autorka výslovný souhlas Asociace Pět P v ČR, nově vytvořené i upravené stávající materiály byly připomínkovány Výborem Asociace i všemi koordinátory programu v České republice. V současné době jsou všechny výše zmíněné dokumenty již aplikovány do praxe.

7.4.1 Výsledky ohniskové skupiny

Ohniskové skupiny se účastnili koordinátoři regionálních poboček programu Pět P, kteří byli přítomni na III. Setkání Asociace Pět P v ČR. Cílem ohniskové skupiny bylo zjistit, zda by program Pět P měl mít jednotnou metodu evaluace pro všechny regionální pobočky a popř. jak by měla tato metoda vypadat.

Ohniskové skupiny se účastnili koordinátoři, kteří s POE pracují nebo dříve pracovali, ale také ti, kteří ji znají pouze „papírově“. Téměř všichni se ale shodli, že původní verze dotazníků POE není vhodná. Nejčastěji uváděli problém s porozuměním některých položek v jednotlivých dotaznících.

Všichni koordinátoři se vyjádřili, že by chtěli jednotnou metodu evaluace. Jako nejčastější důvod uváděli přítomnost jednotné metodiky programu Pět P a s tím logicky vyplývající i jednotná evaluační metoda. Také za velkou výhodu koordinátoři označili možnost jednotných výsledků efektivity programu.

Břízová, B. Analýza současného stavu realizace programu Pět P v České republice. *Zdravotníctvo a sociálna práca*, 2010. ISSN 1336-9326. (přijato k publikaci, článek bude publikován v č. 3)

Přepis ohniskové skupiny je uveden v Příloze č. 11.

8 DISKUSE

Program Pět P funguje v České republice již 13 let a za tu dobu prošel různými obdobími. Zpočátku se program velmi rychle rozšířil do sedmi měst a těšil se velké oblibě. Jednotliví koordinátoři velmi dobře spolupracovali, program se rozrůstal co do počtu dobrovolníků i klientů. V průběhu času se přidávaly další regionální pobočky a vyvstala potřeba program Pět P sjednotit a „zastřešit“. V roce 2001 vznikla Asociace Pět P v ČR, která další čtyři roky metodicky vedla a finančně podporovala pobočky v regionech. Zhruba po roce 2005 z finančních a personálních důvodů přestala Asociace vykonávat svoji činnost, vázla komunikace mezi koordinátory, chyběly informace. V následujících letech bohužel některé pobočky Pět P zanikly, ale trend rozrůstat se do dalších let programu Pět P zůstal. Až v roce 2009 začala Asociace znovu aktivně pracovat, zrealizovala tři Setkání koordinátorů Asociace Pět P v ČR a její Výbor se také pravidelně schází. Dle mého názoru (který je podpořen také členy Výboru Asociace) je pravý čas zhodnotit realizaci Pět P u nás a především prezentovat výsledky efektivity tohoto preventivního programu za dobu jeho fungování.

Je na místě poznamenat, že je opravdu velmi těžké objektivně v programu Pět P hodnotit to, jak se „umí dva lidi kamarádit“ a jaký to má na ně vliv. Nelze to změřit, zvážit, zaznamenat do tabulek či grafů. Evaluační metoda POE vznikla v USA a stala se každodenní součástí evaluace programu. Zhodnocení výsledků musí představovat trvalý proces, který pomáhá mentorovi a spolupracujícím lidem na programu v jejich odpovídajících rolích. Dle Hrudkové (2001) můžeme pomocí ní získat ohodnocená data jednak o individuálních případech (dvojici dobrovolník - dítě), posoudit podle nich úspěšnost počátečního plánování vztahu a v případě nutnosti upravit jeho budoucí podobu. Zároveň je možné sdružovat komplexní data o všech dvojicích zapojených do programu a předvést tak požadovanou celkovou efektivitu programu z hlediska výsledků.

V první řadě bych chtěla upozornit, že k programu Pět P ani k mentoringu neexistuje v České republice odborná literatura. Tzn. že jsem čerpala z knih příbuzných

tématem a především ze zahraničních zdrojů. Také jsem použila mé znalosti získané na základě osobní zkušenosti s realizací Pět P v České republice.

Chtěla bych se pozastavit také nad problematickým získáváním dat v rámci výzkumu této práce – na první e-mail s prosbou o vyplnění dotazníku, který mapuje současný stav Pět P v ČR zareagovalo pouze 5 regionálních poboček. Další pobočky musela autorka několikrát urgovat. Může to být způsobeno tím, že pracovníci neziskových organizací jsou v současné době zavaleni dotazníky studentů a dle mé zkušenosti e-mail s dotazníkem vymažou, aniž by odpověděli. Ovšem vzhledem k tomu, že jsem dotazníky distribuovala v průběhu ledna 2009, tzn. po dlouhé odmlce činnosti Asociace, koordinátoři dle mého názoru nebyli zvyklí komunikovat a tudíž také nezareagovali. Mohu potvrdit, že komunikace s pobočkami byla v říjnu 2009 (kdy jsem organizovala III. Setkání koordinátorů Asociace Pět P v ČR) mnohem lepší.

Také mě velmi překvapilo, že z 10 regionálních poboček, které používají či dříve používaly k evaluaci metodu POE, našlo vyplněné dotazníky POE pouze 7 poboček. Může to být způsobeno personálními změnami a nepředáním veškeré agendy, popřípadě např. stěhováním pobočky do jiných prostor. Také není nikde v metodice programu Pět P určeno, jak dlouho se má dokumentace o dvojicích dítě - dobrovolník archivovat. Překvapilo mne to především proto, že v naší pobočce v Českých Budějovicích máme archivované veškeré dokumenty od počátku realizace programu v našem městě. Pokládala jsem to za samozřejmost.

8.1 K modifikaci původní evaluační metody POE

V rámci projektu Vytvoření nové evaluační metody programu Pět P (jehož jsem byla řešitelem) jsem společně s dalšími spolupracovníky projektu navrhla modifikovanou verzi původní metody POE převzaté a přeložené z USA, tak, aby lépe odpovídala českým sociokulturním podmínkám. Spolupracovala jsem s psychologem, zkušenými koordinátory i se zástupci Asociace Pět P v ČR. Metoda obsahuje nově jen 3 dotazníky (původní metoda POE obsahovala 6 dotazníků), ovšem dotazník určený

pro rodiče, dobrovolníky, koordinátory a odborníky má dvojnásobný rozsah (z původních 18 položek, které hodnotí respondenti, je nyní 36 položek). Dotazník určený pro dítě byl vytvořen nově, je zaměřen na kvalitativní posouzení, zda se dítěti v programu Pět P líbilo, co dítě získalo, co ho nový kamarád naučil. Třetí dotazník je určen pro dobrovolníky a jejich sebereflexi na svoji účast v programu Pět P.

Modifikovaná metoda jistě není ideální a jak je také napsáno v Závěrečné zprávě projektu, je přístupná a otevřená všem připomínkám. Bohužel následující roky komunikace mezi jednotlivými centry Pět P a Asociací příliš nefungovala, takže modifikovaná metoda v podstatě zapadla. Některé regionální pobočky ji začaly využívat, některé zůstaly u původní verze POE, některé si dokonce vytvořily svoje vlastní evaluační dotazníky.

Jsem velmi ráda, že jsem mohla v rámci této práce znovu otevřít oblast evaluace v Pět P a dále se jí odborně věnovat.

8.2 K analýze současného stavu programu Pět P v ČR

Současný stav realizace programu

Břízová, B. Analýza současného stavu realizace programu Pět P v České republice. *Zdravotníctvo a sociálna práca*, 2010. ISSN 1336-9326. (přijato k publikaci, článek bude publikován v č. 3)

I proto bych doporučovala přistoupit znovu k obsahovým auditům jednotlivých regionálních poboček (více viz. Kapitola 3.1 Historický vývoj a současnost programu

Pět P v ČR – rok 2005). I přesto, že další metodické postupy (např. povinnost pravidelné supervize dobrovolníků se supervizorem) regionální pobočky dodržují (jak vyplynulo z výzkumu).

Břízová, B. Analýza současného stavu realizace programu Pět P v České republice. *Zdravotníctvo a sociálna práca*, 2010. ISSN 1336-9326. (přijato k publikaci, článek bude publikován v č. 3)

Břízová, B. Analýza současného stavu realizace programu Pět P v České republice. *Zdravotníctvo a sociálna práca*, 2010. ISSN 1336-9326. (přijato k publikaci, článek bude publikován v č. 3)

Registrace programu Pět P jako sociální služby

Potřeba analýzy v této oblasti vznikla na základě I. Setkání koordinátorů Asociace Pět P v ČR, kdy na konci setkání nastala velká diskuse – o programu jako sociální službě, o výhodách, nevýhodách, ale také o zakotvení programu Pět P v rámci sociální práce či jiné vědní disciplíny. Proto jsem nejdříve v telefonických rozhovorech s koordinátory regionálních poboček zjišťovala principy programu Pět P, neboť dle

mého názoru z nich vychází zakotvení a další zařazení programu. Problémem je, že program Pět P přišel do České republiky jako mentoringový program, ale v tu dobu (1996) nikdo přesně neuměl vysvětlit tento pojem a tudíž i program Pět P „plaval“ mezi jednotlivými obory. Z hlediska obsahového (volnočasový program na principu přátelství) zapadá do oblasti sociální pedagogiky, z hlediska cílové skupiny může zapadat do oblasti speciální pedagogiky (jedinci s různým typem handicapu), dále může zapadat do oblasti sociální práce (jedinci ohrožení sociálním vyloučením). A je to především program dobrovolnický, ve kterém se uplatňují veškeré prvky dobrovolnického managementu.

Dle mého názoru a laicky řečeno jde v sociální pedagogice o podání pomocné ruky, provázení či aktivizování v nepříznivé sociální situaci (což dokazuje i Kraus, 2008, když do sociální pedagogiky v rámci pomáhání řadí také dobrovolnickou činnost a různé mentoringové programy). V sociální práci jde více o vyřešení určité situace, o změnu chování klientů i jejich sociálních podmínek (pro registraci Pět P jako sociální služby samotný program Pět P nestačí, ale je nutné jej doplnit o terénní práci s rodinou a okolím). Můj názor potvrdily i výsledky výzkumu. Více než polovina regionálních poboček vnímá, že program spadá více do oblasti sociální pedagogiky. V případě, že jej registrujeme jako sociální službu, nadstavbou je sociální práce (takto to vnímá 7 poboček), tzn. více individuálního plánování, více kontaktů s klienty, snaha o celkové působení koordinátora v rodině.

V průběhu výzkumu mě překvapilo, že odpovědi na otázku „Jaké jsou základní principy Pět P“ byly velmi různorodé. Až jsem se začala obávat, že každý koordinátor vnímá Pět P jako něco úplně jiného, že se program stává živelným. Nejčastěji se ale objevila odpověď „dobrovolnost“ a „vytvoření přátelského vztahu (individuální a rovnocenný)“, dále to byl princip bezplatnosti a důvěrnosti. Myslím, že koordinátoři svými odpověďmi dokázali, že principy Pět P vnímají velmi dobře. I v Manuálu (Černá a kol. 2004) je psáno, že program Pět P je postaven na principu dobrovolného přátelského vztahu dítěte a dobrovolníka.

Regionální pobočky, které program registrovaly jako sociální službu, se k tomuto kroku rozhodly především z finančních důvodů. Tyto výsledky potvrzují poslední,

pátou hypotézu („Regionální pobočky programu Pět P registrují Pět P jako sociální službu především z finančních důvodů“). Největším přínosem potom byly právě finance, nevýhodou nárůst administrativy. Při registraci se dle některých koordinátorů stává program kvalitnější, systematictější. To potvrzuje i výzkum Procházkové (2009). Pobočky musely především nastavit nově systém individuálního plánování, udělat některé metodické obměny či personální změny. Otázkou zůstává, zda se metodické obměny kvůli registraci nedotýkají základní metodiky programu uvedené v Manuálu. Jde o to, aby program zůstal pořád programem Pět P, tzn. mentoringovým programem, a neprobíhal v každé pobočce dle jiných principů, tzn. živelně. Přesto je zřejmé, že pobočky vidí registraci jako přínosnou z hlediska zkvalitnění programu.

Zůstává však polovina poboček (10), které Pět P neregistrovaly jako sociální službu. Některé se bojí přílišné administrativy, některé pobočky vyčkávají „co z toho bude“ a některé pobočky ani žádat o registraci nechtějí (protože specifikem organizace není sociální práce). Z těchto 10 poboček by se rádo o registraci pokusily tři pobočky.

Program Pět P by měl zůstat především mentoringovým volnočasovým programem a je na rozhodnutí regionální pobočky, zda si požádá o registraci Pět P jako sociální služby. Ovšem za předpokladu, že dodrží metodiku programu danou Manuálem.

8.3 Ke statistické analýze výsledků dotazníku POE

Na základě statistického vyhodnocení výsledků původního POE¹⁵ je zřejmé, že jednotlivé položky v dotazníku nerespektují podmínky České republiky a jsou pro respondenty obtížně pochopitelné. To odpovídá také již zmiňovaným výzkumům Brumovské (2003) a Bockschneiderové (2003, 2005). Původní POE je také méně citlivé k zaznamenání změn (pozitivních i negativních) u dítěte zařazeného v programu Pět P.

¹⁵ Výraz „původní POE“ užívám v této práci pro dotazník určený pro rodiče a dobrovolníky z původní metody POE převzaté a přeložené z USA.

Rodiče často volí u původního POE odpověď „stejně“, ve většině případů častěji než dobrovolníci, a to v prvním i druhém roce. Může to být způsobeno tím, že dobrovolník jako nositel změny má tendenci změnu více zhodnotit. Hrudková (2001) zase připomíná, že změnou je i to, že u dítěte nedojde během trvání vztahu ke zhoršení – což by mohlo nastat v případě, mělo-li dítě ke zhoršení sklony. Z tohoto důvodu jsou pro nás cenné i odpovědi v kategorii „Stejně“.

Přesto je nutné zmínit, že podle údajů od dobrovolníků i rodičů je % zlepšení mnohanásobně vyšší než % zhoršení. Zatímco trend ke zlepšení se ve sledovaných ukazatelích jeví spíše jako obecný, ke zhoršení dochází v určitých oblastech selektivně – můžeme uvažovat i o vlivu takových faktorů jako je např. přechod do puberty, náhlá nepříznivá situace v rodině apod..

Zajímavé je umístění položky č. 8. „Využívá možnosti školy“ u dobrovolníků i rodičů na prvním místě ve zlepšení, ale pouze v 1. roce. Cílem dobrovolníka během prvního roku scházení se s dítětem je především vybudovat kamarádský vztah, užívat si volný čas s dítětem, zaměřit se na záliby, které baví oba. V žádném případě není úkolem dobrovolníka se učit či mu domlouvat doučování, popř. ho „nabádat“ k tomu, aby se zapojil do nějakého školního kroužku. Výrazné zlepšení může být dle mého názoru být v souvislosti s přechodem dítěte na 2. stupeň základní školy a tím s větší nabídkou kroužků či zájmových aktivit - zhruba 12 let dítěte. Děti v tomto věku je v programu Pět P nejvíce. Také je pravděpodobné, že děti zapojované do programu jsou celkově jaksí demotivované, což se právě vlivem Pět P může změnit, nejvíce v prvním roce.

Podobně jako ve výzkumu diplomové práce autorky (Plodková, 2002) se vysoké % zlepšení u původního POE objevuje v oblasti schopnost vyjádřit pocity a v oblasti sebedůvěry, dále v oblasti zájmů a koníčků.

Obecně rodiče i dobrovolníci podávají většinou lepší hodnocení ve 2. roce, což by mohlo napovídat, že délka vztahu je úměrná přínosu. Tyto rozdíly jsou však statisticky neprůkazné. Je třeba rovněž upozornit, že modifikovaná metoda POE přináší v tomto ohledu více průkazných výsledků.

Osmnáct položek původního dotazníku POE je členěno do tří oblastí, tzv. škál (Důvěra, Schopnosti a Vztahy). Z výsledků je zřejmé, že k největším posunům (směrem

k lepšímu hodnocení) dochází v oblasti „Důvěra“ – zde se také téměř shodují rodiče a dobrovolníci jak v hodnotách posouzení, tak v zachyceném trendu.

Modifikované POE¹⁶ je rozsáhlejší (oproti 18 položkám jich zde je 36), ovšem dle výsledků je zřejmé, že je citlivější k posouzení pozitivních změn u dítěte. Na základě výsledků se tímto potvrzuje první hypotéza, že modifikovaná verze metody POE lépe zachycuje pozitivní změny u dětí.

Analýza výsledků dokazuje, že se v programu Pět P často nesetkáváme s výraznými problémy v chování, jako je záškoláctví, toulky, krádeže, vandalismus, sebepoškozování či že dítě šikanuje vrstevníky. To odpovídá cílové skupině programu Pět P, nejčastějším klientem je chlapec 10 let a je pravděpodobné, že tyto problémy v chování by se mohly projevit až v pozdější věku. V případě, že se tyto závažné problémy v chování u dětí objeví, obvykle začnou na základě doporučení učitele, výchovného poradce apod. navštěvovat odborníka (psycholog, Středisko výchovné péče, popř. psychiatr). V těchto případech volíme individuální přístup k těmto klientům a pravidla programu (např. frekvence či náplň schůzek) se upraví dle jejich potřeb.

Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca..* 2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)

¹⁶ Výraz „modifikované POE“ užívám v této práci pro dotazník určený pro rodiče a dobrovolníky (stejně tak i pro koordinátory a další odborníky) z metody, která byla v roce 2004 modifikována a adaptována na české sociokulturní podmínky v rámci projektu Vytvoření nové evaluační metody programu Pět P.

Břízová, B. Zhodnocení efektivity programu Pět P. *Sociální práce/Sociálna práca..* 2010, ISSN 1213-624. (přijato k publikaci, bude publikováno v č. 2 nebo 3)

Výsledky modifikované verze POE se také na úrovni obecných škál blíží předpokladům o žádoucích trendech – rodiče a dobrovolníci se ve svém pohledu na děti prakticky shodují, v čase se však hodnocení dětí průkazně zlepšuje – alespoň podle údajů od rodičů. Výsledky se tedy vzájemně doplňují a podporují.

Vzhledem k tomu, že škály v modifikované verzi POE obsahují velké množství položek (u škály Osobnost a somatika dokonce 16), může docházet k uniformitě škály. Proto jsem se pokusila na základě obsahové podobnosti položky jinak seřadit a rozdělit do více škál. Na základě výzkumu je zřejmé, že jednoznačně pozitivním důsledkem je izolace těch škál, jejichž hodnota je vzhledem k cílové skupině přirozeně uniformní (škály problémů, symptomů a rizikového chování), od škál, které více zachycují převažující cíle programu Pět P v našich podmínkách (především otázky adaptace a sociálních kompetencí). Z hlediska výpovědní hodnoty dotazníku by však nebylo vhodné omezit se pouze na tyto škály a výskyt obtíží a patologických jevů nesledovat vůbec – nízká míra výskytu neznamena automaticky malou závažnost těchto problémů. Relativní uniformita odpovědí navíc (na rozdíl od multidimenzionality škál) není na překážku statistickému zpracování. Získáváme tak diferencovanější informaci o tom, které z oblastí jsou přístupné změně a které se z hlediska programu Pět P jeví spíše jako rezistentní.

Průkazná zlepšení, která se objevují ve výsledcích obou verzí dotazníku POE, jsou v oblasti sebedůvěry dítěte (až 79%) a schopnosti vyjádřit pocity, stejně jako v oblasti

vztahů s vrstevníky (dostatek kamarádů, začlenění do školního kolektivu atd.). Rodiče i dobrovolníci dále uvádějí, že dítě má mnohem větší zájem o nové věci. Tímto je potvrzena druhá hypotéza „Nejvýznamnější pozitivní změna u dítěte je v oblasti sebedůvěry“.

8.4 K metodickým materiálům a k ohniskové skupině

Metodické materiály

Návrhu etického kodexu koordinátora BBBS/Pět P předcházelo jednání Výboru Asociace, na kterém byly představeny Standardy praxe BBBS, které autorka pro tento účel přeložila. Tyto Standardy jsou základním dokumentem mezinárodní organizace BBBSI, která Českou republiku přijala jako člena v roce 2001.

Návrh etického kodexu připomínkoval nejdříve Výbor Asociace, dále všichni současní koordinátoři regionálních poboček. Na žádost autorky byl také posouzen JUDr. Davidem Rausem, Ph.D., který přednáší právní obory pro Právnickou fakultu Masarykovy univerzity, Vysokou školu NEWTON College a Metropolitní univerzitu Praha (příloha č. 18). Na III. Setkání Asociace Pět P v ČR dne 20.10.2009 v Českých Budějovicích byl dokument Etický kodex koordinátora BBBS/Pět P v ČR schválen a přijat všemi členy Asociace Pět P v ČR (příloha č. 3).

Na žádost Výboru Asociace autorka zaktualizovala a vytvořila konečnou podobu Dohody o spolupráci na programu Pět P (příloha č. 13) s Asociací Pět P v ČR. Dohoda je vyhotovena ve dvou verzích – první verze pro tzv. „staré“ pobočky, tzn. pro pobočky, které již fungují a v současné době mají sepsanou Dohodu s Hestií (jakožto s bývalým Národním koordináčním centrem programu Pět P). Druhá verze Dohody je určena nově přistupujícím pobočkám do Asociace a obsahuje na rozdíl od první verze přechodná ustanovení. Cílem těchto ustanovení je především zajištění dostatečné přípravy pobočky na realizaci programu a jeho kvalitní fungování již od počátku. Dohoda byla připomínkována nejdříve Výborem, poté všemi koordinátory jednotlivých poboček programu, dále byla upravena a následně schválena a přijata Výborem Asociace.

Na základě analýzy ohniskové skupiny, která se realizovala na III. Setkání Asociace Pět P v ČR, autorka došla k závěru, že jednotliví koordinátoři programu metodu POE nevidí jako úplně špatnou, lépe se jim pracuje s modifikovanou verzí dotazníku. Autorka proto tuto modifikovanou verzi dotazníku pro rodiče a děti dále upravila, implementovala do ní sedm nově navržených škál, více specifikovala úvodní údaje o dvojici. Zpracovala zkušenosti a připomínky ze statistického vyhodnocení modifikované verze POE a od koordinátorů používajících tuto verzi v praxi. V současné době (duben 2010) se tato upravená verze využívá ve všech pobočkách s cílem na konci roku 2010 znovu statisticky zhodnotit obecné trendy efektivity. Pevně věřím, že díky disciplíně koordinátorů se podaří shromáždit kompletní sady dotazníků pro každé dítě, aby bylo možné sledovat vývoj pozitivních změn u dítěte z pohledu rodičů a dobrovolníků longitudinálně.

Ohnisková skupina

Tato autorkou moderovaná ohnisková skupina byla optimálně načasována (o POE se mezi koordinátory diskutuje již dlouho a III. Setkání Asociace Pět P v ČR byla věnována pouze tomuto tématu). Všichni koordinátoři se s nadšením zapojili a vyjadřovali své názory. U některých byla vidět také změna v nonverbální komunikaci, koordinátoři si „poposedli“, zaujali vážný a přijímající postoj, naladili se tzv. na jednu vlnu. Fungoval zde princip „mluví jeden“, koordinátoři si neskákali do řeči, ale naopak na sebe reagovali, odpovídali si vzájemně. Tato skutečnost mě příjemně překvapila a dle mého názoru potvrdila skutečnost, že téma evaluace je opravdu v programu Pět P palčivé.

Výsledkem ohniskové skupiny je konsensus koordinátorů, že program Pět P by měl mít jednotnou metodu evaluace. Metoda POE není dle koordinátorů úplně špatná, ale je potřeba ji ještě přepracovat (zkrátit, přejmenovat některé položky apod.). Novým názorem je vytvoření nové metody, která by hodnotila kvalitu mentoringového vztahu. Jde o to, že pouze kvalitní mentoringový vztah je přínosný (Rhodes, 2004). Ovšem v první řadě je na místě popsat, jak vypadá kvalitní mentoringový vztah v podmínkách České republiky, nejlépe na základě nějakého výzkumu, který vychází z teoretických

východisek. Východiska budeme muset čerpat především ze zahraničních zdrojů, jelikož v České republice se mentoringu v tomto smyslu dosud téměř nikdo odborně nevěnoval (výjimkou je výzkumná studie na téma „Výchova k dobrovolnictví – mentoring“ Broumovské a Málkové, 2008). Studium vztahů je také velmi obtížné, jelikož předmět zkoumání je těžko uchopitelný. A to i pro to, že každý může kvalitu vztahu vnímat úplně jinak.

Jednou z možností je využít k výzkumu osm dimenzí vztahu, jak je definoval Hinde (1988):

- Obsah – co lidé ve vztahu spolu dělají.
- Rozmanitost – různost činností účastníků vztahu. Některé vztahy mohou být velmi vyhraněné a orientované na splnění úkolu, zatímco jiné zahrnují široké spektrum činností.
- Kvalita – přístup účastníků k obsahu vztahu. Je součástí přátelství legrace a smích?
- Frekvence a organizace – kdy se lidé účastní společné činnosti a zda je jejich konání systematické.
- Reciprocita a komplementarita – zda vztah zahrnuje střídání rolí nebo vzájemně se doplňující chování. V některých vztazích se jeden partner cítí lépe ve vůdčí roli a druhý naopak v roli následovníka, v jiných se mohou tyto role střídát nebo měnit dle okolností.
- Intimita – do jaké míry si partneři ve vztahu sdělují svá tajemství a hovoří o osobních věcech.
- Interpersonální percepce – jak partneři vnímají navzájem svou povahu a interpretují činnost druhého.
- Závazek – jak silně se partneři cítí oddáni jeden druhému nebo vztahu mezi sebou.

Autorka se těmito dimenzemi dále odborně zabývá. Téma vývoje vztahu dítěte a dobrovolníka bude řešeno i dílčími studentskými pracemi, jejichž výsledky budou použity pro realizaci dalšího výzkumu v této oblasti.

Téma evaluace v programu Pět P je opravdu velmi aktuální. Konsensus nad jednotnou metodou evaluace je prvním krokem vpřed, ovšem ta nejdlejší cesta nás teprve čeká. Velkým problémem zůstává otázka, kdo se tohoto nelehkého úkolu ujme. Navrhuji tento výzkum začlenit jako součást diplomové, lépe disertační práce (z důvodu velikosti souboru, délky výzkumu a náročnosti vyhodnocení).

Na výzkumnou otázku, zda se u dítěte zařazeného do programu Pět P objevují pozitivní změny, může autorka odpovědět kladně. Ano, u dítěte zařazeného do programu Pět P se objevují pozitivní změny, a to především v oblasti sebedůvěry a ve schopnosti vyjádřit pocity. Tyto dva atributy velmi ovlivňují chování dítěte, což nám dokazuje i zjištěné zlepšení u dětí v oblasti vztahů s vrstevníky a v zájmu o nové věci. Na základě výzkumu jsou dále průkazné pozitivní změny v oblasti osobních kompetencí a sociální adaptace. Oblast rizikového a problematického chování se jeví bez průkazných změn, stejně jako oblast školy. Dle názoru autorky výsledky dokazují fakt, že program Pět P je primární preventivní program chápaný jako proces zaměřený na zvyšování sociálních kompetencí dětí a na osvojení pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti.

9 ZÁVĚR

Sociálně preventivnímu programu Pět P se věnuji již 10 let a tato disertační práce je shrnutím mé osobní angažovanosti, mých zkušeností a mé odborné činnosti v rámci tohoto programu. Přesto budu ráda v této oblasti nadále aktivní a snad budu i spolupracovat na nových věcech, které budou vznikat pro rozvoj programu Pět P v České republice.

Hlavním cílem této práce bylo zhodnotit efektivitu sociálně preventivního programu Pět P, který v České republice funguje 13 let. Cíl byl naplněn především díky statistickému vyhodnocení dotazníků evaluační metody POE. V rámci práce byl také řešen projekt, jehož výstupem je modifikovaná verze evaluační metody POE, kterou autorka na základě dalšího výzkumu dále upravila. Významným výzkumem pro další rozvoj programu v České republice je analýza současného stavu regionálních poboček, a to z hlediska realizace programu Pět P a registrace programu jako sociální služby. Autorka dále navrhla Etický kodex koordinátora BBBS/Pět P v ČR, přeložila Standardy praxe BBBS, upravila Dohodu o spolupráci na programu Pět P. Tyto nové či upravené materiály důležité pro rozvoj programu Pět P jsou hmatatelným a konkrétním výstupem této práce.

Autorka na základě výsledků potvrdila všech pět hypotéz a zodpověděla výzkumnou otázku, a to že u dítěte zařazeného do programu Pět P se objevují pozitivní změny, a to především v oblasti sebedůvěry a ve schopnosti vyjádřit pocity. Dále se u dětí zařazených do programu objevují průkazné pozitivní změny v oblasti osobních kompetencí a sociální adaptace.

10 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Pro Asociaci Pět P v ČR

1. Snažit se zajistit finanční prostředky pro výkonného pracovníka Asociace Pět P v ČR na plný úvazek.
2. Provést obsahové audity ve všech regionálních pobočkách programu Pět P se zaměřením na metodiku výcviku dobrovolníků.
3. Podepsat se všemi regionálními pobočkami upravenou Dohodu o spolupráci na programu Pět P a vyžadovat její naplnění.
4. Zrealizovat výzkum efektivity programu v roce 2010 pomocí upravené modifikované verze dotazníku pro rodiče a dobrovolníky POE.
5. Podporovat další výzkum a vývoj evaluační metody programu Pět P.

V oblasti evaluace programu Pět P:

1. Stávající evaluační metodu POE upravit dle požadavků koordinátorů. Vycházet přitom z dosavadních výzkumných studií a zkušeností regionálních poboček.
2. Hledat teoretická východiska pro evaluaci v programu Pět P.
3. Zrealizovat výzkum s cílem zanalyzovat, jak se vztah dobrovolník – dítě vyvíjí, co dobrovolník přináší dítěti, co znamená „přínosný vztah pro dítě“ v sociokulturních podmínkách ČR.
4. Vytvořit evaluační metodu, která bude zachycovat kvalitu vztahu dobrovolník – dítě.

11 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. ARNETT, J.J. Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*. 2000. roč. 55, č. 5, s. 469-480. ISSN 0003-066X.
2. BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Lorca, 2006. 187 s. ISBN 80-968437-5-3.
3. BALSLEY, K. *President's Message* [online]. c2007 [cit. 2009-02-14]. Dostupné z: <http://www.bbbsi.org/presidents_message/>.
4. BENNETS, CH. Mentoring youth: Trend a tradition. *British journal of guidance and counselling*, February 2003, vol. 31, issue 1, str. 63-76. ISSN 0306-9885.
5. *Big Brothers Big Sisters International* [online]. c2007 [cit. 2009-02-14]. Dostupné z: <<http://www.bbbsi.org/>>.
6. BOCKSCHNEIDEROVÁ, A. *Zhodnocení evaluační metodiky POE v programu Pět P*. České Budějovice: Fakulta zdravotně sociální, 2003. 42 s. Vedoucí bakalářské práce Bohdana Plodková.
7. BOCKSCHNEIDEROVÁ, A. *Evaluační metodiky v sociálně preventivním programu Pět P*. České Budějovice: Fakulta zdravotně sociální, 2005. 84 s. Vedoucí diplomové práce Bohdana Břízová.
8. BÖHNISH, L. *Sozialpädagogik des Kindes- und Jugendalters: Eine Einführung*. 2. vyd. Weinheim: Juventa-Verlag, 1992. 285 s. ISBN 3779910012.
9. BRONFENBRENNER, U. *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge: Harvard University Press, 1981. 348 s. ISBN 0674224574.
10. BRUMOVSKÁ, T. *Analýza kvality a podoby mentorského vztahu v sociálně-preventivním programu Pět P*. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta Humanitních studií, 2003. 73 s. Vedoucí bakalářské práce Gabriela Málková.

11. BRUMOVSKÁ, T. – MÁLKOVÁ, G. *Typologie dynamiky mentoringového vztahu v programu Big Brothers Big Sisters/Pět P – závěrečná zpráva z výzkumu na téma „Výchova k dobrovolnictví – mentoring“*. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2008. 116 s.
12. BŘICHÁČKOVÁ, L. *Zákon o dobrovolnické službě a jeho aplikace v praxi*. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta humanitních studií. Katedra studií občanské společnosti, 2004. 95 s. Vedoucí diplomové práce Jiří Tošner.
13. BŘÍZOVÁ, B. *Evaluační v sociálně preventivním programu Pět P*. In *Zborník príspevkov z Medzinárodnej konferencie doktoradov odborov Psychológia a Sociálna práca* [CD ROM]. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa. Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva. Katedra psychologických vied a Katedra sociálnej práce a sociálnych vied. 2006. ISBN 80-8050-963-8. [cit. 2009-02-14]. Adresář: /subory/pdf/33_Brizova.pdf.
14. BŘÍZOVÁ, B. – DVOŘÁKOVÁ, J. – MOTLOVÁ, L. *Supervize v dobrovolnickém programu Pět P. Supervízia v sociálnej práci – súčasná prax a perspektivy* [CD ROM]. Prešov: PBF PU v Prešove, 2007. ISBN 978-80-8068-577-5, EAN 9788080685775. [cit. 2009-02-14]. Adresář: /index5.htm.
15. BŘÍZOVÁ, B. – KOUBOVÁ, Š. *Význam výcviku dobrovolníků ve zdravotně sociální sféře*. *Kontakt*. 2008, roč. X, č. 1. str. 125 – 132. ISSN 1212-4117.
16. BŘÍZOVÁ, B. – MOTLOVÁ, L. *Supervize dobrovolnických programů v oblasti sociální práce. Supervize v sociální práci a její institucionální souvislosti (Sborník z mezinárodní konference)*. Ústí nad Labem, 2005. ISBN 80-7044-698-6. str. 38-42.
17. CIPRO, M. *Úvaha o sociální pedagogice*. *Pedagogická revue*. 2001, č. 5, str. 401-413. ISSN 1335-1982.
18. *Co je mentoring* [online]. [2005] [cit. 2009-03-15]. Dostupné z: <http://www.cpkp.cz/mentoring/co_je_mentoring.html>.

19. CURTIS, T. M. *Program-Based Outcome Evaluation, A Casework Management Approach to Measuring Outcomes in Mentoring Program*. Philadelphia: BBBSA National Office, 1998. 83 s.
20. ČECH, T. *Nežádoucí sociálně patologické projevy školních dětí* [on-line]. 2005. [cit. 2009-02-10]. Dostupné z: <<http://www.zkola.cz/zkedu/ZaSkolou/Problemovejevy/SocialnePatologickeJevy>>.
21. ČERNÁ, L. a kol. *Manuál programu Pět P (Big Brothers Big Sisters) v České republice*. Praha: Asociace Pět P v ČR, 2004. 36 s.
22. DENNEY, M. Outcome research in adult and youth justice. In *The Blackwell encyclopaedia of social work*. First Published 2000. Oxford: Blackwell Publisher Ltd., 2000. ISBN 0-631-21451-8. s. 239-241.
23. *Description of Programs* [online]. c2007 [cit. 2009-02-14]. Dostupné z: <<http://www.bbbsi.org/programs/>>.
24. DeVITO, J. A. *Essentials of Human Communication*. 6th edition. Boston: Allyn & Bacon, 2007. 388 s. ISBN 0205491464.
25. DOČKAL, J. *Člověk a svět. Úvod do sociální pedagogiky a sociální práce*. Praha: Éthum - sdružení pro sociální prevenci a sociální pedagogiku, 1999. 78 s.
26. DOLAN, P. Social Support. In *Children and Citizenship: Lessons from History, Messages for the Future*. Galway: Child and Family Research Centre. National University of Ireland, 2009.
27. DUBOIS, D. – NEVILLE, A. Youth mentoring: Investigation of relationship characteristics and perceived benefits. *Journal of community psychology*, May 1997, vol. 25, issue 3, str. 227 – 234. ISSN 0090-4392.
28. DUBOIS, D. – KARCHER, M. *Handbook of Youth Mentoring* . Kalifornia: Sage Publications, Inc., 2005. 596 s. ISBN 0-7619-2977-0.

29. EBY, L. T. - ALLEN, T. D. Further Investigation of Protégés' Negative Mentoring Experiences: Patterns and Outcomes. *Group & Organization Management*, December 2002, vol. 27, no. 4, s. 456- 479. ISSN 1059-6011.
30. EBY, L. T. – RHODES, J. E. - ALLEN, T. D. Definition and Evaluation of Mentoring. In *The Blackwell Handbook of Mentoring: A Multiple Perspectives Approach*. Malaysia: Wiley-Blackwell, 2010. ISBN 144433543X. Kap. 2, str. 7 – 20.
31. FRYDENBERG, E. Understanding coping: towards a comprehensive theoretical framework. In *Learning to Cope: Developing as a Person in Complex Societies*. New York: Oxford University Press, 1999. Kap. 1, str. 9-32.
32. GIESECKE, H. *Einführung in die Pädagogik*. 1.vyd. Weinheim: Juventa Verlag, 1991. 197 s. ISBN 3779905957.
33. GOVAART, M. a kol. *Volunteering worldwide*. Utrecht : Netherlands Institute of Care and Welfare, 2001. 276 s. ISBN 90-5050-832-4.
34. GROSSMANN, J – RHODES, J. The test of time: Predictors and Effects of Duration in Youth Mentoring Relationships. *American Journal of community Psychology*. Apríl 2002, vol 30, issue 2, str. 199 – 219. ISSN 0091-0562.
35. HERRERA, C. a kol. *Making a Difference in Schools. The Big Brothers Big Sisters School-Based Mentoring Impact Study*. Philadelphia: Public/Private Ventures, 2007. 126 s.
36. HINDE, R. A. *Individuals, Relationships and Culture: Links between Ethology and the Social Sciences (Themes in the Social Science)*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988. 222 s. ISBN 0521348447.
37. *Historie dobrovolnictví* [online]. [2001] [cit. 2009-03-15]. Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/d_hist.shtml>.
38. HRONCOVÁ, J. – HUDECOVÁ, M. – MATULAYOVÁ, T. *Sociálna pedagogika a sociálna práca*. 2.vyd. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici, 2001. 298 s. ISBN 80-8055-476-5.

39. HRUDKOVÁ, A. *Big Brothers Big Sisters of America – případová studie manažerského přístupu k posouzení výsledků programu*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Turkyň v Ústí nad Labem. Fakulta sociálně ekonomická. 1999. Vedoucí bakalářské práce Jiří Tošner.
40. HRUDKOVÁ, A. *Big Brothers Big Sisters of America*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové. Pedagogická fakulta. Ústav sociálních studií. 2001. 88 s. Konzultant diplomové práce Jiří Tošner.
41. HUČÍN, J. Dobrovolníci jsou obrazem společnosti. *Psychologie dnes: psychologie, psychoterapie, životní styl*, říjen 2003. roč. 9. čís. 10. s. 24-25. ISSN 1212-9607.
42. CHMELÍK, J. et al. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 208 s. [4] s. obr. příl. ISBN 80-7178-739-6.
43. JANEČKOVÁ, H. *Realizace a rozvoj Programu Pět P v České republice*. Kroměříž: Vyšší odborná škola pedagogická a sociální Kroměříž, 2009. 73 s. Vedoucí absolventské práce Dagmar Cruzová.
44. JEDLIČKA, R. – KLÍMA, P. Aktuální otázky terénní sociálněpedagogické práce se neorganizovanými skupinami dětí a mládeže. *Pedagogika*. 2004, č. 1, s. 4-18. ISSN 0031-3815.
45. KELLER, J. E. Youth mentoring: Theoretical and Methodological Issues. In *The Blackwell Handbook of Mentoring: A Multiple Perspectives Approach*. Malaysia: Wiley-Blackwell, 2010. ISBN 144433543X. Kap. 3, str. 23 – 48.
46. KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Dotisk 1. vyd. Olomouc: UP, 2001. 63 s. 80-7067-669-8.
47. KLÍMA, P. Pedagogika mimo zdi institucí. In *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0. Kapitola X, část 1. s. 355-368.
48. KLÍMA, P. K epistemologickým a metodologickým zdrojům sociální pedagogiky. *Éthum*. 1994, č. 5., s. 3-11.

49. KOMÁRKOVÁ, R. a kol. *Aplikovaná sociální psychologie III. Sociálně-psychologický výcvik*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2001. 224 s. ISBN 80-247-0180-4.
50. KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. 5. vyd. Praha: Portál, 2006. 147s. ISBN 80-7367-181-6.
51. KOVAŘÍK, J. *Sociálněekologický model a fenomenologická tradice*. In *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7. Kap. 6, str. 248 – 265.
52. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
53. LAZARUS, R. S. *Stress and emotion: A new synthesis*. New York: Springer Publishing Company, 2006. 360 s. ISBN 0826112501.
54. MACEK, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003. 144 s. ISBN 80-7178-348-X.
55. *Manuál programu Pět P (Big Brothers Big Sisters). Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi*. Praha: Hestia, o.s., 2009. 17s.
56. MAREŠ, J. Intervence zlepšující sociální oporu u dětí a dospívajících. In: *Sociální opora u dětí a dospívajících III*. Hradec Králové: Nukleus, 2003. ISBN 8086225471. s. 46- 61.
57. MATĚJČEK, Z. Socializační proces. In *Sociální pediatrie: Vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-254-9. Kapitola 10, s. 82-90.
58. MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. 312 s. ISBN 80-7178-473-7.
59. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003a. 384s. ISBN 80-7178-548-2.
60. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003b. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.

61. MATOUŠEK, O. Sociální práce s rizikovou mládeží. In *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X. Kapitola 14, s. 267-282.
62. MATOUŠEK, O. - KOLDINSKÁ, K. Úvod. In *Sociální služby. Legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9. Kapitola 1. s. 9-15.
63. MATOUŠEK, O. – KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-X.
64. Mc.GILL, D. *A Guide to Developing a Big Brother Big Sisters Program*. [Philadelphia?]: BBBSA; Open Society Institute, 1998.
65. MCGILL, D. Program Velkých bratrů a sester ve střední a východní Evropě. In *Dobrovolnictví a dárcovství – obnova občanských ctností. Sborník referátů z 10. konference Klubu UNESCO v Kroměříži*. Kroměříž: Klub UNESCO v Kroměříži – Národní dobrovolnické centrum Praha, 2001. ISBN 80-85945-27-4. s. 30-31.
66. *Mentoring* [online]. c2007 [cit. 2009-02-14]. Dostupné z: <<http://www.bbbsi.org/mentoring>>.
67. MOLLENHAUER, K. *Einführung in die Sozialpädagogik. Probleme und Begriffe der Jugendhilfe*. Aktualizované vyd. Weinheim: Beltz Verlag, 2001. 176 s. ISBN 978-3-407-22085-1.
68. MORROW, K. – STYLES, M. *Building Relationships With Youth in Program Settings: A Study of Big Brothers/Big Sisters*. Philadelphia: Public/Private Ventures, 1995. 126 s.
69. NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996. 270 s. ISBN 80-200-0592-7.
70. NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. 1. vyd. Brno: Marek Zeman. 2001a. 168 s. ISBN 80-903070-0-0.

71. NAVRÁTIL, P. Vybrané teorie sociální práce. In: *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001b. ISBN 80-7178-473-7. Kapitola 6. s. 183-261.
72. NEŠPOR, K. – CZÉMY, L. Prevence problémů způsobených návykovými látkami u dětí a dospívajících. In *Manuál prevence v lékařské praxi*. Praha: Fortuna, Kamil Provazník, Univerzita Karlova – 3. lékařská fakulta, 2003, 2004. ISBN 80-7168-942-4. Kap. 19.3., s. 436 – 440.
73. NOVOTNÝ, M. – STARÁ, I. *Dobrovolníci v nemocnicích – metodický manuál pro zdravotnická a sociální zařízení*. Praha: Hestia, 2002. 55 s.
74. OCHMAN, M. - JORDAN, P. *Dobrovolníci: cenný zdroj pomoci*. Přeložila J. Hladíková. Baltimore: Maryland, The Hopkins University Institut for Policy Studies, 1997. 33 s. ISBN 1-886333-29-7.
75. PARRA, G. et al. Mentoring relationship for youth: Investigation of a process-oriented model. *Journal of Community Psychology*. July 2002, vol. 30, issue 4, str. 367-388. ISSN 0090-4392.
76. PAULÍK, K. *Uplatnění věd o člověku v sociální práci*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005. 208 s. ISBN 80-7042-690-X.
77. PHILIP, K. – HENDRY, L. Making sense of mentoring or mentoring making sense? Reflections on the mentoring process by adult mentors with young people. *Journal for community and applied social psychology*, May/June 2000, vol. 10., issue 3, str. 211-223. ISSN 1052-9284.
78. PILCH, T. – LEPALCZYK, I. *Pedagogika społeczna*. Warszawa: Żak, 1995. ISBN 83-86770-09-0.
79. PLODKOVÁ, B. *Zhodnocení úspěšnosti programu Pět P v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Fakulta zdravotně sociální, 2002. 98 s. Vedoucí diplomové práce Renata Švestková.
80. PLODKOVÁ, B. Sociálně preventivní program Pět P. In sborník z mezinárodní konference *Rozvoj a výhledy sociální práce ve světle vstupu do Evropské unie*.

- České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2003, s.59 – 62.
81. PROCHÁZKOVÁ, M. *Nejčastější problémy v programu Pět P z pohledu koordinátorů a možnosti jejich řešení*. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta humanitních studií. Katedra studií občanského sektoru, 2009. 113 s. Vedoucí diplomové práce Tereza Pospíšilová.
 82. RHODES, J. *Stand by Me: The Risks and Rewards of Mentoring Today's Youth*. USA Massachusetts: Harvard University Press, 2004. 176 s. ISBN 0674016114.
 83. ROAF, P. A. *Big Brother/Big Sisters. A study of Volunteer Recruitment and Screening*. Philadelphia: Public/Private Ventures, 1994. 48 s.
 84. ROWELL, P. B. - BALLARD, L. M.: *Řízení dobrovolnické práce v nemocničním zařízení*. Praha: Hestia, 1999. Překlad pracovního manuálu, nepublikováno.
 85. ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce. Podklady ke stážím studentů a ke kasuistickým seminářům*. Dotisk 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994 (dotisk 2000). 80 s. ISBN 80-85850-00-1.
 86. SHEAFOR, W. B. – HOREJSI, CH. R. – HOREJSI, G. A. *Techniques and Guidelines for Social Work Practice*. 5. vyd. Boston: Allyn and Bacon, 1999. 628 s. ISBN 020529555X.
 87. SCHAVEL, M. – ČIŠECKÝ, F. *Sociálna prevencia I*. Trnava: Trnavská univerzita. Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce, 2005. 120 s. ISBN 80-968952-5-7.
 88. SCHILLING, J. *Sociálna práca. Hlavné smery vývoja sociálnej pedagogiky a sociálnej práce*. Trnava: Trnavská univerzita, 1999. 272 s. ISBN 80-88908-54-X.
 89. SIPE, C. Mentoring programs for adolescent: A research summary. *Journal of adolescent health*. December 2002, vol. 31, issue 6, str. 251–260. ISSN 1054-139X.

90. SKORUNKA, D. Východiska sociální opory poskytované rodinám a dospívajícím v náročné životní situaci. In: *Sociální opora u dětí a dospívajících II*. Hradec Králové: Nukleus, 2002. ISBN 80-86225-25-9. s. 136 – 144.
91. SMIK, J. Individuálne a skupinové postupy. In *Riziková mládež. Možnosti potencionálnych zmien*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-66-4. Kapitola 2.1., s. 71-94.
92. SMITH, C. A. – LAZARUS, R. S. Emotion and adaptation. In: L. A. Pervin, *Handbook of personality: Theory and research*. New York: Guilford Press, 1990. str. 609 – 637.
93. SPENCER, R. Understanding the mentoring process between adolescents and adults. *Youth and Society*. September 2006, vol. 37, issue 3, str. 287-315. ISSN 0044-118X.
94. *Stanovy občanského sdružení Asociace Pět P v ČR*.
95. ŠINDELÁŘOVÁ, M. *Stabilita způsobů zvládnání zátěžových situací: časový průběh a vývoj způsobů zvládnání*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Psychologický ústav. 2006. Vedoucí diplomové práce Marek Blatný.
96. ŠOLCOVÁ, L. – KEBZA, V. Sociální opora jako významný protektivní faktor. *Československá psychologie*. 1999. roč. 43, č. 1, str. 19-38. ISSN 0009-062X.
97. ŠPUTOVÁ, M. *Primární efektivní prevence v programu Pět P – zhodnocení ročních zkušeností*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. 2000. Vedoucí magisterské práce Jiří Kovařík.
98. ŠVESTKOVÁ, R. - PLODKOVÁ, B. – MAZEHOVÁ, Y. Zhodnocení rozvoje sociálně preventivního programu Pět P na ZSF JU. *Sociální práce*. 2004/4, s. 73-82. ISSN 1213-624.
99. TIERNEY, J. P. – GROSSMAN, J. B. *Making a Difference. An Impact Study of Big Brothers Big Sisters*. Philadelphia: Public/Private Ventures, 2000. 58 s.

100. TOMEŠ, I. Sociální politika, sociální služby a sociální práce. In *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7. Kapitola 5. s. 155-181.
101. TOŠNER, J. *Dobrovolnictví a zákon o sociálních službách* [on-line]. 17.4.2007, [cit 2009-08-19]. Dostupné z:
< http://www.hest.cz/ruzne/Dobrovolnici_a_zakon.doc >.
102. TOŠNER, J. *Program Pět P v České republice*. Výroční zpráva Asociace Pět P v ČR za rok 2008.
103. TOŠNER, J. *Re: Vzpomínka – obsahové audity* [on-line]. 30. října 2009 11:04; [cit. 2009-10-31]. Osobní komunikace.
104. TOŠNER, J. – KOHOUTKOVÁ, A. *Komentář k zákonu č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě* [on-line]. 24.1.2003 [cit. 2009-08-19]. Dostupné z:
<<http://nno.ecn.cz/index.stm?x=117571>>.
105. TOŠNER, J. - SOZANSKÁ, O. *Dobrovolníci a práce s nimi v organizacích*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. 149 stran. ISBN 80-7367-178-6.
106. TUTR, - NOVOTNÝ, M. *Metodika dobrovolnictví v sociálních službách pracujících s klienty ohroženými exkluzí* [on-line]. 2007. [cit. 2009-08-19]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/ruzne/Metodika_dobr_socsl.doc>.
107. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
108. VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 360 str. ISBN 80-246-0841-3.
109. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětsví a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
110. VYMĚTAL, J. *Úzkost a strach u dětí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 184. str. ISBN 80-7178-830-9.
111. VÝROST, J. – SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 2.vyd. Praha: Grada, 2008. 404 s. ISBN 978-80-247-1428-8.

112. WIENEROVÁ, K. *Vztah dobrovolníka a dítěte v programu Pět P*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2006. 68 s. Vedoucí bakalářské práce Bohdana Břízová.
113. *Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí.*
114. *Zákon č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů.*
115. *Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.*
116. ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. 231s. ISBN 80-86473-08-2.

12 KLÍČOVÁ SLOVA

mentoringový program

program Pět P

metoda POE

evaluace

13 SEZNAM ZKRATEK

BBBS	Big Brothers Big Sisters
BBBSI	Big Brothers Big Sisters International
ČR	Česká republika
Asociace	Asociace Pět P v ČR
POE	Program Based Outcome Evaluation

14 SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1	Pobočky BBBSI
tabulka č. 2	Přehled typologie mentoringových vztahů
Tabulka č. 3	Regionální centra a koordinátoři programu Pět P zařazení do výzkumu
Tabulka č. 4	Počet dotazníků původní verze POE
Tabulka č. 5	Počet dětí sledovaných u původní verze POE
Tabulka č. 6	Počty dotazníků původní verze POE v jednotlivých skupinách
Tabulka č. 7	Počet dotazníků modifikované verze POE
Tabulka č. 8	Počet dětí sledovaných u modifikované verze POE
Tabulka č. 9	Počty dotazníků modifikované verze POE v jednotlivých skupinách
Tabulka č. 10	Koordinátoři zařazení do ohniskové skupiny
Tabulka č. 11	Porovnání původní metody POE s modifikovanou verzí
Tabulka č. 12	Základní data o regionálních centrech programu Pět P
Tabulka č. 13	Výsledky odpovědí na otázky č. 5 – 12
Tabulka č. 14	Typ užívané metody POE v regionálních centrech Pět P
Tabulka č. 15	Další typy evaluace v jednotlivých regionálních centrech Pět P
Tabulka č. 16	Způsoby financování jednotlivých regionálních center Pět P
Tabulka č. 17	Nejčastější problémy a pochvala regionálních center Pět P
Tabulka č. 18	Základní principy programu Pět P dle koordinátorů
Tabulka č. 19	Nedostatky na programu Pět P dle koordinátorů
Tabulka č. 20	Důvody registrace Pět P jako sociální služby
Tabulka č. 21	Přínos registrace Pět P jako sociální služby
Tabulka č. 22	Změny v Pět P kvůli registraci SAS
Tabulka č. 23	Nové věci v Pět P po registraci SAS
Tabulka č. 24	Změny v Pět P po registraci SAS
Tabulka č. 25	Důvody, proč znovu registrovat Pět P jako SAS
Tabulka č. 26	Důvody, proč regionální centra neregistrovali Pět P jako SAS
Tabulka č. 27	Četnost odpovědí na jednotlivé položky

- Tabulka č. 28 Procento zlepšení a zhoršení podle dobrovolníků
- Tabulka č. 29 Procento zlepšení a zhoršení podle rodičů
- Tabulka č. 30 Rozdíly v posouzení změn rodiči a dobrovolníky
- Tabulka č. 31 Rozdíly v posouzení změn v souvislosti s délkou trvání vztahu
- Tabulka č. 32 Míra Cronbachovy alfy jednotlivých škál u původního POE
- Tabulka č. 33 Popisné statistiky pro škály původního dotazníku POE v jednotlivých skupinách
- Tabulka č. 34 Rozdíly na úrovni škál původní verze POE
- Tabulka č. 35 Rozdíly v hodnotách škál původní verze POE (rodiče a dobrovolníci)
- Tabulka č. 36 Rozdíly v hodnotách škál původní verze POE (délka trvání vztahu)
- Tabulka č. 37 Porovnání hodnocení dětí na škálách původní verze POE rodiči a dobrovolníky
- Tabulka č. 38 Četnost odpovědí na jednotlivé položky
- Tabulka č. 39 Procento zlepšení a zhoršení podle dobrovolníků
- Tabulka č. 40 Procento zlepšení a zhoršení podle rodičů
- Tabulka č. 41 Rozdíly v posouzení změn rodiči a dobrovolníky
- Tabulka č. 42 Rozdíly v posouzení změn v souvislosti s délkou trvání vztahu
- Tabulka č. 43 Konzistence škál modifikovaného POE (méně podrobná varianta)
- Tabulka č. 44 Popisné statistiky pro škály modifikované verze dotazníku POE v jednotlivých skupinách (méně podrobná varianta)
- Tabulka č. 45 Rozdíly v průměrných hodnotách škál modifikované verze dotazníku POE (méně podrobná varianta)
- Tabulka č. 46 Rozdíly v průměrných hodnotách škál modifikované verze POE - porovnání údajů od rodičů a dobrovolníků (méně podrobná varianta)
- Tabulka č. 47 Rozdíly v průměrných hodnotách škál modifikované verze POE – porovnání údajů z 1. a 2. roku (méně podrobná varianta)
- Tabulka č. 48 Porovnání hodnocení dětí na obecných škálách modifikované verze POE rodiči a dobrovolníky
- Tabulka č. 49 Navržená struktura škál u modifikovaného POE a Cronbachova Alpha

- Tabulka č. 50 Popisné statistiky pro škály modifikované verze dotazníku POE v jednotlivých skupinách (navržená varianta) – 1. rok
- Tabulka č. 51 Popisné statistiky pro škály modifikované verze dotazníku POE v jednotlivých skupinách (navržená varianta) – 2. rok
- Tabulka č. 52 Rozdíly v průměrných hodnotách škál modifikované verze dotazníku POE (podrobnější varianta)
- Tabulka č. 53 Rozdíly v průměrných hodnotách škál modifikované verze POE – porovnání údajů od rodičů a dobrovolníků (navržená varianta)
- Tabulka č. 54 Rozdíly v průměrných hodnotách škál modifikované verze POE – porovnání údajů 1. rok a 2. rok (navržená varianta)
- Tabulka č. 55 Porovnání hodnocení dětí v podrobnějších škálách modifikované verze POE rodiči a dobrovolníky v prvním roce programu
- Tabulka č. 56 Porovnání hodnocení dětí v podrobnějších škálách modifikované verze POE rodiči a dobrovolníky ve druhém roce programu

15 PŘÍLOHY

- Příloha č. 1 Standardy praxe BBBSI
- Příloha č. 2 Regionální pobočky programu Pět P v ČR
- Příloha č. 3 Etický kodex koordinátora BBBS/Pět P
- Příloha č. 4 Dobrovolníková zpráva o vztahu (tzv. „původní POE“)
- Příloha č. 5 Dotazník pro dítě
- Příloha č. 6 Dotazník dobrovolníka - zpráva o sobě
- Příloha č. 7 Dotazník mapující současný stav realizace Pět P
- Příloha č. 8 Otázky rozhovoru pro regionální centra, která Pět P registrovala jako sociální službu
- Příloha č. 9 Otázky rozhovoru pro regionální centra, která Pět P neregistrovala jako sociální službu
- Příloha č. 10 Otázky k ohniskové skupině
- Příloha č. 11 Přepis ohniskové skupiny
- Příloha č. 12 Dotazník Asociace Pět P v ČR (tzv. modifikované POE)
- Příloha č. 13 Dohoda o spolupráci na programu Pět P
- Příloha č. 14 Dotazník dobrovolníka
- Příloha č. 15 Dotazník pro dítě
- Příloha č. 16 Závěrečná zpráva projektu Vytvoření nové evaluační metody programu Pět P, Manuál evaluační metody Pět P – CD příloha
- Příloha č. 17 Dotazník Asociace Pět P v ČR 2010
- Příloha č. 18 Stanovisko k Etickému kodexu koordinátora BBBS/Pět P
- Příloha č. 19 Tabulka č. 27 - Četnosti odpovědí na jednotlivé položky původního POE
- Příloha č. 20 Tabulka č. 38 - Četnosti odpovědí na jednotlivé položky modifikovaného POE

Standardy praxe BBBSI

Standardy BBBSI popisují požadavky pro pobočky BBBSI. Nachází se zde část Organizační, Programu, Fundraisingu a Značky.

Pobočky musí zajistit soulad se Standardy na celém území státu při realizaci i při dohlázení na chod programu.

Tyto standardy mohou být čas od času pozměňovány vedením BBBSI. BBBSI bude spolupracovat s pobočkami na zavádění těchto změn.

1 Organizace

1.1 Obecně

1. Pobočky mají vize a cíle shodné s těmi BBBSI.
2. Pobočky postupují v souladu s místními zákony a požadavky státu.
3. Pobočka provádí všechny činnosti výhradně ve svém státě (zajišťování dvojic, nábor dobrovolníků, fundraising a marketing).
4. Pobočka nejedná takovým způsobem, kterým by poškodila fungování jiné pobočky nebo BBBSI.
5. Pobočka má dostatečnou kapacitu, aby zabezpečila aktivity BBBSI a to včetně:
 - a. Správní rady (dále jen Rada)
 - b. Záznamy rozhodnutí Správní rady
 - c. Písemně zpracovaný Manuál poskytování služby ve svém státě
 - d. Strategický plán
 - e. Výroční zprávy pro Radu pobočky, které ukazují postupy v souvislosti se strategickým plánem.
6. Pobočka má písemně zpracovaný etický kodex.
7. Pobočka má způsob jakým zajistit, aby všechny organizace v státě postupovaly podle Manuálu.
8. Pobočka má systém rizikového managementu který zahrnuje důvěryhodnost, krizový management, finanční postupy, politiky lidských zdrojů, programové požadavky, bezpečnostní postupy a pojištění.
9. Pobočka podává Radě roční zprávu o úrovni systému rizikového managementu a to včetně „pojistných událostí“.
10. Pravidla pobočky nejsou diskriminační pro zaměstnance, vedení, dobrovolníky a děti.

1.2 Finance

1. Pobočka má sepsané finanční postupy v souladu národními účetními postupy.
2. Pobočka udržuje účetní systém pro omezené zdroje.
3. Pobočka zaručuje, že jsou všechny finance použity jen pro výdaje spojeny s BBBSI.
4. Pobočka zaručuje, že náklady na administrativu jsou přiměřené a adekvátní.

1.3 Lidské zdroje

1. Pobočka zaměstnává a platí na plný úvazek Generálního ředitele nebo Výkonného ředitele, kteří jsou odpovědní za celkovou administrativu pobočky BBSI.
2. Ředitel se zodpovídá Radě, která jej superviduje a hodnotí.
3. Ředitel má směrnice pro přijímání, supervizi, hodnocení a ukončování pracovního poměru zaměstnanců.
4. Pobočka má písemně zpracovanou pracovní náplň všech placených zaměstnanců i dobrovolníků.
5. Všechny pozice poskytující služby dětem nebo zaváděním metodik BBSI jsou zastávány osobami s náležitým vzděláním a zkušenostmi vzhledem k jejich pozici.

1.4 Administrativa

1. Administrativní zázemí pobočky je vhodné pro chod veškerých aktivit včetně soukromých schůzek, skupinových setkání a potřebnou administrativní práci.
2. Administrativní záznamy a dokumenty jsou uchovávány na bezpečném uzamykatelném místě.
3. Pobočka má vhodné pojištění v návaznosti na možnosti daného státu.

1.5 Podávání zpráv

1. Veškerá komunikace mezi BBBSI a pobočkou včetně zpráv, korespondence a schůzek je v angličtině.
2. Pobočka podává BBBSI zprávu o všech změnách týkajících se jména, adresy a jiných kontaktních údajů pobočky, ředitelů a předsedy Rady a to nejpozději do jednoho měsíce od provedení změny.
3. Pobočka má zpracovanou metodu sběru aktuálních dat a informací požadovaných BBBSI a poskytuje je v návaznosti na datумы.

2 Program

2.1 Poslání dobrovolnické činnosti

Poslání a aktivity pobočky vytváří a podporují pozitivní, bezpečný a dlouhotrvající vztah mezi dobrovolníkem a potřebným dítětem.

2.2 Dohoda o dobrovolnické spolupráci

Pobočka má uzavřenou dohodu o spolupráci s každou partnerskou organizací ve které bude poskytovat svoje služby. Tato dohoda by měla obsahovat alespoň základní popis, jak bude program začleňován, odpovědnosti každé ze stran a používání znaku BBSI.

2.3 Výroční zpráva

Rada pobočky obdrží výroční zprávy všech poskytujících organizací, potvrzující dodržování aktuálních standardů BBBSI.

2.4 Ochrana dítěte

Všechny aktivity pobočky jsou v souladu s národními zákony týkajícími se bezpečnosti, zneužívání, zanedbávání či násilí na dětech.

2.5 Rizikový management

Manuál poskytování služby pobočky obsahuje pravidla schválená Radou, která se vztahují na východiska rizikového managementu pro všechny organizace realizující program. Tato pravidla obsahují mimo jiné:

- a) Pravidla pro důvěrnosti a jak s nimi bude nakládáno
- b) Pravidla pro ověřování rejstříku trestů
- c) Pravidla týkající se tréninku bezpečnosti a ochrany dítěte.
- d) Pravidla pro přepravu dětí
- e) Pravidla pro vhodnost a bezpečnost aktivit dvojic
- f) Pravidla pro nakládání s informacemi o nebezpečném a nepřiměřeném chování
- g) Pravidla pro postupy v případě nesouladu s Manuálem poskytování služby
- h) Pravidla zakazující návštěvy přes noc v průběhu prvního roku fungování dvojice
- i) Pravidla pro členy Rady nebo zaměstnance vystupujících zároveň jako dobrovolníci.

2.6 Manuál poskytování služby

Pobočka má zpracovaný Manuál poskytování služby, který je k dispozici pro všechny organizace realizující program na území státu, obsahující standardy, postupy a formuláře, aby bylo zajištěno kvalitní poskytování služeb všech programů (Komunitní, Školní, Místní).

- a) Rada každoročně tento manuál schvaluje.
- b) Všechna doplnění, výjimky, revize a kulturní přizpůsobení jsou schvalována Radou s následnou aktualizací Manuálu.
- c) Pobočka má aktuální Manuál na webových stránkách tak, aby byl k dispozici pro všechny organizace v státě.

2.7 Programová kritéria

Pobočka má programová kritéria pro dobrovolnické aktivity

Programová kritéria	Komunitní	Školní	Místní
Dobrovolnost pro dítě, zákonného zástupce a dobrovolníka	ano	ano	ano
Minimální trvání dohody	1 rok	1 školní rok	1 rok
Minimální četnost kontaktů	3-4 za měsíc	týdně	týdně
Minimální trvání kontaktu	1 h	1 h	1 h

2.8 Věková kritéria

Pobočka má kritéria pro věk dobrovolníků a dětí

Věková kritéria	Komunitní	Školní	Místní
Minimální věk dobrovolníka	18	rozdíl 3 roky	18
Dítě ve dvojici	5 - 17	5 - 17	5 - 17

2.9 Přijímání dítěte

Pobočka má zpracován postup přijímání dítěte který zahrnuje

Kritéria přijímání dítěte	Komunitní	Školní	Místní
Reference třetí strany	nevyžadováno	vyžadováno (učitel)	vyžadováno (zaměstnanec)
Písemný souhlas ze strany zákon. zástupce	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Žádost	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Orientace pro dítě a zákon. zástupce	vyžadováno	vyžadováno (jen u dětí)	vyžadováno
Osobní rozhovor s dítětem	vyžadováno	nevyžadováno	vyžadováno
Osobní rozhovor se zák. zástupcem	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Písemný odborný posudek a doporučení pro dvojici	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Trénink bezpečnosti dítěte		vyžadováno (jen u dětí)	

2.10 Přijímání dobrovolníků

Pobočka má postup pro prověřování a výběr dobrovolníků který zahrnuje

Kritéria přijímání dobrovolníka	Komunitní	Školní	Místní
Žádost	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Orientace	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Osobní rozhovor	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Tři reference	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Výpis z rejstříku trestů	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Písemný odborný posudek a doporučení pro dvojici	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Trénink bezpečnosti dítěte	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno

2.11 Výcvik dobrovolníků

Pobočka provádí výcvik všech přijímaných dobrovolníků v oblastech, které jej připravují na podporu vývojových potřeb dítěte v kontextu specifického modelu programu.

V případě že trénink bezpečnosti dítěte není součástí vstupního pohovoru, je součástí výcviku.

2.12 Utváření dvojic

Pobočka má zpracován postup, který umožňuje pracovníkům vytvářet vhodné dvojice

Proces utváření	Komunitní	Školní	Místní
Písemné doporučení na dvojici	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Souhlas dítěte s dvojicí	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Souhlas rodiče s dvojicí	vyžadováno	nevyžadováno	vyžadováno
Souhlas dobrovolníka s dvojicí	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Osobní schůzka dvojice vedená pracovníkem	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno

2.13 Individuální cíle dvojice

Manuál pobočky obsahuje stanovování cílů pro každou dvojici, pravidelná hodnocení postupu jejich realizování včetně písemných zpráv minimálně jednou ročně.

2.14 Supervize dvojic

Pobočka má systém pravidelných supervizí s dobrovolníky, dětmi a zákonnými zástupci, aby mohli napomáhat rozvoji vztahu a naplňování vývojových potřeb dítěte. Zaměstnanci přijdou minimálně jednou ročně do osobního kontaktu s každým zákonným zástupcem, dobrovolníkem a dítětem dvojice.

Minimální četnost supervizí dvojic:

Supervize dvojice *	Komunitní	Školní	Místní
<i>Zákonný zástupce</i>			
První kontakt po uzavření dvojice	do 2 týdnů	do 2 týdnů	do 2 týdnů
Kontakt v průběhu prvního roku	měsíčně	nevyžadováno	měsíčně
Kontakt po prvním roce	čtvrtletně	nevyžadováno	čtvrtletně
<i>Dítě</i>			
První kontakt po uzavření dvojice	do 2 týdnů	do 2 týdnů	do 2 týdnů
Kontakt v průběhu prvního roku	měsíčně	měsíčně	měsíčně
Kontakt po prvním roce	čtvrtletně	měsíčně	měsíčně
<i>Dobrovolník</i>			
První kontakt po uzavření dvojice	do 2 týdnů	do 2 týdnů	do 2 týdnů
Kontakt v průběhu prvního roku	měsíčně	každý druhý měsíc	každý druhý měsíc
Kontakt po prvním roce	čtvrtletně	každý druhý měsíc	každý druhý měsíc
* Přijatelné formy supervize jsou: osobní, telefonický nebo emailový kontakt. Kontaktování emailem nesmí následovat ve dvou po sobě následujících měsících.			

2.15 Ukončování dvojic

Pobočka má zpracován postup ukončování dvojic který obsahuje:

Ukončování dvojice	Komunitní	Školní	Místní
Ukončovací rozhovor s dobrovolníkem *	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Ukončovací rozhovor se zákonným zástupcem *	vyžadováno	nežadováno	vyžadováno
Ukončovací rozhovor s dítětem *	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Písemná zpráva všem stranám	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno
Dokumentace důvodu ukončení dvojice	vyžadováno	vyžadováno	vyžadováno

* Rozhovory k ukončení dvojice jsou plánovány do té míry, než je dosaženo dostupnosti a vůle všech stran.

2.16 Znovu utváření dvojic

Pobočka má zpracován postup pro znovu utváření dvojic který zahrnuje:

- a) nový písemný posudek dítěte obsahující i přehodnocení předchozího vztahu,
- b) nový písemný posudek dobrovolníka obsahující doporučení, výpis z rejstříku a přehodnocení předešlého vztahu.

2.17 Dokumentace

Pobočka má systém uschovávání záznamů dokumentující veškeré aktivity vztahující se k dobrovolníkovi a dítěti od prvotního kontaktu s BBBS až k ukončení dvojice, který obsahuje:

- a) všechny dokumenty související s přijímáním a posuzováním,
- b) měsíční dokumentaci supervizích kontaktů dvojice,
- c) dokumentaci cílů a postupů k cílům,
- d) kopie veškeré korespondence dvojice.

2.18 Evaluace a výzkum

Pobočka má systém evaluace výstupů a dopadů programu na zapojené děti. Výsledky jsou každoročně sesbírány.

Pobočka souhlasí s tím, že bude informovat BBBSI o každém výzkumu, který provádí a BBBSI poskytne kopie výsledků získaných v jakémkoliv výzkumu. Pobočka souhlasí, v případě že je to možné, s účastí na výzkumech realizovaných BBBSI.

3 Fundraising

1. Pobočka má plán a fungující fundraisingové aktivity aby adekvátně zabezpečila chod programu.
2. Pobočka spolupracuje s BBBSI aby se předcházelo konfliktům v získávání financí mezi různými pobočkami.

3. Pobočka respektuje v získávání financí hranice státu včetně vyjednávání se soukromými zdroji, celospolečenskými nadacemi, zastupitelstvími, vládními orgány a jinými zdroji financování.
 - a) V případě, že finanční zdroj působí pouze na území státu a financuje programy pouze na území státu, má pobočka na tyto zdroje výhradní právo.
 - b) V případě, že finanční zdroj je mezinárodní společnost s hlavním sídlem v daném státě, pobočka má přístup k finančnímu zdroji a bude spolupracovat s BBBSI na dalších požadavcích a potřebné podpoře mimo svůj stát.
 - c) V případě, že finanční zdroj je mezinárodní společnost s hlavním sídlem mimo daný stát, pobočka bude spolupracovat s BBBSI, která bude odpovědná za jednání s touto společností.
 - d) V případě, že finanční zdroj nepůsobí v daném státě, pobočka nebude žádat o finanční zdroje bez předešlého souhlasu BBBSI.
4. Pobočka spolupracuje s BBBSI na bezpečném financování aktivit programu na regionální a mezinárodní úrovni.
5. Pobočka bere v úvahu dohody o sdílení příjmů v případech kdy jsou tyto zabezpečovány BBBSI.
6. Pobočka souhlasí s tím, že nebude podnikat takové kroky ve fundraisingu, které by mohly vést ke konfliktům s jinými pobočkami nebo BBBSI.

4 Registrovaná značka

1. Pobočka dodržuje grafické pravidla BBBSI, neprovádí žádné změny nebo úpravy bez písemného souhlasu BBBSI.
2. Pobočka používá BBBSI jako svoje jediné logo.
3. Pobočka používá název Big Brothers Big Sisters.
4. Pobočka spolupracuje s BBBSI na ochraně jména a loga.
5. Pobočka propaguje jméno, logo a značku BBBS ve všech médiích a materiálech včetně vysílání v médiích, tiskovin a osobního projevu.
6. Pobočka a každá osoba spojená s pobočkou nebude působit jako konsultant/instruktor jakýchkoli aspektů dobrovolnictví nebo organizace BBBS mimo BBBSI a poboček bez obdržení předešlého písemného souhlasu BBBSI.
7. Pobočka nebude reprodukovat, prodávat nebo sdílet odborné znalosti, materiály a metody mimo BBBSI a pobočky.
8. Pobočka bude informovat BBBSI o každém neautorizovaném užívání jména, loga nebo jiných materiálů mimo BBBSI a poboček nebo užívání napodobeniny jména či loga.
9. Se souhlasem BBBSI jej bude pobočka oficiálně reprezentovat na konferencích o dobrovolnictví a jiných.
10. Pobočka bude usilovat o zvýšení mezinárodní reputace jména BBBSI, aby bylo BBBSI uznávané a ceněno celosvětově jako leader v bezpečném a vysoce kvalitním dobrovolnickém programu jeden na jednoho.

Příloha č. 2

Aktivní regionální pobočky a koordinátoři programu Pět P k 1.1.2010

	město	organizace	koordinátor
1.	BRNO	RATOLEST BRNO, občanské sdružení	Markéta Procházková
2.	ČESKÉ BUDĚJOVICE	DC Ústav sociální práce, ZSF JU	Šárka Koubová
3.	JINDŘICHŮV HRADEC	Fakulta managementu VŠE	Jaroslava Sedláková
4.	KADAŇ	RADKA o.s.	Olga Šoltéssová
5.	KLADNO	Dobrovolnické centrum Kladno	Kateřina Kudějová
6.	KROMĚŘÍŽ	DC SPEKTRUM,o.s.	Dagmar Cruzová
7.	NERATOVICE	OSVZ MěÚ Neratovice	Daniela Vrbová
8.	NOVÉ MĚSTO NA MORAVĚ	Sdružení Nové Město na Moravě o.s.	Hana Kincová
9.	OLOMOUC	P-centrum,o.s.	Petra Chromková
10.	OPAVA	ELIM Opava	Hana Neugebauerová
11.	PÍSEK	Arkáda,o.s.	Pavla Nohejlová
12.	PLZEŇ	Totem-RDC	Vlasta Faiferlíková
13.	PRAHA	HESTIA, o.s.	Radka Koutová
14.	RYCHNOV N. KNĚŽNOU	Pedagogicko-psychologická poradna	Zdenka Ženatová
15.	TŘEBÍČ	STŘED, o.s.	Michaela Svobodová
16.	UHERSKÉ HRADIŠTĚ	Oblastní charita Uherské Hradiště	Jana Gálová
17.	UHERSKÉ HRADIŠTĚ	Maltéžská pomoc, o.p.s.	Kateřina Válková
18.	ÚSTÍ NAD LABEM	Dobrovolnické centrum	Michaela Procházková
19.	VSETÍN	Adorea – dobrovolnické centrum Vsetín, o.s.	Ivana Tomečková
20.	ZLÍN	Domek,o.s	Marie Forgačová

(zdroj: Asociace Pět P v ČR)

Příloha č. 3

Etický kodex koordinátora programu BBBS/Pět P v ČR

Etické zásady obecně

1. Koordinátor dbá na dodržování lidských práv, které jsou vyjádřeny v Listině základních práv a svobod a v Úmluvě o právech dítěte.
2. Koordinátor ctí jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, věk, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské, politické a jiné přesvědčení.
3. Koordinátor pomáhá na základě svých znalostí, dovedností a zkušeností jednotlivcům a usiluje o vysokou odbornou úroveň, přičemž poskytuje jen takové služby, které jsou specifikovány v Manuálu programu Pět P.
4. Profesní odpovědnost má prioritu před osobními zájmy.

Koordinátor a dobrovolník

1. Koordinátor respektuje dobrovolníka jako partnera se všemi právy a povinnostmi, které jsou uvedeny ve Smlouvě o spolupráci.
2. Koordinátor zajistí, aby náplň výcviku dobrovolníků byla v souladu s principy a pravidly programu Pět P. V případě, že na některou aktivitu realizovanou na výcviku nemá požadovanou kvalifikaci a zkušenost, zajistí přítomnost dalších lektorů.
3. Na výcviku dobrovolníků se koordinátor snaží poskytnout dobrovolníkům takové vzdělávání, které integruje teoretické znalosti s praktickou aplikací. Pokud se ukáže, že dobrovolník není vhodný k výkonu své budoucí role staršího kamaráda, nebude s ním sepsána Smlouva o spolupráci. Dobrovolníkovi se v tomto případě dostane srozumitelné a profesionální vysvětlení.
4. Koordinátor shromažďuje od dobrovolníka pouze data a informace nezbytně nutné pro realizaci programu Pět P. Informuje jej o jejich potřebnosti a použití. Žádnou informaci o dobrovolníkovi neposkytuje bez jeho souhlasu.
5. Koordinátor vykonává svoji roli na základě upřímných a otevřených vztahů s dobrovolníky, jimž se na tomto základě dostává jistoty, že to, co dělají, je významné a slouží dobré věci.
6. Koordinátor se snaží udržet a rozvíjet svou profesionální kompetenci, která obsahuje i supervizi dobrovolníků.

Koordinátor a klient

1. Koordinátor jedná tak, aby nebyla poškozována důstojnost a lidská práva klientů.
2. Koordinátor pomáhá se stejným úsilím všem klientům, bez jakékoliv formy diskriminace.

3. Koordinátor shromažďuje pouze data a informace nutné k výběru dvojice dítě - dobrovolník. Chrání klientova práva na soukromí a důvěrnost jeho sdělení.
4. K vytipování dvojice dítě – dobrovolník přistupuje koordinátor zodpovědně, bere v úvahu dobrovolníkovy preference, ale především potřeby a přání dítěte.
5. Koordinátor zasahuje do vztahu dítě – dobrovolník pouze tehdy, dojde-li k narušení základních pravidel programu Pět P. Vážnější problémy konzultuje koordinátor se supervizorem programu.
6. Koordinátor předchází závislosti klienta na službě.

Koordinátor a Asociace Pět P v ČR

1. Koordinátor je řádným členem Asociace Pět P v ČR a odpovědně plní své povinnosti vyplývající z cílů Asociace.
2. Koordinátor navrhuje změny v metodice programu Pět P s ohledem na co nejvyšší úroveň, snaží se aplikovat nové postupy a konstruktivně spolupracuje s ostatními koordinátory a dalšími odborníky.
3. Koordinátor respektuje nejen znalosti a zkušenosti ostatních koordinátorů, garantů i supervizorů, ale také rozdíly v jejich názorech a praktické činnosti.
4. Koordinátor poskytuje své znalosti a dovednosti ostatním koordinátorům při implementaci programu Pět P v ČR.

Koordinátor a jeho odbornost

1. Koordinátor se aktivně podílí na udržování a zvyšování své odborné připravenosti.
2. Koordinátor má právo na supervizi.
3. Koordinátor si je vědom svých profesních hranic.

DOBROVOLNÍKOVA ZPRÁVA O VZTAHU

Jméno dobrovolníka: Identifikační číslo páru:

Jméno dítěte: Datum:

Pokyny:

Formulář slouží k zaznamenání změn patrných na dítěti, se kterým se scházíte.

Následující popis nabízí objasnění položek na druhé straně tohoto formuláře. Všimněte si, že tyto položky jsou poměrně obecné. Očekává se od Vás, že budete psát zprávu na základě Vašich vlastních pozorování v rámci obecného významu těchto definic. S jakoukoliv otázkou se můžete obrátit na koordinátora programu. Pokud cítíte, že nemáte dostatek informací o dítěti, se kterým se scházíte, vyznačte to ve formuláři v kolonce „Nevím“.

Cílová oblast # 1: Důvěra

- 1) *Sebedůvěra: Víra ve schopnost něco udělat či něčeho dosáhnout.*
- 2) *Schopnost vyjádřit pocity: Je schopný si vybavit a hovořit o svých pocitech.*
- 3) *Umí dělat rozhodnutí: Svě jednání předem promýšlí a uvědomuje si následky chování.*
- 4) *Má zájmy nebo koníčky: Věnuje se aktivitám, např. čtení, sport, hudba, počítače, atd.*
- 5) *Osobní hygiena, vzhled: Obléká se vhodně, udržuje se v čistém a upraveném stavu.*
- 6) *Smysl pro budoucnost: Ví o možnostech vzdělávání a kariéry.*

Cílová oblast # 2: Schopnosti

- 7) *Přístup ke škole: Má pozitivní názor na školní docházku a na to, co se může ve škole naučit.*
- 8) *Využívá možnosti školy: Využívá knihovnu, doučovací centra.*
- 9) *Využívá možnosti okolí svého bydliště: Podílí se na úklidových aktivitách, práci v knihovně, rekreaci a pod.*
- 10) *Výsledky ve škole: Je hodnocen dobrými či lepšími se známkami.*
- 11) *Schopnost vyhnout se delikvenci: Zdržuje se chování, které je zakázané pro osobu jeho věku.*
- 12) *Schopnost vyhnout se návykovým látkám: Neužívá zakázané nebo nebezpečné látky, např. drogy, alkohol, cigarety,*
- 13) *Schopnost zabránit předčasnému rodičovství: Nechová se v sexuální oblasti tak, aby se snadno stal předčasným rodičem.*

Cílová oblast # 3: Vztahy

- 14) *Projevuje důvěru ve Vás: Nebojí se Vám důvěřovat a akceptuje Vaše návrhy.*
- 15) *Respektuje ostatní kultury: Neodsuzuje a nepodceňuje jiné etnické, rasové, jazykové či národnostní skupiny.*
- 16) *Vztah s rodinou: Reaguje dobře na ostatní členy rodiny.*
- 17) *Vztah s vrstevníky: Reaguje dobře na osoby stejného věku.*
- 18) *Vztah s jinými dospělými: Má dobré vztahy s ostatními dospělými, kteří nejsou členy rodiny.*

Dotazník je českou verzí metodiky POE organizace Big Brothers Big Sisters of America®

DOBROVOLNÍKOVA ZPRÁVA O VZTAHU

Jak byste vyjádřili změny v následujících oblastech za **posledních** _____ **měsíců?**

	<i>Mnohem lepší</i>	<i>O něco lepší</i>	<i>Stejně</i>	<i>O něco horší</i>	<i>Mnohem horší</i>	<i>Nevím</i>	<i>Není problém</i>
DŮVĚRA							
1) <i>Sebedůvěra</i>							
2) <i>Schopnost vyjádřit pocity</i>							
3) <i>Umí dělat rozhodnutí</i>							
4) <i>Má zájmy nebo koníčky</i>							
5) <i>Osobní hygiena, vzhled</i>							
6) <i>Smysl pro budoucnost</i>							
SCHOPNOSTI							
7) <i>Přístup ke škole</i>							
8) <i>Využívá možnosti školy</i>							
9) <i>Využívá možnosti okolí svého bydliště</i>							
10) <i>Výsledky ve škole</i>							
11) <i>Schopnost vyhnout se delikvenci</i>							
12) <i>Schopnost vyhnout se návykovým látkám</i>							
13) <i>Schopnost zabránit předčasnému rodičovství</i>							
VZTAHY							
14) <i>Projevuje důvěru ve Vás</i>							
15) <i>Respektuje ostatní kultury</i>							
16) <i>Vztah s rodinou</i>							
17) <i>Vztah s vrstevníky</i>							
18) <i>Vztah s jinými dospělými</i>							

Příloha č. 5

Dotazník je českou verzí metodiky POE organizace Big Brothers Big Sisters of America®

DOTAZNÍK PRO DÍTĚ

Jméno vyplňující osoby:

Identifikační číslo páru:

Jméno dítěte:

Datum:

Formulář je vyvinut organizací BBBS of Santa Cruz County, California během pilotního projektu *POE*. Tento formulář obsahuje některá z výstupních dat spojená s těmi, zachycovanými jinými nástroji posuzování.

Vzhledem k různému věku, jazykovým schopnostem a dalším vývojovým faktorům dítěte je tento formulář o něco stručnější. Současně umožní zachytit i některá další kvalitativní data a zkušenosti o dvojici.

Dotazník může být vyplněn v krajním případě i během telefonního kontaktu s dítětem.

Chceme, abys nám řekl něco o tom, jaké máš pocity z tvého staršího kamaráda/kamarádky?
Bez tvého souhlasu neřekneme nikomu nic z tohoto rozhovoru.

<i>Od doby, kdy došlo k navázání vztahu s kamarádem/kamarádkou</i>	Mnohem lepší	O něco lepší	Stejně	O něco horší	Mnohem horší
- mé známky jsou:					
- můj zájem o školu je:					
- vycházím doma s každým:					
- mí přátelé jsou:					
- moje touha učit se novým věcem je:					

Co si celkově myslíš o svém kamarádovi/kamarádce?

Co se ti nejvíce líbí na tvém kamarádovi/kamarádce?

Co bys rád změnil na tvém vztahu s kamarádem/kamarádkou?

Chceš mi říci ještě něco o tvé zkušenosti s kamarádem/kamarádkou?

Příloha č. 6

Dotazník je českou verzí metodiky POE organizace Big Brothers Big Sisters of America®

DOTAZNÍK DOBROVOLNÍKA Zpráva o sobě

Jméno dobrovolníka: Datum:

Několik uplynulých měsíců jste tvořil/a dvojici s dítětem. Rádi bychom Vás požádali o vyplnění následujícího dotazníku. Přečtěte si každý výrok a potom zakroužkujte číslo, které odpovídá úrovni Vašeho souhlasu. Ve druhé části tohoto formuláře je několik dalších otázek, které bychom chtěli zodpovědět.

Souhlasím	Nesouhlasím				
1. Zlepšil/a jsem schopnost komunikovat s dětmi	1	2	3	4	5
2. Zlepšil/a jsem své schopnosti řešit problém	1	2	3	4	5
3. Mám silnější smysl pro zodpovědnost k pomoci ostatním	1	2	3	4	5
4. Lépe rozumím problémům mladých lidí	1	2	3	4	5
5. Lépe rozumím jiným kulturám	1	2	3	4	5
6. Byla to celkově obohacující zkušenost	1	2	3	4	5
7. Domnívám se, že by se více lidí mělo stát dobrovolníky	1	2	3	4	5
8. V budoucnu budu pokračovat v nějakém typu služby pro ostatní	1	2	3	4	5
9. Budu doporučovat svým přátelům, aby se stali dobrovolníky	1	2	3	4	5

10. Jaké nové dovednosti jste se naučil/a?

11. Co se Vám nejvíce líbilo na tom, být dobrovolníkem?

12. Co bylo nejtěžší na tom, být dobrovolníkem?

13. Jak Vám tato zkušenost celkově pomohla?

14. Co jste mohl/a udělat jinak, aby to pro Vás byla ještě lepší zkušenost?

Dotazník pro regionální centra mapující současný stav realizace Pět P

1. Od kdy (rok) realizujete program Pět P?
2. Kolik za tu dobu u vás v Pět P pracovalo koordinátorů?
3. Kolik jste měli celkem dobrovolníků pro program Pět P?
4. Kolika dětem jste našli staršího kamaráda?
5. Realizujete víkendové výcviky dobrovolníků dle harmonogramu uvedeném v Manuálu programu Pět P?
6. Pořádáte společné akce dvojic (např. sportovní odpoledne či výlety) ? Jak často?
7. Pořádáte společné víkendy dvojic? Jak často?
8. Máte k dispozici supervizora na supervizi dobrovolníků?
9. Máte pravidelné supervize dobrovolníků (zhruba po 6týdnech)?
10. Má koordinátor k dispozici pravidelnou supervizi?.
11. Máte program Pět P akreditovaný dle Zákona o dobrovolnické službě?
12. Akreditovali jste program Pět P jako sociální službu dle Zákona o sociálních službách?
13. Používáte k evaluaci dotazníkový systém POE?Původní nebo upravený v roce 2004?
14. Co dalšího používáte k evaluaci?
15. Kdo vás finančně podporuje? (MV ČR, nadace, sponzoři...)
16. S jakým problémem se nejčastěji potýkáte?
17. Co se vám daří, za co se můžete pochválit?

Otázky rozhovoru pro centra, která Pět P registrovala jako sociální službu

1. Jaké jsou dle vašeho názoru základní principy programu Pět P?
2. Vidíte nějaké nedostatky v Pět P (metodické, organizační apod.)? Jaké?
3. Kam dle vašeho názoru spadá program Pět P více – do sociální pedagogiky či do sociální práce?
4. Proč jste registrovali Pět P jako sociální službu?
5. Co vám tato registrace přinesla?
6. Co jste vše museli „modifikovat“, aby mohlo být Pět P zaregistrováno jako SAS?
7. Co musíte teď dělat „navíc“?
8. Co se u vás v Pět P změnilo, když je Pět P SAS?
9. Kdybyste se měli znovu rozhodnout, zda registraci ano nebo ne, jak byste se rozhodli? Proč?

Otázky pro centra, která Pět P neregistrovala jako sociální službu

1. Jaké jsou dle vašeho názoru základní principy programu Pět P?
2. Vidíte nějaké nedostatky v Pět P (metodické, organizační apod.)? Jaké?
3. Kam dle vašeho názoru spadá program Pět P více – do oblasti sociální pedagogiky či do oblasti sociální práce?
4. Proč jste neregistrovali Pět P jako sociální službu?
5. Jaké vidíte výhody v „neregistrovaném“ Pět P?
6. Uvažujete o registraci? Proč ano? Proč ne?

Otázky ohniskové skupiny

1. Co používáte ve svém centru k evaluaci Pět P?
2. Jaké máte zkušenosti s používáním POE (původního i modifikovaného)?
3. Jak by se dalo POE upravit, aby více vyhovovalo?
4. Měla by všechna regionální centra Pět P používat stejnou metodu evaluace?
5. Jak by měla nová metoda vypadat?

Přepis ohniskové skupiny

1. Co používáte ve svém centru k evaluaci Pět P?

Forgačová - My používáme modifikované POE, je dobré. Máme problém s kolonkami – „nevím“ a „není problém“ – rodiče si s nimi neví rady.

Svobodová - POE se u nás používalo kdysi. Kvůli registraci sociální služby jsme vymýšleli nové hodnocení.

Koutová – My používáme modifikované POE. Myslíme si, že původní POE je nepoužitelné. Přesto v DC Ústí nad Labem si tento dotazník chválí. Kvůli SAS je POE dobré, i když má moc položek.

Talich - Používáme modifikované POE, ale hodnotíme až po roce - při ukončovací schůzce. Dobře zachycuje změny u dítěte.

Nohejlová – Používáme původní POE. Představovala bych si něco více citlivého. V současné době mi to připadá (a dobrovolníkům také) trochu násilné.

Břízová – co používáte v Kladně?

Kudějová - Sleduji pouze kvalitu vztahu, mám vytvořené vlastní dotazníky. Chtěla bych ale jednodušší metodu. S rodiči zhruba jsem v kontaktu 1x za 14 dní.

Chromková – my máme dotazník pro děti, ptáme se na jejich spokojenost

Šichová – my používáme vlastní dotazník pro uživatele služby, buď mluvím s rodičem nebo s dítětem. Ptám se taky na spokojenost.

Cruzová – v Kroměříži je Pět P v rámci SVP a tak hodnotí psycholog SVP, mluví s dítětem. POE jsme využívali jen jeden rok, kdy naše koordinátorka dělala svoji bakalářskou práci.

Sladká – v Plzni jsme teď Pět P začali nově, nevíme, jak to tam fungovalo dříve, ale myslím, že se používalo původní POE. Mě se ta metoda ale moc nelíbí..

Koutová – POE se neptá na kvalitu vztahu. My jsme si vytvořili k POE své dotazníčky, kde se ptáme na kvalitu vztahu. A dále se ptáme na přínos (smysl) supervizí, výcviku...

Gálová – my taky POE nepoužíváme, máme svůj evaluační dotazník pro rodiče a pro dítě.

Břízová – ještě se zeptáme novějších center..

Tomečková – teprve začínáme a co tak poslouchám a měla jsem teď možnost vidět, tak se mi POE moc nelíbí.. Ze začátku si asi uděláme svoje dotazníky.

Vrbová – my taky fungujeme krátce a raději používám telefon, mluvím s rodiči, dobrovolníky vidím na supervizi..

2. Jaké máte zkušenosti s používáním POE (původního i modifikovaného)?

Koutová – jak už jsem řekla, myslím, že 36 položek v dotazníku je hodně. Na druhou stranu zase je tam opravdu všechno, rodiče se mohou vyjádřit jak k problémům v chování, k sociálním kompetencím, tak třeba i ke zdravotní stránce.

Forgačová – my zase máme problém s kolonkami – „nevím“ a „není problém“. Co to vlastně znamená? Přikláníla bych se k tomu, aby v dotazníku bylo méně otázek a byly srozumitelnější.

Svobodová – když jsme POE používali, to původní, rodiče ani dobrovolníci si nevěděli rady s položkami Schopnost vyhnout se delikvenci a Schopnost vyhnout se předčasnému rodičovství.

Cruzová – ano, to potvrdila i naše koordinátorka ve své bakalářce, jak jsem o ní mluvila, že s tímto je problém.

Šichová – já v Ratolesti ještě nebyla, když jsme to tam používali, tak nevím.. ale když jsem to staré POE teď viděla, připadá mi divné.. ty položky..

Břízová – jak jste to měli v Praze?

Koutová - měli jsme větší problém s hodnocením od rodičů než od dobrovolníků. Přikláníla bych se k variantě s méně otázkami, ale já už jsem se o to pokoušela a bohužel se mi to nepodařilo.

Vrbová - s rodiči bývá problém, proto je pro ně lepší rozhovor než dotazník. Oslovila mě modifikace POE, kterou používají v Brně (INEX).

Břízová – možná by mohli naši koordinátoři Pět P z Budějovic říci, jak to vidí oni..

Valentová – když jsem začala dělat koordinátorku tady v Budějovicích, používalo se už modifikované POE – je pravda, že je to dlouhé.. ale rozhodně lepší než to staré..

Talich – na ukončovací schůzce si to dobrovolník, rodič i dítě tak hezky shrnou a popovídají si o tom vztahu a pak po nich chceme ještě něco zaškrtnout..

Koutová – mě se stalo, že mi dobrovolnice vyplnila modifikované POE a pak když jsem se jí zeptala, co mi k tomu vztahu ještě řekne, řekla, že nic, že mi to tam všechno zaškrtnala.. a pak tak nějak znechuceně odešla..

Chromková – mě se teda ani nezdají ty položky ze začátku (vandalismus, krádeže, toulky..), my se s tím moc nesetkáváme..

Forgačová – je fakt, že u toho se rodiče často zastaví a zdá se jim to divné..

3. Jak by se dalo POE upravit, aby více vyhovovalo?

Forgačová – já navrhuju upravit to „nevím“ a „není problém“, více to specifikovat, rodiče tomu nerozumí, neví, co zaškrtnout a já vlastně pořádně taky ne.

Chromková – možná by se ty první položky, jak jsem o nich mluvila, dali dát do jedné, nějak to shrnout.

Vrbová – no v tom POE z Brna to myslím bylo shrnuto do jedné položky. Taky si myslím, že by to stačilo. Takové rizikové až etopedické chování dle mě do Pět P už moc nepatří.

Valentová – já jsem si i všimla, že v tom novém POE se některé položky jakoby opakují, myslím, že jde o „nesamostatnost“ a opak „samostatné rozhodování“. Mě to přijde dost podobné, nebo by to chtělo více specifikovat.

Koutová – nesamostatnost může být myšlena jako nesamostatnost doma, v oblékání, ve městě. Ale chce to asi více specifikovat.

Svobodová – to brněnské POE je více pozitivní, ptá se víc na to dobré. To je mi sympatické, asi by se z toho dalo nějak vyjít.

Talich – já jsem se teď snažil něco z našeho POE vyčíst, ale tím, že se tam moc nepišou identifikační údaje, se mi to moc nepodařilo. Nedal jsem dohromady některé dvojice (které fungovaly dříve než jsem do Pět P přišel) a taky jsem nevyčetl, jak dlouho spolu byli. Navrhuju tam psát jméno dítěte i dobrovolníka, jak dlouho spolu jsou, po jak dlouhé době je to vyplněno.

Gálová – my ho nevyplňujeme, ale je moc dlouhé podle mě nepřehledné.

Šichová – trochu mě odpuzují ty položky jako enuréza a enkopréza apod. Nevím, jestli je to pro nás potřebné.

Vrbová – mě se líbí to zaškrťávání, dá se to udělat rychle a pak to kvantitativně zhodnotit.

4. Měla by všechna regionální centra Pět P používat stejnou metodu evaluace?

Forgáčová – myslím, že ano.

Šichová - My máme trochu jiný obsah, takže bychom se asi do jednotné metody „nevešli“.

Koutová - Myslím, že základ by měl být pro všechny stejný.

Cruzová - Pokud bychom chtěli s BBBSI dohodnout podmínky pokračování v členství, tak bychom museli mít jednotnou metodu evaluace.

Sladká - Pokud máme stejný manuál, tak proč bychom nemohli mít i stejnou metodu evaluace?

Tomečková – pro mě, nováčka, by bylo lepší, kdyby měli všichni stejnou, mohla bych se přiučit a konzultovat s ostatními centry.

Svobodová – já jsem taky pro jednotnou metodu, ale musí se to nějak uzpůsobit.

Kudějová – mě vyhovují ty moje dotazníky, ale pokud bude dobrá jednotná metoda, tak se jí nebráním

Gálová - A co ti, kteří mají Pět P registrováno jako SAS?

Koutová – metoda by měla být stejná pro Pět P a kdo by měl SAS, něco by si k tomu přidal..

Gálová – to zní rozumně.. Přemýšlím, aby to bylo přínosné a hlavně pro nás v praxi použitelné. V podstatě jsem taky pro jednotnou metodu s tím, že by si k tomu mohl každý něco přiložit jako nadstandard.

Valentová – pokud máme fungovat jako BBBS a máme jednotnou metodiku, evaluace tam spadá a tak se taky přikláním k jednotné metodě.

Chromková – já se taky přikláním k jednotné metodě.

Talich – zní to rozumně.. a abychom měli i data pro výstupy z programu, měla by být stejná.

Vrbová – takhle nemůžeme dokázat efektivitu programu celorepublikově, já jsem taky pro stejnou metodu pro všechny.

Nohejlová – teď je v tom takový zmatek, každý to dělá jinak. Chtěla bych též stejnou.

5. Jak by měla nová metoda vypadat?

Koutová – POE je dobré pro sociální službu, ale chtělo by to sledovat i vztah. Když bych rozdělila Pět P a sociální službu SAS, tak pro Pět P je důležitý mentoring a pro SAS zase POE. Tak udělat dvě metody?

Cruzová – ten vztah je základ, a jak bylo řečeno o mentoringu, měli bychom sledovat vývoj a kvalitu vztahu, ale to chce udělat něco nového.

Forgačová – POE má některé položky dobré, ale je jich moc.. dalo by se to zkrátit.. a pak ty položky, které se moc nedají pochopit bych vyloučila.

Valentová - já bych POE hlavně trochu přeskládala, prvně se ptala spíše na věci, které se nás týkají, a pak až na to chování jako krádeže a záškoláctví. Na to se rodiče opravdu tváří divně. Ale to co jsme slyšeli od Terezy Brumovské je zajímavé a dalo by se na tom stavět.

Nohejlová – já teď v rámci diplomky zkoumám osm dimenzí vztahu podle Hindeho, je to zaměřené opravdu na kvalitu toho vztahu, např. jak jsou si blízcí, zda se společně smějí, jak si své kamarádství představují dál.. možná by se dalo z toho nějak vyjít. Mohl by to být podklad pro dotazník.

Talich – asi by metodu, která by zkoumala kvalitu vztahu, chtělo postavit na nějakém výzkumu, ne na teorii, co víme o mentoringu.

Cruzová – modifikované POE ve 2004 vzniklo hlavně na základě zkušeností koordinátorů, píli tady Bohdanky a její kolegyně Aleny, myslím, že spolupracovali i s psychology. Ale abychom měli kvalitní metodu, chtělo by to sledovat opravdu kvalitu a vývoj vztahu.

Chromková – sledovat vztah by ale chtělo kontinuálně, ale to je hrozně náročné časově, pro koordinátora.

Koutová – při představě, že máme 60 dvojic, tak si to nedovedu představit, to bychom nedělali nic jiného, než hodnotili.

Břízová – to je pravda, bylo by to jistě náročné, pojďme se ještě vrátit k tomu, jak by měla nová metoda vypadat..

Sladká – podle toho, co jsme dnes slyšeli o mentoringu, o vztahu dítěte a dobrovolníka, tak by se mi líbila metoda založená na sledování vztahu a něco z POE.

Šichová – u POE ale nemůžeme prokázat, zda je případné zlepšení díky programu či je to způsobeno jinými vlivy. Děti rostou, jdou do puberty, z něčeho můžou zase vyrůst.

Gálová – jak to tak poslouchám, mě by se líbila úplně nová metoda, která by fakt sledovala kvalitu vztahu a k tomu by se připojilo POE, ale muselo by se trochu přetransformovat.

Kudějová – my jsme taky SAS a POE neděláme, my ho nepotřebujeme. Jsem pro novou metodu založenou na teorii mentoringu.

Forgačová – dobře se to poslouchá, ale to je asi otázka delší doby.

Koutová – a kdo to hlavně udělá?

Břízová – to je asi největší otázka☺. Pojdme si to tedy v krátkosti shrnout. Je škoda zatratit úplně POE, ale chce jej zkrátit, trochu ještě modifikovat (že by inspirace z Brna Inexu?), jsou to data, která jsou dobrá v případě, že jde o sociální službu. Bylo by dobré ale k tomu vytvořit druhou část, která by mapovala kvalitu vztahu. To ale musí vycházet nejlépe z praktických zkušeností, jak kvalitní mentoringový vztah vypadá (v naší republice!). Chtěl by ještě někdo něco dodat, doplnit? Já vám tedy všem děkuji za vaše názory a připomínky, které jsou cenné především proto, že jsou přímo z praxe. Doufám, že se nám podaří v budoucnu vytvořit takovou evaluační metodu, která by byla srozumitelná a přínosná pro všechny. Děkuji.

Dotazník Asociace Pět P v ČR

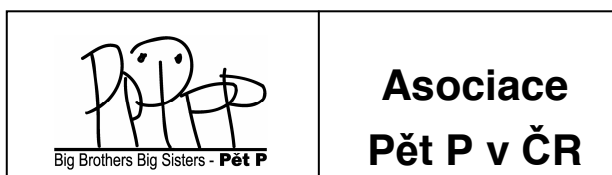
Jméno dítěte:.....

Datum:.....

	Mnohem lepší	O něco lepší	Stejně	O něco horší	Mnohem horší	Nevím	Není problém
CHOVÁNÍ							
1) Záškoláctví							
2) Toulky							
3) Lhaní							
4) Agresivita							
5) Krádeže							
6) Vandalismus							
7) Odmouvavost							
8) Používání nevhodných slovních výrazů							
9) Nepořádnost							
10) Sebepoškozování							
11) Nesoustředěnost							
SOCIÁLNÍ OBLAST							
12) Dostatek kamarádů							
13) Má zájmy a koníčky							
14) Trávení volného času v negativní partě							
15) Celková situace v rodině							
16) Začlenění do školního kolektivu							

	<i>Mnohem lepší</i>	<i>O něco lepší</i>	<i>Stejně</i>	<i>O něco horší</i>	<i>Mnohem horší</i>	<i>Nevím</i>	<i>Není problém</i>
17) <i>Problémy s učením</i>							
18) <i>Vztah pedagoga (učitelky) k dítěti</i>							
19) <i>Dítě šikanuje vrstevníky</i>							
20) <i>Dítě je šikanováno</i>							
OSOBNOST DÍTĚTE A JEHO SOMATIKA							
21) <i>Zájem o nové věci</i>							
22) <i>Sebedůvěra</i>							
23) <i>Schopnost vyjádřit pocity.</i>							
24) <i>Samostatné rozhodování</i>							
25) <i>Úzkostnost</i>							
26) <i>Přílišné upnutí se na jinou osobu (fixace)</i>							
27) <i>Nesamostatnost</i>							
28) <i>Rozmazlenost</i>							
29) <i>Únava dítěte</i>							
30) <i>Citová labilita (uplakanost, náladovost, vzteklost)</i>							
31) <i>Pocit méněcennosti</i>							
32) <i>Enuréza a enkopréza (pomočování, únik stolice)</i>							
33) <i>Tiky</i>							
34) <i>Koktavost</i>							
35) <i>Okusování nehtů</i>							
36) <i>Bolesti břicha</i>							

Prostor pro vaše další vyjádření (jiné změny v chování dítěte):

DOHODA O SPOLUPRÁCI NA PROGRAMU PĚT P (pro „staré“ pobočky)

uzavření mezi

Asociací Pět P v ČR
zaregistrované MV ČR pod č.: KS/1-1/47504/01-R
se sídlem: Na Poříčí 12, 115 30 Praha 1
kontaktní adresa: Husovo nám. 229, 767 01 Kroměříž
zastoupené statutárním zástupcem: PhDr. Dagmar Cruzovou
IČO: 26537664
(dále jen "Asociace")

a

regionální pobočkou.....
se sídlem:
zastoupené statutárním zástupcem:
IČO:
(dále jen „pobočka“)

čl. I.

Vymezení programu Pět P

- 1) Program **Pět P** je sociálně preventivní program pro děti postavený na principu dobrovolného vztahu mezi dítětem a dospělým dobrovolníkem.
- 2) Program Pět P v České republice je národní variantou celosvětového mentoringového programu Big Brothers Big Sisters.
- 3) Jednotlivé regionální pobočky Pět P zastřešuje Asociace Pět P v ČR, která je od roku 2001 certifikovaným členem Big Brothers Big Sisters International.
- 4) Asociace Pět P v ČR je Národním koordinačním centrem pro všechny regionální pobočky.

Cíle dohody

- 1) Cílem dohody je rozvoj programu **Pět P** v dalším regionu České republiky pod metodickým vedením Asociace.
- 2) Cílem dohody je vymezení podmínek, za nichž obě smluvní strany budou na programu **Pět P** spolupracovat.

čl. II.

Závazky Asociace

- 1) Asociace se zavazuje podporovat rozvoj programu Pět P ve spolupráci s druhou smluvní stranou (pobočkou).
- 2) Asociace poskytne smluvnímu partnerovi metodiku programu Pět P, včetně potřebných konzultací a stáží.
- 3) Asociace na základě této dohody poskytne smluvnímu partnerovi práva k používání názvu, loga, metodických a evaluačních materiálů programu Pět P. Název a logo programu jsou přihlášeny u Úřadu průmyslového vlastnictví jako ochranná známka č. 228797, spis. značka 148716.

- 4) Asociace se zavazuje zorganizovat minimálně jednou ročně členské shromáždění.
- 5) Zástupci Asociace jsou oprávněni se zúčastnit všech aktivit pořádaných druhou smluvní stranou v rámci programu Pět P.
- 6) Asociace je oprávněna zrealizovat tzv. obsahový audit programu Pět P v pobočce po prvním roce realizace Pět P, a dále na požádání regionální pobočky, či kdykoliv z důvodů hodných zřetele ze strany Asociace.

čl. III.

Závazky pobočky

- 1) Pobočka se zavazuje realizovat program Pět P ve spolupráci s druhou smluvní stranou.
- 2) Pobočka se zavazuje realizovat program v souladu s metodikou programu Pět P, popsanou v Manuálu programu Pět P.
- 3) Pobočka se podpisem této smlouvy stává řádným členem Asociace.
- 4) Pobočka se zavazuje na všech materiálech programu Pět P uvádět kromě názvu a loga programu i logo Asociace. V odůvodněných případech může Výbor Asociace schválit výjimku.
- 5) Pobočka se zavazuje k účasti na členských shromážděních Asociace, pořádaných druhou smluvní stranou. V případě, že účast není možná, koordinátor pobočky je povinen spojit se telefonicky či e-mailem s předsedou Asociace.
- 6) Pobočka se zavazuje, že pojistí všechny aktivní dobrovolníky programu Pět P pro případ odpovědnosti pojištěného dobrovolníka za škodu, způsobenou jiné osobě úrazem, nemocí, poškozením, zničením nebo pohřešováním či ztrátou věci při výkonu činnosti dobrovolníka.
- 7) Pobočka se zavazuje pravidelně dodávat přehled informací, kontaktů a jmen pro prezentaci na www.petp.cz, popř. pro další účely Asociace.
- 8) Pobočka je zodpovědná v případě ukončení či přerušení programu Pět P zabezpečit osobní data o klientele programu a přestat užívat název a loga programu Pět P (ochrannou známku) a o těchto krocích neprodleně informovat Asociaci.
- 9) Pobočka se zavazuje naplnit a doložit kopií Asociaci alespoň jeden z bodů a) – c) uvedených níže, a to do 2 měsíců od podpisu této smlouvy.
 - a. Pobočka si zajistí pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí.
 - b. Pobočka si akredituje program Pět P dle zákona č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů.
 - c. Pobočka zaregistruje program Pět P jako sociální službu dle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, a to jako Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi dle § 65.

čl. IV.

Závazky obou smluvních stran

- 1) Obě smluvní strany se zavazují, že se budou navzájem informovat o všech skutečnostech rozhodujících pro realizaci programu Pět P, např. o ukončení realizace Pět P v regionu či včetně změny kontaktů na obou stranách.
- 2) Obě smluvní strany se zavazují, že budou aktivně spolupracovat na dalším kvalitním rozvoji programu Pět P v regionu.

čl. V.

Koordinátoři programu

- 1) Národním koordinátorem programu Pět P za Asociaci je PhDr. Dagmar Cruzová.
- 2) Koordinátorem programu za pobočku je:
 - Jméno a příjmení:
 - Telefon a e-mail:
 - Adresa místa realizace Pět P:
- 3) V případě změny koordinátora či adresy místa realizace Pět P je pobočka povinna informovat písemně nebo e-mailem Asociaci.

čl. VI.

Platnost smlouvy, odstoupení a zánik smlouvy

- 1) Tato smlouva nabývá platnosti a účinnosti dnem jejího podpisu smluvními stranami, je uzavírána na dobu neurčitou.
- 2) Asociace je oprávněna písemně odstoupit od této smlouvy, jestliže pobočka závažným způsobem nebo opakovaně přes upozornění porušuje povinnosti uvedené v čl. III. odst. 2, 4 a 9 smlouvy. Odstoupení od smlouvy nabývá účinnosti dnem jeho doručení druhé ze smluvních stran.
- 3) Pobočka je oprávněna písemně vypovědět tuto smlouvu z jakéhokoliv důvodu, přičemž je povinna tuto skutečnost oznámit Asociaci. Výpovědní lhůta činí jeden měsíc a počíná běžet dnem následujícím po dni doručení druhé ze smluvních stran.
- 4) Ukončení dohody je také možné po vzájemné dohodě obou stran, nebo na základě písemné výpovědi jedné strany s měsíční výpovědní lhůtou.

čl. VII.

Závěrečná ustanovení

- 1) Tato dohoda je vyhotovena ve dvou exemplářích přičemž každá smluvní strana obdrží po jednom.
- 2) Tato smlouva nahrazuje Dohodu o spolupráci na programu Pět P uzavřenou mezi HESTIA, o.s. a pobočkou.
- 3) Jakékoliv dodatky a změny této dohody jsou platné pouze po projednání oběma smluvními stranami, včetně písemného stvrzení těchto dodatků a změn.
- 4) Smluvní strany prohlašují, že se s obsahem této smlouvy seznámily a že je projevem jejich svobodné a vážné vůle prosté omylu, což níže stvrzují svým podpisem

V

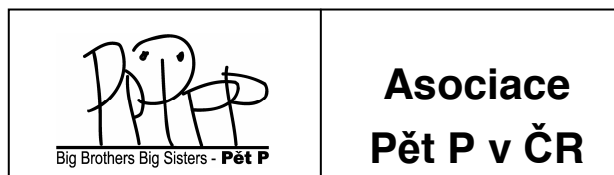
V

Datum:.....

Datum:.....

.....
PhDr. Dagmar Cruzová
Předsedkyně Výboru Asociace Pět P v ČR

.....
statutární zástupce pobočky

DOHODA O SPOLUPRÁCI NA PROGRAMU PĚT P (pro „nové“ pobočky)

uzavření mezi

Asociací Pět P v ČR
zaregistrované MV ČR pod č.: KS/1-1/47504/01-R
se sídlem: Na Poříčí 12, 115 30 Praha 1
kontaktní adresa: Husovo nám. 229, 767 01 Kroměříž
zastoupené statutárním zástupcem: PhDr. Dagmar Cruzovou
IČO: 26537664
(*dále jen "Asociace"*)

a

regionální pobočkou.....
se sídlem:
zastoupené statutárním zástupcem:
IČO:
(*dále jen „pobočka“*)

čl. I.

Vymezení programu Pět P

- 1) Program **Pět P** je sociálně preventivní program pro děti postavený na principu dobrovolného vztahu mezi dítětem a dospělým dobrovolníkem.
- 2) Program Pět P v České republice je národní variantou celosvětového mentoringového programu Big Brothers Big Sisters.
- 3) Jednotlivé regionální pobočky Pět P zastřešuje Asociace Pět P v ČR, která je od roku 2001 certifikovaným členem Big Brothers Big Sisters International.
- 4) Asociace Pět P v ČR je Národním koordináčním centrem pro všechny regionální pobočky.

5) Cíle dohody

- 1) Cílem dohody je rozvoj programu **Pět P** v dalším regionu České republiky pod metodickým vedením Asociace.
- 2) Cílem dohody je vymezení podmínek, za nichž obě smluvní strany budou na programu **Pět P** spolupracovat.

čl. II.

Závazky Asociace

- 1) Asociace se zavazuje podporovat rozvoj programu Pět P ve spolupráci s druhou smluvní stranou (pobočkou).
- 2) Asociace poskytne smluvnímu partnerovi metodiku programu Pět P, včetně potřebných konzultací a stáží.
- 3) Asociace na základě této dohody poskytne smluvnímu partnerovi práva k používání názvu, loga, metodických a evaluačních materiálů programu Pět P. Název a logo programu jsou přihlášeny u Úřadu průmyslového vlastnictví jako ochranná známka č. 228797, spis. značka 148716.
- 4) Asociace se zavazuje zorganizovat minimálně jednou ročně členské shromáždění.

- 5) Zástupci Asociace jsou oprávněni se zúčastnit všech aktivit pořádaných druhou smluvní stranou v rámci programu Pět P.
- 6) Asociace je oprávněna zrealizovat tzv. obsahový audit programu Pět P v pobočce po prvním roce realizace Pět P, a dále na požádání regionální pobočky, či kdykoliv z důvodů hodných zřetele ze strany Asociace.

čl. III.

Závazky pobočky

- 1) Pobočka se zavazuje realizovat program Pět P ve spolupráci s druhou smluvní stranou.
- 2) Pobočka se zavazuje realizovat program v souladu s metodikou programu Pět P, popsanou v Manuálu programu Pět P.
- 3) Pobočka se podpisem této smlouvy stává řádným členem Asociace.
- 4) Pobočka se zavazuje na všech materiálech programu Pět P uvádět kromě názvu a loga programu i logo Asociace. V odůvodněných případech může Výbor Asociace schválit výjimku.
- 5) Pobočka se zavazuje k účasti na členských shromážděních Asociace, pořádaných druhou smluvní stranou. V případě, že účast není možná, koordinátor pobočky je povinen spojit se telefonicky či e-mailem s předsedou Asociace.
- 6) Pobočka se zavazuje, že pojistí všechny aktivní dobrovolníky programu Pět P pro případ odpovědnosti pojištěného dobrovolníka za škodu, způsobenou jiné osobě úrazem, nemocí, poškozením, zničením nebo pohřešováním či ztrátou věci při výkonu činnosti dobrovolníka.
- 7) Pobočka se zavazuje pravidelně dodávat přehled informací, kontaktů a jmen pro prezentaci na www.petp.cz, popř. pro další účely Asociace.
- 8) Pobočka je zodpovědná v případě ukončení či přerušení programu Pět P zabezpečit osobní data o klientele programu a přestat užívat název a loga programu Pět P (ochrannou známku) a o těchto krocích neprodleně informovat Asociaci.
- 9) Pobočka se zavazuje naplnit a doložit kopií Asociaci alespoň jeden z bodů a) – c) uvedených níže, a to do 2 měsíců od podpisu této smlouvy.
- 10) Pobočka si zajistí pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí.
- 11) Pobočka si akredituje program Pět P dle zákona č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů.
- 12) Pobočka zaregistruje program Pět P jako sociální službu dle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, a to jako Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi dle § 65.

čl. IV.

Závazky obou smluvních stran

- 1) Obě smluvní strany se zavazují, že se budou navzájem informovat o všech skutečnostech rozhodujících pro realizaci programu Pět P, např. o ukončení realizace Pět P v regionu či včetně změny kontaktů na obou stranách.
- 2) Obě smluvní strany se zavazují, že budou aktivně spolupracovat na dalším kvalitním rozvoji programu Pět P v regionu.

čl. V.

Koordinátoři programu

- 1) Národním koordinátorem programu Pět P za Asociaci je PhDr. Dagmar Cruzová.
- 2) Koordinátorem programu za pobočku je:
Jméno a příjmení:
Telefon a e-mail:
Adresa místa realizace Pět P:
- 3) V případě změny koordinátora či adresy místa realizace Pět P je pobočka povinna informovat písemně nebo e-mailem Asociaci.

čl. VI.

Platnost smlouvy, odstoupení a zánik smlouvy

- 1) Tato smlouva nabývá platnosti a účinnosti dnem jejího podpisu smluvními stranami, je uzavírána na dobu neurčitou.
- 2) Asociace je oprávněna písemně odstoupit od této smlouvy, jestliže pobočka závažným způsobem nebo opakovaně přes upozornění porušuje povinnosti uvedené v čl. III. odst. 2, 4 a 9 smlouvy. Odstoupení od smlouvy nabývá účinnosti dnem jeho doručení druhé ze smluvních stran.
- 3) Pobočka je oprávněna písemně vypovědět tuto smlouvu z jakéhokoliv důvodu, přičemž je povinna tuto skutečnost oznámit Asociaci. Výpovědní lhůta činí jeden měsíc a počíná běžet dnem následujícím po dni doručení druhé ze smluvních stran.
- 4) Ukončení dohody je také možné po vzájemné dohodě obou stran, nebo na základě písemné výpovědi jedné strany s měsíční výpovědní lhůtou.

čl. VII.

Přechodná ustanovení

- 1) Před uzavřením této smlouvy je pobočka povinna absolvovat školení o cílech, principech a pravidlech programu Pět P v Národním koordináčním centru Asociace.
- 2) Pobočka je povinna před uzavřením této smlouvy zajistit materiální i personální oblast ke zdárné realizaci programu Pět P.
- 3) Pobočka je povinna minimálně půl roku od uzavření smlouvy být v kontaktu s již fungující pobočkou Pět P a absolvovat v něm dvoudenní stáž (pobočku určí předseda Výboru Asociace).
- 4) Pobočka je povinna před svým prvním výcvikem dobrovolníků absolvovat jeden výcvik dobrovolníků v již fungující pobočce Pět P (pobočku určí předseda Výboru Asociace).
- 5) Pobočka je povinná se účastnit členského shromáždění Asociace Pět P v nejbližším možném termínu.

čl. VIII.

Závěrečná ustanovení

- 1) Tato dohoda je vyhotovena ve dvou exemplářích přičemž každá smluvní strana obdrží po jednom.
- 2) Tato smlouva nahrazuje Dohodu o spolupráci na programu Pět P uzavřenou mezi HESTIA, o.s. a pobočkou.
- 3) Jakékoliv dodatky a změny této dohody jsou platné pouze po projednání oběma smluvními stranami, včetně písemného stvrzení těchto dodatků a změn.
- 4) Smluvní strany prohlašují, že se s obsahem této smlouvy seznámily a že je projevem jejich svobodné a vážné vůle prosté omylu, což níže stvrzují svým podpisem

V

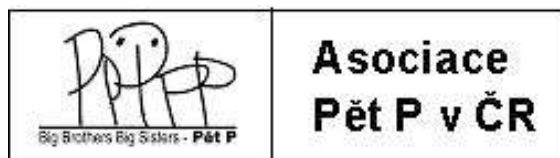
V

Datum:.....

Datum:.....

.....
PhDr. Dagmar Cruzová
Předsedkyně Výboru Asociace Pět P v ČR

.....
statutární zástupce pobočky

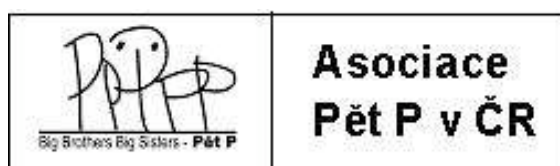
DOTAZNÍK DOBROVOLNÍKA

Jméno dobrovolníka:

Datum:

Několik uplynulých měsíců jsi tvořil/a dvojici s dítětem. Rádi bychom Tě požádali o vyplnění následujícího dotazníku. Přečti si každý výrok a potom zakroužkuj číslo, které se nejvíce blíží Tvému názoru. Ve druhé části tohoto formuláře je několik dalších otázek, které bychom chtěli zodpovědět.

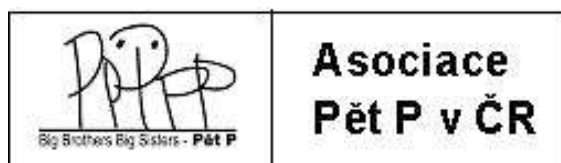
	Souhlasím		Nesouhlasím		
1. Zlepšil/a jsem schopnost komunikovat s dětmi.	1	2	3	4	5
2. Mám větší smysl pro zodpovědnost.	1	2	3	4	5
3. Lépe rozumím problémům mladších.	1	2	3	4	5
4. Byla to celkově obohacující zkušenost.	1	2	3	4	5
5. Také v budoucnu bych se chtěl/a věnovat dobrovolnické činnosti.	1	2	3	4	5
6. Budu doporučovat svým přátelům, aby se stali dobrovolníky.	1	2	3	4	5
7. Naučil/a jsi se něčemu novému?					
8. Co se Ti nejvíce líbilo na tom být dobrovolníkem?					
9. Co bylo nejtěžší na tom být dobrovolníkem?					
10. Jak Tě vnímalo Tvoje okolí v roli dobrovolníka?					

Dotazníček pro dítě zařazené v programu Pět P – 1.

Představ si, že máš před sebou kouzelnou krabici a máš možnost do ní vše odložit. Čeho se chceš zbavit? (vlastnost, problém, nedostatek... cokoli)

Představ si, že máš před sebou kouzelnou skleněnou kouli a můžeš si cokoliv přát. Co chceš získat? (schopnost, vlastnost, dovednost, kamarády, věc, známky ve škole... cokoli)

Dotazníček pro dítě zařazené v programu Pět P – 2.

- Vyhoď do kouzelné krabice to, čeho ses za ten rok zbavil...

- Namaluj nebo napiš do kouzelné skleněné koule, co jsi získal...

- Jak a v čem ti pomohl, poradil tvůj starší kamarád? Co ses s ním naučil?

- V čem by ses chtěl podobat svému staršímu kamarádovi? Co se ti na něm líbí?

- Čeho si na něm ceníš? A co si asi myslí starší kamarád o tobě?

- Je nějaká věta, kterou ti kamarád často říkal?

- Jaký si pamatuješ zážitek se starším kamarádem? Co tě nejvíce bavilo?

- Je něco, co jsi Ty udělal pro svého kamaráda?

Příloha č. 17

Dotazník Asociace Pět P v ČR 2010

**Asociace
Pět P v ČR**

Kdo vyplňuje? rodič – dobrovolník – koordinátor – učitel – odborník (*prosím zaškrtněte*)

Jméno vyplňující osoby.....

Jméno dítěte:..... Věk dítěte:.....

Jméno dobrovolníka:..... Věk dobrovolníka:.....

Vyplněno za dobu (počet měsíců):..... Datum vyplnění:.....

	<i>Mnohem lepší</i>	<i>O něco lepší</i>	<i>Stejně</i>	<i>O něco horší</i>	<i>Mnohem horší</i>	<i>Nedovedu posoudit</i>	<i>Netýkalo se nás a netýká¹</i>
RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ							
1) <i>Záškoláctví</i>							
2) <i>Toulky</i>							
3) <i>Agresivita</i>							
4) <i>Krádeže</i>							
5) <i>Vandalismus</i>							
6) <i>Trávení volného času v negativ. partě</i>							
7) <i>Dítě šikanuje vrstevníky</i>							
PROBLÉMY V CHOVÁNÍ							
8) <i>Lhaní</i>							
9) <i>Odmouvavost</i>							
10) <i>Použití nevhodných slovních výrazů</i>							
11) <i>Nepořádnost</i>							
12) <i>Sebepoškozování</i>							
13) <i>Nesoustředěnost</i>							
SOCIÁLNÍ ADAPTACE							
14) <i>Dostatek kamarádů</i>							
15) <i>Má zájmy a koníčky</i>							
16) <i>Celková situace v rodině</i>							
17) <i>Dítě je šikanováno</i>							

¹ Netýkalo se nás při vstupu do programu Pět P a ani nyní se nás netýká.

	<i>Mnohem lepší</i>	<i>O něco lepší</i>	<i>Stejně</i>	<i>O něco horší</i>	<i>Mnohem horší</i>	<i>Nedovedu posoudit</i>	<i>Netýkalo se nás a netýká²</i>
ŠKOLA							
18)	<i>Začlenění do školního kolektivu</i>						
19)	<i>Problémy s učáním</i>						
20)	<i>Vztah pedagoga (učitelky) k dítěti</i>						
OSOBNÍ KOMPETENCE							
21)	<i>Zájem o nové věci</i>						
22)	<i>Sebedůvěra</i>						
23)	<i>Schopnost vyjádřit pocity</i>						
24)	<i>Samostatné rozhodování</i>						
OSOBNÍ PROBLÉMY							
25)	<i>Úzkostnost</i>						
26)	<i>Přílišné upnutí se na jinou osobu (fixace)</i>						
27)	<i>Nesamostatnost</i>						
28)	<i>Rozmazlenost</i>						
29)	<i>Únava dítěte</i>						
30)	<i>Citová labilita (uplakanost, náladovost, vzteklost)</i>						
31)	<i>Pocit méněcennosti</i>						
SOMATICKE PROBLÉMY							
32)	<i>Enuréza a enkopréza</i>						
33)	<i>Tiky</i>						
34)	<i>Koktavost</i>						
35)	<i>Okusování nehtů</i>						
36)	<i>Bolesti břicha</i>						

Prostor pro vaše další vyjádření (jiné změny v chování dítěte):

² Netýkalo se nás při vstupu do programu Pět P a ani nyní se nás netýká.

Etický kodex koordinátora programu BBBS/Pět P v ČR

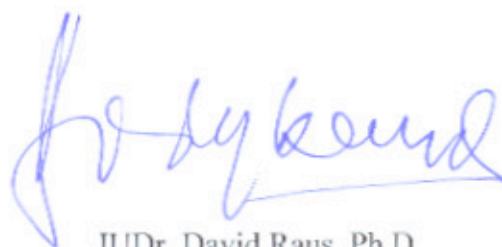
Stanovisko

K žádosti Mgr. Bohdany Břízové, která k rámcovému stanovisku ohledně souladu s právními předpisy předložila „Etický kodex koordinátora programu BBBS/Pět P v ČR“, jež by měl podle návrhu uvedené autorky obsaženého v její disertační práci „Zhodnocení efektivity sociálně preventivního programu Pět P v České republice a jeho vývoj“ tvořit součást tzv. Manuálu programu Pět P, lze konstatovat následující:

Komunitární, mezinárodní ani vnitrostátní tuzemská právní úprava neobsahuje žádná závazná standardizační pravidla pro tvorbu ani pro podmínky implementace obdobných etických kodexů ve zvolené oblasti mentoringu. To sice může v praxi vyvolat aplikační úskalí spojená s vymahatelností dodržování pravidel stanovených v uvedeném etickém kodexu, zvláště nejsou-li otázky takové vymahatelnosti upraveny ani mimonormativně (v uvedeném kodexu či mimo něj), nicméně žádný ze shora uvedených právních řádů **nebrání přijetí takového etického kodexu ani jeho praktické implementaci.**

Způsob samotného zpracování navrhovaných pravidel a způsob jejich následného zahrnutí do uvedeného etického kodexu odpovídá obdobným oborovým kodifikacím, pro jejichž aplikaci se vyžaduje v rámci oblasti, na kterou dopadají, vyšší stupeň autoregulace, což se zřejmě pro efektivní aplikaci pravidel obsažených v uvedeném kodexu předpokládá i v tomto případě. **Přijetí kodexu ani pravidla obsažená v navrhovaném kodexu nevykazují znaky rozporu s právními předpisy.**

V Brně dne 12. dubna 2010

JUDr. David Raus, Ph.D.

Autor stanoviska, které vyjadřuje jeho osobní názor k návrhu etického kodexu obsaženému v disertační práci „Zhodnocení efektivity sociálně preventivního programu Pět P v České republice a jeho vývoj“, přednáší právní obory pro Právnickou fakultu Masarykovy univerzity, Vysokou školu NEWTON College a Metropolitní univerzitu Praha.

Tabulka č. 27 - Četnosti odpovědí na jednotlivé položky

		Doba trvání vztahu – 1. rok							Doba trvání vztahu – 2. rok						
		mnohem lepší	o něco lepší	stejně	o něco horší	mnohem horší	není problém	nevím	mnohem lepší	o něco lepší	stejně	o něco horší	mnohem horší	není problém	nevím
1. Sebedůvěra	dobrovolníci	6 10,2%	26 44,1%	17 28,8%	1 1,7%	0 0,0%	7 11,9%	2 3,4%	16 11,4%	64 45,7%	38 27,1%	0 0,0%	0 0,0%	13 9,3%	9 6,4%
	rodiče	4 13,3%	14 46,7%	11 36,7%	0 0,0%	0 0,0%	1 3,3%	0 0,0%	14 21,9%	27 42,2%	19 29,7%	2 3,1%	0 0,0%	1 1,6%	1 1,6%
2. Schopnost vyjádřit pocity	dobrovolníci	4 6,8%	33 55,9%	18 30,5%	1 1,7%	0 0,0%	2 3,4%	1 1,7%	21 14,9%	60 42,6%	42 29,8%	0 0,0%	0 0,0%	6 4,3%	12 8,5%
	rodiče	1 3,3%	14 46,7%	15 50,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	5 7,8%	31 48,4%	21 32,8%	1 1,6%	0 0,0%	5 7,8%	1 1,6%
3. Umí dělat rozhodnutí	dobrovolníci	1 1,7%	17 28,8%	28 47,5%	4 6,8%	0 0,0%	3 5,1%	6 10,2%	6 4,3%	44 31,4%	60 42,9%	3 2,1%	0 0,0%	6 4,3%	21 15,0%
	rodiče	3 10,0%	9 30,0%	18 60,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	6 9,4%	22 34,4%	31 48,4%	1 1,6%	0 0,0%	1 1,6%	3 4,7%
4. Má zájmy nebo koníčky	dobrovolníci	2 3,4%	19 32,8%	29 50,0%	0 0,0%	1 1,7%	6 10,3%	1 1,7%	11 7,8%	52 36,9%	57 40,4%	3 2,1%	0 0,0%	13 9,2%	5 3,5%
	rodiče	3 10,0%	12 40,0%	12 40,0%	1 3,3%	0 0,0%	2 6,7%	0 0,0%	8 12,7%	26 41,3%	26 41,3%	2 3,2%	0 0,0%	1 1,6%	0 0,0%
5. Osobní hygiena, vzhled	dobrovolníci	2 3,4%	5 8,5%	31 52,5%	0 0,0%	0 0,0%	18 30,5%	3 5,1%	6 4,2%	17 12,0%	68 47,9%	0 0,0%	0 0,0%	47 33,1%	4 2,8%
	rodiče	1 3,3%	11 36,7%	17 56,7%	0 0,0%	0 0,0%	1 3,3%	0 0,0%	9 14,1%	16 25,0%	34 53,1%	0 0,0%	0 0,0%	5 7,8%	0 0,0%
6. Smysl pro budoucnost	dobrovolníci	3 5,2%	9 15,5%	26 44,8%	3 5,2%	0 0,0%	1 1,7%	16 27,6%	6 4,2%	38 26,8%	45 31,7%	2 1,4%	0 0,0%	9 6,3%	42 29,6%
	rodiče	2 6,7%	7 23,3%	16 53,3%	2 6,7%	0 0,0%	1 3,3%	2 6,7%	6 9,4%	23 35,9%	23 35,9%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	12 18,8%
7. Přístup ke škole	dobrovolníci	0 0,0%	16 27,1%	29 49,2%	4 6,8%	0 0,0%	2 3,4%	8 13,6%	7 5,0%	34 24,1%	54 38,3%	9 6,4%	2 1,4%	9 6,4%	26 18,4%
	rodiče	2 6,7%	8 26,7%	10 33,3%	5 16,7%	0 0,0%	5 16,7%	0 0,0%	9 14,1%	25 39,1%	20 31,3%	6 9,4%	1 1,6%	3 4,7%	0 0,0%
8. Využívá možnosti školy	dobrovolníci	0 0,0%	5 8,8%	35 61,4%	1 1,8%	0 0,0%	1 1,8%	15 26,3%	0 0,0%	20 14,4%	59 42,4%	4 2,9%	0 0,0%	7 5,0%	49 35,3%
	rodiče	0 0,0%	5 16,7%	21 70,0%	1 3,3%	0 0,0%	2 6,7%	1 3,3%	6 9,5%	13 20,6%	36 57,1%	1 1,6%	2 3,2%	1 1,6%	4 6,3%
9. Využívá možnosti okolí bydliště	dobrovolníci	1 1,7%	12 20,3%	27 45,8%	2 3,4%	0 0,0%	5 8,5%	12 20,3%	1 0,7%	25 17,7%	60 42,6%	3 2,1%	0 0,0%	7 5,0%	45 31,9%
	rodiče	2 6,7%	5 16,7%	19 63,3%	0 0,0%	0 0,0%	2 6,7%	2 6,7%	1 1,6%	14 22,2%	38 60,3%	5 7,9%	1 1,6%	2 3,2%	2 3,2%
10. Výsledky ve škole	dobrovolníci	2 3,4%	10 16,9%	29 49,2%	3 5,1%	0 0,0%	2 3,4%	13 22,0%	4 2,9%	24 17,3%	56 40,3%	10 7,2%	0 0,0%	11 7,9%	34 24,5%
	rodiče	5 16,7%	12 40,0%	5 16,7%	6 20,0%	0 0,0%	2 6,7%	0 0,0%	8 12,7%	19 30,2%	19 30,2%	13 20,6%	1 1,6%	2 3,2%	1 1,6%
11. Schopnost vyhnout se delikvenci	dobrovolníci	3 5,1%	6 10,2%	17 28,8%	2 3,4%	0 0,0%	21 35,6%	10 16,9%	5 3,5%	20 14,1%	27 19,0%	9 6,3%	2 1,4%	54 38,0%	25 17,6%
	rodiče	3 10,3%	7 24,1%	12 41,4%	1 3,4%	0 0,0%	5 17,2%	1 3,4%	10 15,9%	8 12,7%	20 31,7%	4 6,3%	0 0,0%	17 27,0%	4 6,3%
12. Schopnost vyhnout se návykovým látkám	dobrovolníci	2 3,4%	2 3,4%	21 36,2%	2 3,4%	0 0,0%	22 37,9%	9 15,5%	1 0,7%	9 6,4%	33 23,4%	3 2,1%	2 1,4%	66 46,8%	27 19,1%
	rodiče	2 6,7%	4 13,3%	8 26,7%	0 0,0%	0 0,0%	14 46,7%	2 6,7%	8 13,1%	5 8,2%	17 27,9%	0 0,0%	0 0,0%	28 45,9%	3 4,9%
13. Schopnost zabránit předčasnému rodičovství	dobrovolníci	3 5,2%	1 1,7%	16 27,6%	0 0,0%	0 0,0%	22 37,9%	16 27,6%	2 1,4%	4 2,9%	32 22,9%	1 0,7%	0 0,0%	62 44,3%	39 27,9%
	rodiče	2 7,1%	0 0,0%	11 39,3%	1 3,6%	0 0,0%	11 39,3%	3 10,7%	5 8,3%	3 5,0%	17 28,3%	1 1,7%	0 0,0%	29 48,3%	5 8,3%
14. Projevuje důvěru ve vás	dobrovolníci	23 39,0%	27 45,8%	3 5,1%	1 1,7%	0 0,0%	4 6,8%	1 1,7%	46 32,4%	62 43,7%	21 14,8%	1 0,7%	0 0,0%	12 8,5%	0 0,0%
	rodiče	3 10,0%	8 26,7%	12 40,0%	3 10,0%	0 0,0%	4 13,3%	0 0,0%	7 10,9%	15 23,4%	37 57,8%	0 0,0%	0 0,0%	4 6,3%	1 1,6%
15. Respektuje ostatní kultury	dobrovolníci	0 0,0%	7 11,9%	23 39,0%	0 0,0%	0 0,0%	14 23,7%	15 25,4%	1 0,7%	14 9,9%	49 34,8%	6 4,3%	0 0,0%	27 19,1%	44 31,2%
	rodiče	1 3,3%	3 10,0%	15 50,0%	0 0,0%	0 0,0%	9 30,0%	2 6,7%	5 7,9%	3 4,8%	36 57,1%	1 1,6%	0 0,0%	16 25,4%	2 3,2%
16. Vztah s rodinou	dobrovolníci	2 3,4%	6 10,2%	35 59,3%	0 0,0%	0 0,0%	9 15,3%	7 11,9%	3 2,1%	20 14,2%	71 50,4%	11 7,8%	1 0,7%	20 14,2%	15 10,6%
	rodiče	3 10,3%	9 31,0%	13 44,8%	2 6,9%	0 0,0%	2 6,9%	0 0,0%	5 7,8%	18 28,1%	30 46,9%	3 4,7%	0 0,0%	8 12,5%	0 0,0%
17. Vztah s vrstevníky	dobrovolníci	5 8,5%	16 27,1%	24 40,7%	3 5,1%	0 0,0%	4 6,8%	7 11,9%	6 4,2%	57 40,1%	43 30,3%	2 1,4%	0 0,0%	11 7,7%	23 16,2%
	rodiče	3 10,0%	10 33,3%	11 36,7%	2 6,7%	0 0,0%	1 3,3%	3 10,0%	10 15,6%	22 34,4%	22 34,4%	2 3,1%	2 3,1%	5 7,8%	1 1,6%
18. Vztah s jinými dospělými	dobrovolníci	0 0,0%	12 20,3%	21 35,6%	0 0,0%	0 0,0%	7 11,9%	19 32,2%	3 2,1%	35 24,8%	40 28,4%	3 2,1%	0 0,0%	28 19,9%	32 22,7%
	rodiče	2 6,7%	8 26,7%	14 46,7%	2 6,7%	0 0,0%	4 13,3%	0 0,0%	7 10,9%	17 26,6%	22 34,4%	2 3,1%	1 1,6%	14 21,9%	1 1,6%

(zdroj: vlastní výzkum)

Tabulka č. 38 – Četnosti odpovědí jednotlivých položek

		Doba trvání vztahu – 1. rok							Doba trvání vztahu – 2. rok						
		mnohem lepší	o něco lepší	stejně	o něco horší	mnohem horší	není problém	nevím	mnohem lepší	o něco lepší	stejně	o něco horší	mnohem horší	není problém	nevím
1. Záškoláctví	dobrovolníci	0 0,0%	0 0,0%	13 32,5%	0 0,0%	0 0,0%	22 55,0%	5 12,5%	0 0,0%	0 0,0%	6 21,4%	0 0,0%	0 0,0%	16 57,1%	6 21,4%
	rodiče	0 0,0%	0 0,0%	11 22,9%	0 0,0%	0 0,0%	35 72,9%	2 4,2%	0 0,0%	0 0,0%	4 15,4%	0 0,0%	0 0,0%	22 84,6%	0 0,0%
2. Toulky	dobrovolníci	0 0,0%	0 0,0%	13 32,5%	0 0,0%	0 0,0%	22 55,0%	5 12,5%	0 0,0%	1 3,6%	6 21,4%	0 0,0%	0 0,0%	15 53,6%	6 21,4%
	rodiče	1 2,1%	0 0,0%	10 20,8%	1 2,1%	0 0,0%	34 70,8%	2 4,2%	0 0,0%	1 3,8%	4 15,4%	0 0,0%	0 0,0%	20 76,9%	0 0,0%
3. Lhaní	dobrovolníci	1 2,5%	6 15,0%	12 30,0%	1 2,5%	0 0,0%	13 32,5%	7 17,5%	3 10,7%	1 3,6%	7 25,0%	1 3,6%	0 0,0%	9 32,1%	7 25,0%
	rodiče	4 8,3%	10 20,8%	14 29,2%	1 2,1%	0 0,0%	16 33,3%	3 6,3%	3 11,5%	5 19,2%	2 7,7%	1 3,8%	0 0,0%	14 53,8%	1 3,8%
4. Agresivita	dobrovolníci	2 5,0%	8 20,0%	9 22,5%	0 0,0%	0 0,0%	21 52,5%	0 0,0%	3 10,7%	1 3,6%	6 21,4%	1 3,6%	0 0,0%	13 46,4%	4 14,3%
	rodiče	4 8,3%	11 22,9%	11 22,9%	2 4,2%	0 0,0%	19 39,6%	1 2,1%	3 11,5%	4 15,4%	1 3,8%	3 11,5%	0 0,0%	15 57,7%	0 0,0%
5. Krádeže	dobrovolníci	0 0,0%	0 0,0%	13 32,5%	0 0,0%	0 0,0%	22 55,0%	5 12,5%	0 0,0%	1 3,6%	5 17,9%	0 0,0%	0 0,0%	16 57,1%	6 21,4%
	rodiče	1 2,1%	1 2,1%	13 27,1%	0 0,0%	0 0,0%	30 62,5%	3 6,3%	2 7,7%	1 3,8%	4 15,4%	0 0,0%	0 0,0%	19 73,1%	0 0,0%
6. Vandalismus	dobrovolníci	0 0,0%	1 2,5%	12 30,0%	0 0,0%	0 0,0%	23 57,5%	4 10,0%	1 3,6%	0 0,0%	5 17,9%	1 3,6%	0 0,0%	15 53,6%	6 21,4%
	rodiče	2 4,2%	0 0,0%	12 25,0%	0 0,0%	0 0,0%	32 66,7%	2 4,2%	1 3,8%	0 0,0%	4 15,4%	0 0,0%	0 0,0%	21 80,8%	0 0,0%
7. Odmouvavost	dobrovolníci	1 2,5%	15 37,5%	7 17,5%	3 7,5%	0 0,0%	8 20,0%	5 12,5%	1 3,6%	5 17,9%	9 32,1%	0 0,0%	1 3,6%	8 28,6%	4 14,3%
	rodiče	4 8,3%	8 16,7%	16 33,3%	6 12,5%	0 0,0%	12 25,0%	1 2,1%	5 19,2%	5 19,2%	1 3,8%	4 15,4%	2 7,7%	8 30,8%	1 3,8%
8. Nevhodná parta	dobrovolníci	1 2,5%	7 17,5%	13 32,5%	2 5,0%	0 0,0%	13 32,5%	4 10,0%	0 0,0%	3 10,7%	9 32,1%	1 3,6%	0 0,0%	11 39,3%	4 14,3%
	rodiče	3 6,3%	12 25,0%	14 29,2%	3 6,3%	1 2,1%	13 27,1%	2 4,2%	2 7,7%	2 7,7%	4 15,4%	4 15,4%	2 7,7%	12 46,2%	0 0,0%
9. Nepořádnost	dobrovolníci	2 5,0%	2 5,0%	16 40,0%	0 0,0%	0 0,0%	11 27,5%	9 22,5%	2 7,1%	1 3,6%	8 28,6%	1 3,6%	0 0,0%	8 28,6%	8 28,6%
	rodiče	1 2,1%	15 31,3%	14 29,2%	5 10,4%	0 0,0%	11 22,9%	2 4,2%	3 11,5%	5 19,2%	7 26,9%	3 11,5%	1 3,8%	7 26,9%	0 0,0%
10. Sebepoškození	dobrovolníci	0 0,0%	0 0,0%	14 35,0%	0 0,0%	0 0,0%	22 55,0%	4 10,0%	1 3,6%	0 0,0%	5 17,9%	0 0,0%	0 0,0%	16 57,1%	6 21,4%
	rodiče	3 6,3%	1 2,1%	11 22,9%	0 0,0%	0 0,0%	31 64,6%	2 4,2%	2 7,7%	0 0,0%	5 19,2%	0 0,0%	0 0,0%	19 73,1%	0 0,0%
11. Nesoustředěnost	dobrovolníci	2 5,0%	12 30,0%	9 22,5%	0 0,0%	0 0,0%	9 22,5%	7 17,5%	4 14,3%	5 17,9%	11 39,3%	2 7,1%	0 0,0%	5 17,9%	1 3,6%
	rodiče	5 10,4%	18 37,5%	13 27,1%	1 2,1%	0 0,0%	8 16,7%	2 4,2%	8 30,8%	5 19,2%	5 19,2%	1 3,8%	2 7,7%	4 15,4%	0 0,0%
12. Dostatek kamarádů	dobrovolníci	2 5,0%	12 30,0%	15 37,5%	0 0,0%	1 2,5%	3 7,5%	7 17,5%	4 14,3%	11 39,3%	7 25,0%	0 0,0%	0 0,0%	2 7,1%	4 14,3%
	rodiče	2 4,2%	13 27,1%	23 47,9%	3 6,3%	2 4,2%	5 10,4%	0 0,0%	10 38,5%	7 26,9%	3 11,5%	3 11,5%	0 0,0%	2 7,7%	0 0,0%
13. Má zájmy a koníčky	dobrovolníci	2 5,0%	10 25,0%	23 57,5%	0 0,0%	0 0,0%	3 7,5%	2 5,0%	4 14,3%	7 25,0%	15 53,6%	0 0,0%	0 0,0%	2 7,1%	0 0,0%
	rodiče	2 4,2%	12 25,0%	24 50,0%	0 0,0%	0 0,0%	8 16,7%	2 4,2%	9 34,6%	11 42,3%	2 7,7%	2 7,7%	0 0,0%	2 7,7%	0 0,0%
14. Negativní parta	dobrovolníci	0 0,0%	2 5,0%	15 37,5%	0 0,0%	1 2,5%	13 32,5%	9 22,5%	2 7,1%	3 10,7%	11 39,3%	0 0,0%	0 0,0%	6 21,4%	6 21,4%
	rodiče	1 2,1%	2 4,2%	16 33,3%	0 0,0%	0 0,0%	26 54,2%	2 4,2%	2 7,7%	4 15,4%	6 23,1%	1 3,8%	1 3,8%	11 42,3%	0 0,0%
15. Situace v rodině	dobrovolníci	1 2,5%	5 12,5%	24 60,0%	2 5,0%	0 0,0%	1 2,5%	6 15,0%	4 14,3%	4 14,3%	14 50,0%	1 3,6%	0 0,0%	3 10,7%	2 7,1%
	rodiče	1 2,1%	11 22,9%	21 43,8%	3 6,3%	0 0,0%	11 22,9%	0 0,0%	2 7,7%	6 23,1%	11 42,3%	0 0,0%	0 0,0%	6 23,1%	0 0,0%
16. Začlenění do školního kolektivu	dobrovolníci	5 12,5%	8 20,0%	11 27,5%	1 2,5%	1 2,5%	2 5,0%	12 30,0%	1 3,6%	10 35,7%	6 21,4%	0 0,0%	1 3,6%	2 7,1%	8 28,6%
	rodiče	6 12,5%	17 35,4%	17 35,4%	1 2,1%	1 2,1%	6 12,5%	0 0,0%	4 15,4%	12 46,2%	5 19,2%	0 0,0%	0 0,0%	5 19,2%	0 0,0%
17. Problémy s učením	dobrovolníci	2 5,0%	5 12,5%	12 30,0%	5 12,5%	0 0,0%	5 12,5%	11 27,5%	3 10,7%	8 28,6%	10 35,7%	3 10,7%	0 0,0%	1 3,6%	3 10,7%
	rodiče	3 6,3%	12 25,0%	17 35,4%	8 16,7%	1 2,1%	5 10,4%	1 2,1%	3 11,5%	10 38,5%	4 15,4%	5 19,2%	2 7,7%	2 7,7%	0 0,0%
18. Vztah pedagoga k dítěti	dobrovolníci	1 2,5%	1 2,5%	12 30,0%	2 5,0%	0 0,0%	4 10,0%	20 50,0%	2 7,1%	2 7,1%	9 32,1%	1 3,6%	0 0,0%	1 3,6%	13 46,4%
	rodiče	2 4,2%	5 10,4%	25 52,1%	4 8,3%	0 0,0%	10 20,8%	1 2,1%	6 23,1%	6 23,1%	5 19,2%	1 3,8%	1 3,8%	7 26,9%	0 0,0%

19. Dítě šikanuje vrstevníky	dobrovolníci	0 0,0%	0 0,0%	12 30,0%	0 0,0%	0 0,0%	20 50,0%	7 17,5%	1 3,6%	0 0,0%	6 21,4%	0 0,0%	0 0,0%	11 39,3%	10 35,7%
	rodiče	0 0,0%	0 0,0%	12 25,0%	0 0,0%	0 0,0%	32 66,7%	3 6,3%	0 0,0%	0 0,0%	6 23,1%	0 0,0%	0 0,0%	20 76,9%	0 0,0%
20. Dítě je šikanováno	dobrovolníci	2 5,0%	3 7,5%	9 22,5%	1 2,5%	0 0,0%	11 27,5%	13 32,5%	0 0,0%	0 0,0%	8 28,6%	0 0,0%	0 0,0%	12 42,9%	8 28,6%
	rodiče	3 6,3%	3 6,3%	13 27,1%	1 2,1%	0 0,0%	22 45,8%	4 8,3%	1 3,8%	2 7,7%	6 23,1%	1 3,8%	0 0,0%	15 57,7%	1 3,8%
21. Zájem o nové věci	dobrovolníci	3 7,5%	19 47,5%	13 32,5%	0 0,0%	1 2,5%	2 5,0%	2 5,0%	5 17,9%	12 42,9%	8 28,6%	0 0,0%	0 0,0%	3 10,7%	0 0,0%
	rodiče	8 16,7%	18 37,5%	15 31,3%	0 0,0%	0 0,0%	6 12,5%	0 0,0%	10 38,5%	11 42,3%	1 3,8%	0 0,0%	0 0,0%	3 11,5%	1 3,8%
22. Sebedůvěra	dobrovolníci	2 5,0%	20 50,0%	13 32,5%	0 0,0%	1 2,5%	2 5,0%	2 5,0%	6 21,4%	11 39,3%	7 25,0%	1 3,6%	0 0,0%	2 7,1%	1 3,6%
	rodiče	4 8,3%	22 45,8%	13 27,1%	0 0,0%	0 0,0%	8 16,7%	0 0,0%	9 34,6%	10 38,5%	5 19,2%	0 0,0%	0 0,0%	2 7,7%	0 0,0%
23. Schopnost vyjádřit pocity	dobrovolníci	1 2,5%	23 57,5%	10 25,0%	0 0,0%	1 2,5%	4 10,0%	1 2,5%	3 10,7%	14 50,0%	6 21,4%	3 10,7%	0 0,0%	2 7,1%	0 0,0%
	rodiče	4 8,5%	16 34,0%	18 38,3%	1 2,1%	0 0,0%	8 17,0%	0 0,0%	6 23,1%	10 38,5%	6 23,1%	1 3,8%	0 0,0%	3 11,5%	0 0,0%
24. Samostatné rozhodování	dobrovolníci	1 2,5%	16 40,0%	16 40,0%	1 2,5%	1 2,5%	3 7,5%	2 5,0%	4 14,3%	11 39,3%	10 35,7%	1 3,6%	1 3,6%	1 3,6%	0 0,0%
	rodiče	0 0,0%	20 41,7%	16 33,3%	2 4,2%	0 0,0%	9 18,8%	0 0,0%	7 26,9%	12 46,2%	4 15,4%	1 3,8%	0 0,0%	2 7,7%	0 0,0%
25. Úzkostnost	dobrovolníci	2 5,0%	6 15,0%	13 32,5%	0 0,0%	0 0,0%	11 27,5%	7 17,5%	1 3,6%	3 10,7%	10 35,7%	0 0,0%	1 3,6%	7 25,0%	6 21,4%
	rodiče	0 0,0%	9 18,8%	16 33,3%	2 4,2%	0 0,0%	16 33,3%	4 8,3%	5 19,2%	3 11,5%	7 26,9%	3 11,5%	0 0,0%	8 30,8%	0 0,0%
26. Fixace	dobrovolníci	0 0,0%	5 12,5%	15 37,5%	3 7,5%	1 2,5%	9 22,5%	7 17,5%	2 7,1%	6 21,4%	8 28,6%	1 3,6%	0 0,0%	4 14,3%	7 25,0%
	rodiče	0 0,0%	4 8,7%	23 50,0%	2 4,3%	2 4,3%	15 32,6%	0 0,0%	4 15,4%	7 26,9%	7 26,9%	1 3,8%	0 0,0%	6 23,1%	1 3,8%
27. Nesamostatnost	dobrovolníci	2 5,0%	9 22,5%	19 47,5%	1 2,5%	1 2,5%	5 12,5%	3 7,5%	3 10,7%	6 21,4%	11 39,3%	1 3,6%	0 0,0%	5 17,9%	2 7,1%
	rodiče	2 4,2%	18 37,5%	12 25,0%	0 0,0%	0 0,0%	14 29,2%	0 0,0%	8 30,8%	7 26,9%	5 19,2%	0 0,0%	0 0,0%	6 23,1%	0 0,0%
28. Rozmazlenost	dobrovolníci	0 0,0%	1 2,5%	16 40,0%	3 7,5%	0 0,0%	15 37,5%	4 10,0%	1 3,6%	0 0,0%	12 42,9%	2 7,1%	0 0,0%	9 32,1%	4 14,3%
	rodiče	1 2,1%	4 8,3%	13 27,1%	2 4,2%	0 0,0%	24 50,0%	1 2,1%	3 11,5%	3 11,5%	8 30,8%	1 3,8%	0 0,0%	10 38,5%	0 0,0%
29. Unavitelnost	dobrovolníci	1 2,5%	3 7,5%	20 50,0%	3 7,5%	0 0,0%	10 25,0%	3 7,5%	0 0,0%	4 14,3%	10 35,7%	0 0,0%	0 0,0%	11 39,3%	3 10,7%
	rodiče	1 2,1%	8 16,7%	21 43,8%	6 12,5%	0 0,0%	11 22,9%	0 0,0%	6 23,1%	6 23,1%	5 19,2%	5 19,2%	0 0,0%	3 11,5%	1 3,8%
30. Emoční labilita	dobrovolníci	1 2,5%	5 12,5%	15 37,5%	1 2,5%	0 0,0%	14 35,0%	3 7,5%	4 14,3%	4 14,3%	9 32,1%	3 10,7%	0 0,0%	8 28,6%	0 0,0%
	rodiče	2 4,2%	8 16,7%	21 43,8%	4 8,3%	1 2,1%	11 22,9%	0 0,0%	4 15,4%	7 26,9%	6 23,1%	5 19,2%	0 0,0%	4 15,4%	0 0,0%
31. Pocit méněcennosti	dobrovolníci	1 2,5%	9 22,5%	12 30,0%	0 0,0%	0 0,0%	10 25,0%	8 20,0%	2 7,1%	4 14,3%	8 28,6%	0 0,0%	0 0,0%	11 39,3%	3 10,7%
	rodiče	2 4,2%	9 18,8%	14 29,2%	3 6,3%	1 2,1%	14 29,2%	4 8,3%	3 11,5%	5 19,2%	6 23,1%	1 3,8%	0 0,0%	10 38,5%	1 3,8%
32. Enuréza, enkopréza	dobrovolníci	0 0,0%	0 0,0%	13 32,5%	0 0,0%	0 0,0%	20 50,0%	7 17,5%	1 3,6%	1 3,6%	6 21,4%	0 0,0%	0 0,0%	14 50,0%	6 21,4%
	rodiče	1 2,1%	0 0,0%	10 20,8%	0 0,0%	0 0,0%	35 72,9%	0 0,0%	3 11,5%	2 7,7%	3 11,5%	0 0,0%	0 0,0%	18 69,2%	0 0,0%
33. Tiky	dobrovolníci	0 0,0%	0 0,0%	14 35,0%	0 0,0%	0 0,0%	22 55,0%	4 10,0%	1 3,6%	1 3,6%	7 25,0%	0 0,0%	0 0,0%	15 53,6%	4 14,3%
	rodiče	0 0,0%	0 0,0%	12 25,0%	1 2,1%	0 0,0%	34 70,8%	0 0,0%	1 3,8%	1 3,8%	5 19,2%	0 0,0%	0 0,0%	18 69,2%	1 3,8%
34. Koktavost	dobrovolníci	0 0,0%	1 2,5%	12 30,0%	0 0,0%	0 0,0%	21 52,5%	5 12,5%	1 3,6%	0 0,0%	8 28,6%	0 0,0%	0 0,0%	17 60,7%	2 7,1%
	rodiče	2 4,2%	1 2,1%	10 20,8%	1 2,1%	0 0,0%	33 68,8%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	5 19,2%	0 0,0%	0 0,0%	21 80,8%	0 0,0%
35. Okusování nehtů	dobrovolníci	0 0,0%	0 0,0%	11 27,5%	0 0,0%	0 0,0%	22 55,0%	7 17,5%	1 3,6%	1 3,6%	5 17,9%	0 0,0%	0 0,0%	16 57,1%	5 17,9%
	rodiče	2 4,2%	6 12,5%	15 31,3%	1 2,1%	1 2,1%	21 43,8%	1 2,1%	3 11,5%	2 7,7%	3 11,5%	1 3,8%	1 3,8%	16 61,5%	0 0,0%
36. Bolesti břicha	dobrovolníci	0 0,0%	2 5,0%	12 30,0%	1 2,5%	0 0,0%	17 42,5%	8 20,0%	0 0,0%	1 3,6%	6 21,4%	0 0,0%	0 0,0%	15 53,6%	6 21,4%
	rodiče	1 2,1%	4 8,3%	13 27,1%	3 6,3%	0 0,0%	25 52,1%	1 2,1%	3 11,5%	5 19,2%	4 15,4%	1 3,8%	0 0,0%	13 50,0%	0 0,0%

(zdroj: vlastní výzkum)